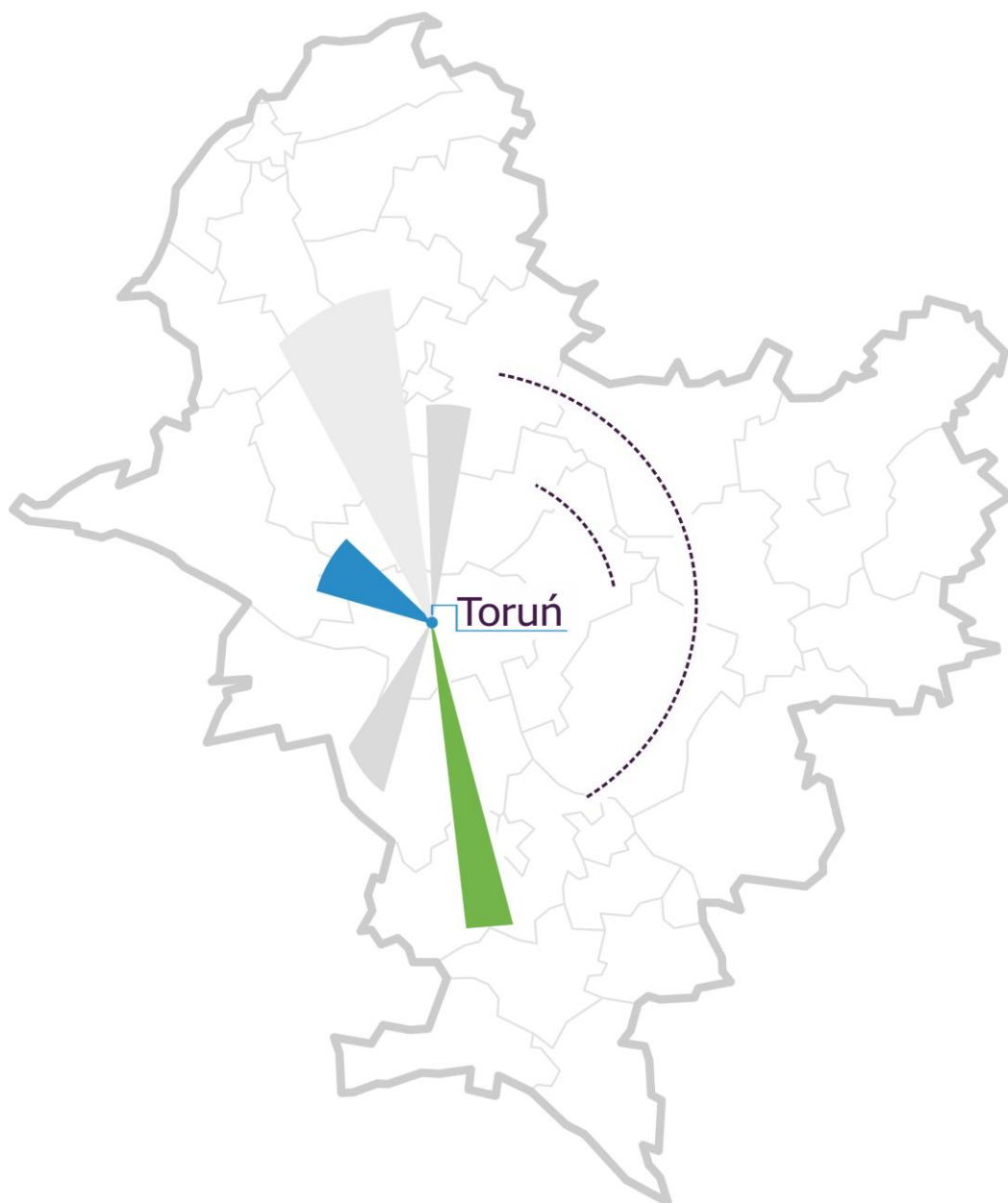

Strategia rozwoju ponadlokalnego **Metropolii** **Toruńskiej** na lata 2026 – 2035

Projekt v. 1.3

Toruń 2025

UNIwersYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

Wydział Nauk o Ziemi
i Gospodarki Przestrzennej

Zespół projektowy

Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wykonawcy strategii:

dr hab. Elżbieta Grzelak-Kostulska, prof. UMK
prof. dr hab. Roman Rudnicki
dr hab. Paweł Wiśniewski, prof. UMK
dr hab. Czesław Adamiak, prof. UMK
dr hab. Jadwiga Biegańska, prof. UMK
dr Ben Derudder, prof. UMK
dr hab. inż. Krzysztof Rogatka, prof. UMK,
dr hab. Dariusz Sokołowski, prof. UMK
dr hab. Stefania Środa-Murawska, prof. UMK
dr Mirosław Biczkowski
dr Anna Dubownik – koordynatorka projektu
dr Michał Kwiatkowski
dr Aleksandra Lewandowska-Czuła
dr Barbara Szyda
dr Łukasz Wiśniewski
mgr inż. Donata Wysocka
mgr inż. Mateusz Kowalski

Sekcja kartograficzno-graficzna

dr Radosław Golba
dr inż. Agnieszka Pilarska
dr Marcin Sykuła
dr Barbara Szyda

Wykaz skrótów

B+R – Badania i Rozwój
BDL GUS – Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CO – Cel operacyjny
CS – Cel strategiczny
DK – Droga Krajowa
DMO – Organizacja Marketingu Destynacji
DW – Droga Wojewódzka
ESG – Environmental, Social, Governance (Czynniki Środowiskowe, Społeczne i Ładu Korporacyjnego)
FEdKP – Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
FEnIKS – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko
FERS – Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GOZ – Gospodarka o Obiegu Zamkniętym
GPR – Generalny Pomiar Ruchu
JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego
KPM 2030 – Krajowa Polityka Miejska 2030
KPZK 2030 – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR 2030 – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
LK – Linia Kolejowa
MOF – Miejski obszar funkcjonalny
MOF OW – Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego
MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MT – Metropolia Toruńska
MZK Toruń – Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu
OSI – Obszary Strategicznej Interwencji
OZE – Odnawialne Źródła Energii
PGL LP – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
POG – Plan Ogólny Gminy
POZ - Podstawowa Opieka Zdrowotna
PSZOK – Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PZPW KP – Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
RiPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RLM – Równoważna Liczba Mieszkańców
SEWIK – System Ewidencji Wypadków i Kolizji
SRPMT – Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej
Strategia Przyspieszenia – Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2030+
SUiKZP – Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
SUMP – Sustainable Urban Mobility Plan (Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej)
TEN-T – Trans-European Transport Network (Trans-Europejska Sieć Transportowa)
WPR – Wspólna Polityka Rolna
WZ – Warunki Zabudowy
ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
2. Jak powstała Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej.....	8
3. Podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Metropolii Toruńskiej	11
3.1. Wyzwania rozwojowe Metropolii Toruńskiej.....	11
3.1.1. Diagnoza porównawcza (Benchmarking)	12
3.1.2. Diagnoza pogłębiona (wewnętrzna).....	15
3.2. Weryfikacja wniosków diagnozy pogłębionej w procesie konsultacji społecznych	36
3.3. Analiza SWOT	38
4. Część kierunkowa strategii rozwoju ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej	48
4.1. Wizja i misja rozwoju Metropolii Toruńskiej	49
4.2. Cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań	51
4.3. Cel horyzontalny: Profesjonalne i zintegrowane zarządzanie Metropolią Toruńską	80
4.4. Zgodność celów strategicznych ze sformułowaną misją i wizją Metropolii Toruńskiej	82
4.5. Wzajemna zgodność horyzontalna celów strategicznych Metropolii Toruńskiej	83
4.6. Oczekiwane rezultaty i wskaźniki ich osiągnięcia.....	86
5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej.....	104
5.1. Znaczenie modelu.....	104
5.1.1. Struktura sieci osadniczej	106
5.1.2. System powiązań przyrodniczych w strukturze funkcjonalno-przestrzennej	107
5.1.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych (w tym pieszych i rowerowych).....	108
5.1.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej	110
5.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej Metropolii Toruńskiej.....	111
5.2.1. Wybrane elementy struktury społecznej	112
5.2.2. Wybrane elementy struktury gospodarczej	119
5.2.3. Wybrane elementy struktury przyrodniczej.....	124
5.2.4. Wybrane elementy struktury zagospodarowania	128
5.2.5. Wybrane elementy struktury komunikacyjnej	131
5.3. Obszary strategicznej interwencji	135
6. System realizacji strategii	141
6.1. Podmioty odpowiedzialne	141
6.2. Struktura zarządzania	142
6.3. Monitoring i ewaluacja	144
6.4. Ramy finansowe i źródła finansowania	145
7. Spójność Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej z dokumentami wyższego rzędu	147
7.1. Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030	148

7.2. Spójność z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....	149
7.3. Spójność z Krajową Polityką Miejską 2030.....	151
7.4. Spójność ze Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategią Przyspieszenia 2030+.....	153
7.5. Spójność z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego..	154
Literatura	166
Wykaz załączników graficznych.....	166

1. Wprowadzenie

Niniejsza "Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej na lata 2026-2035" stanowi kluczowy, zintegrowany dokument planistyczny, przygotowany z myślą o wspólnym i zrównoważonym rozwoju obszaru funkcjonalnie powiązanego z miastem Toruniem. Jest to odpowiedź na potrzebę efektywnego zarządzania rozwojem terytoriów, wykraczającym poza granice pojedynczych gmin oraz na założenia polityki spójności Unii Europejskiej, która promuje zintegrowane podejście terytorialne (place based policy).

Podstawy prawne strategii rozwoju ponadlokalnego określa ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 1378), obowiązująca od 13 listopada 2020 r. Znowelizowana ustawa o samorządzie gminnym umożliwia opracowanie tego rodzaju strategii przez sąsiadujące gminy, powiązane ze sobą funkcjonalnie, a także dopuszcza udział samorządów powiatowych. W kontekście systemu zarządzania rozwojem szczególne znaczenie ma jakość strategii rozwoju ponadlokalnego, zwłaszcza jej komponentu przestrzennego, ze względu na wymóg zachowania spójności z obligatoryjnymi strategiami rozwoju gmin, planami ogólnymi oraz innymi dokumentami planowania przestrzennego. Ponadto, w ramach procesu konsolidacji zarządzania rozwojem na różnych poziomach terytorialnych, projekt strategii podlega obligatoryjnemu przedłożeniu zarządowi województwa, który opiniuje jego zgodność z ustaleniami i rekomendacjami zawartymi w strategii rozwoju województwa w zakresie prowadzenia polityki przestrzennej. Zatem strategia rozwoju ponadlokalnego musi uwzględniać wytyczne dotyczące spójności projektów strategii rozwoju ponadlokalnego sporządzanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego z ustaleniami Strategii Przyspieszenia 2030+ (Wytyczne przyjęte w dniu 2 września 2021 r. przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr 34/1474/21 2021). Ponadto w lipcu 2023 roku wprowadzono zmiany w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które podkreślają znaczenie zrównoważonego rozwoju oraz zapewnienie udziału społeczeństwa w pracach nad sporządzaniem aktów planowania przestrzennego.

Obszar Metropolii Toruńskiej, zdefiniowany w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego jako Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW), obejmuje miasto rdzeniowe Toruń oraz 31 gmin, położonych w 4 powiatach: aleksandrowskim, chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim. Toruń pełni w tym układzie funkcje metropolitalne, zapewniając obsługę mieszkańców na poziomie ponadlokalnym, w tym dostęp do specjalistycznych usług z zakresu szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, administracji publicznej i usług biznesowych. Na obszarze Metropolii Toruńskiej zidentyfikowano silne powiązania społeczno-gospodarcze i środowiskowe, a także powiązania transportowe, gdzie Toruń stanowi ważny węzeł przesiadkowy dla mieszkańców całego miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Miejski Obszar Funkcjonalny Torunia stanowi partnerstwo samorządów zawiązane w celu wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Obowiązująca Strategia ZIT MOFT, przyjęta w 2024 roku, jest kluczowym narzędziem wdrażania polityki terytorialnej w perspektywie finansowej 2021–2027, z planem wdrożeniowym obejmującym lata 2022–2029. Jej realizacja opiera się na współpracy samorządów, instytucji, beneficjentów i interesariuszy, a

także na stałym monitoringu i raportowaniu postępów. Dzięki temu partnerstwo MOF Torunia zapewnia spójne i zintegrowane podejście do rozwoju całego obszaru metropolitalnego.

Przygotowanie niniejszej strategii rozwoju ponadlokalnego opierało się na kompleksowej diagnozie sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Metropolii Toruńskiej, uwzględniającej zarówno wewnętrzne problemy i potencjały, jak i uwarunkowania zewnętrzne oraz trendy rozwojowe. Wnioski z diagnozy, w tym analiza SWOT, posłużyły jako podstawa do wypracowania wizji, celów strategicznych, priorytetów rozwojowych i kierunków działań. Zidentyfikowano m.in. potrzebę wzrostu potencjału gospodarczego i innowacyjności Torunia, która stanowi barierę rozwoju przedsiębiorczości dla całego obszaru funkcjonalnego. Wskazano także na ciągłe zapotrzebowanie na przygotowane i uzbrojone tereny inwestycyjne oraz znaczące różnice w dostępie do usług specjalistycznych, zwłaszcza edukacyjnych, wychowania przedszkolnego, kulturalnych i ochrony zdrowia.

Nadrzędnym celem Strategii jest podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wsparcie procesu zielonej transformacji i gospodarki zeroemisyjnej na obszarze MOF Torunia. Wizją Metropolii Toruńskiej w 2035 roku jest zintegrowany, zielony i innowacyjny region, charakteryzujący się wysoką jakością życia, dynamiczną gospodarką oraz silnymi relacjami społecznymi i przestrzennymi. Strategia dąży do zbudowania nowoczesnego i odpornego, policentrycznego regionu, który będzie silnym i konkurencyjnym ośrodkiem funkcjonalnym w skali krajowej.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej została opracowana w modelu partycypacyjnym, zapewniając szerokie zaangażowanie interesariuszy. Już podczas pisania strategii ZIT od czerwca 2021 roku, po podpisaniu „Porozumienia w sprawie współpracy na rzecz integracji społeczno-gospodarczej i zrównoważonego rozwoju gmin i powiatów w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia”, prowadzono spotkania i konsultacje z przedstawicielami władz samorządowych, mieszkańcami gmin, radnymi, radami sołeckimi, organizacjami pozarządowymi (w tym kołami gospodyń wiejskich, klubami seniora, klubami sportowymi). Rada ZIT MOFT, powołana 14 września 2023 roku, pełni funkcję konsultacyjno-opiniotwórczą, co jest wyrazem realizacji zasady partnerstwa. Ten partycypacyjny model ma na celu wypracowanie najbardziej trafnych, użytecznych i realistycznych rozwiązań, dostosowanych do metropolitalnych potrzeb.

2. Jak powstała Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej

Zespół opracowujący Strategię Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej tworzą pracownicy Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prace nad dokumentem rozpoczęły się formalnie w styczniu 2025 r., kiedy podpisana została umowa na jego opracowanie. Już w lutym odbyło się pierwsze spotkanie robocze zespołu wykonawczego z Zarządem Stowarzyszenia Metropolia Toruńska, podczas którego przedstawiona została ogólna koncepcja działań oraz harmonogram prac nad Strategią. Od marca do maja 2025 r. prowadziliśmy intensywne prace diagnostyczne. Obejmowały one analizę dokumentów strategicznych i planistycznych – zarówno ogólnodostępnych, jak i przekazanych bezpośrednio przez urzędy gmin i powiatów wchodzących w skład Metropolii Toruńskiej. Diagnozę opracowywał wieloosobowy zespół, podzielony na grupy zajmujące się trzema głównymi obszarami tematycznymi: sytuacją społeczną, gospodarczą oraz przestrzenną i środowiskowo-klimatyczną.

Jeszcze zanim diagnoza została ukończona, w kwietniu i maju przeprowadziliśmy szereg spotkań konsultacyjnych z interesariuszami. Odbyły się one we wszystkich pięciu powiatach tworzących Metropolię Toruńską i zgromadziły przedstawicieli wszystkich samorządów lokalnych. Podczas tych spotkań uzyskaliśmy cenne informacje zwrotne na temat wniosków płynących z diagnozy, a także – w wyniku szerokich dyskusji – wspólnie z uczestnikami opracowaliśmy rankingi potrzeb o charakterze ponadlokalnym, wynikających z procesów integracji metropolitalnej.

Na bazie zebranych danych, przeprowadzonej diagnozy oraz głosów interesariuszy, w czerwcu 2025 r. opracowaliśmy propozycję misji i wizji rozwoju Metropolii Toruńskiej. W kolejnym kroku – uwzględniając rankingi potrzeb, określoną misję i wizję oraz zidentyfikowane wyzwania rozwojowe – wypracowaliśmy zestaw celów strategicznych i celów operacyjnych.

Następnie w czerwcu skierowaliśmy do szerokiego grona odbiorców – wszystkich radnych gmin i powiatów, wszystkich sołtysów z obszaru Metropolii Toruńskiej oraz mieszkańców – ankiety z prośbą o ocenę i opinie dotyczące zaproponowanych celów strategicznych i operacyjnych. Wyniki tych ankiet zostały wnikliwie przeanalizowane i posłużyły do dalszego dopracowania dokumentu. Równolegle prowadziliśmy konsultacje z władzami gmin i powiatów, pozostając w stałym kontakcie z dyrekcją i zespołem biura Stowarzyszenia Metropolia Toruńska.

Integralną częścią prac było również opracowanie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii – zarówno w ujęciu diagnostycznym, jak i strategicznym. Do tego celu wykorzystaliśmy zaawansowane metody analizy przestrzennej, oparte na danych geoprzestrzennych oraz pracy w środowisku QGIS – otwartym oprogramowaniu geoinformatycznym.

Efektem kilkumiesięcznych, wieloetapowych i partycypacyjnych prac jest gotowa **Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej**, którą oddajemy w Państwa ręce z przekonaniem, że stanowi solidną podstawę dalszych wspólnych działań na rzecz zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju naszego obszaru metropolitalnego.

Tożsamość metropolitalna

Silna tożsamość metropolitalna stanowi fundament spójności społecznej i długofalowego rozwoju regionu – umożliwia budowanie wspólnoty mieszkańców, wzmacnia ich zaangażowanie w sprawy publiczne oraz zwiększa zdolność obszaru do wspólnego reagowania na wyzwania rozwojowe.

Kształtowanie tożsamości wśród mieszkańców regionów metropolitalnych odgrywa kluczową rolę w budowaniu zintegrowanych społeczności. Jak wskazują Rollero i De Piccoli (2010), tożsamość miejsca powstaje poprzez proces samoidentyfikacji, który pozwala ludziom zrozumieć i zdefiniować swoje otoczenie.

W literaturze podkreśla się, że mieszkańcy mogą równocześnie identyfikować się z różnymi miejscami, a tożsamość na jednym poziomie nie wyklucza tożsamości na innym (Lewicka, 2011; Kübler, 2016). W skali regionalnej wyróżnia się trzy uzupełniające się wymiary tożsamości: funkcjonalny, strategiczny i kulturowy (Van Houtum & Lagendijk, 2001). Wymiar funkcjonalny podkreśla powiązania, które jednoczą region w spójną, funkcjonalną całość oraz polega na określeniu, które obszary są włączone w sieć funkcjonalną regionu, a które pozostają poza nią. Wymiar strategiczny koncentruje się na ustaleniu wspólnych perspektyw i celów dla regionu, przekładających się na wzmocnienie jego pozycji zarówno na zewnątrz – np. w odpowiedzi na globalną konkurencję gospodarczą – jak i wewnątrz przez promowanie integracji i synergii między ośrodkami. Wreszcie, wymiar kulturowy reprezentuje dynamiczny i ciągły proces, który sprzyja zbiorowemu poczuciu przynależności, często podkreślając odrębność – gdzie tożsamość "nas" jest definiowana w przeciwieństwie do "innych".

W ramach projektu badawczego Narodowego Centrum Nauki numer 2020/38/A/HS4/00312 przeprowadzono badanie tożsamości regionalnej wśród mieszkańców ośmiu największych regionów metropolitalnych w Polsce. Wśród analizowanych regionów uwzględniono Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny, będący wcześniejszą, wspólną jednostką dla obecnie wyodrębnionych Metropolii Toruńskiej i Metropolii Bydgoszcz. Uzyskane wyniki wskazują, że poziomy tożsamości regionalnej mieszkańców Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego należą do najniższych spośród wszystkich badanych regionów. W odniesieniu do wymiaru funkcjonalnego region ten osiągnął wynik (3,60) wyższy od Warszawskiego Obszaru Metropolitalnego (3,52) oraz Metropolii Łódzkiej (3,51), jednak znacznie niższy w porównaniu z pozostałymi regionami, w szczególności z Obszarem Metropolitalnym Gdańsk-Gdynia-Sopot (3,82) i Metropolią Krakowską (3,71). W przypadku wymiaru strategicznego uzyskany wynik (3,50) odpowiada wartościom odnotowanym w obszarach metropolitalnych Warszawy i Poznania, jednak pozostaje wyraźnie niższy od wyników obszarów metropolitalnych Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (3,57), Gdańska-Gdyni-Sopotu (3,64) oraz Krakowa (3,63). Jeśli natomiast chodzi o wymiar kulturowy, Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny osiągnął najniższe spośród wszystkich analizowanych regionów wartości (3,53). Wynik ten jest porównywalny jedynie z obszarami metropolitalnymi Warszawy (3,54) i Łodzi (3,54), ale wyraźnie niższy niż w obszarach metropolitalnych Krakowa (3,92), Gdańska-Gdyni-Sopotu (3,72), Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (3,68), Poznania (3,67) czy Wrocławia (3,66).

Tab. 1. Średnie oceny wymiarów tożsamości regionalnej w ośmiu największych regionach metropolitalnych Polski.

Wyszczególnienie	Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny, N=227	Warszawski Obszar Metropolitalny, N=770	Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia, N=646	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot, N=351
wymiar funkcjonalny	3,60	3,52	3,74	3,82
wymiar strategiczny	3,50	3,50	3,57	3,64
wymiar kulturowy	3,53	3,54	3,68	3,72
Wyszczególnienie	Metropolia Kraków, N=271	Metropolia Poznań, N=286	Metropolia Łódź, N=283	Metropolia Wrocław, N=250
wymiar funkcjonalny	3,71	3,66	3,51	3,66
wymiar strategiczny	3,63	3,50	3,35	3,52
wymiar kulturowy	3,92	3,67	3,54	3,66

Objaśnienia: W tabeli zestawiono średnie wartości uzyskane dla poszczególnych wymiarów tożsamości regionalnej (punctem odniesienia była skala 1-5, gdzie 1 oznaczała bardzo słabą tożsamość regionalną, a 5 – bardzo mocną)

Źródło: Badania przeprowadzone w ramach projektu nr 2020/38/A/HS4/00312 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

Wyniki przedstawionego badania wskazują, że Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny wyróżnia się relatywnie niską tożsamością mieszkańców. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera potrzeba podejmowania działań ukierunkowanych na wzmacnianie i kształtowanie tożsamości regionalnej na tym obszarze. Wskazuje się, że im wyraźniej przestrzeń jest zdefiniowana zarówno geograficznie, jak i poznawczo, tym bardziej prawdopodobne jest, że przekształci się w miejsce, z którym mieszkańcy mogą się identyfikować (por. Lewicka, 2011, Tuan, 1975). W tym kontekście istotną rolę odgrywa nazwa regionu, która funkcjonuje jako symboliczny nośnik znaczeń i stanowi ważny punkt odniesienia. Interpretowana przez pryzmat indywidualnych doświadczeń, emocji oraz wyobrażeń mieszkańców, może stać się ważnym narzędziem w procesie budowania silniejszej identyfikacji z regionem. Dodatkowo powiązana ze zdelimitowanym obszarem metropolitalnym, będzie wzmacniać tożsamość mieszkańców. Działania te są szczególnie istotne w kontekście relatywnie słabej tożsamości regionalnej mieszkańców Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego, która w dalszej perspektywie może osłabiać spójność wewnętrzną tego obszaru oraz ograniczać możliwości jego rozwoju.

3. Podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Metropolii Toruńskiej

3.1. Wyzwania rozwojowe Metropolii Toruńskiej

Przed opracowaniem strategii konieczne jest rozpoznanie stanu zastanego, czyli sporządzenie diagnozy obszaru objętego strategią. Diagnoza ta powinna dotyczyć wszystkich dziedzin mających bezpośredni wpływ na zakres strategii i zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, zawierać wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej, z uwzględnieniem miejskich obszarów funkcjonalnych.

Głównym celem prac diagnostyczno-ewaluacyjnych było **zidentyfikowanie katalogu zadań**, które miały stać się podstawą programowania priorytetowych działań strategicznych dla Metropolii Toruńskiej. Proces ten został zorganizowany w kolejnych etapach, mających na celu **identyfikację kluczowych mocnych i słabych stron, a także określenie szans i zagrożeń wynikających z otoczenia oraz najważniejszych wyzwań** wymagających sprostania im do 2035 roku. Każdy etap realizowano w jednolitych ramach strukturalnych, obejmujących aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenne, klimatyczno-środowiskowe i transportowo-komunikacyjne, które stanowiły zarówno zasoby rozwojowe, jak i przedmiot zadań publicznych samorządów tworzących Stowarzyszenie Metropolia Toruńska. Zakres prac bazował na katalogu zadań własnych samorządu gminnego i powiatowego, dostosowanych do specyfiki obszaru funkcjonalnego Torunia.

Szczegółowy opis etapów diagnozy przedstawiony został poniżej:

1. Diagnoza Powiązań Funkcjonalnych

Na początkowym etapie diagnoza koncentrowała się na powiązaniach międzygminnych – ich intensywności i kierunku. To badanie doprowadziło do potwierdzenia wcześniej określonego zasięgu i granic obszaru funkcjonalnego Metropolii Toruńskiej. Zidentyfikowane powiązania stały się częścią raportu diagnostycznego.

2. Diagnoza Porównawcza (Benchmarking)

Pierwszy z trzech głównych etapów prac objął diagnozę porównawczą (benchmarking) stanu i dynamiki rozwoju Metropolii Toruńskiej. Badany obszar został zestawiony z siedmioma innymi miejskimi obszarami funkcjonalnymi (MOF) w Polsce, o podobnej wielkości i charakterze (liczba ludności 200-600 tys., charakter osadniczy, funkcje regionalne z elementami powiązań krajowych). Wybrane MOF referencyjne to: MOF Bydgoszczy, MOF Białegostoku, MOF Rzeszowa, MOF Opola, MOF Kielc, MOF Olsztyna oraz MOF Gorzowa Wielkopolskiego. Diagnoza ta pozwoliła na identyfikację kluczowych mocnych i słabych stron oraz ocenę dotychczasowych trendów rozwojowych Metropolii Toruńskiej w porównaniu do innych obszarów. Analizowano kluczowe kwestie rozwoju społeczno-gospodarczego, takie jak: dynamika, redystrybucja i struktura ludności, mieszkalnictwo, rozwój infrastruktury transportowej, przedsiębiorczość, rynek pracy i usługi publiczne.

3. Diagnoza Pogłębiona (Wewnętrzna)

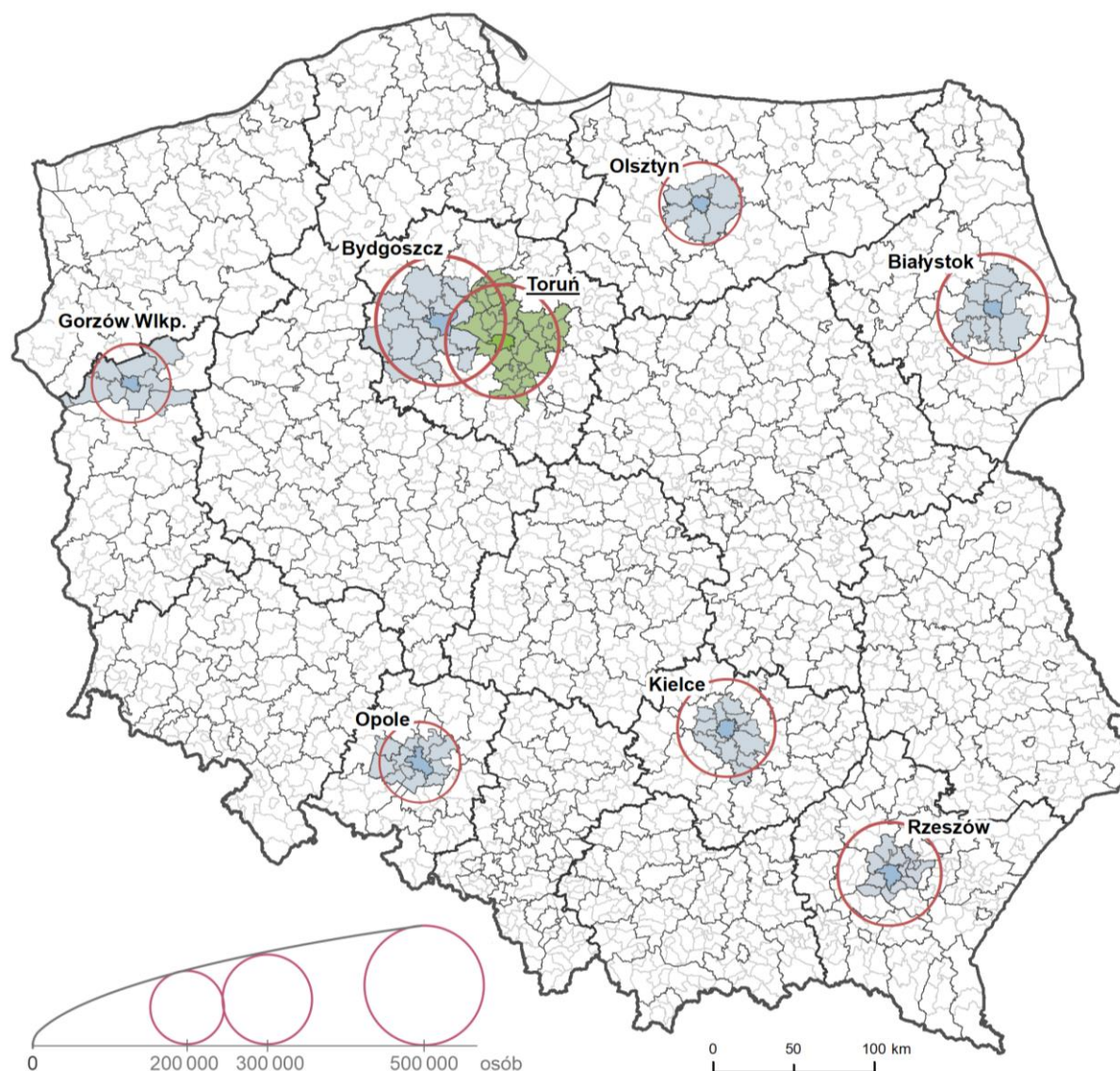
Celem pogłębionej diagnozy było identyfikacja kluczowych problemów o charakterze ponadlokalnym w obszarach społecznych, gospodarczych, przestrzennych, klimatyczno-środowiskowych i komunikacyjnych, które wymagają rozwiązania w ramach współpracy jednostek samorządu terytorialnego tworzących Metropolię Toruńską. Problemy te obejmowały m.in.: niespójność i zły stan techniczny infrastruktury, niską jakość zasobów środowiska przyrodniczego oraz potrzeby inwestycyjne wraz z ich hierarchizacją. Istotnym elementem była analiza uwarunkowań społeczno-gospodarczych w kontekście przestrzennym. Zakres prac objął zadania będące lub potencjalnie stające się przedmiotem współpracy samorządów Metropolii Toruńskiej, a także kluczowe zagadnienia kształtujące pozycję konkurencyjną Metropolii w skali kraju, dostosowane do kryteriów ustawowych.

4. Synteza Diagnozy

Końcowym etapem prac diagnostycznych była synteza wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego, przeprowadzona z wykorzystaniem analizy SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Podsumowanie diagnozy, opisujące zarówno czynniki, jak i bariery rozwojowe, stanowiło wkład do Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej.

3.1.1. Diagnoza porównawcza (Benchmarking)

Diagnoza porównawcza stanowi kluczowy etap w opracowaniu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego, umożliwiając **identyfikację mocnych i słabych stron oraz ocenę trendów rozwojowych Metropolii Toruńskiej**. Pozwala to na lepsze zrozumienie specyfiki obszaru oraz formułowanie precyzyjnych działań strategicznych. W analizie posłużono się koncepcją **kapitału terytorialnego** (materialnych i niematerialnych zasobów specyficznych dla danego obszaru, takich jak zasoby naturalne, infrastrukturalne, wiedza, kultura czy sieci relacji społecznych), obejmującą kapitał ludzki, społeczny, finansowy i materialny. Metropolia Toruńska (MT) została porównana z siedmioma innymi MOF-ami w Polsce: Białostockim, Bydgoskim, Gorzowskim, Kieleckim, Olsztyńskim, Opolskim i Rzeszowskim.

Ryc.1. Obszary objęte diagnozą porównawczą i ich potencjał demograficzny, mierzony liczbą mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne

Mocne strony Metropolii Toruńskiej

Metropolia Toruńska charakteryzuje się kilkoma wyróżnikami, które stanowią jej atuty rozwojowe:

Administracja i potencjał terytorialny:

- Najwyższa liczba zrzeszonych i współpracujących jednostek: Metropolia Toruńska wyróżnia się spośród wszystkich analizowanych MOF-ów, ponieważ tworzy ją 31 gmin i 4 powiaty, co świadczy o szerokiej kooperacji.
- Znaczący potencjał demograficzny: jest drugą najliczniej zamieszkaną metropolią w grupie porównawczej (po Metropolii Bydgoszcz), zamieszkuje ją blisko 455 tys. osób, z czego ponad 260 tys. to mieszkańcy otoczenia Torunia, co jest wielkością porównywalną jedynie z Metropolią Białostocką.

- Druga największa powierzchnia: pod względem powierzchni Metropolia Toruńska jest drugim największym obszarem spośród porównywanych metropolii, zaraz po Metropolii Bydgoszcz.

Kapitał ludzki i społeczny:

- Duże znaczenie miasta Torunia jako ośrodka akademickiego: Toruń, wraz z Rzeszowem i Opolem, należy do miast rdzeniowych z najwyższymi wskaźnikami liczby studentów na 1000 mieszkańców.

Sytuacja gospodarcza:

- Wyraźna policentryczność rynku pracy: Metropolia Toruńska wyróżnia się najwyższym odsetkiem osób dojeżdżających do pracy w ramach MOF (23% ogółu pracujących). Co istotne, tylko 10% spośród dojeżdżających w ramach MT udaje się do Torunia, a pozostałe 13% do innych miejscowości na jej terenie. To świadczy o policentryczności rynku pracy, która jest najwyraźniejsza wśród badanych obszarów, sprzyjając równomiernemu rozwojowi i redukując presję na miasto rdzeniowe.
- Duże znaczenie turystyki: Metropolia Toruńska, wraz z MOF Olsztyna, odnotowuje najwyższą liczbę turystycznych miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców, przy czym wartość dla otoczenia przewyższa tę dla miasta rdzeniowego, co podkreśla znaczenie turystyki w gospodarce metropolii.
- Poprawa na rynku pracy: pomimo relatywnie wysokiego poziomu bezrobocia (omówionego niżej jako słaba strona), Metropolia Toruńska odnotowała bardzo duży spadek tego wskaźnika w ciągu ostatnich 10 lat, co wskazuje na pozytywną dynamikę.

Kapitał materialny i infrastruktura:

- Dobrze rozwinięta infrastruktura drogowa: Metropolia Toruńska charakteryzuje się najwyższą gęstością dróg gminnych o nawierzchni twardej oraz najwyższą gęstością dróg rowerowych (ponad 11 km na 10 tys. mieszkańców) spośród porównywanych jednostek.

Wyzwania Metropolii Toruńskiej

Pomimo wymienionych atutów, Metropolia Toruńska boryka się również z szeregiem wyzwań, które mogą stanowić ograniczenia rozwojowe:

Administracja i charakter terytorialny:

- Najniższy współczynnik urbanizacji: spośród analizowanych MOF, Metropolia Toruńska ma najniższą wartość współczynnika urbanizacji (58%), co wynika z dużego udziału obszarów wiejskich w jej rozległej obszarowo strukturze.

Kapitał ludzki i społeczny:

- Niekorzystne tendencje demograficzne: Metropolia Toruńska doświadcza ubytku ludności (ujemny współczynnik przyrostu rzeczywistego) oraz intensyfikacji procesu starzenia się społeczeństwa (wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego i jeden z najwyższych wzrostów liczby osób w wieku 65+ w latach 2013-2023).
- Niska dostępność edukacji przedszkolnej: Metropolia Toruńska ma najniższy odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym, zwłaszcza poza miastem rdzeniem (zaledwie 55%).

- Wysoki odsetek beneficjentów pomocy społecznej: Metropolia Toruńska ma wyraźnie najwyższy odsetek beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej spośród porównywanych MOF, z prawie dwukrotnie większą liczbą beneficjentów na obszarze otaczającym Toruń niż w samym mieście.
- Niska dostępność podstawowej opieki zdrowotnej: charakteryzuje się najniższą dostępnością przychodni podstawowej opieki zdrowotnej (POZ); w Toruniu jest ich najmniej w przeliczeniu na liczbę ludności.

Sytuacja gospodarcza:

- Wysoki udział bezrobotnych: w 2023 roku udział bezrobotnych przewyższał 4%, co jest drugim najwyższym wynikiem po MOF Rzeszowskim, z największą różnicą między rdzeniem a otoczeniem (sytuacja gorsza w otoczeniu).
- Wysoki odsetek pracujących w rolnictwie: ze względu na duży udział obszarów wiejskich, Metropolia Toruńska wyróżnia się najwyższym odsetkiem pracujących w rolnictwie (niemal 7% ogółem, a na obszarze otaczającym Toruń prawie 12%, co jest najwyższym wynikiem w grupie porównawczej i stanowi wyższą wartość niż średnia krajowa).
- Niskie dochody własne samorządów: Metropolia Toruńska ma najniższą wartość dochodów własnych gmin na mieszkańca w porównaniu z pozostałymi MOF-ami, co przekłada się na mniejsze możliwości inwestycyjne.

Kapitał materialny i infrastruktura:

- Niska dynamika liczby nowo oddanych mieszkań: mimo wysokiej dynamiki w samym Toruniu, dla całej Metropolii Toruńskiej wskaźnik ten jest na średnim poziomie, co wskazuje na wyhamowanie tempa rozwoju nowego budownictwa w ostatnich latach i może być interpretowane jako pierwsze sygnały nasycenia rynku nieruchomości.
- Niska liczba osób przypadających na jedno mieszkanie: chociaż na pierwszy rzut oka może to wydawać się pozytywne (więcej przestrzeni na osobę), w kontekście niskiej dynamiki nowego budownictwa i starzenia się społeczeństwa, może to również wskazywać na symptomy stagnacji lub braku nowych mieszkańców, co jest cechą problematyczną.
- Nieefektywna gospodarka odpadami: Metropolia Toruńska charakteryzuje się relatywnie wysokim poziomem generacji odpadów komunalnych na mieszkańca (Toruń jest w czołówce) przy jednoczesnym niskim udziale odpadów zbieranych selektywnie w porównaniu do innych ośrodków miejskich.

Podsumowując, Metropolia Toruńska posiada unikatowy zestaw charakterystyk. Chociaż niektóre z nich są bardzo korzystne dla rozwoju, inne stanowią wyzwania. Kluczem do dalszego rozwoju jest dostrzeganie w tych problemach szans rozwojowych, które mogą być wykorzystane poprzez odpowiednio zaplanowane działania strategiczne.

3.1.2. Diagnoza pogłębiona (wewnętrzna)

Niniejsza diagnoza pogłębiona stanowi fundament dla wyznaczenia kierunków rozwoju Metropolii Toruńskiej. Analiza została przeprowadzona w oparciu o pięć kluczowych filarów kształtujących jakość życia mieszkańców oraz potencjał rozwojowy regionu, których wzajemne zależności determinują obecny stan i przyszły potencjał metropolii. Obejmuje ona ocenę sytuacji społecznej, gospodarczej, stanu środowiska przyrodniczego, zagospodarowania przestrzennego,

a także funkcjonowania systemu transportu i komunikacji. Kompleksowe ujęcie tych obszarów pozwoliło na identyfikację wyzwań i szans stojących przed Metropolią Toruńską, a także na dalszym etapie prac umożliwiło sformułowanie spójnych i realistycznych celów strategicznych.

Sytuacja społeczna Metropolii Toruńskiej (MT) jest kształtowana przez ogólne trendy demograficzne występujące w Polsce, takie jak niska dzietność i proces starzenia się ludności, a także przez wewnętrzną ruchliwość ludności, zwłaszcza odpływ z Torunia do gmin podmiejskich. Te procesy wpływają na rozmieszczenie ludności, jej strukturę wieku oraz zapotrzebowanie na usługi społeczne.

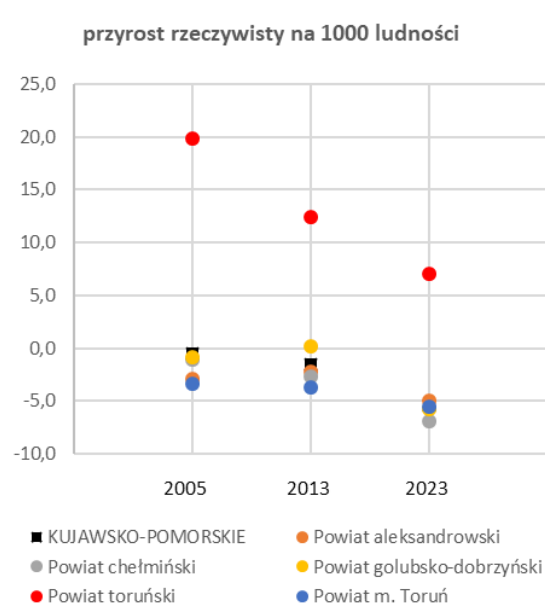
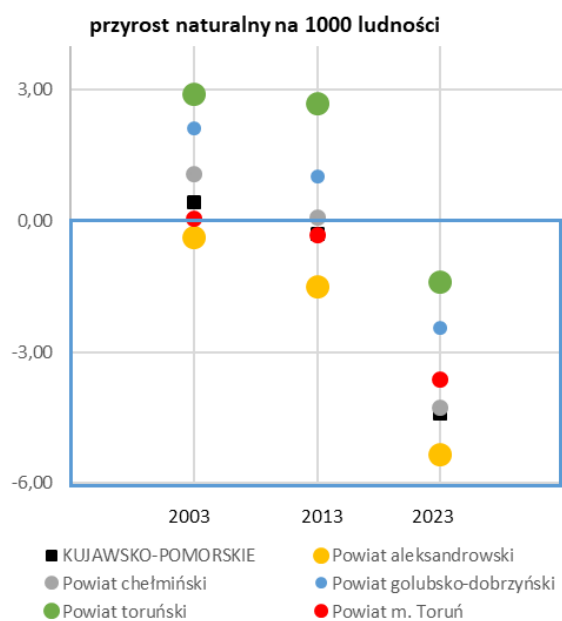
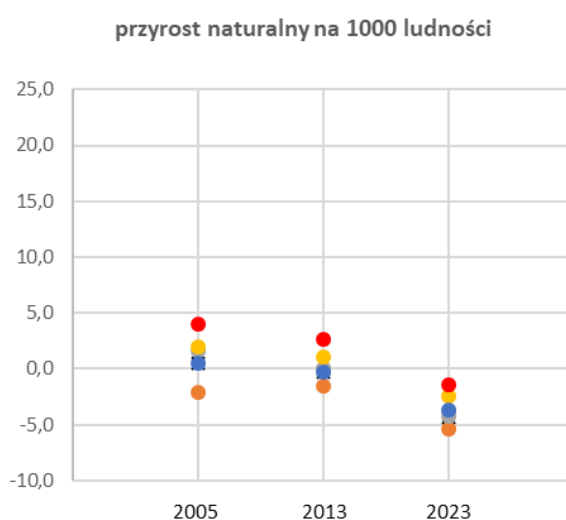
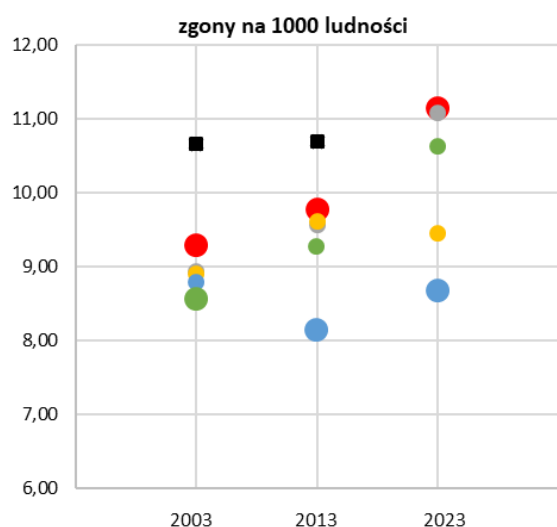
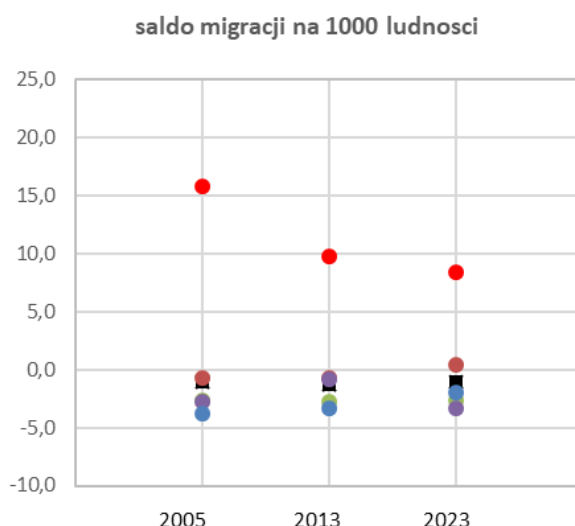
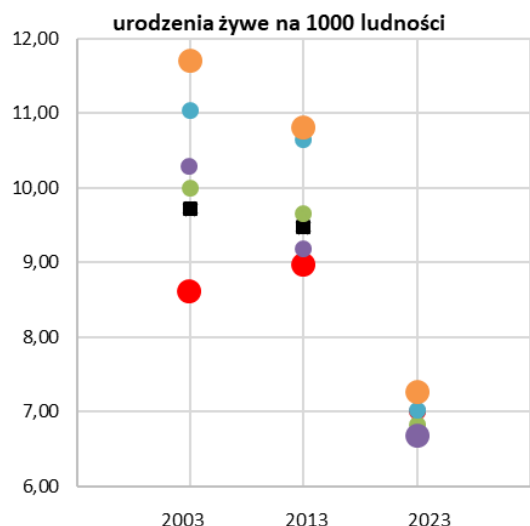
1. Demografia i Usługi Społeczne

W latach 2003-2023 ogólna liczba mieszkańców Metropolii Toruńskiej wzrosła o około 2% (8,7 tys. osób), ale od 2019 roku odnotowuje się sukcesywny spadek populacji, przeciętnie o ponad 1 tys. osób rocznie. Zmiany w rozmieszczeniu ludności są nierównomierne: gęstość zaludnienia spadła w 18 gminach (w tym we wszystkich miastach), a wzrosła w 14 gminach, głównie w strefie podmiejskiej Torunia, szczególnie w gminach Obrowo i Żławieś Wielka, gdzie wzrost gęstości przekroczył 50% w stosunku do 2003 roku. Ubytki liczby ludności zaobserwowano w miastach takich jak Golub Dobrzyń, Chełmża, Aleksandrów Kujawski oraz w gminach południowej części powiatu aleksandrowskiego (Bądkowo, Koneck).

Przyrost naturalny w zdecydowanej większości gmin Metropolii Toruńskiej jest ujemny, z wyjątkiem dwóch gmin podmiejskich (Obrowo, Żławieś Wielka). W układzie powiatów, żaden z analizowanych obszarów nie utrzymał dodatniego poziomu przyrostu naturalnego w 2023 roku, z najniższymi wartościami w powiecie aleksandrowskim. Jedynie powiat toruński charakteryzuje się dodatnim saldem migracji, choć dynamika napływu ludnościowego do tego powiatu zmniejszyła się. Skutkiem tych zmian jest realny spadek liczby ludności (ujemne saldo ruchu rzeczywistego) w większości powiatów, z wyjątkiem powiatu toruńskiego, gdzie również odnotowano obniżenie dynamiki wzrostu w porównaniu do 2003 roku.

Proces starzenia się ludności intensyfikuje się w Metropolii Toruńskiej, co jest zgodne z ogólnopolskimi trendami. Powiat toruński wyróżnia się stosunkowo młodym wiekiem populacji, co jest efektem dodatniego salda migracji i selektywności migracji. Natomiast miasto Toruń i powiat aleksandrowski mają najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (38 i 36 odpowiednio). Prognozy demograficzne do 2060 roku zakładają dalszy postęp starzenia się populacji, w tym znaczny wzrost udziału osób w wieku 80+ w większości powiatów, co będzie miało poważne konsekwencje dla systemów opieki zdrowotnej i społecznej. Odpływ młodszych mieszkańców z obszarów wiejskich dodatkowo pogłębia tam starzenie się populacji.

W kontekście ochrony zdrowia i opieki społecznej, w Metropolii Toruńskiej funkcjonują szpitale i przychodnie. Dostępność usług zdrowotnych jest zróżnicowana; w Toruniu mieszkańcy mają lepszy dostęp do specjalistycznej opieki, podczas gdy w gminach wiejskich jest on ograniczony. Rosnące zapotrzebowanie na usługi zdrowotne w gminach podmiejskich wymaga rozwoju infrastruktury medycznej w tych obszarach. System opieki społecznej boryka się z niedoborem pracowników socjalnych i opiekunów, a problemy finansowe wielu rodzin zwiększają zapotrzebowanie na pomoc społeczną.

Ryc. 2a Przyrost naturalny i jego składowe w powiatach MT na tle woj. kujawsko-pomorskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Ryc. 2b Przyrost rzeczywisty i jego składowe w powiatach MT na tle woj. kujawsko-pomorskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

2. Edukacja

W obszarze Metropolii Toruńskiej obserwuje się spadek liczby uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty, co odzwierciedla malejącą liczbę uczniów w tej grupie wiekowej. Prognozy GUS wskazują na znaczny spadek udziału dzieci w wieku 3-6 i 7-14 lat we wszystkich powiatach do 2060 roku, a także gwałtowny ubytek młodzieży w wieku 15-18 lat po 2035 roku. Jedynie powiat toruński może odnotowywać wzrost w grupie 3-6 lat do 2050 roku i niewielki wzrost w grupie 15-18 lat. Rosnące zapotrzebowanie na edukację przedszkolną występuje w gminach podmiejskich, takich jak Obrowo i Zławieś Wielka, ze względu na wzrost liczby młodych rodzin.

Toruń jest wyraźnym centrum edukacyjnym, skupiając 70,3% uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w Metropolii Toruńskiej. Aż 80,1% wszystkich uczniów dojeżdżających do szkół ponadpodstawowych na jej terenie udaje się do Torunia, co wskazuje na jego rosnącą atrakcyjność edukacyjną. Uczniowie z Torunia konsekwentnie osiągają najwyższe wyniki z egzaminu ósmoklasisty i maturalnego, a powiat toruński również plasuje się powyżej średniej wojewódzkiej w egzaminach ósmoklasisty. Wyniki edukacyjne poza Toruniem i powiatem toruńskim są niższe.

3. Kultura i Sztuka

Metropolia Toruńska dysponuje bogatym i zróżnicowanym dziedzictwem kulturowym – od średniowiecznych zabytków po współczesną architekturę. Centralnym ośrodkiem jest Toruń, którego zespół staromiejski wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Miasto wyróżnia się licznymi obiektami sakralnymi, zabytkowymi kamienicami, fragmentami murów obronnych, XIX-wiecznymi fortyfikacjami oraz nowoczesnymi obiektami, jak Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki. Toruń pełni funkcję głównego centrum kulturalnego Metropolii, skupiając zdecydowaną większość uczestników imprez masowych i największą liczbę muzeów w regionie.

Poza Toruniem istotnymi ośrodkami kultury są Ciechocinek, Chełmno, Golub-Dobrzyń i Aleksandrów Kujawski. Ciechocinek wyróżnia się zespołem uzdrowiskowym i tężniami zgłoszonymi do wpisu na Listę UNESCO, Chełmno – średniowiecznym układem urbanistycznym, Golub-Dobrzyń – zamkiem krzyżackim, a Aleksandrów Kujawski – neorenesansowym dworcem. W gminach wiejskich, takich jak Raciążek i Radomin, odbywają się wydarzenia o zasięgu ponadlokalnym. Część imprez masowych poza głównym ośrodkiem nie została jednak wznowiona po pandemii, a niektóre mniejsze placówki muzealne zakończyły działalność.

Infrastruktura kulturalna obejmuje muzea, kina, domy kultury i biblioteki publiczne, lecz jej rozmieszczenie jest nierównomierne. Kina działają tylko w Toruniu, Ciechocinku i Chełmnie, natomiast biblioteki są obecne we wszystkich gminach, a w kilku z nich rośnie liczba wypożyczeń wbrew krajowemu trendowi spadkowemu. Pomimo wyzwań, takich jak zamykanie części instytucji czy ograniczona regularność wydarzeń poza Toruniem, Metropolia Toruńska utrzymuje jedną z najbardziej dynamicznych ofert kulturalnych w regionie, łącząc bogate dziedzictwo z aktywnym życiem artystycznym.

4. Sport i Rekreacja

W Metropolii Toruńskiej znajduje się 557 obiektów sportowych, z czego jedna trzecia (194) w powiecie toruńskim. Powiat chełmiński wyróżnia się najwyższym wskaźnikiem obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców (23,2), natomiast Toruń ma najniższy wskaźnik (6,1) ze

względem na liczebność populacji miejskiej. We wszystkich powiatach notuje się wysoki stopień wykorzystania obiektów sportowo-rekreacyjnych (od 82,4% do 93,0%). Na terenie MT funkcjonuje 226 klubów sportowych. Toruń ma najwięcej klubów sportowych (99) i najwyższą średnią liczbę osób ćwiczących na jeden klub (około 101 osób). Chełmża jest przykładem gminy organizującej liczne cykliczne imprezy sportowe o zasięgu ponadlokalnym, takie jak półmaraton czy triathlon. Kowalewo Pomorskie również organizuje różnorodne wydarzenia sportowe. Imprezy sportowe stanowią przeważającą większość (80-90%) wszystkich uczestników imprez masowych na obszarze Metropolii Toruńskiej. Po pandemii COVID-19 zainteresowanie imprezami kulturalnymi nie wróciło do poziomu z 2019 roku.

Sytuacja gospodarcza Metropolii Toruńskiej jest złożona i charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem przestrzennym w kluczowych obszarach, takich jak rolnictwo, przedsiębiorczość, rynek pracy oraz turystyka, co znajduje odzwierciedlenie w finansach komunalnych.

1. Rolnictwo

Użytki rolne zajmują znaczącą pozycję w strukturze użytkowania ziemi Metropolii Toruńskiej, stanowiąc 64,0% ogólnej powierzchni. Analiza rolnictwa, oparta na danych Powszechnego Spisu Rolnego 2022, wykazała duże zróżnicowanie przestrzenne. Wyróżniono **7 typów strukturalnych rolnictwa**, od gmin o bardzo niskim poziomie (np. Ciechocinek, Toruń, Wielka Nieszawka) do wyróżniających się bardzo wysokim poziomem (Bądkowo, Papowo Biskupie).

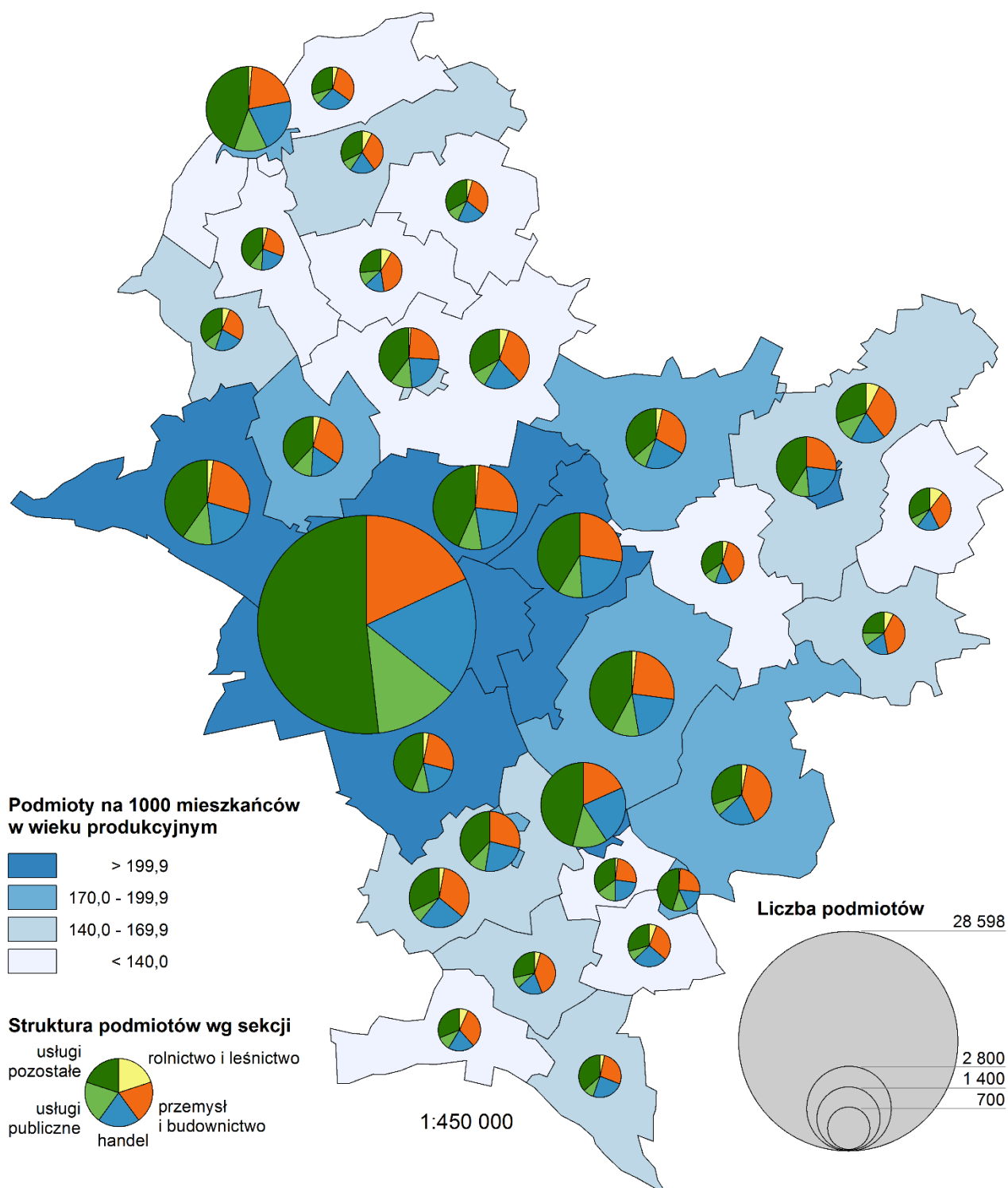
Wśród 12 analizowanych cech diagnostycznych rolnictwa, ujętych w trzech grupach (społeczno-agrarne, organizacyjno-techniczne, strukturalno-dochodowe), średnie wartości wielu cech są zbliżone do średniej wojewódzkiej, z wyjątkiem niższego udziału młodej ludności rolniczej oraz wyższego zużycia nawozów sztucznych i liczby kombajnów na 100 ha zasiewów. Istotną rolę rolnictwa potwierdza analiza beneficjentów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). W 2022 roku na obszarze Metropolii Toruńskiej działało blisko 11,2 tys. gospodarstw rolnych, co stanowiło średnio 20,3% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych REGON. Te gospodarstwa użytkowały łącznie blisko 170 tys. ha gruntów (57,3% ogólnej powierzchni dotowanych gruntów) i pozyskały znaczące płatności unijne w łącznej kwocie 313,4 mln zł. Płatności te stanowiły średnio 20,4% dochodów własnych gmin, a w niektórych gminach (np. Radomin, Bądkowo, Zakrzewo) ich udział był znacznie wyższy, przekraczając 100% dochodów własnych gminy w przypadku Radomina. W rolnictwie Metropolii Toruńskiej dominują indywidualne gospodarstwa rolne, użytkujące 92,6% gruntów ogółu gospodarstw.

2. Przedsiębiorczość

W 2023 roku w Metropolii Toruńskiej zarejestrowanych było 56,3 tys. podmiotów gospodarczych, co oznacza wzrost o 22% w ciągu dekady (wobec 17,4% dla województwa i 26,5% dla Polski). Ponad połowa (51,3%) firm zlokalizowana była w Toruniu, jednak obserwuje się postępującą dekoncentrację działalności gospodarczej z Torunia na rzecz gmin podmiejskich. Największą dynamikę wzrostu liczby podmiotów odnotowano w gminach Obrowo (+79%), Chełmno (gm. wiejska) (+76%) i Łubianka (+75%). Po pandemii COVID-19 zauważalne jest

wyraźne „odbicie” gospodarcze, ze średnioroczną dynamiką wzrostu liczby podmiotów na poziomie 102,6% w latach 2020-2023.

Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów na 1000 mieszkańców) wzrósł z niespełna 102 do blisko 124 w latach 2013-2023, plasując Metropolię Toruńską powyżej średniej wojewódzkiej, ale poniżej średniej krajowej. Mierząc go w odniesieniu do ludności w wieku produkcyjnym, wskaźnik wzrósł z 157 do 211, również powyżej średniej wojewódzkiej. Toruń (148/257) oraz Ciechocinek (145/284) i Wielka Nieszawka (147/249) wyróżniają się najwyższą aktywnością gospodarczą.

Ryc. 3 Liczba i struktura podmiotów gospodarczych oraz wskaźnik podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, 2023 r.

W strukturze podmiotów dominują mikroprzedsiębiorstwa (do 9 osób zatrudnionych), stanowiące 96,7% ogółu. Duże firmy (powyżej 250 osób), choć nieliczne (54 w Metropolii Toruńskiej, z czego 40 w Toruniu), są uznawane za generatory rozwoju lokalnej gospodarki. Do największych firm na terenie metropolii zalicza się m.in. Grupa Neuca SA, Krajowa Grupa Spożywcza SA GK i Grupa TZMO SA.

W ujęciu sektorowym, sektor prywatny dominuje (96-97%). Najlepiej rozwiniętymi branżami są handel hurtowy i detaliczny (19% podmiotów) oraz budownictwo (14%), co jest zgodne z trendami ogólnopolskimi. Znaczące udziały mają także działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (10,4%) oraz przetwórstwo przemysłowe (7,9%).

Infrastruktura biznesowa koncentruje się głównie w Toruniu, gdzie działa 16 instytucji otoczenia biznesu (IOB), w tym regionalne fundusze pożyczkowe i centra transferu technologii. Cała Metropolia Toruńska znajduje się w obszarze działania Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (PSSE), z największą podstrefą „Crystal Park” w Łysomicach. Mimo to, zidentyfikowano brak wystarczającej powierzchni przygotowanych i uzbrojonych obszarów inwestycyjnych.

3. Rynek pracy

Rynek pracy w Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem poziomu zatrudnienia, mierzonego liczbą pracujących na 1000 osób w wieku produkcyjnym. W 2021 roku najwyższe wskaźniki odnotowano w Toruniu (569), Golubiu-Dobrzyniu (531) i Ciechocinku (528), a szczególnie wyróżniała się gmina Łysomice (609), dzięki Specjalnej Strefie Ekonomicznej. W gminach wiejskich, takich jak Bądkowo, Papowo Biskupie czy Zbójno, wskaźniki były znacznie niższe (poniżej 200), co wynika z dominacji małych firm i zatrudnienia w rolnictwie.

Nierównomierny rozkład miejsc pracy prowadzi do intensywnych dojazdów do pracy, z Toruniem jako głównym ośrodkiem przyciągającym pracowników. Średnio 70% mieszkańców Metropolii Toruńskiej dojeżdżających do pracy zatrudnionych jest w gminach obszaru metropolii, a ponad 50% osób dojeżdżających do pracy udaje się do Torunia. Wyróżniono trzy strefy relacji dojazdowych: strefę centralną (wysokie natężenie dojazdów do Torunia), strefę przejściową (zrównoważone dojazdy do Torunia i lokalnych ośrodków) oraz strefę zewnętrzną (niski udział dojazdów do Torunia, silniejsze powiązania subregionalne).

W 2023 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 13 326, a stopa bezrobocia 4,9%, co jest wartością nieznacznie niższą od średniej wojewódzkiej (5,1%). Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad nastąpił wyraźny spadek bezrobocia, o ponad połowę od 2010 roku (10,4%). Podobnie jak w przypadku zatrudnienia, poziom bezrobocia jest silnie zróżnicowany przestrzennie, z najniższymi wartościami w Toruniu i jego strefie podmiejskiej, a najwyższymi w gminach takich jak Papowo Biskupie (8,9%), Chełmno czy Nieszawa. Problemem pozostaje wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych, wynoszący 49,7% w 2023 roku.

4. Turystyka

Metropolia Toruńska posiada duży potencjał turystyczny o zróżnicowanych walorach. Kluczowymi ośrodkami są Toruń (zabytkowy) i Ciechocinek (uzdrowiskowy), uzupełniane przez Chełmno, Chełmżę, Golub-Dobrzyń i Nieszawę.

Główne atrakcje obejmują:

- Zabytki nieruchome: średniowieczny zespół miejski Torunia (UNESCO, Stare i Nowe Miasto w Toruniu zostało uznane za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 roku), unikalny renesansowy układ urbanistyczny w Chełmnie (Pomnik Historii), oraz zespół tężni i warzelni soli wraz z parkami w Ciechocinku (Pomnik Historii, zgłoszony do UNESCO). Inne zabytki to kościoły, pałace, grodziska i zamki.
- Współczesne budowle: Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”.
- Muzea: Muzeum Okręgowe w Toruniu (7 oddziałów), Muzeum Etnograficzne, Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, Żywe Muzeum Piernika, a także muzea regionalne w Chełmnie, Ciechocinku i innych miejscowościach.
- Atrakcje przyrodnicze: Wody solankowe w Ciechocinku, doliny Wisły i Drwęcy, obszary chronionego krajobrazu oraz jeziora.

Aktywności turystyczne obejmują oprowadzanie przez przewodników (również w językach obcych) oraz liczne wydarzenia kulturalne i sportowe. Do najważniejszych wydarzeń cyklicznych w Toruniu należą Międzynarodowy Festiwal Filmowy EnergaCAMERIMAGE i Międzynarodowy Festiwal Światła Bella Skyway. W innych miastach wyróżniają się m.in. 9 Hills Festival w Chełmnie, Festiwal Wielka Gala Tenorów w Ciechocinku czy Wielki Międzynarodowy Turniej Rycerski w Golubiu-Dobrzyniu.

Dostępność komunikacyjna Torunia jest dobra dzięki autostradzie A1 i sieci dróg krajowych. Obszar Metropolii jest obsługiwany przez lotniska w Bydgoszczy, Gdańsku, Poznaniu, Warszawie i Modlinie. Istnieją jednak braki w połączeniach kolejowych między Toruniem a innymi ośrodkami turystycznymi Metropolii, choć planowane jest przywrócenie np. linii do Ciechocinka.

Baza zakwaterowania w 2024 roku obejmowała 50 hoteli (większość w Toruniu – 26 hoteli z 1373 pokojami), 88 innych obiektów hotelarskich (najwięcej w Ciechocinku – 20 zakładów uzdrowiskowych z 4352 miejscami) oraz dynamicznie rosnącą liczbę apartamentów na wynajem (niemal wyłącznie w Toruniu).

Udogodnienia turystyczne to m.in. liczne obiekty gastronomiczne (59,1% w Toruniu) oraz punkty informacji turystycznej. Przez Metropolię przebiega wiele szlaków tematycznych, pieszych i rowerowych, jak Droga Świętego Jakuba czy Wiśłana Trasa Rowerowa. W 2023 roku Metropolię Toruńską odwiedziło 585,4 tys. turystów (7,5% zagranicznych), którzy spędzili 2,1 mln noclegów. Liczba turystów wzrosła trzykrotnie od 2003 roku, ale liczba gości zagranicznych nie wróciła do poziomu z początku XXI wieku. Ruch turystyczny jest skoncentrowany w Toruniu (57,2% turystów) i Ciechocinku (25,7%). Turyści w Toruniu spędzają średnio 1,7 noclegu, podczas gdy w uzdrowiskowym Ciechocinku aż 9,3 noclegu, co sprawia, że Ciechocinek generuje 66,3% wszystkich noclegów w Metropolii. Toruń jest jednak bardziej umiędzynarodowioną destynacją, skupiającą 87,0% turystów zagranicznych. Głównymi rynkami źródłowymi turystyki zagranicznej są Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone i Ukraina.

5. Finanse komunalne

Dochody ogółem jednostek samorządu terytorialnego Metropolii Toruńskiej wzrosły z 2,6 mld zł w 2019 r. do 3,3 mld zł w 2023 r. Najwyższe dochody notował Toruń, najniższe Nieszawa. Średnie dochody na 1 mieszkańca wzrosły z 5 232,92 zł do 7 263,23 zł. Wydatki ogółem również wzrosły w tym okresie z 2,75 mld zł do 3,50 mld zł. Deficyt budżetowy Metropolii Toruńskiej wzrósł z 123,7 mln zł w 2019 r. do 200,0 mln zł w 2023 r. Nadwyżkę budżetową zanotowały jedynie miasto Chełmża oraz gminy Łysomice i Wielka Nieszawka.

W strukturze dochodów, udział dochodów własnych wzrósł z 44,8% w 2019 r. do 47,5% w 2023 r., co jest pozytywną tendencją wpływającą na samodzielność finansową samorządów. Wzrosła także łączna subwencja ogólna, natomiast nastąpił spadek dotacji. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wzrósł z 18,5% do 23,8%, a wydatków inwestycyjnych z 14,1% do 28,6%. W 2023 r. najwyższe wydatki inwestycyjne (60,4%) odnotowano w gminie Koneck, a najniższe (13,1%) w Toruniu. Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi, traktowana jako wskaźnik możliwości inwestycyjnych, spadła z 206,1 mln zł w 2019 r. do 143,0 mln zł w 2023 r., a w pięciu jednostkach samorządu terytorialnego wydatki bieżące przewyższały dochody bieżące. Projekty ujęte w Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych MOF Torunia są finansowane z różnych źródeł, w tym z funduszy europejskich i środków własnych. W latach 2019-2023 jednostki Metropolii Toruńskiej wykorzystwały łącznie 75,3 mln zł środków UE, z Łubianką, Toruniem i Chełmnem jako liderami w pozyskiwaniu tych funduszy.

Środowisko przyrodnicze Metropolii Toruńskiej (MT) jest kluczowym elementem zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, charakteryzującym się zróżnicowaną strukturą użytkowania ziemi, specyficzną budową geologiczną i rzeźbą terenu, oraz wyzwaniem związanymi z jakością powietrza, gospodarką wodno-ściekową i odpadami, a także rosnącą potrzebą adaptacji do zmian klimatycznych i rozwoju energetyki odnawialnej.

Metropolia Toruńska wyróżnia się zróżnicowanymi formami zieleni, obejmującymi zarówno cenne zespoły parkowe, jak i rozległe obszary leśne. Szczególne znaczenie mają tu unikalne układy parkowe o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych. W Ciechocinku znajduje się wyjątkowy zespół uzdrowiskowy z Parkiem Tężniowym i Zdrojowym oraz Parkiem Sosnowym, tworzący charakterystyczny krajobraz miejscowości. W Toruniu, obok wpisanego na listę UNESCO średniowiecznego zespołu miejskiego, na uwagę zasługuje XIX- i XX-wieczny układ urbanistyczny Bydgoskiego Przedmieścia, w którym zieleń stanowi integralny element kompozycji przestrzennej. W wielu innych miejscowościach, takich jak Lisewo, Papowo Biskupie, Stolno, Unisław czy Kijewo Królewskie, zachowały się parki dworskie, a w powiecie toruńskim znajduje się aż 17 parków oraz liczne dwory i pałace otoczone zielenią, m.in. w Turznie, Nawrze, Pluskowęsach, Gronowie i Obrowie.

Lasy zajmują niemal jedną czwartą powierzchni Metropolii Toruńskiej, wliczając w to także zadrzewione i zakrzewione grunty rolne. Niski wskaźnik lesistości oraz zmniejszająca się liczba zadrzewień śródpolnych i przydrożnych stanowią istotny problem, sprzyjając nasileniu zjawiska suszy. Kluczowe znaczenie przyrodnicze mają kompleks leśny Puszczy Bydgoskiej oraz doliny Wisły i Drwęcy, które pełnią funkcję głównych korytarzy ekologicznych, wspierających różnorodność biologiczną i zachowanie ciągłości systemu przyrodniczego całej metropolii.

1. Struktura użytkowania terenu

Na dzień 1 stycznia 2024 roku, ogólna powierzchnia Metropolii Toruńskiej wynosiła 296,0 tys. ha. Dominującą formą użytkowania ziemi są grunty rolne, stanowiące 64,0% ogólnej powierzchni Metropolii Toruńskiej (189,5 tys. ha). W ich obrębie grunty orne wraz z sadami to średnio 57,9%,

a łąki i pastwiska trwałe – 6,1%. Zauważalne jest duże zróżnicowanie przestrzenne – od 7,2% gruntów rolnych w Wielkiej Nieszawce do 93,1% w Bądkowie. Drugą co do wielkości grupą są środowiskowe formy użytkowania ziemi (lasy i wody), obejmujące 25,5% powierzchni Metropolii Toruńskiej (75,5 tys. ha). Grunty leśne stanowią średnio 22,8% (67,5 tys. ha), a grunty pod wodami 2,7% (8,0 tys. ha), w tym pod wodami płynącymi 2,0% i stojącymi 0,7%. Grunty zurbanizowane stanowią 10,5% powierzchni ogólnej Metropolii Toruńskiej (31,1 tys. ha). W tej grupie grunty zabudowane to 4,5%, tereny komunikacyjne 3,4%, a tereny różne i pozostałe średnio 2,6%. Najwyższy udział gruntów zurbanizowanych odnotowano w Toruniu (49,7%).

2. Geologia, rzeźba terenu, złoża

Obszar Metropolii Toruńskiej cechuje się zróżnicowaną budową geologiczną, położoną w strefie Teisseyre'a-Tornquista. Powierzchniowe utwory geologiczne zdominowane są przez plejstocen (gliny lodowcowe, piaski, żwiry) i holocen (namuły den dolinnych). Zasoby kopalin zdominowane są przez złoża piasków i żwirów (238 udokumentowanych złóż w 2023 r., z czego 29 eksploatowanych), koncentrujące się w powiecie toruńskim i golubsko-dobrzyńskim. Występują również złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej, pojedyncze złoża piasków kwarcowych, surowców dla prac inżynierskich, kredy jeziornej i piszącej. Zidentyfikowano także dwa złoża surowców energetycznych – węgla kamiennego w Kobielinie (wstępnie rozpoznane) oraz eksploatowane złożo gazu ziemnego we wsi Bajerze, przetwarzane na energię elektryczną. Wody lecznicze (w Ciechocinku) i termalne (w Toruniu) mają bardzo ważne znaczenie gospodarcze. Obecna rzeźba terenu jest wynikiem ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, dominuje krajobraz młodoglacjalny i dolin rzecznych. Obszar Metropolii Toruńskiej leży w zasięgu siedmiu mezoregionów fizycznogeograficznych, a dominują faliste i płaskie wysoczyzny morenowe.

3. Jakość powietrza

Ocena jakości powietrza wykazała przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu (B(a)P) w 12 gminach Metropolii Toruńskiej w 2023 r. Najwyższy udział powierzchni z przekroczeniami dotyczył miast Golub-Dobrzyń (58,7%), Chełmno (42,6%) i Ciechocinek (33,3%), oraz gmin wiejskich Lubicz (10%) i Obrowo (5%). Jediną strefą, w której nie wystąpiło przekroczenie norm, było miasto Toruń. Głównym źródłem B(a)P jest niska emisja z sektora komunalno-bytowego. Porównanie danych z 2022 i 2023 r. wskazuje na znaczny spadek stężeń pyłowych i poprawę jakości powietrza, częściowo dzięki działaniom ochronnym, częściowo korzystnym warunkom meteorologicznym.

4. Hałas

Toruń jest jednym z najcichszych dużych miast w Polsce, z najniższym udziałem ludności (poniżej 0,05%) narażonej na działanie hałasu dobowego wśród miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w Toruniu ograniczają się

głównie do bezpośredniego sąsiedztwa pasa drogowego. Sytuacja hałasowa w całej Metropolii Toruńskiej jest stosunkowo korzystna na tle województwa, z szacowaną liczbą 639 osób zamieszkujących tereny z przekroczeniami. Uchwalono Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa kujawsko-pomorskiego.

5. Warunki klimatyczne i hydrologiczne

Obszar Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się klimatem umiarkowanym przejściowym ze znaczną zmiennością i rosnącymi cechami klimatu kontynentalnego w kierunku północno-wschodnim. Średnia roczna temperatura powietrza rośnie, ze średnią 8,9°C w Toruniu w latach 1991-2020 i zbliżającą się do 11°C w 2023 roku. Obserwuje się wydłużanie okresów z wysokimi temperaturami i wzrost częstotliwości dni z temperaturą powyżej 30°C. Obszar Metropolii Toruńskiej należy do regionów o najniższych średnich sumach rocznych opadów w skali kraju, wynoszących średnio 534 mm (87% normy krajowej) w latach 1991-2020. Najniższe opady notuje się na Kujawach i w Dolinie Wisły. Długość okresu wegetacyjnego wynosi średnio 230-235 dni i sukcesywnie wzrasta. Osią hydrologiczną regionu jest Wisła, w której dorzeczu znajduje się cały teren Metropolii Toruńskiej. Inne ważne rzeki to Drwęca, Mień i Tążyna. Występują 142 jeziora, głównie polodowcowe, w większości małe (do 10 ha). Największym jest Jezioro Chełmżyńskie (271-299 ha), a najgłębszym Jezioro Wielickie (47 m). Cennymi zasobami są wody mineralne (Ciechocinek) i użytkowe wody podziemne, zwłaszcza z piętra czwartorzędowego, o dobrej i zadowalającej jakości.

6. Obszarowe i punktowe formy ochrony przyrody, korytarze i węzły ekologiczne

Znaczna część powierzchni Metropolii Toruńskiej (35,6%) objęta jest ochroną prawną. Obejmuje ona 15 rezerwatów przyrody, 2 parki krajobrazowe (Nadwiślański i Chełmiński), 7 obszarów chronionego krajobrazu, 12 obszarów Natura 2000, 1 zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz ponad 250 użytków ekologicznych. Dodatkowo, ochroną objęto 375 pomników przyrody. Najwięcej form ochrony przyrody zidentyfikowano w powiatach chełmińskim i toruńskim. Najwyższym udziałem terenów objętych ochroną cechuje się powiat golubsko-dobrzyński (48,3%), a najniższy udział występuje w Toruniu (6,2%). Rozmieszczenie najcenniejszych obszarów chronionych nawiązuje do kompleksu leśnego Puszczy Bydgoskiej oraz dolin rzek Wisły i Drwęcy.

7. Energetyka

W systemie energetycznym regionu kluczową rolę odgrywa energetyka ciepła, oparta głównie na indywidualnych źródłach ciepła (kotły na paliwa stałe, gazowe, olejowe) oraz ciepłowniach, które w dużej mierze nadal wykorzystują rozwiązania wysokoemisyjne. W 2023 r. funkcjonowało 521 kotłowni, a łączna długość sieci cieplnej wyniosła 278,1 km, z czego 244,3 km w Toruniu. Sieć gazowa jest najlepiej rozwinięta w Toruniu i powiecie toruńskim. Obserwuje się systematyczną poprawę efektywności energetycznej budynków, co potwierdza spadek średniego wskaźnika rocznego zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną (EP) z 91,5 kWh/m² w 2020 r. do 70,8 kWh/m² w 2023 r. Władze województwa kujawsko-pomorskiego zakładają odchodzenie od paliw kopalnianych na rzecz odnawialnych źródeł energii (OZE), wskazując na predyspozycje regionu do rozwoju energetyki słonecznej, geotermalnej i wiatrowej. Na dzień 31 marca 2025 r. zainstalowanych było 170 instalacji OZE o łącznej mocy

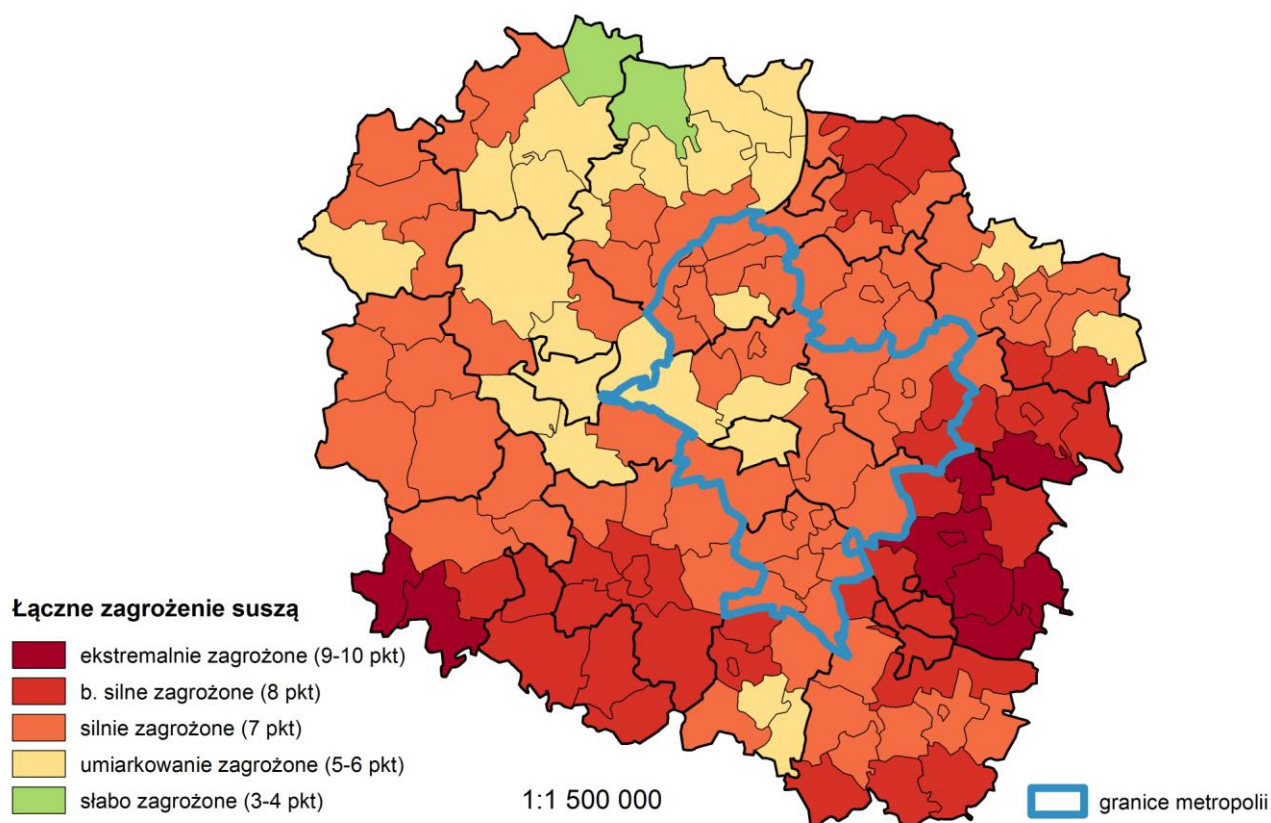
284,969 MW, z dominacją elektrowni fotowoltaicznych (96) i wiatrowych (70). Planowane są dalsze działania w ramach zielonej transformacji, obejmujące modernizację energetyczną budynków i sieci oraz zwiększenie wykorzystania OZE.

8. Gospodarka wodno-ściekowa

Łączna długość wodociągowej sieci rozdzielczej w Metropolii Toruńskiej wynosiła w 2023 r. 5163,7 km, wykazując wzrost o 570 km w ciągu dekady. Toruń posiada najdłuższą sieć (60,2 km). Ponad 94,2% ludności Metropolii ma dostęp do sieci wodociągowej, co jest wynikiem lepszym niż średnia krajowa, choć wciąż istnieją różnice między miastami a obszarami wiejskimi oraz między poszczególnymi gminami. Ogólny pobór wody nieznacznie się zmniejszył w latach 2013-2023, ale wzrosło zużycie wody w gospodarstwach domowych (z 32,4 m³/1 mieszkańca do 36,0 m³/1 mieszkańca). W zakresie kanalizacji, długość sieci wzrosła o 33,5% do 2203 km w 2023 r. Toruń posiada najdłuższą sieć (658,7 km). Udział ludności korzystającej z kanalizacji wzrósł do 73,9% w 2023 r., co jest wartością wyższą niż średnia wojewódzka i krajowa. Jednakże, niemal połowa mieszkańców obszarów wiejskich nie ma dostępu do kanalizacji. Na obszarze Metropolii Toruńskiej funkcjonuje 29 oczyszczalni ścieków, a 100% ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną jest oczyszczanych. Istnieje 16 aglomeracji wodno-ściekowych, z największą aglomeracją Toruń (RLM 273 tys.). Wskazano na potrzebę dalszych inwestycji w rozbudowę sieci kanalizacyjnych, planowanych w oparciu o analizę kosztów i korzyści.

9. Gospodarowanie zasobami wodnymi i zjawisko suszy

Cały obszar Metropolii Toruńskiej jest zagrożony suszą rolniczą, a zdecydowana większość gmin jest w przedziale ekstremalnie zagrożonych, szczególnie na Kujawach i Ziemi Chełmińskiej. Niskie sumy opadów (poniżej średniej krajowej), niski wskaźnik lesistości, zmniejszona ilość zadrzewień oraz stare melioracje potęgują ten problem. Gminy Metropolii Toruńskiej zaliczają się do kategorii umiarkowanego zagrożenia suszą hydrologiczną, a w przypadku suszy hydrogeologicznej zagrożenie jest słabe, z wyjątkiem gmin Radomin i Zbójno. Wśród metod przeciwdziałania suszy kluczowe jest racjonalne zarządzanie wodą, w tym systemy nawodnień, retencja wody, odbudowa i modernizacja systemów melioracyjnych oraz fitomelioracje. Dyskutuje się również budowę kolejnego stopnia wodnego na dolnej Wiśle.

Ryc. 4 Zagrożenie suszą w regionie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy

10. Gospodarka odpadami komunalnymi

W 2023 r. na obszarze Metropolii Toruńskiej wytworzono 175 tys. ton odpadów komunalnych, z czego ponad 80% pochodziło z gospodarstw domowych. Obserwuje się tendencję wzrostową w ilości wytworzonych odpadów na mieszkańca (od 178 kg w wiejskiej części gminy Golub-Dobrzyń do 554 kg w Ciechocinku). Miasta, w tym Toruń i Ciechocinek, generują więcej odpadów niż gminy wiejskie. Mimo wzrostu ilości wytwarzanych odpadów, ilość zmieszanych odpadów komunalnych spadała (z 118,3 tys. ton w 2017 r. do 108,9 tys. ton w 2023 r.), stanowiąc w 2023 r. 62,2% ogółu. Jednocześnie nastąpił znaczny wzrost ilości odpadów zebranych selektywnie. W Toruniu masa odpadów zebranych selektywnie wzrosła ponad dwukrotnie (z 15 101 ton do 32 339 ton). Odpady biodegradowalne i tworzywa sztuczne stanowią największą część selektywnie zbieranych odpadów. Udział selektywnej zbiórki odpadów systematycznie wzrastał we wszystkich powiatach, z najwyższym wzrostem w powiecie chełmińskim i Toruniu (średnio o 90%). W 2023 r. w Metropolii Toruńskiej funkcjonowało 25 punktów selektywnej zbiórki odpadów. Poważnym problemem pozostają dzikie wysypiska odpadów. W 2023 r. zlikwidowano ich 166 na obszarze Metropolii, z czego 129 w Toruniu, który wyróżnia się aktywnością w walce z nielegalnym składowaniem odpadów. Na terenie Metropolii Toruńskiej funkcjonują 3 składowiska odpadów (w Aleksandrowie Kujawskim, Chełmnie i Toruniu) oraz 3 instalacje do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów. Planowana jest rozbudowa lub budowa nowych kwater składowiskowych, w tym w Toruniu i potencjalnie w gminach Czernikowo, Obrowo, Lubicz. Koszty gospodarki odpadami komunalnymi wzrosły z 94 918 tys. zł w 2022 r. do 114 816 tys. zł w 2023 r. (wzrost o 21%), co

jest związane z inflacją, zmianami w przepisach i rosnącą konsumpcją. Najwyższe koszty ponosi Toruń i powiat toruński.

Przestrzeń Metropolii Toruńskiej analizowana w ramach diagnozy stanu obejmowała politykę przestrzenną, mieszkalnictwo, rewitalizację oraz ochronę zabytków. W Metropolii Toruńskiej obserwuje się dynamiczny rozwój budownictwa, zwłaszcza w strefie podmiejskiej, podkreślając jednocześnie wyzwania związane z niekontrolowaną suburbanizacją i potrzebą aktualizacji dokumentów planistycznych.

1. Polityka Przestrzenna

Polityka przestrzenna w gminach Metropolii Toruńskiej opiera się na Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP), które opisuje ogólną wizję rozwoju przestrzennego gminy, uwzględniając uwarunkowania społeczne, funkcjonalno-przestrzenne, gospodarcze i środowiskowe. Mimo że SUiKZP nie jest aktem prawa miejscowego, jego ustalenia są dyrektywne i powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP).

Analiza aktualności SUiKZP w Metropolii Toruńskiej wykazała zróżnicowany poziom aktualności dokumentów. Spośród 32 gmin, 11 posiadało SUiKZP uchwalone lub zmienione w latach 2020-2024, natomiast najstarszy dokument należał do gminy Zakrzewo (1999).

Obecnie trwa reforma systemu planowania przestrzennego w Polsce, w wyniku której SUiKZP zostanie zastąpione przez Plan Ogólny Gminy (POG), który będzie aktem prawa miejscowego i obejmie cały obszar gminy. Wszystkie 32 samorządy w Metropolii Toruńskiej przystąpiły do sporządzania POG, choć 9 z nich zgłosiło obawy dotyczące dotrzymania ustawowego terminu.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP) są podstawowym narzędziem planowania przestrzeni na szczeblu lokalnym, szczegółowo określając zasady gospodarowania na danym terenie. Ustalenia MPZP dotyczą m.in. przeznaczenia terenów, zasad ochrony ładu przestrzennego, czy wskaźników zagospodarowania. MPZP stanowią akty prawa miejscowego. W przypadku ich braku, stosowane są decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (WZ), które są uważane przez ekspertów za dysfunkcyjny element systemu planistycznego, często przyczyniający się do dezintegracji przestrzeni, ponieważ nie podlegają rygorowi zgodności z zapisami SUiKZP. Samorządy powinny dążyć do osiągnięcia jak najwyższego wskaźnika pokrycia terenów MPZP.

Średnie pokrycie MPZP dla Metropolii Toruńskiej wynosi **15,6%**. Tylko 3 miasta powiatowe (m. Golub-Dobrzyń, m. Chełmno, m. Chełmża) oraz Toruń odnotowały wysokie wartości pokrycia MPZP (powyżej 50%). Pozostałe gminy charakteryzowały się dużo niższym pokryciem, a gmina Unisław jako jedyna nie posiadała żadnego obowiązującego MPZP. Niskie pokrycie MPZP przekłada się na wysoki wskaźnik wydanych decyzji WZ, co jest szczególnie widoczne w gminach o niskim udziale MPZP, takich jak Obrowo (24,1 WZ/1 tys. ludności) i Unisław (20,7 WZ/1 tys. ludności). Silna presja osadnicza i wysoki wskaźnik wydanych WZ prowadzą do niekontrolowanej suburbanizacji i problemów infrastrukturalnych, komunikacyjnych oraz środowiskowych.

Bilans terenów pod zabudowę, wprowadzony w 2015 roku, miał stanowić odpowiedź na chaos urbanizacyjny. Określa on maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę, szacuje chłonność obszarów zwartej zabudowy i terenów objętych MPZP, a także możliwości

finansowania infrastruktury. Z zebranych danych wynika, że w większości gmin chłonność terenów pod zabudowę jest niższa od zapotrzebowania na nową zabudowę, co pozwala na wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej i MPZP.

2. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe Metropolii Toruńskiej w 2023 roku wynosiły 190 651 mieszkań, co stanowiło 23,7% zasobów województwa kujawsko-pomorskiego. W latach 2013-2023 liczba mieszkań w Metropolii Toruńskiej **wzrosła o 16,1%**, przewyższając dynamikę wzrostu w regionie (11,5%). Najszybszy rozwój budownictwa mieszkaniowego odnotowano w gminach podmiejskich (np. Obrowo 68,1%, Żławieś Wielka, Łubianka, Łysomice, Wielka Nieszawka 32-38%) oraz w mieście Toruń (16,8%). W kilku gminach (Nieszawa, Bądkowo, Zakrzewo, m. Chełmno) odnotowano nieznaczny spadek liczby mieszkań, co wiąże się z procesami depopulacyjnymi.

Sytuacja mieszkaniowa uległa poprawie ze wskaźnikiem wzrostu liczby mieszkań na 1 tys. ludności wynoszącym 57,9 w Metropolii Toruńskiej, w porównaniu do 40,6 w całym województwie. Toruń charakteryzuje się najkorzystniejszymi warunkami mieszkaniowymi wśród dużych miast regionu. Struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych w Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się dominacją zasobów należących do osób fizycznych, których udział znacząco wzrósł (np. w Toruniu z 51,9% do 66,6%) kosztem zasobów spółdzielni mieszkaniowych i komunalnych.

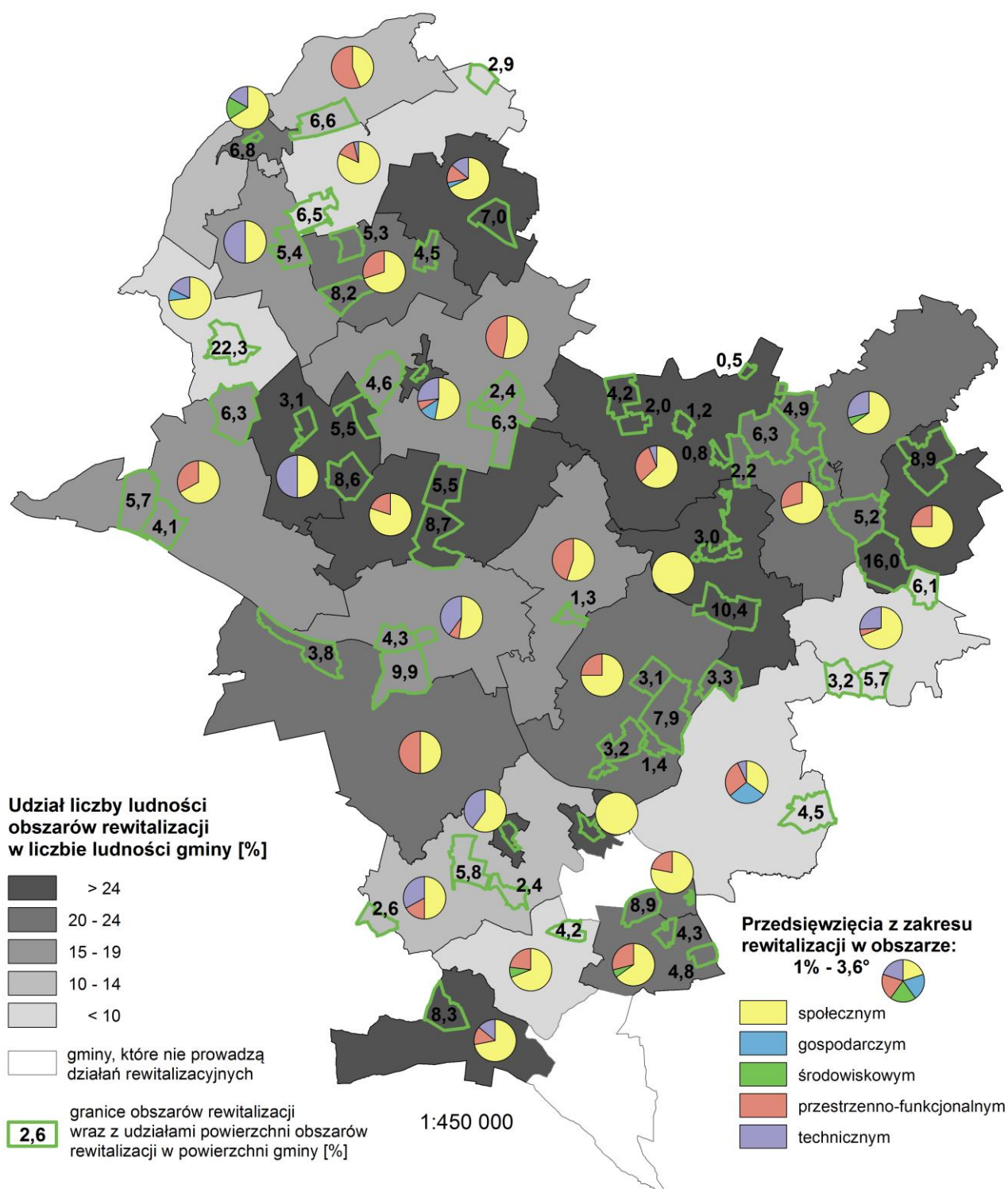
Dane dotyczące **gruntów pod budownictwo mieszkaniowe** w zasobie gmin są niekompletne i wykazują nierównomierne rozmieszczenie. Zaledwie 7,9 ha terenów uzbrojonych jest dostępnych w całej Metropolii Toruńskiej, z czego najwięcej w gminie Żławieś Wielka (2,2 ha) i mieście Kowalewo Pomorskie (1,2 ha).

Warunki mieszkaniowe ulegają systematycznej poprawie. Wyposażenie mieszkań w wodociąg, ustęp spłukiwany i łazienkę osiągnęło wysoki poziom nasycenia (odpowiednio 98,2%, 96,3%, 94,7% w MT). Wyposażenie w centralne ogrzewanie jest niższe (86,5% w MT), a największe zróżnicowanie dotyczy gazu sieciowego (46,9% w MT), który w wielu gminach wiejskich jest dopiero na początkowym etapie rozwoju lub wcale go nie ma. W Toruniu i innych miastach odnotowano spadek dostępności gazu sieciowego, co wiąże się z przechodzeniem na alternatywne źródła ogrzewania. Wzrost zasobów mieszkaniowych i poprawa warunków mieszkaniowych są wynikiem ruchu budowlanego, ale także, niestety, zjawiska depopulacji. Należy również zwrócić uwagę na niekontrolowane rozprzestrzenianie się zabudowy (urban sprawl), które prowadzi do chaosu przestrzennego, dewastacji środowiska i wzrostu kosztów rozwoju infrastruktury.

3. Rewitalizacja

Prowadzenie działań rewitalizacyjnych jest zadaniem własnym gminy, ale ma charakter dobrowolny. Rewitalizacja to kompleksowy proces wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego, skupiający się na społeczności lokalnej, przestrzeni i gospodarce. W Metropolii Toruńskiej zdecydowana większość gmin (94,1%) opracowała programy rewitalizacji, co jest wynikiem znacznie wyższym niż średnia krajowa (61,2%) i wojewódzka (88,2%).

Większość programów była realizowana w latach 2016/2018-2023/2025, a po ich upływie wiele gmin nie podjęło jeszcze automatycznych kroków w celu aktualizacji.

Ryc. 5. Działania rewitalizacyjne w gminach Metropolii Toruńskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Gminy muszą wyznaczać obszary zdegradowane oraz obszary rewitalizacji, przy czym te drugie nie mogą przekraczać 20% powierzchni gminy i być zamieszkane przez więcej niż 30% mieszkańców. Łącznie obszary zdegradowane zajmują 22,17% powierzchni Metropolii Toruńskiej (65 311 ha) i są zamieszkane przez 29,1% ludności (132 960 osób). Obszary rewitalizacji,

przeznaczone do działań, stanowią 11,3% powierzchni (332,58 ha) i są zamieszkane przez 19,2% ludności (88 481 osób).

Wśród zdiagnozowanych problemów kryzysowych na obszarach rewitalizacji najczęściej występowały: wysoki poziom korzystania z pomocy społecznej, zjawisko starzejącego się społeczeństwa, długotrwałe bezrobocie i niski poziom kształcenia. Z zagadnień pozaspółecznych wskazywano na niski stopień przedsiębiorczości i występowanie przestrzeni zdegradowanej. W odpowiedzi na te problemy, zdecydowana większość (62,9%) z 385 zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych miała charakter społeczny. Działania te generowały niższe koszty niż przedsięwzięcia techniczne (16,1% działań, ale prawie dwukrotnie wyższy udział w budżecie) czy przestrzenno-funkcjonalne (17,7% działań). Całkowity koszt przedsięwzięć wyniósł 254,5 mln zł, z czego 65,9% pochodziło z funduszy Unii Europejskiej.

Analiza wykazała dużą popularność działań rewitalizacyjnych w Metropolii Toruńskiej, obejmujących zarówno tereny miejskie, jak i wiejskie, co jest korzystne dla rozwoju i uporządkowania przestrzeni oraz integracji społeczności lokalnych. W obrębie Metropolii Toruńskiej zidentyfikowano również Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), charakteryzujące się niskim poziomem rozwoju społecznego i przedsiębiorczości oraz procesami starzenia się społeczeństwa.

4. Ochrona Zabytków

Dziedzictwo kulturowe Metropolii Toruńskiej jest bardzo bogate, co znajduje odzwierciedlenie w liczbie obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Łącznie we wszystkich powiatach Metropolii Toruńskiej znajduje się 1038 zabytków nieruchomych (stan na 30.01.2025). Dostęp do informacji o zabytkach ruchomych i archeologicznych jest ograniczony ze względów bezpieczeństwa.

Każdy powiat posiada unikalne zabytki:

- **Powiat aleksandrowski:** liczne budynki mieszkalne, kościoły (np. kościół pw. św. Mateusza w Bądkowie z 1312 r.), dwory, parki, neorenesansowy dworzec kolejowy w Aleksandrowie Kujawskim oraz unikalne tężnie solankowe w Ciechocinku. Powiat nie posiada programu opieki nad zabytkami, ale większość gmin posiada aktualne programy.
- **Powiat chełmiński:** Stare Miasto w Chełmnie (z XIII wieku), kościół farny, ruiny zamku w Papowie Biskupim, a także dobrze zachowane mury miejskie z bramami i basztami w Chełmnie. Wyróżniające są również parki dworskie i fortyfikacje Twierdzy Chełmno. Powiat chełmiński posiada program opieki nad zabytkami na lata 2020-2023, który wymaga aktualizacji.
- **Powiat golubsko-dobrzyński:** Krzyżacki zamek w Golubiu-Dobrzyniu (z lat 1296-1310), średniowieczny układ urbanistyczny, kościół pw. św. Katarzyny, fragmenty murów miejskich w Kowalewie Pomorskim oraz Ośrodek Chopinowski w Szafarni. W 2024 roku uchwalono "Powiatowy program opieki nad zabytkami na lata 2024-2027".
- **Powiat toruński:** XIII-wieczne fragmenty zamków krzyżackich (Zamek Bierzgłowski, zamek w Małej Nieszawce), Zamek w Złotorii. Duże nagromadzenie zabytków sakralnych (26 kościołów) oraz liczne parki, dwory i pałace, takie jak Pałac Romantyczny w Turznie. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Toruńskiego na lata 2023-2026 koncentruje się na ochronie dziedzictwa kulturowego i współpracy.

Miasto Toruń posiada bardzo bogaty wachlarz zabytków, zwłaszcza średniowieczny gotyk. Zespół staromiejski Torunia (Stare i Nowe Miasto wraz z ruinami zamku krzyżackiego, kamienice, kościoły, ratusz) jest uznawany za jeden z najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego w Polsce i Europie. Ważnym elementem dziedzictwa jest również krajobraz warowny Twierdzy Toruń. Na terenie miasta Torunia znajduje się ponad 200 obiektów archeologicznych w ewidencji, jednak żaden z nich nie został wpisany do rejestru zabytków, co oznacza brak pełnej ochrony prawnej. Najwięcej zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru posiada powiat toruński (15).

Dla Metropolii Toruńskiej kluczowym aspektem rozwoju jest **transport i komunikacja** wewnętrzna, ale także zewnętrzna dostępność komunikacyjna. W ramach tego aspektu, diagnoza koncentruje się na przewozie osób i towarów (transport), przemieszczaniu się ludności (mobilność) oraz transferze informacji (łączność). Zagadnienia te są fundamentalne dla zwiększenia dostępności przestrzennej oraz wspierania procesów integracji gmin obszaru metropolitalnego, wpływając na jego spójność i rozwój.

Transport jest jednym z kluczowych czynników rozwoju obszarów metropolitalnych, jednak generuje liczne wyzwania, takie jak niedostosowana infrastruktura drogowa, nieefektywny system transportu publicznego czy nadmierne zatłoczenie. Związane są z nim także problemy środowiskowe (zanieczyszczenia), społeczne (nierówność dostępu i zagrożenie wykluczeniem z transportu) i ekonomiczne (kosztowność i nieefektywność transportu). Odpowiedzią na te wyzwania jest zrównoważony transport, a specjalistyczne dokumenty strategiczne to Plany Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (Sustainable Urban Mobility Plans – SUMP), które charakteryzują się szerokim spojrzeniem na problemy transportu z perspektywy całych obszarów funkcjonalnych. Dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia (MOFT) opracowano taki dokument w 2023 roku, który stanowi punkt wyjścia dla niniejszej strategii. SUMP dla MOFT został przygotowany przez Multiconsult Polska Sp. z o.o. na zlecenie Gminy Miasta Toruń w okresie od października 2022 do października 2023 roku, obejmując transport drogowy, szynowy, autobusowy i rowerowy, a także aspekty partycypacyjne i środowiskowe.

1. Infrastruktura drogowa

W wymiarze transportu drogowego jednym z ważniejszych tematów jest stan infrastruktury oraz poziom motoryzacji. Obszar Metropolii Toruńskiej jest skomunikowany głównymi drogami krajowymi: autostrada A1, drogi krajowe nr 10, 15, 80, 91. Autostrada A1, łącząca Gdańsk z południową granicą Polski, jest płatna na północ od węzła Lubicz, co powoduje zjazd kierowców wcześniej, np. na DK10 lub DK15, w celu ominięcia płatnego odcinka i postoju na brankach. Sieć drogowa dobrze łączy poszczególne powiaty z Toruniem, jednak dostrzegany jest deficyt dogodnych połączeń drogowych między mniejszymi jednostkami metropolii.

Wymienione trasy charakteryzują się wzmożonym natężeniem ruchu drogowego. Największym natężeniem ruchu charakteryzują się (według GPR 2020/21): wjazd do Torunia (DK10) od strony Lubicza (ponad 17 tys. pojazdów na dobę) oraz od strony Bydgoszczy (ponad 15 tys. pojazdów na dobę), trasa (DK91) pomiędzy Toruniem a Chełmżą (do 18 tys. pojazdów na dobę), oraz trasy (DK80) i (DK15) na obu wlotach do Torunia (około 13 tys. pojazdów na dobę). Zdiagnozowano także wysokie natężenie ruchu drogowego w centrach mniejszych miejscowości MOFT, w tym w Łysomicach (18 tys. pojazdów na dobę na DK91), w Kowalewie Pomorskim

(15 tys. pojazdów na dobę na DK15), oraz w miejscowościach położonych wzdłuż DK10 na odcinku Lubicz – Głogowo (12-17 tys. pojazdów na dobę).

Ważnym elementem systemu transportowego są pojazdy i poziom motoryzacji, wiedza o ich liczbie jest kluczowa dla polityki transportowej i planowania sieci drogowej. W 2023 r., w powiatach wchodzących w skład Metropolii Toruńskiej było nieco ponad 400 tys. pojazdów samochodowych i ciągników, co stanowiło 21,2% pojazdów w woj. kujawsko-pomorskim. Dominują samochody osobowe (76,1% ogólnej liczby). W latach 2013-2023 przybyło 112,5 tys. pojazdów, a Toruń i powiat toruński generują zdecydowanie najwyższy wzrost liczby pojazdów.

Poziom motoryzacji (liczba pojazdów na 1000 mieszkańców) w 2023 r. był zdecydowanie najwyższy w powiecie golubsko-dobrzyńskim, a najniższy w Toruniu, co podkreśla rolę komunikacji miejskiej. Najsilniejszy wzrost motoryzacji odnotowano w powiecie chełmińskim, a najniższy w powiecie toruńskim i Toruniu, co wiąże się z silnym napływem mieszkańców do stref podmiejskich.

Analiza wieku pojazdów wskazuje, że najmłodsze auta były zarejestrowane w Toruniu (28,6% do 9 lat), natomiast najstarsze w powiecie golubsko-dobrzyńskim (niemal 60% powyżej 21 lat). Wiek pojazdu wpływa na jego sprawność techniczną, bezpieczeństwo i emisję spalin. Wzrost liczby aut napędzanych alternatywnymi źródłami energii jest zauważalny, a Metropolia Toruńska charakteryzuje się znacznie wyższym tempem wzrostu liczby aut zasilanych paliwami z kategorii „pozostałe” (w tym alternatywne źródła zasilania). Większy odsetek aut z dużymi silnikami (ponad 2000 cm³) odnotowano w Toruniu i powiecie toruńskim, natomiast w powiecie golubsko-dobrzyńskim dominują auta o małych pojemnościach silnika (do 1399 cm³).

Wnioski z analizy motoryzacji:

- Widoczna jest strefowość procesów na linii centrum (miasto Toruń) – strefa przejściowa (powiat toruński) – peryferie (powiaty: aleksandrowski, chełmiński, golubsko-dobrzyński), dotycząca poziomu motoryzacji (niższy w centrum) i wybranych charakterystyk parku samochodowego, tj. wieku (młodsze auta w centrum), rodzaju paliwa (wyższy udział alternatywnych form zasilania w centrum) i wielkości silnika (większy udział aut o dużych silnikach w centrum).
- Wzrost liczby pojazdów samochodowych (w ujęciu bezwzględnym) generuje przede wszystkim Toruń i powiat toruński.
- Sytuacja w Metropolii Toruńskiej jest z reguły tożsama i zbliżona do sytuacji obserwowanej w regionie i kraju, czasem korzystniejsza niż w województwie, ale nieco gorsza w stosunku do sytuacji krajowej (np. struktura wieku, udział samochodów zasilanych pozostałymi źródłami).
- Procesy zachodzące w sferze motoryzacji (wzrost liczby aut, w tym hybrydowych i elektrycznych; wzrost przeciętnej mocy; duży udział aut starych) powinny być uwzględnione w planowaniu rozwoju Metropolii Toruńskiej (np. inwestycje drogowe, infrastruktura dla aut elektrycznych).

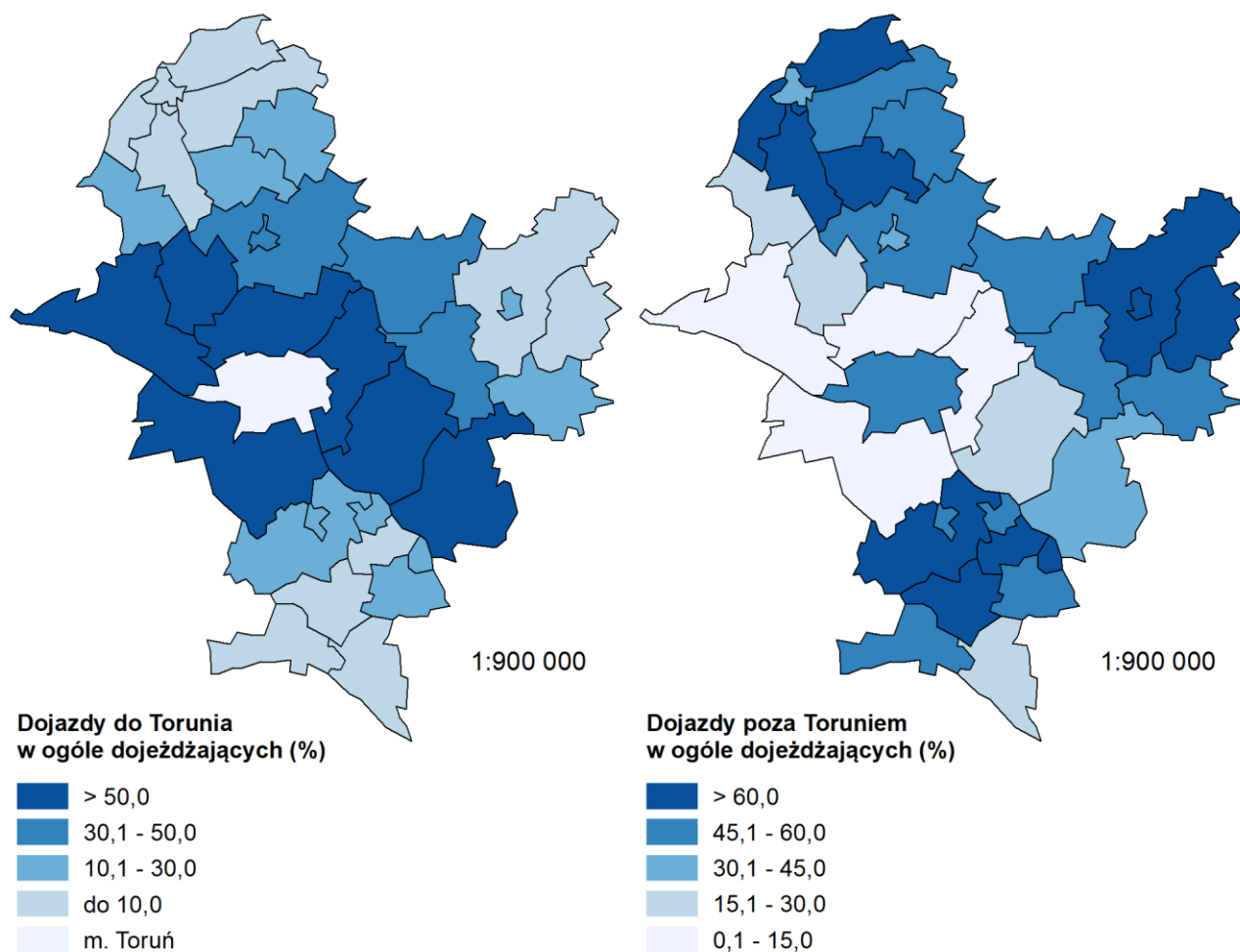
2. Infrastruktura kolejowa

Na sieć transportu kolejowego w Metropolii Toruńskiej składają się krajowe linie kolejowe LK18, LK27, LK207, LK353 oraz lokalna LK246. Istotnym mankamentem jest brak bezpośredniego dostępu do sieci kolejowej w dwóch miastach powiatowych: Golubiu-Dobrzyniu i Chełmnie,

spowodowany likwidacją części połączeń, co odcina te miasta od regularnych połączeń kolejowych. Mimo to, stacje zlokalizowane w gminach i powiatach pod Toruniem, takie jak Aleksandrów Kujawski czy Kowalewo Pomorskie, cieszą się bardzo wysoką popularnością i notują najwyższą dobową liczbę zatrzymań pociągów poza Toruniem. W Toruniu, stacje Toruń Główny, Toruń Wschodni i Toruń Miasto odnotowały znaczny wzrost dobowej wymiany pasażerskiej w latach 2017-2019. Wszystko to wskazuje na duży potencjał dla rozwoju transportu kolejowego w Metropolii Toruńskiej.

3. Publiczny transport zbiorowy

Wszystkie gminy obszaru Metropolii Toruńskiej są skomunikowane publicznym transportem zbiorowym. Za istotny problem uznaje się jednak częstość kursowania autobusów, szczególnie w powiecie aleksandrowskim oraz na styku powiatów toruńskiego i chełmińskiego, gdzie obsługa odbywa się głównie w dni nauki szkolnej. Najlepszy dostęp do transportu autobusowego mają mieszkańcy Torunia i gmin sąsiadujących z miastem. W Toruniu przewozy realizuje Miejski Zakład Komunikacji (MZK), obsługując 28 linii dziennych, 7 podmiejskich i 5 nocnych, choć problem częstości kursowania nadal występuje. Sieć tramwajowa funkcjonuje wyłącznie w Toruniu, obejmując 7 linii, koncentrując się na centrum miasta i rozwijając się głównie na osi wschód-zachód, z nową linią na północ od 2023 r. Lewobrzeżna część miasta nie posiada połączenia tramwajowego. Podstawowym warunkiem rozwoju komunikacji miejskiej jest odpowiednia liczba i dostępność przystanków. W 2023 r. w Metropolii Toruńskiej funkcjonowało 2 225 przystanków, z czego niemal 2/3 (65,9%) w Toruniu i powiecie toruńskim. Na 1000 mieszkańców przypada niemal 5 przystanków. W latach 2018-2023 przybyło 206 czynnych przystanków, najwięcej w powiecie toruńskim (93), w dużej mierze dzięki intensywnym procesom suburbanizacji i rozwojowi publicznego transportu zbiorowego (np. w gminie Czernikowo, gdzie przybyło 67 przystanków). Wzrost liczby mieszkańców wpłynął na spadek wskaźnika przystanków na 1000 osób w niektórych gminach podmiejskich (Lubicz, Łysomice, Obrowo, Żławieś Wielka), mimo wzrostu liczby samych przystanków. Zdiagnozowano, że publiczny transport zbiorowy w MOFT składa się z kilku niezintegrowanych podsystemów (kolejowego regionalnego, autobusowego lokalnego i miejskiego), co prowadzi do braku współpracy w zakresie taryfy, rozkładu jazdy czy informacji pasażerskiej, a także do wykorzystywania starszego taboru autobusowego poza Toruniem.

Ryc. 6. Dojazdy do pracy do Torunia i poza miastem

Źródło: Opracowania własne na podstawie BDL GUS, 2023 r.

4. Transport rowerowy

Transport rowerowy zyskuje na znaczeniu jako środek rekreacji, ale także codziennej mobilności i element transportu multimodalnego (bike-and-ride), wykorzystywanego np. na pierwszej i ostatniej mili podróży. Wymaga to odpowiedniej infrastruktury, w tym spójnej sieci dróg dla rowerów i udogodnień przy stacjach transportu publicznego, takich jak parkingi dla rowerów czy stacje roweru publicznego. Najbardziej rozwinięte sieci dróg dla rowerów znajdują się w miastach obszaru metropolitalnego, zwłaszcza w Toruniu (147,0 km), oraz w północnej części powiatu toruńskiego (Chełmża, Łubianka, Łysomice). Za największe mankamenty sieci rowerowej w Metropolii Toruńskiej uznano brak połączeń drogami dla rowerów między miastami metropolii oraz z głównym miastem (Toruń), a także nierównomierny charakter dotychczasowego rozwoju, w tym brak ciągów łączących Toruń z Aleksandrowem Kujawskim, czy Chełmżę z Chełmnem. Jedyny system roweru publicznego, Toruński Rower Miejski (Torvelo), działa wyłącznie w granicach administracyjnych Torunia, co ogranicza jego znaczenie dla mobilności w całej metropolii. Od czerwca 2023 r. Torvelo zostało rozszerzone o 5 rowerów cargo, dostępnych do wypożyczenia, co wspiera cyklologistykę miejską w dostarczaniu towarów na "ostatniej mili".

5. Łączność

Dostęp do świata cyfrowego i szybki Internet są kluczowe dla rozwoju cywilizacyjnego, szczególnie dla obszarów peryferyjnych i wiejskich, gdzie pomagają pokonać fizyczne odległości. Pod koniec 2024 r. niemal 86% punktów adresowych w Metropolii Toruńskiej było w zasięgu Internetu szerokopasmowego, co jest wynikiem lepszym niż średnia wojewódzka (81,1%) i krajowa (83,6%). Obszar ten jest jednak silnie zróżnicowany pod względem zasięgu: ponad połowa gmin (17) miała zasięg przekraczający 90%, z najwyższym wynikiem w Toruniu (99,5%). Zdecydowanie najgorsza sytuacja jest na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego, gdzie w czterech gminach (Radomin, gmina wiejska Golub-Dobrzyń, Ciechocin, Zbójno) ponad połowa punktów adresowych pozostawała poza zasięgiem (np. Zbójno – 27,0%).

Ponadto, ponad 20 tys. białych plam NGA (punktów bez dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s) zlokalizowano w Metropolii Toruńskiej, choć pod tym względem obszar ten wypada korzystniej niż województwo czy Polska. Mimo rozwoju sieci, zróżnicowanie przestrzenne pozostaje stabilne (lepiej sytuacja w powiatach aleksandrowskim, chełmińskim i Toruniu; gorsza w powiecie golubsko-dobrzyńskim). Wsparcie tych ostatnich obszarów i redukcja dysproporcji rozwojowych powinny być uwzględnione w przyszłych działaniach inwestycyjnych, zwłaszcza w kontekście koncepcji smart village, która dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym ma podnosić jakość życia na wsiach, zmniejszając poczucie odległości od dóbr i usług.

3.2. Weryfikacja wniosków diagnozy pogłębionej w procesie konsultacji społecznych

Podczas spotkań konsultacyjnych w każdym z pięciu powiatów tworzących Metropolię Toruńską przeprowadziliśmy badanie opinii na temat kluczowych wniosków z diagnozy pogłębionej (wewnętrznej). W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele wszystkich gmin wchodzących w skład Metropolii Toruńskiej.

Zakres zgodności z poszczególnymi konkluzjami różnił się w zależności od zagadnienia, co odzwierciedla zróżnicowany poziom rozwoju poszczególnych gmin Metropolii.

Największe rozbieżności dotyczyły obszaru demografii i usług społecznych. Wynikały one głównie z faktu, że w wielu gminach nie funkcjonują szkoły ponadpodstawowe, a dostęp do wychowania przedszkolnego, oferty kulturalnej oraz infrastruktury czasu wolnego uznawany jest za wystarczający. Nie we wszystkich jednostkach zauważalne jest zmniejszenie liczby dzieci i młodzieży, podobnie jak przestrzenne zróżnicowanie nasilenia procesu starzenia się społeczeństwa. Analiza wyników wskazuje, że największe różnice pomiędzy gminami dotyczą właśnie uwarunkowań demograficznych i dostępu do usług społecznych — przynajmniej w ocenie przedstawicieli samorządów.

W odniesieniu do zagadnień związanych z gospodarką i finansami komunalnymi, poziom zgodności zależał od charakterystyki jednostek – w skład Metropolii wchodzi zarówno miasta, jak i gminy wiejskie, a tylko jedna gmina ma status miejsko-wiejskiej. Przedstawiciele gmin wiejskich w pełni podzielali opinię o zróżnicowanym poziomie rozwoju rolnictwa oraz niskim wskaźniku przedsiębiorczości. Z kolei reprezentanci miast wyżej oceniali poziom lokalnej przedsiębiorczości i nie odnosili się bezpośrednio do kwestii rolnictwa. Jednocześnie wszyscy zgodzili się co do postępującego pogłębiania się deficytu budżetowego jednostek samorządu

terytorialnego. Ogółem, w zakresie gospodarki opinie były zgodne z wnioskami diagnozy w ok. 80%, a rozbieżności miały związek z odmiennymi warunkami rozwoju lokalnego.

Ryc. 7. Wyniki list kontrolnych

Źródło: Opracowania własne

Podobny poziom zgodności — około 80% — odnotowano w odniesieniu do wniosków dotyczących transportu i komunikacji. Różnice w opiniach potwierdzają zróżnicowany dostęp do infrastruktury kolejowej i rowerowej. Podczas gdy południowa część Metropolii ma bezpośredni dostęp do przystanków kolejowych, obszary północno-zachodnie i wschodnie są w tym zakresie wyraźnie gorzej skomunikowane. Również sieć dróg dla rowerów jest nierównomiernie rozwinięta — w niektórych gminach uznana została za wystarczającą, w innych nie istnieje w ogóle. Ocena transportu publicznego wykazywała dodatnią korelację z odległością od rdzenia Metropolii — im dalej położona gmina, tym częściej wskazywano na niską dostępność zbiorowego transportu publicznego.

Najwyższy poziom zgodności — przekraczający 83% — dotyczył zagadnień związanych ze środowiskiem przyrodniczym, klimatem oraz zagospodarowaniem przestrzennym. Jednocześnie

wskazano na znaczące zróżnicowanie przestrzenne w zakresie emisji zanieczyszczeń z systemów grzewczych — nie wszystkie gminy w równym stopniu identyfikują ten problem. W zakresie zagospodarowania przestrzennego rozbieżności dotyczyły przede wszystkim stopnia pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania oraz skali zjawiska rozlewania się zabudowy.

Podsumowując, 77% opinii przedstawicieli gmin potwierdziło zasadność wniosków zawartych w diagnozie pogłębionej Metropolii Toruńskiej. Pozostałe 23% rozbieżności wynikało głównie z przestrzennego zróżnicowania rozwoju obszaru Metropolii, co potwierdza konieczność opracowania strategii odpowiadającej na zróżnicowane potrzeby lokalne.

3.3. Analiza SWOT

Syntetyczne zestawienie informacji dotyczących zarówno atutów jak i słabości Metropolii Toruńskiej płynących z potencjału wewnętrznego, jak i otoczenie zewnętrzne umożliwia uporządkowanie danych w ujednoliconą, czytelną formę. W tym celu wykorzystano analizę SWOT, która jest najczęstszym narzędziem stosowanym w celu syntezy diagnozy uwarunkowań funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego. Uwidoczniała ona problemy i potencjały rozwojowe Metropolii oraz stanowiła punkt wyjścia do określenia jej pozycji konkurencyjnej, wyznaczenia priorytetów i celów operacyjnych wskazanych w strategii. Analiza SWOT stanowi podsumowanie diagnozy poprzez określenie mocnych stron (*strengths*) i słabych stron (*weaknesses*) identyfikowanych w obrębie obszaru funkcjonalnego (czynniki wewnętrzne) oraz w jego otoczeniu (czynniki zewnętrzne), tj. szans (*opportunities*) i zagrożeń (*threats*) mogących wpłynąć na sytuację rozwojową obszaru. Bazuje ona na najważniejszych wnioskach wynikających z przeprowadzonej diagnozy pogłębionej, zaś z uwagi na jej szeroki zakres w celu usystematyzowania silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla obszaru, poniższe zestawienie podzielono na pięć wymiarów: sytuacja społeczna (demografia i usługi społeczne), gospodarcza (gospodarka i finanse komunalne), środowisko przyrodnicze, zagospodarowanie przestrzenne oraz komunikacja. Takie podejście ma na celu zwiększenie czytelności analizy oraz ułatwienie formułowania celów strategicznych i priorytetów rozwojowych na kolejnych etapach prac. Należy zaznaczyć, że wskazane wymiary wzajemnie się przenikają i uzupełniają, a wiele w cech można przypisać do więcej niż jednego wymiaru.

MOCNE STRONY

DEMOGRAFIA I USŁUGI SPOŁECZNE

Demografia

- Wzrost liczby mieszkańców w gminach podmiejskich: Gminy takie jak Obrowo i Zławieś Wielka wykazują znaczący przyrost liczby ludności, co wskazuje na atrakcyjność tych obszarów
- Dodatnie saldo migracji w powiecie toruńskim: Wzrost liczby mieszkańców w tym powiecie świadczy o jego atrakcyjności i możliwości rozwoju
- Struktura wiekowa w strefie podmiejskiej: Młodsza struktura wiekowa mieszkańców powiatu toruńskiego może sprzyjać dynamicznemu rozwojowi gospodarczemu oraz integracji społecznej

Edukacja

- Wysoka liczba szkół podstawowych i ponadpodstawowych: Obszar Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia dysponuje dużą liczbą szkół, co zapewnia dostępność edukacji dla dzieci i młodzieży
- Wysokie wyniki egzaminów: Uczniowie Torunia osiągają wyniki powyżej średniej wojewódzkiej na egzaminach ósmoklasisty i maturalnych, co świadczy o wysokiej jakości edukacji w regionie
- Centrum edukacyjne: Toruń jest centrum edukacyjnym, do którego dojeżdża wielu uczniów z sąsiednich gmin, co może sprzyjać integracji społecznej i wymianie doświadczeń

Kultura i sztuka

- Bogactwo i różnicowanie dziedzictwa kulturowego Metropolii Toruńskiej, obecność zabytków reprezentujących różne epoki, od XIII do XX wieku
- Bogata oferta imprez kulturalnych: Obszar metropolitalny Torunia dysponuje różnorodnymi wydarzeniami kulturalnymi, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i ponadlokalnym, co sprzyja aktywności społecznej i angażuje mieszkańców
- Silna obecność Torunia jako centrum kultury: Miasto Toruń obsługuje od 95% do prawie 99% uczestników imprez kulturalnych w regionie, co świadczy o jego dominującej roli w obszarze kultury i sztuki
- Rozwój muzeów i bibliotek: Wzrost liczby muzeów i bibliotek w regionie, które organizują różnorodne wydarzenia edukacyjne i kulturalne, zwiększa dostępność dóbr kultury dla mieszkańców

Sport i rekreacja

- Duża liczba obiektów sportowych: Obszar Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia dysponuje 557 obiektami sportowymi, co zapewnia mieszkańcom szeroki dostęp do różnorodnych form aktywności fizycznej
- Wysoki wskaźnik wykorzystania obiektów: Wysokie wskaźniki wykorzystania obiektów sportowych (do 93% w Toruniu)

SŁABE STRONY

- Niska dzietność i starzenie się populacji: W obszarze metropolitalnym występuje ogólnokrajowy trend niskiej dzietności oraz starzejącego się społeczeństwa, co może prowadzić do problemów społecznych i ekonomicznych
- Ubytek ludności w miastach: W miastach takich jak Toruń, Golub Dobrzyń czy Chełmża odnotowano spadki liczby ludności, co może wpływać na spadek jakości usług i infrastruktury miejskiej
- Wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego: W miastach z wyższym udziałem osób starszych, takich jak Toruń i Aleksandrów Kujawski, rosną potrzeby opiekuńcze, co stanowi obciążenie dla systemu wsparcia społecznego
- Spadek liczby uczniów przystępujących do egzaminów: Obserwowany spadek liczby uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty wskazuje na zmniejszającą się populację dzieci i młodzieży
- Nierówności w wynikach edukacyjnych: Powiaty takie jak aleksandrowski, chełmiński i golubsko-dobrzyński osiągają wyniki poniżej średniej, co może wskazywać na nierówności w dostępie do jakościowej edukacji
- Wysoka liczba dojeżdżających uczniów: Duża liczba uczniów dojeżdżających do szkół w Toruniu może wskazywać na problemy z lokalnym dostępem do edukacji w gminach wiejskich
- Dominacja imprez sportowych: Wysoki udział imprez sportowych w liczbie uczestników (80-90%) może wskazywać na mniejsze zainteresowanie wydarzeniami kulturalnymi, co może ograniczać rozwój kultury
- Nierównomierna dostępność obiektów kulturalnych: Mniejsze miejscowości, takie jak Golub-Dobrzyń czy Raciążek, mogą mieć ograniczone możliwości organizacji dużych wydarzeń kulturalnych w porównaniu do Torunia
- Spadek frekwencji po pandemii: Niższa liczba uczestników po pandemii COVID-19 oraz brak powrotu do wcześniejszych poziomów frekwencji w imprezach kulturalnych może wskazywać na spadek zainteresowania kulturą
- Nierównomierna dostępność obiektów: Mimo dużej liczby obiektów, ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Powiat m. Toruń ma najniższy wskaźnik obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców (6,1), co może ograniczać dostępność dla mieszkańców

wskazują na dużą aktywność społeczną mieszkańców i zainteresowanie sportem

- Zróżnicowanie klubów sportowych: Istnienie 226 klubów sportowych, w tym 99 w Toruniu, umożliwia mieszkańcom uczestnictwo w różnych dyscyplinach sportowych, co sprzyja integracji społecznej

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

- Rozbudowana sieć instytucji społecznych: Obszar metropolitalny Torunia dysponuje różnorodnymi instytucjami oferującymi pomoc społeczną, co może sprzyjać wsparciu osób w trudnej sytuacji życiowej
- Dostępność programów interwencyjnych: Istnienie lokalnych programów interwencyjnych może przyczynić się do poprawy sytuacji osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
- Wzrost świadomości zdrowotnej: Rosnąca świadomość w zakresie zdrowia i opieki społecznej w społeczeństwie może prowadzić do większego korzystania z dostępnych usług zdrowotnych i społecznych

GOSPODARKA I FINANSE KOMUNALNE

Użytkowanie ziemi i rolnictwo

- Silna pozycja rolnictwa jako działu gospodarki
- Znacząca liczba gospodarstw rolnych
- Wysoki udział gruntów rolnych w strukturze użytkowania ziemi

Przedsiębiorczość

- Znaczący wzrost liczby podmiotów gospodarczych
- Infrastruktura otoczenia biznesu
- Dostępność terenów inwestycyjnych w Toruniu i okolicznych gminach

Rynek pracy

- Istnieją silne powiązania funkcjonalne między Toruniem a pozostałymi gminami metropolii, co objawia się między innymi w dużych lub bardzo dużych wzajemnych przepływach związanych z dojazdami do pracy między Toruniem a gminami położonymi w jego otoczeniu
- Rozwinięta infrastruktura biznesowa i wsparcie dla przedsiębiorców: Na obszarze metropolii istnieje rozwinięta infrastruktura wspierająca biznes, szczególnie w Toruniu, ale także pojedyncze instytucje w innych miastach
- W Metropolii Toruńskiej funkcjonują zróżnicowane sektory gospodarki, w tym takie, które mają unikalny charakter w skali

- Brak specjalistycznych obiektów w wybranych powiatach: Powiaty chełmiński i golubsko-dobrzyński mają niską liczbę hal sportowych i obiektów specjalistycznych, co ogranicza możliwości uprawiania niektórych dyscyplin sportowych
- Przeciętna liczba osób w klubach: W niektórych powiatach średnia liczba osób przypadających na jeden klub jest stosunkowo niska, co może wskazywać na ograniczone zainteresowanie sportem w tych regionach

- Wysoki odsetek beneficjentów pomocy społecznej: Wysoki wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej może świadczyć o problemach związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, co negatywnie wpływa na jakość życia
- Niedostateczna liczba przychodni POZ: Niska dostępność przychodni POZ w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców ogranicza dostęp do usług medycznych, co może prowadzić do pogorszenia stanu zdrowia populacji
- Zróżnicowanie w dostępie do opieki zdrowotnej: Wyraźne różnice w dostępie do usług zdrowotnych między miastem Toruń a otaczającymi gminami mogą prowadzić do nierówności w zakresie ochrony zdrowia

- Relatywnie wysoki udział rolnictwa w strukturze gospodarczej może ograniczać dywersyfikację gospodarki lokalnej
- Potencjalna presja urbanizacyjna na grunty rolne, zwłaszcza w strefie podmiejskiej

- Wskaźnik przedsiębiorczości niższy niż średnia dla Polski
- Niższa dynamika wzrostu liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą
- Brak wystarczającej powierzchni przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych poza Toruniem i powiatem toruńskim

- Niska jakość i niedostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz wysoki udział osób bez kwalifikacji zawodowych i z najniższym wykształceniem wśród bezrobotnych
- Słaby potencjał gospodarczy ośrodka rdzeniowego stanowi barierę dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności Metropolii Toruńskiej
- Niski poziom rozwoju ekonomii społecznej na obszarze, pomimo jej dużego potencjału w tworzeniu miejsc pracy i świadczeniu usług społecznych

całego województwa, co stwarza potencjał do rozwoju gospodarczego i generowania nowych miejsc pracy

Turystyka

- Rozpoznawalność Torunia jako ośrodka turystycznego o randze międzynarodowej
- Pozycja Ciechocinka jako głównego ośrodka turystyki uzdrowiskowej środkowej Polski
- Wysoki poziom ilościowy i jakościowy oraz zróżnicowanie bazy noclegowej
- Brak metropolitalnego DMO (LGD) integrującego marketing i zarządzanie turystyką na obszarze Metropolii
- Koncentracja ruchu turystycznego oraz noclegów na niewielkich obszarach Zespołu Staromiejskiego Torunia oraz Ciechocinka
- Niewystarczająca rola Metropolii jako ośrodka przemysłu spotkań, zwłaszcza na poziomie międzynarodowym

Finanse komunalne

- Wzrost dochodów, w tym dochodów własnych, co zwiększa samodzielność finansową gmin
- Dostęp do funduszy unijnych oraz różnorodność źródeł finansowania projektów
- Wzrost wydatków inwestycyjnych, co sprzyja rozwojowi infrastruktury
- Wzrost deficytu budżetowego w gminach
- Duże różnice w dochodach między gminami
- Wzrost wydatków bieżących

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zasoby naturalne i ochrona środowiska

- Stosunkowo dobra jakość powietrza oraz niski poziom zanieczyszczenia hałasem
- Dogodne warunki przyrodnicze (dobre gleby) dla rozwoju rolnictwa
- Eksploatowane pokłady gazu ziemnego oraz solanek i wód leczniczych
- Niewielkie pokłady złóż zdominowane przez piaski i żwiry
- Niski odsetek złóż eksploatowanych
- Niski wskaźnik lesistości, zmniejszona ilość zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, stepowienie, intensyfikacja produkcji rolniczej, stare melioracje, likwidacja oczek wodnych

Energetyka

- Dostępność źródeł energii i korzystne warunki do rozwoju sieci dystrybucyjnych
- Poprawa efektywności energetycznej i wzrost udziału OZE
- Aktywność lokalnych władz w monitorowaniu i poprawie jakości powietrza
- Wysoka emisyjność tradycyjnych źródeł ciepła i ich dominacja w energetyce ciepłej
- Zróżnicowana aktywność w zgłaszaniu źródeł ciepła do Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków w gminach
- Nierównomierne rozmieszczenie instalacji OZE

Gospodarka wodno-ściekowa

- Wskaźnik gęstości sieci wodociągowej wyższy niż średnia dla województwa i kraju
- Udział ludności korzystającej z kanalizacji wyższy niż w województwie i w kraju
- Spadek poboru wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności dzięki zasobooszczędnym technologiom
- Potrzeba modernizacji stacji uzdatniania i infrastruktury celem zapewnienia ciągłości dostaw wody oraz poprawy jej jakości
- Nieuregulowana gospodarka ściekowa negatywnie oddziałująca na środowisko naturalne, prowadząc do zanieczyszczenia wód i gruntów
- Istotne różnice między miastami a obszarami wiejskimi w dostępie do kanalizacji

Gospodarka odpadami komunalnymi

- Systematyczny wzrost selektywnej zbiórki odpadów
- Rozbudowana infrastruktura przetwarzania odpadów
- Stabilna sieć PSZOK
- Wysoki udział zmieszanych odpadów komunalnych
- Znaczny wzrost kosztów gospodarki odpadami
- Utrzymujące się problemy z dzikimi wysypiskami

ZAGOSPODAROWANIE

Polityka przestrzenna

- Uporządkowana struktura urbanistyczna rdzenia metropolii (miasta Torunia w granicach administracyjnych)
- Obowiązujący audyt krajobrazowy województwa kujawsko-pomorskiego
- Niskie średnie pokrycie planistyczne gmin metropolii MPZP
- Wysokie wskaźniki wydawania WZ w gminach metropolii (szczególnie istotne w strefie podmiejskiej Torunia)

Mieszkalnictwo

- Relatywnie wysoka dynamika wzrostu zasobów mieszkaniowych
- Poprawa sytuacji mieszkaniowej rodzin (wzrost liczby mieszkań na 1 tys. ludności, przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m² na 1 osobę itp.)
- Poprawa w zakresie warunków mieszkaniowych (wyposażenie mieszkań w instalacje)
- Niekorzystne zjawisko niekontrolowanego rozprzestrzeniania się zabudowy, rozproszenie zabudowy
- Słaba dostępność gazu sieciowego na terenach wiejskich

Rewitalizacja

- Wysoki wskaźnik programowania w zakresie rewitalizacji - zdecydowana większość jednostek przygotowała program rewitalizacji i realizowała działania rewitalizacyjne
- Dostępność i wysoki poziom wsparcia ze środków unijnych ukierunkowanych na działania z zakresu rewitalizacji
- Wymierne korzyści w sferze społecznej, poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni wzmacniające integrację lokalnych społeczności
- Część gmin nie podjęła się kontynuacji działań rewitalizacyjnych
- Występowanie jednostek identyfikowanych jako obszary zagrożone trwałą marginalizacją w skali kraju

Ochrona zabytków

- Bogate dziedzictwo kulturowe i duża liczba zabytków
- Istnienie programów opieki nad zabytkami na poziomie powiatowym i gminnym
- Wysoka wartość turystyczna i kulturowa Torunia
- Brak pełnej ochrony dla zabytków archeologicznych
- Braki w aktualizacji lokalnych programów opieki nad zabytkami

TRANSPORT I KOMUNIKACJA

Infrastruktura drogowa i motoryzacja

- Dobre połączenie Metropolii siecią dróg krajowych, siecią autostrad i dróg ekspresowych
- Dobre połączenie drogowe do centrum Metropolii
- Budowa, remonty, modernizacja dróg lokalnych i krajowych w ostatnich latach poprawiających dostępność drogową zarówno wewnątrz Metropolii, jak i powiązania z systemem krajowym
- Wzrost wskaźnika motoryzacji
- Niewystarczająco dobre połączenia drogowe między poszczególnymi gminami powiatami Metropolii (poza jej centrum)
- Wysokie natężenie ruchu drogowego, szczególnie na drogach wlotowych do centrum Metropolii
- Brak dobrze rozwiniętej infrastruktury dla aut elektrycznych utrudniającej rozwój elektromobilności
- Niewystarczająca koordynacja ruchu drogowego i planów inwestycyjnych

Infrastruktura kolejowa

- Znaczny potencjał infrastruktury kolejowej w zakresie integracji w systemie transportu zbiorowego
- Remont i modernizacja dworców kolejowych w ostatnich latach
- Modernizacja i usprawnienie sieci kolejowych
- Brak dostępu do sieci kolejowej w części Metropolii
- Niski stopień zintegrowania między różnymi środkami transportu, w tym połączeń multimodalnych przy wykorzystaniu infrastruktury kolejowej i pozostałych środków transportu

Publiczny transport zbiorowy

- Dobra dostępność publicznego transportu zbiorowego w centrum Metropolii
- Wysokie nasycenie przystankami
- Nierównomiernie rozwinięty publiczny transport zbiorowy w powiatach
- Niska dostępność publicznego transportu zbiorowego, w tym poza dniami roboczymi

System dróg rowerowych

- Dobrze rozwinięta sieć dróg dla rowerów w miastach

Telekomunikacja

- Dobry zasięg Internetu szerokopasmowego (statystycznie lepszy niż w woj. kujawsko-pomorskim i Polsce)
- Stosunkowo niewielka liczba białych plam NGA (Next-generation access)

SZANSE

DEMOGRAFIA I USŁUGI SPOŁECZNE

Demografia

- Rozwój infrastruktury i usług społecznych: Wzrost liczby mieszkańców strefy podmiejskiej może prowadzić do rozwoju infrastruktury, co przyciągnie kolejnych mieszkańców i inwestycje
- Zwiększone zainteresowanie inwestycjami: Młodsza populacja w strefie podmiejskiej oraz dodatnie saldo migracji mogą przyciągać inwestycje, co wzmocni lokalny rynek pracy
- Możliwości współpracy z sąsiednimi gminami: Współpraca między gminami w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury może przynieść korzyści wszystkim stronom

Edukacja

- Możliwość inwestycji w edukację: Wzrost liczby dojeżdżających uczniów oraz wysokie wyniki mogą przyciągać inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i programy wspierające edukację
- Współpraca między gminami: Wspólne inicjatywy edukacyjne między Toruniem a gminami ościennymi mogą poprawić jakość edukacji i wyniki uczniów w regionie
- Rozwój programów wsparcia dla uczniów: Możliwość wprowadzenia programów wsparcia dla gmin z niższymi wynikami edukacyjnymi, co może poprawić sytuację demograficzną i edukacyjną

Kultura i sztuka

- Możliwość promocji lokalnych artystów i inicjatyw: Wzrost zainteresowania lokalnymi artystami i wydarzeniami może prowadzić do rozwoju regionalnej kultury oraz promocji lokalnych talentów
- Współpraca między gminami: Kooperacja między gminami w organizacji wydarzeń kulturalnych może zwiększyć ich zasięg i

- Nieefektywna komunikacja (wymiana informacji) w zakresie publicznego transportu zbiorowego w obrębie Metropolii
- Niewystarczająca dostępność wewnętrzna - niewystarczający poziom skomunikowania wewnątrz Metropolii
- Słabo rozwinięty system P&R (park & ride)
- Brak metropolitalnego systemu roweru publicznego
- Nierównomierny rozwój sieci dróg dla rowerów w powiatach

- Silne dysproporcje lokalne w dostępie do szybkiego Internetu

ZAGROŻENIA

- Dalsze procesy suburbanizacji: Odpływ ludności z Torunia do gmin podmiejskich może prowadzić do osłabienia rdzenia metropolitalnego i jego atrakcyjności
- Zwiększające się potrzeby opiekuńcze: Starzejące się społeczeństwo i rosnący odsetek osób w wieku 80+ mogą stwarzać wyzwania dla systemu opieki społecznej
- Niekorzystne trendy demograficzne: Kontynuacja niskiej dzietności oraz ujemnego przyrostu naturalnego w wielu gminach może prowadzić do dalszego spadku populacji i ograniczenia możliwości rozwoju regionu
- Zmniejszająca się liczba dzieci w regionie: Trend spadku liczby dzieci i młodzieży może prowadzić do zamykania szkół i ograniczenia oferty edukacyjnej w przyszłości
- Nierówności społeczne: Wzrost różnic w wynikach edukacyjnych między powiatami może prowadzić do długoterminowych problemów społecznych i ekonomicznych
- Problemy z jakością kształcenia: Możliwość pogorszenia się jakości edukacji w wyniku spadku liczby uczniów oraz ograniczeń budżetowych w niektórych gminach

- Trendy spadku czytelnictwa: Ogólnokrajowy trend spadku czytelnictwa może wpływać na frekwencję w bibliotekach i zainteresowanie wydarzeniami literackimi
- Niedofinansowanie kultury: Ograniczone budżety samorządowe mogą prowadzić do zmniejszenia liczby

atrakcyjność, a także przyczynić się do integracji społeczności lokalnych

- Inwestycje w infrastrukturę kulturalną: Możliwość pozyskania funduszy na rozwój obiektów kulturalnych, takich jak centra kultury czy biblioteki, co wpłynie na zwiększenie dostępności kultury dla mieszkańców
- Dziedzictwo kulturowe jak szansa na wzmacnianie wizerunku ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej

Sport i rekreacja

- Możliwości rozwoju infrastruktury sportowej: Istnieje potencjał na inwestycje w infrastrukturę sportową, co mogłoby zwiększyć atrakcyjność regionu i przyciągnąć nowych mieszkańców
- Promocja zdrowego stylu życia: Wzrost świadomości zdrowotnej w społeczeństwie może prowadzić do większego zainteresowania sportem i rekreacją, co skorzysta na dostępności obiektów sportowych
- Współpraca z klubami sportowymi: Możliwość nawiązania współpracy między gminami a klubami sportowymi w celu organizacji wydarzeń sportowych, co może sprzyjać integracji mieszkańców i promocji regionu

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

- Możliwości inwestycyjne w sektorze zdrowia: Potencjał na pozyskiwanie funduszy na rozwój infrastruktury zdrowotnej, co mogłoby zwiększyć liczbę przychodni i poprawić dostępność usług medycznych
- Współpraca między instytucjami: Możliwość nawiązania współpracy między jednostkami ochrony zdrowia a organizacjami pozarządowymi w celu lepszego wsparcia społeczności lokalnych
- Edukacja zdrowotna: Zwiększenie działań edukacyjnych w zakresie zdrowia, co może poprawić świadomość mieszkańców i skłonić ich do korzystania z dostępnych usług zdrowotnych

GOSPODARKA I FINANSE KOMUNALNE

Użytkowanie ziemi i rolnictwo

- Wykorzystanie rolnictwa jako przewagi konkurencyjnej MOF Torunia
- Znaczące wsparcie ze środków Wspólnej Polityki Rolnej UE
- Rozwój współpracy naukowo-gospodarczej (np. w ramach rolnictwa precyzyjnego, agroekologii, krótkich łańcuchów dostaw)

Przedsiębiorczość

- Funkcjonowanie Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej
- Dostępność do wykwalifikowanej siły roboczej dzięki silnemu ośrodkowi naukowemu
- Wsparcie ze strony instytucji otoczenia biznesu

Rynek pracy

organizowanych imprez kulturalnych oraz ograniczeń w działalności instytucji kulturalnych

- Konkurencja z innymi formami rozrywki: Wzrost popularności rozrywek cyfrowych (gry komputerowe, streaming) może ograniczać zainteresowanie lokalnymi wydarzeniami kulturalnymi

- Niedofinansowanie sportu i rekreacji: Ograniczone budżety samorządowe mogą wpłynąć na jakość i dostępność obiektów sportowych oraz programów sportowych
- Spadające zainteresowanie sportem wśród młodzieży: Zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży w regionie może prowadzić do spadku liczby uczestników w klubach sportowych i korzystających z obiektów
- Konkurencja z innymi formami spędzania czasu: Wzrost popularności alternatywnych form rozrywki, takich jak gry komputerowe czy media społecznościowe, może osłabiać zainteresowanie sportem i aktywnością fizyczną

- Wzrost ubóstwa i wykluczenia społecznego: Możliwość dalszego wzrostu liczby osób korzystających z pomocy społecznej, co może prowadzić do zwiększenia obciążeń dla systemu opieki społecznej
- Problemy z finansowaniem ochrony zdrowia: Ograniczone budżety samorządowe mogą prowadzić do niedofinansowania sektora zdrowia i ograniczenia dostępności usług
- Starzejące się społeczeństwo: Proces starzenia się populacji może zwiększać zapotrzebowanie na usługi zdrowotne i społeczne, co stanowi dodatkowe wyzwanie dla systemu opieki

- Zależność od funduszy unijnych – zmiany w budżecie WPR mogą wpłynąć na stabilność finansową sektora rolnego
- Starzenie się rolników i brak następców
- Brak spójnej polityki w zakresie funkcji żywicielskiej obszarów podmiejskich

- Zawirowania geopolityczne
- Niekorzystne trendy demograficzne w kontekście dostępności zasobów pracy
- Niedostateczna ilość przygotowanych i uzbrojonych obszarów inwestycyjnych ograniczająca wykorzystanie endogenicznego potencjału

- Położenie w obszarze Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, co stwarza dogodne warunki dla inwestycji i rozwoju gospodarczego
- Działania ukierunkowane na poprawę jakości kształcenia zawodowego i rozwój kluczowych kompetencji uczniów mogą wzmocnić przyszłą aktywność zawodową, bezpośrednio odpowiadając na potrzebę dostosowania edukacji do rynku pracy
- Dalsza integracja społeczno-gospodarcza między gminami MOF, która może przyczynić się do bardziej spójnego rozwoju rynku pracy na całym obszarze
- Starzenie się społeczeństwa i spadek udziału osób w wieku produkcyjnym stanowią zagrożenie prowadzące do zmniejszających się zasobów pracy
- Ograniczone kreowanie popytu na pracę i rozwój gospodarczy spowodowane słabym potencjałem gospodarczym Torunia na tle kraju oraz brakiem przygotowanych terenów inwestycyjnych
- Nieatrakcyjny rynek pracy, który powoduje odpływ wykwalifikowanej kadry z Metropolii Toruńskiej

Turystyka

- Wzrost aktywności turystycznej mieszkańców Polski
- Rozbudowa sieci transportowej poprawiająca dostępność zewnętrzną Metropolii (Centralny Port Komunikacyjny, droga ekspresowa S10 do Bydgoszczy i Warszawy)
- Dostęp do funduszy unijnych na rozwój infrastruktury i produktów turystycznych
- Walory turystyczne jako szansa na wzmacnianie wizerunku ponadlokalnego i pozycji konkurencyjnej Metropolii Toruńskiej
- Brak portu lotniczego i oddalenie od portów lotniczych posiadających wiele połączeń międzynarodowych
- Zagrożenia dla międzynarodowego ruchu turystycznego: wojna w Ukrainie, tendencje dezintegracyjne w polityce międzynarodowej, pandemia
- Brak możliwości pobierania podatku turystycznego (opłaty klimatycznej) przez Toruń i inne gminy nie-uzdrowiskowe, utrudniające stałe finansowanie organu zarządzającego turystyką

Finanse komunalne

- Dostęp do funduszy unijnych na rozwój infrastruktury i projekty lokalne
- Możliwość dalszego zwiększenia wydatków inwestycyjnych, co może przyczynić się do rozwoju lokalnych samorządów
- Zacieśnienie współpracy między gminami w zakresie finansów i projektów lokalnych
- Zależność od dotacji
- Wzrost kosztów związanych z realizacją zadań publicznych, mogący wpłynąć na stabilność finansową gmin
- Zmiany legislacyjne w zakresie finansów publicznych

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zasoby naturalne i ochrona środowiska

- Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych na działania wzmacniające odporność systemów na zagrożenia klimatyczne
- Możliwość realizacji programów małej retencji oraz zastosowania fitomelioracji jako naturalnego i skutecznego sposobu zarządzania wodą, zwiększania retencji i redukcji erozji
- Możliwość wykorzystania bogatych zasobów przyrodniczych w tym rozwoju różnych form ochrony przyrody
- Kolejne inwestycje ukierunkowane na eksploatację złóż gazu
- Postępujące zjawisko suszy rolniczej
- Utrzymująca się od lat niska średnia roczna suma opadów (87% normy klimatycznej dla Polski) i zwiększone parowanie powodujące deficyt wody w środowisku

Energetyka

- Możliwość zwiększenia zainstalowanej mocy OZE
- Modernizacja infrastruktury energetycznej
- Możliwość pozyskania funduszy na rozwój zielonej energii oraz programy wsparcia dla gmin w transformacji energetycznej
- Ciągła zależność od tradycyjnych źródeł energii
- Możliwość zmiany regulacji dotyczących energetyki, które mogą wpłynąć na dostępność funduszy lub wymogi dla instalacji OZE
- Potencjalne wzrosty kosztów związanych z modernizacją infrastruktury energetycznej

Gospodarka wodno-ściekowa

- Budowa stopnia wodnego w Siarzewie na Wiśle i przerzutu wody - szansa na zapewnienie wody dla rolnictwa, zwłaszcza zagrożonych suszą Kujaw
- Wysoki koszt rozbudowy sieci kanalizacyjnej stanowiący duże obciążenie dla budżetów samorządów

- Wdrożenie nowoczesnych technologii i metod, takich jak racjonalne zarządzanie wodą, systemy nawodnień, retencjonowanie wody

Gospodarka odpadami komunalnymi

- Planowana rozbudowa infrastruktury odpadowej
- Wzrost świadomości ekologicznej i obowiązki prawne
- Potencjał w dalszej digitalizacji systemu zbiórki i monitoringu

ZAGOSPODAROWANIE

Polityka przestrzenna

- Zintegrowanie polityki przestrzennej gmin metropolii

Mieszkalnictwo

- Możliwości dofinansowania - w ramach programów zewnętrznych - łagodzące częściowo wzrost kosztów związanych ze spełnianiem unijnych dyrektyw środowiskowych

Rewitalizacja

- Dostępność funduszy unijnych - program regionalny FEdKP 2021-2027
- Włączenie terenów wiejskich do rewitalizacji
- Doświadczenie i metody wypracowane przy realizacji działań z zakresu rewitalizacji z poprzedniej perspektywy

Ochrona zabytków

- Możliwość pozyskania środków z funduszy UE i programów krajowych na ochronę dziedzictwa
- Rozwój turystyki kulturowej
- Współpraca z właścicielami prywatnymi zabytków

TRANSPORT I KOMUNIKACJA

Infrastruktura drogowa i motoryzacja

- Budowa dróg w gminach wiejskich
- Rozbudowa infrastruktury dla aut elektrycznych
- Dalszy rozwój elektromobilności

Infrastruktura kolejowa

- Rozwój lokalnych połączeń kolejowych w oparciu o istniejącą sieć kolejową

- Brak skoordynowanego podejścia do zarządzania zasobami wodnymi i systemami gospodarki wodno-ściekowej między poszczególnymi jednostkami Metropolii

- Wzrost kosztów utrzymania systemu wodociągowo-kanalizacyjnego oraz kosztów uzdatniania wody

- Ryzyko szybkiego wypełnienia składowisk
- Wzrost kosztów operacyjnych i inflacja
- Presja turystyczna i miejska konsumpcja przyczyniająca się do zwiększenia produkcji odpadów

- Postępujące zjawisko rozlewania się zabudowy na terenach podmiejskich Torunia wraz ze skutkami ekonomicznymi oraz środowiskowymi
- Przedłużające się procedury uchwalania planów ogólnych w gminach metropolii

- Zmiany w zakresie preferowanych sposobów ogrzewania mieszkań powodujące konieczność przebudowy instalacji, w tym pieców
- Rosnące koszty utrzymania budynków w związku z narzucanymi z zewnątrz politykami i dyrektywami środowiskowymi
- Niestabilność w zakresie polityki dofinansowywania zmian dostosowawczych

- Skala i złożoność zdiagnozowanych problemów, zwłaszcza społecznych
- Ryzyko dywergencji w jakości życia i poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, jeśli sytuacja w obszarach problemowych nie zostanie rozwiązana
- Koncentracja na obszarze technicznym kosztem działań społecznych w niektórych jednostkach

- Zaniedbanie i degradacja obiektów bez odpowiednich programów opieki
- Ryzyko kradzieży i nielegalnego handlu zabytkami ruchomymi

- Postępująca suburbanizacja powodująca wzmożoną presję na wykorzystanie samochodów osobowych oraz potrzebną infrastrukturę np. drogi, parkingi

- Brak dostępu części jednostek do transportu kolejowego

- Duży potencjał rozwoju transportu szynowego
- Duża popularność istniejących połączeń kolejowych

Publiczny transport zbiorowy

- Rozwój komunikacji podmiejskiej
- Dobrze rozwinięta infrastruktura transportu zbiorowego w ośrodku rdzeniowym Metropolii
- Zwiększenie częstości kursowania publicznego transportu zbiorowego (szczególnie na obszarach pozamiejskich)
- Opracowanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej – SUMP dla MOFT (Miejski Obszar Funkcjonalny Torunia)

System dróg rowerowych

- Zwiększenie liczby dróg dla rowerów na obszarach pozamiejskich
- Wdrażanie rozwiązań multimodalnych w gminach Metropolii poprzez budowę parkingów Bike&Ride
- Rozwój ruchu rowerowego jako elementu łańcucha mobilności multimodalnej

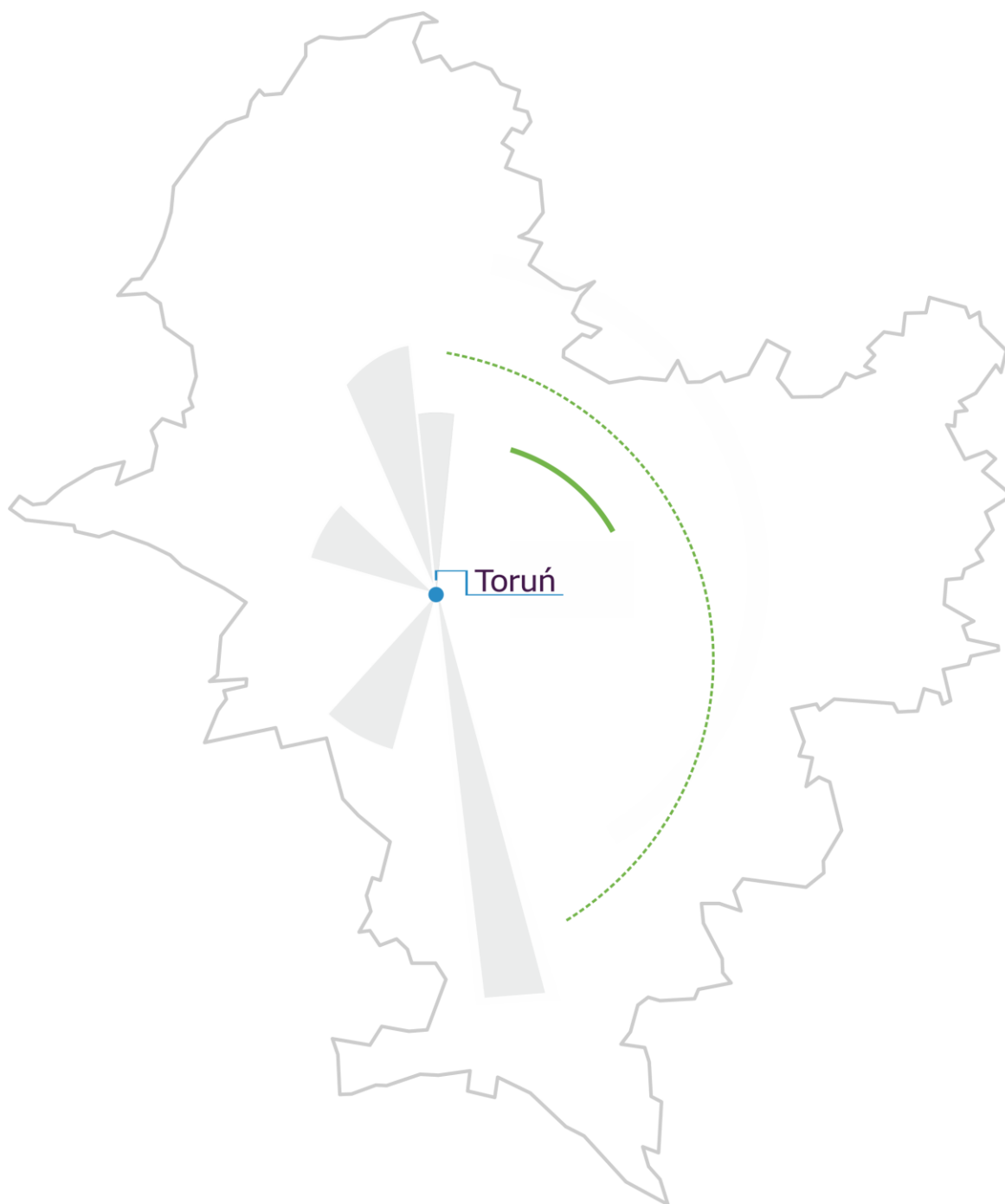
Telekomunikacja

- Planowana dalsza rozbudowa infrastruktury szerokopasmowej
- Poprawa jakości życia na terenach wiejskich (smart village)
- Poprawa umiejętności cyfrowych w społeczeństwie

- Zagrożenie wykluczeniem transportowym gmin o położeniu peryferyjnym
- Niski stopień zintegrowania różnych środków transportu
- Brak współpracy przewoźników i samorządów w zakresie taryfy, rozkładu jazdy czy informacji pasażerskiej
- Fragmentacja zarządzania transportem publicznym
- Brak jasnej wizji, finansowania i przejrzystej polityki dla rozwoju transportu zbiorowego na szczeblu centralnym
- Ograniczenia budżetowe i trudności w zapewnieniu finansowania dla wdrożenia SUMP
- Brak metropolitalnej polityki rowerowej/programu rozwoju infrastruktury rowerowej

- Postępujące wykluczenie cyfrowe, szczególnie osób starszych

4. Część kierunkowa strategii rozwoju ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej

4.1. Wizja i misja rozwoju Metropolii Toruńskiej

Punktem wyjścia do sformułowania wizji i misji rozwoju Metropolii Toruńskiej do 2035 roku jest uwzględnienie szeregu zdiagnozowanych uwarunkowań, w tym m.in.:

- Trendów demograficznych: starzenie się społeczeństwa, spadek przyrostu naturalnego, odpływ ludności z centrum do gmin otaczających.
- Problemów społecznych: wysoki poziom korzystania z pomocy społecznej, niski dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej poza miastem.
- Potencjału edukacyjnego i akademickiego: m.in. wysoka pozycja Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu jako uczelni badawczej.
- Atutów gospodarczych: rozwijająca się turystyka i sektor usług.
- Problemów strukturalnych: wysoki udział zatrudnienia w rolnictwie, nierówności w dochodach jednostek samorządu terytorialnego.
- Uwarunkowań przestrzennych: rozległy obszar, niska urbanizacja, potrzeba lepszej integracji transportowej.

WIZJA ROZWOJU METROPOLII TORUŃSKIEJ DO 2035 ROKU

Metropolia Toruńska w 2035 roku to zintegrowany, zielony i innowacyjny obszar o dynamicznej gospodarce, wysokiej jakości życia oraz silnych relacjach społecznych i przestrzennych. Rdzeniem i liderem współpracy terytorialnej jest Toruń - miasto o silnej pozycji gospodarczej, akademickiej i kulturowej. Metropolia Toruńska stanowi nowoczesny i odporny policentryczny obszar, będący konkurencyjnym ośrodkiem funkcjonalnym w skali krajowej. Dynamiczny rozwój gospodarczy zawdzięcza priorytetowemu potraktowaniu innowacyjności, współpracy międzygminnej oraz inwestycji w nowoczesną infrastrukturę, przez co znakiem rozpoznawczym Metropolii Toruńskiej jest atrakcyjny rynek pracy i konkurencyjny obszar inwestycyjny. Prężnie rozwijająca się gospodarka pozwala na kreowanie nowoczesnej i zgodnej ze wspólnie wyznaczonymi przez mieszkańców priorytetami, wysokiej jakości przestrzeni publicznej, gwarantuje też dostęp do szerokiej oferty kulturalnej oraz aktywną ochronę dziedzictwa historycznego i przyrodniczego. Konfiguracja tych elementów tworzy miejsce dobrego życia, w którym zarówno, kompaktowe smart cities, jak i smart suburbs oraz tereny wiejskie przyciągają mieszkańców i inwestorów spoza Metropolii.

Zrównoważona mobilność i nowoczesna infrastruktura transportowa zapewniają sprawną, bezpieczną i ekologiczną komunikację, zarówno w układzie miejskim, jak i podmiejskim. Mieszkańcy całego obszaru mają zapewniony równy dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, w tym szczególnie ochrony zdrowia i edukacji.

Obszar rozwija się w sposób przyjazny dla środowiska, realizując działania związane z adaptacją do zmian klimatu, wykorzystując odnawialne źródła energii oraz mając na względzie ochronę cennych zasobów przyrodniczych. Dzięki silnej współpracy JST oraz wykorzystaniu potencjału uczelni wyższych i lokalnych przedsiębiorstw, Metropolia Toruńska staje się przestrzenią wysokiej jakości życia, aktywności społecznej i innowacyjnej gospodarki.

MISJA ROZWOJU METROPOLII TORUŃSKIEJ DO 2035 ROKU

Misją Metropolii Toruńskiej jest wspólne działanie samorządu terytorialnego na rzecz rozwoju zintegrowanego, przyjaznego mieszkańcom i środowisku, poprzez:

- Tworzenie warunków do godnego i aktywnego życia dla wszystkich grup społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i młodzieży (nowoczesne, cyfrowe i wspólnotowe systemy opieki, rozwój cyfrowych ekosystemów wsparcia dla seniorów, lokalne modele opieki międzypokoleniowej).
- Rozwijanie policentrycznego rynku pracy i wspieranie przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem branż kreatywnych, turystyki, nowoczesnych usług biznesowych, sztucznej inteligencji i cyfrowych technologii przemysłowych, co znacząco podniesie konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjną obszaru. Powstające centra biznesu, finansów, handlu, edukacji wyższej, badań i rozwoju, kultury oraz mediów, przyciągną nowych mieszkańców i podmioty gospodarcze.
- Zwiększanie spójności i dostępności transportowej oraz integracja obszaru dzięki zrównoważonej mobilności i cyfryzacji usług publicznych.
- Wzmacnianie oferty i jakości edukacji oraz potencjału akademickiego i badawczo-rozwojowego obszaru, z wykorzystaniem zasobów szkół wyższych.
- Wzrost rezyliencji (odporności społecznej, gospodarczej i klimatycznej) obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę, środowisko oraz rewitalizację przestrzeni publicznych.

Misją obszaru metropolitalnego Torunia jest dążenie do zrównoważonego rozwoju w oparciu o silne fundamenty społeczno-gospodarcze oraz ochronę środowiska. To nie tylko inteligentna metropolia – to wspólnota, która jest mądra społecznie, otwarta, odporna i zakorzeniona w realnych potrzebach mieszkańców. Chcemy tworzyć przestrzeń, w której mieszkańcy mają dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych, zdrowotnych oraz kulturalnych, a także do aktywnego stylu życia. Dążymy do zintegrowanego podejścia w zarządzaniu rozwojem metropolii, które łączy w sobie wszystkie gminy oraz partnerów społecznych i gospodarczych, aby wspólnie kształtować przyszłość Metropolii Toruńskiej jako miejsca przyjaznego dla wszystkich. Wizja i misja kładą nacisk na zrównoważony rozwój, integrację społeczną oraz współpracę, co jest kluczowe dla przyszłości obszaru metropolitalnego.

4.2. Cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań

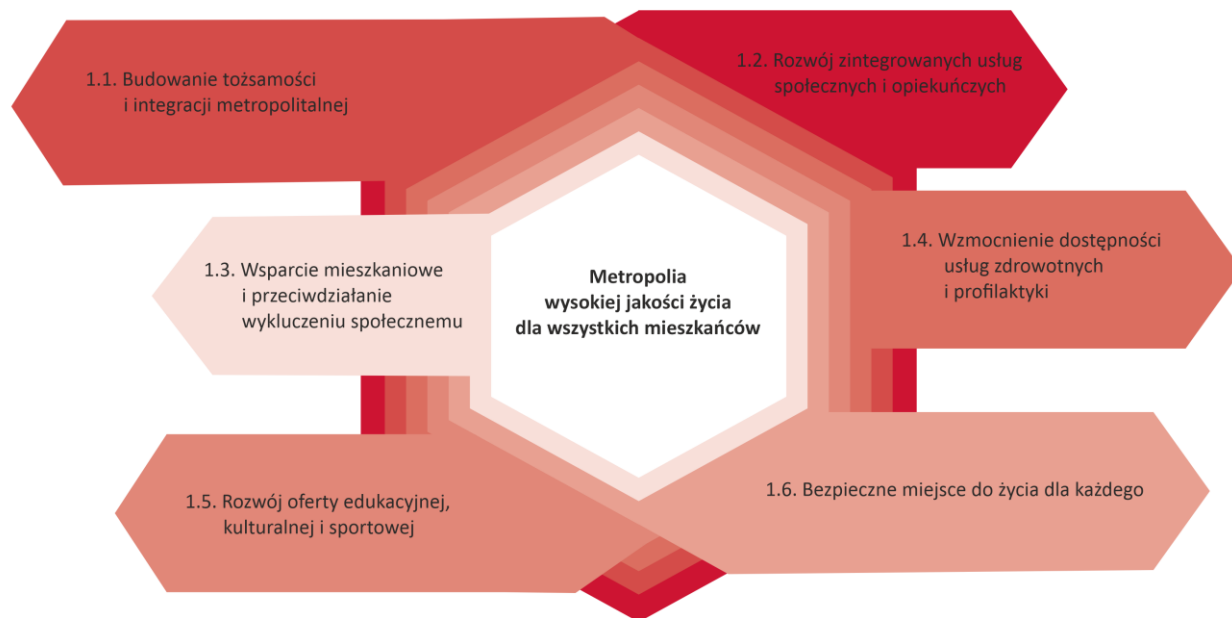

Ryc. 8. Cele strategiczne rozwoju Metropolii Toruńskiej

Źródło: Opracowania własne

CEL STRATEGICZNY 1. Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców

Budowanie metropolii dobrej jakości życia poprzez zintegrowany rozwój usług społecznych i infrastruktury sprzyjającej demografii.

Źródło: Opracowania własne

Głównym celem strategicznym w obszarze Demografia i usługi społeczne jest budowanie metropolii dobrej jakości życia poprzez zintegrowany rozwój usług społecznych i infrastruktury sprzyjającej niwelowaniu niekorzystnych trendów demograficznych. Oznacza to spójne planowanie i dostarczanie usług, takich jak: opieka zdrowotna, edukacja czy zarządzanie bezpieczeństwem, w taki sposób, aby były one dostępne i efektywne dla wszystkich mieszkańców metropolii, niezależnie od miejsca zamieszkania. Harmonia w rozwoju tych elementów niweluje niekorzystne trendy demograficzne i sprawia, że metropolia staje się bardziej zintegrowana, efektywna i przyjazna dla mieszkańców. Funkcjonalna spójność w codziennym życiu (np. łatwość dostępu do usług medycznych, edukacyjnych na obszarze całej metropolii) bezpośrednio przekłada się na postrzeganie regionu jako jednej, spójnej całości.

Dodatkowo integracja elementów Smart City, polegająca na wprowadzeniu inteligentnych rozwiązań technologicznych, takich jak cyfrowe usługi publiczne czy system ratownictwa medycznego w ramach metropolii, przyczynia się do tworzenia metropolii bardziej zintegrowanej, efektywnej i przyjaznej dla mieszkańców. Technologie Smart City mogą ułatwiać komunikację, dostęp do informacji i usług społecznych a także poprawiać komfort życia. Zintegrowane platformy informacyjne wzmacniają poczucie, że mieszkańcy poruszają się w obrębie jednego organizmu, a nie zbioru odrębnych jednostek.

Wszystkie te działania, zarówno społeczne i kulturowe, jak i infrastrukturalne oraz technologiczne, mają wspólny cel: poprawę jakości życia i rozwój społeczności. Mieszkańcy, gdy doświadczają, że metropolia jest dobrze zarządzana, oferuje wysokiej jakości usługi i udogodnienia, a także sprzyja aktywnemu uczestnictwu w życiu publicznym, mają silniejsze poczucie przynależności i dumy z bycia częścią wspólnoty metropolitalnej.

CEL OPERACYJNY 1.1. Budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej

Proces budowania tożsamości i integracji metropolitalnej stanowi kompleksowe przedsięwzięcie, które ma na celu wzmocnienie poczucia przynależności mieszkańców do wspólnoty metropolitalnej oraz rozwój kooperacji i wspólnych działań na danym obszarze. Realizacja tego procesu opiera się na szeregu skoordynowanych strategii, które kształtują spójny wizerunek, angażują obywateli i intensyfikują wzajemne interakcje.

Kluczowe aspekty koncentrują się na kilku filarach, zaczynając od inkluzywnego włączania mieszkańców w procesy współdecydowania. Obejmuje to wykorzystanie narzędzi takich jak metropolitalne budżety obywatelskie, umożliwiające partycypację w alokacji środków publicznych, a także regularne konsultacje społeczne i wspieranie lokalnych inicjatyw. Równie istotne jest kreowanie i promowanie wspólnych symboli oraz spójnej narracji metropolitalnej, co jest kluczowe dla budowania poczucia jedności poprzez ustanawianie wspólnych punktów odniesienia, na przykład logo i hasła metropolii, tworzenie publikacji promujących wspólną tożsamość oraz rozwój jednolitej identyfikacji wizualnej. Celem tych działań jest skonstruowanie narracji opowiadającej wspólną historię i wizję przyszłości.

Ponadto, konieczny jest rozwój efektywnych kanałów komunikacji metropolitalnej, aby zapewnić łatwy dostęp do informacji i platform interakcji, co obejmuje rozwój metropolitalnego portalu informacyjnego oraz aktywną obecność w mediach społecznościowych, służących propagowaniu tożsamości i informowaniu o inicjatywach. Nie mniej ważne są programy edukacyjne i kampanie społeczne, które mają na celu wzmacnianie świadomości przynależności do wspólnoty metropolitalnej wśród wszystkich grup wiekowych, zwiększając zrozumienie i akceptację dla wspólnych działań. Budowanie więzi i angażowanie mieszkańców wspierają także rozwijanie sieci współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, co przyczynia się do synergii między różnymi podmiotami społecznymi i realizacji wspólnych projektów.

Tab. 2. Kierunki działań celu operacyjnego 1.1.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.1. Budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej	▪ Włączanie mieszkańców w procesy współdecydowania – metropolitalne budżety obywatelskie (finansowany wspólnie przez JST), konsultacje, inicjatywy lokalne. ▪ Tworzenie i promowanie wspólnych symboli, identyfikacji wizualnej i narracji metropolitalnej (logo, hasło, publikacje). ▪ Rozwój metropolitalnego portalu informacyjnego i mediów społecznościowych promujących wspólną tożsamość. ▪ Realizacja programów edukacyjnych i kampanii społecznych wzmacniających świadomość przynależności do wspólnoty metropolitalnej. ▪ Rozwijanie sieci współpracy między organizacjami pozarządowymi w całej metropolii. ▪ Programy mobilności młodzieży i seniorów między gminami metropolii (np. wizyty studyjne, wymiany szkolne, wyjazdy Erasmus+, kluby seniora, metrobus – wspierający mobilność metropolitalną). ▪ Organizacja „Dni Metropolii” jako cyklicznego święta tożsamości regionalnej.

Źródło: opracowanie własne.

W budowaniu wzajemnego zrozumienia i poznania, szczególnie wśród młodzieży i seniorów, kluczową rolę odgrywają programy mobilności i wymiany, realizowane poprzez wizyty studyjne, wymiany szkolne, programy takie jak Erasmus+, tworzenie klubów seniora czy inicjatywy wspierające mobilność, jak metrobus. Całość uzupełnia organizacja cyklicznych wydarzeń integrujących, których przykładem są „Dni Metropolii”, stanowiące formę celebracji wspólnoty, zacieśniania więzi i promocji lokalnego dziedzictwa w szerszym kontekście metropolitalnym.

CEL OPERACYJNY 1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych

Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych stanowi kluczowy element w dążeniu do budowania metropolii dobrej jakości życia, a jego realizacja ma na celu niwelowanie niekorzystnych trendów demograficznych oraz przyczynienie się do stworzenia bardziej zintegrowanej, efektywnej i przyjaznej dla mieszkańców metropolii, co bezpośrednio wpływa na poprawę jakości życia i rozwój społeczności.

Jednym ze szczegółowych działań jest współpraca międzygminna w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych, polegająca na ustanowieniu i utrzymywaniu mechanizmów systematycznego zbierania danych oraz analizy aktualnych i prognozowanych potrzeb społecznych na całym obszarze metropolitalnym. Efektywny monitoring umożliwia spójne planowanie i dostarczanie usług, gwarantując, że oferowane wsparcie jest dostępne i efektywne dla wszystkich mieszkańców metropolii, niezależnie od konkretnej gminy zamieszkania. Jest to fundamentalny krok w tworzeniu bardziej zintegrowanej i efektywnej metropolii, gdyż pozwala na świadome i celowane alokowanie zasobów.

Kolejnym istotnym działaniem jest integracja programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi, mająca na celu ujednolicenie i skoordynowanie różnorodnych programów wsparcia społecznego, realizowanych przez poszczególne gminy wchodzące w skład metropolii. Poprzez integrację i harmonizację tych programów, dąży się do eliminacji duplikacji, optymalizacji zasobów oraz zapewnienia równego dostępu do wsparcia i jego wysokiej jakości dla wszystkich mieszkańców obszaru metropolitalnego. Jest to istotny czynnik przyczyniający się do budowania bardziej zintegrowanej i przyjaznej metropolii.

Strategia obejmuje również koordynację działań między gminami w zakresie wsparcia rodzin, szczególnie w odniesieniu do żłobków i domów malucha. Działanie to koncentruje się na wspólnym planowaniu i realizacji polityki wsparcia rodzinnego, zwłaszcza w zakresie dostępu do placówek opieki nad najmłodszymi dziećmi. Skoordynowane podejście do tworzenia i zarządzania żłobkami oraz domami malucha przyczynia się do niwelowania niekorzystnych trendów demograficznych poprzez ułatwianie rodzicom godzenia życia zawodowego z rodzinnym. Zapewnienie dostępności i efektywności tych usług na całym obszarze metropolii czyni ją bardziej przyjazną dla mieszkańców.

Ważnym aspektem jest także inwestowanie w rozwój kompetencji personelu, realizowane poprzez wspólne programy szkoleniowe dla pracowników opieki. Organizowanie wspólnych szkoleń i warsztatów dla pracowników z różnych gmin pozwala na ujednolicenie standardów opieki, podnoszenie kwalifikacji oraz wymianę dobrych praktyk. W efekcie cała metropolia zyskuje na efektywności i profesjonalizmie świadczonych usług społecznych.

Ostatnim kluczowym elementem jest tworzenie sieci placówek w różnych gminach, aby zapewnić dostępność, takich jak kluby seniora czy dzienne domy pomocy. Działanie to dotyczy rozwijania i optymalizacji rozmieszczenia placówek wsparcia w sposób gwarantujący ich równą dostępność dla wszystkich mieszkańców metropolii, niezależnie od miejsca zamieszkania. Budowanie spójnej sieci tych placówek przyczynia się do zintegrowanego rozwoju usług społecznych i infrastruktury, co z kolei wzmacnia poczucie, że metropolia jest efektywnym i przyjaznym miejscem dla wszystkich grup wiekowych. Działanie to wspiera również niwelowanie niekorzystnych trendów demograficznych, poprzez zapewnienie wsparcia dla osób starszych i minimalizowanie wykluczenia społecznego.

Tab. 3. Kierunki działań celu operacyjnego 1.2.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych	▪ Współpraca międzygminna w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych. ▪ Integracja programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi. ▪ Koordynacja działań między gminami w zakresie wsparcia rodzin (żłobki, domy malucha). ▪ Wspólne programy szkoleniowe dla pracowników opieki. ▪ Tworzenie sieci placówek w różnych gminach, aby zapewnić dostępność (np. żłobki, kluby seniora, dzienne domy pomocy).

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie wymienione działania, poprzez swoje zintegrowane i skoordynowane podejście, przyczyniają się do poprawy jakości życia i rozwoju społeczności na obszarze całej metropolii, wzmacniając jej spójność i funkcjonalność jako jeden organizm.

CEL OPERACYJNY 1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Cel operacyjny dotyczy kompleksowego wsparcia koncentrującego się na wsparciu mieszkaniowym i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Celem jest zapewnienie dostępu do mieszkań oraz wzmocnienie społeczne różnorodnych grup beneficjentów. W ramach tego szerokiego obszaru działania, kładziony jest nacisk na wspieranie inicjatyw mieszkaniowych opartych na modelu spółdzielni społecznych, promując aktywne zaangażowanie lokalnych wspólnot w tworzenie rozwiązań mieszkaniowych. Istotnym kierunkiem jest również rozwój dostępnego budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych, aby zwiększyć podaż przystępnych cenowo opcji dla osób potrzebujących. Działania obejmują także tworzenie mobilnych punktów wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz kobiet w trudnej sytuacji życiowej, co umożliwi elastyczne i skuteczne dotarcie z pomocą tam, gdzie jest ona najbardziej potrzebna. Ponadto, planowane są wspólne projekty z gminami na rzecz wsparcia młodzieży, obejmujące działania edukacyjne, artystyczne oraz kształtujące postawy obywatelskie, co jest kluczowe dla ich rozwoju i integracji. Całość uzupełniają programy mentoringowe z udziałem lokalnych społeczności, podkreślające rolę wspólnoty w dzieleniu się wiedzą i doświadczeniem dla wzmocnienia osobistego i społecznego.

Tab. 4. Kierunki działań celu operacyjnego 1.3.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	▪ Wsparcie dla inicjatyw mieszkaniowych opartych na modelu spółdzielni społecznych. ▪ Rozwój dostępnego dla wszystkich budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych dla osób ze szczególnymi potrzebami. ▪ Mobilne punkty wsparcia (np. dla osób w kryzysie bezdomności, kobiet w trudnej sytuacji życiowej). ▪ Wspólne projekty z gminami na rzecz wsparcia młodzieży w zakresie działań edukacyjnych, artystycznych oraz kształtowania postaw obywatelskich. ▪ Programy mentoringowe z udziałem lokalnych społeczności.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 1.4. Wzmocnienie dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki

W celu wzmocnienia dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki oraz podniesienia ich jakości, przewidziano szereg zintegrowanych działań. Kluczowym elementem jest zbudowanie kompleksowego systemu informacji o dostępności do usług zdrowotnych i profilaktyki, który będzie uwzględniał potrzeby odbiorców w różnym wieku. System ten ma być również zintegrowany z systemem transportu dla seniorów „na życzenie” door to door, co ma ułatwić dostęp do świadczeń.

Istotnym aspektem jest współpraca między lokalnymi ośrodkami zdrowia w celu zintegrowania usług. Ta integracja ma na celu usprawnienie przepływu informacji oraz koordynacji leczenia. W ramach tej współpracy, planuje się również organizację wspólnych kampanii zdrowotnych, mających na celu podniesienie świadomości i profilaktyki. Aby zapewnić wysoką jakość świadczeń, przewidziana jest standaryzacja usług zdrowotnych.

Tab. 5. Kierunki działań celu operacyjnego 1.4.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.4. Wzmocnienie dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki	▪ Zbudowanie kompleksowego systemu informacji o dostępności do usług zdrowotnych i profilaktyki, uwzględniającego potrzeby odbiorców w różnym wieku, zintegrowanego z systemem transportu dla seniorów "na życzenie" door to door. ▪ Współpraca z między lokalnymi ośrodkami zdrowia w celu zintegrowania usług. ▪ Organizacja wspólnych kampanii zdrowotnych. ▪ Standaryzacja świadczonych usług zdrowotnych służąca podniesieniu ich jakości. ▪ Mobilne punkty rehabilitacji, uwzględniające rozwiązania z zakresu telemedycyny, obsługujące obszary o utrudnionym dostępie do świadczeń rehabilitacyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście technologicznym, priorytetem jest integracja systemów zdrowotnych z inteligentnymi technologiami, takimi jak aplikacje mobilne do umawiania wizyt oraz telemedycyna. Rozwiązania technologiczne zostaną powiązane z rozwiązaniami organizacyjnymi, co ma zwiększyć ich efektywność. Dla obszarów o utrudnionym dostępie do

świadczeń rehabilitacyjnych, przewidziano wprowadzenie mobilnych punktów rehabilitacji, które będą uwzględniać rozwiązania z zakresu telemedycyny, rozszerzając zasięg opieki. Dodatkowo, planuje się wykorzystanie danych analitycznych do monitorowania zdrowia publicznego i identyfikacji obszarów wymagających interwencji. Ważnym elementem poprawy jakości i koordynacji jest również organizacja wspólnych szkoleń dla personelu medycznego z różnych placówek, co ma na celu rozwój kompetencji i podniesienie jakości świadczonych usług.

CEL OPERACYJNY 1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej

Przedstawione obszary priorytetowych działań koncentrują się na wzbogacaniu życia społecznego poprzez rozwój kultury, edukacji, sportu oraz promocję aktywności fizycznej i integracji.

W zakresie rozwoju kultury i edukacji głównym celem jest wzbogacenie życia kulturalnego oraz podniesienie jakości edukacji. Obejmuje to współpracę między szkołami w celu wymiany doświadczeń i programów, w tym współpracę ośrodków metodycznych, co ma na celu wzajemne uczenie się i rozwój. Kluczowa jest również organizacja wspólnych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, a także współpraca z lokalnymi instytucjami kultury, której celem jest tworzenie spójnej i atrakcyjnej oferty dla mieszkańców. Istotnym elementem jest także zintegrowane działanie w zakresie modernizacji placówek edukacyjnych, obiektów sportowych i kulturalnych, co ma zapewnić nowoczesną infrastrukturę, oraz budowa sieci wymiany instytucji działających w obszarze kultury, wspierająca współpracę między podmiotami kulturalnymi. Wykorzystanie technologii w tym obszarze obejmuje platformy cyfrowe do promocji wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, możliwość rejestracji na wydarzenia przez aplikacje mobilne oraz tworzenie interaktywnych programów edukacyjnych online.

Tab. 6. Kierunki działań celu operacyjnego 1.5.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	▪ Współpraca między szkołami w celu wymiany doświadczeń i programów, współpraca ośrodków metodycznych. ▪ Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej i edukacyjnej. ▪ Zintegrowane działania z zakresu modernizacji placówek edukacyjnych, obiektów sportowych i kulturalnych. ▪ Budowa sieci wymiany doświadczeń i dobrych praktyk instytucji działających w obszarze kultury. ▪ Tworzenie metropolitalnych lig i zawodów sportowych. ▪ Współpraca między lokalnymi klubami i organizacjami sportowymi w celu organizacji wydarzeń.

Źródło: opracowanie własne.

Drugi obszar dotyczy rozwoju kultury fizycznej i sportu, którego celem jest promowanie aktywności fizycznej oraz integracji społecznej poprzez sport. Działania w tym zakresie skupiają się na tworzeniu metropolitalnych lig i zawodów sportowych, mających na celu zachęcanie do rywalizacji i zdrowego trybu życia. Niezwykle ważna jest również współpraca z lokalnymi klubami i organizacjami sportowymi w celu organizacji wydarzeń, co zapewnia profesjonalne przygotowanie i szeroki zakres imprez sportowych. W celu ułatwienia realizacji tych zadań oraz

zachęcenia młodzieży do aktywności przewidziano rozwiązania typu smart, takie jak implementacja aplikacji do rejestracji i organizacji zawodów sportowych, umożliwiającym mieszkańcom łatwe zapisywanie się na wydarzenia i śledzenie wyników, a także wykorzystanie technologii do analizy wyników oraz monitorowania postępów sportowców.

CEL OPERACYJNY 1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego

Przedstawione plany i optymalizacje w ramach Metropolitalnego Systemu Bezpieczeństwa koncentrują się na kilku kluczowych obszarach, mających na celu zapewnienie kompleksowej ochrony oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców metropolii. Jednym z priorytetowych działań jest zbudowanie metropolitalnego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa, który umożliwi powiadamianie mieszkańców o wszelkich zagrożeniach. Równolegle dąży się do optymalizacji systemu ratownictwa medycznego w obrębie całej metropolii, co ma zapewnić skuteczniejsze i szybsze reagowanie w sytuacjach kryzysowych. Istotnym elementem jest również zbudowanie kompleksowego systemu ochrony mieszkańców, obejmującego zarówno system schronów, jak i opracowanie planów ewakuacji. Dodatkowo, wspierane są działania z zakresu obrony cywilnej poprzez organizowanie otwartych szkoleń dla mieszkańców, co ma na celu podniesienie ich świadomości i przygotowania na ewentualne zagrożenia. W ramach prewencji i zwiększenia bezpieczeństwa wizualnego przewidziano monitoring na terenach zabudowanych. Istotne są także działania edukacyjne ukierunkowane na podnoszenie poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W aspekcie kształtowania przestrzeni wspólnych kluczowe jest projektowanie ich w sposób zapewniający bezpieczeństwo podczas korzystania, co obejmuje m.in. koordynację działań w zakresie likwidacji barier architektonicznych już na etapie projektowania.

Tab. 7. Kierunki działań celu operacyjnego 1.6.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego	▪ Zbudowanie metropolitalnego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa pozwalającego na powiadamianie mieszkańców o zagrożeniach. ▪ Optymalizacja systemu ratownictwa medycznego w ramach metropolii. ▪ Zbudowanie systemu ochrony mieszkańców – system schronów, planów ewakuacji itp. ▪ Wspieranie działań z zakresu obrony cywilnej poprzez otwarte szkolenia dla mieszkańców. ▪ Monitoring na terenach zabudowanych. ▪ Działania edukacyjne na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym. ▪ Kształtowanie przestrzeni wspólnych w sposób zapewniający bezpieczeństwo podczas korzystania z nich, m.in. koordynacja działań w zakresie likwidacji barier architektonicznych (wymóg na etapie projektowania).

Źródło: opracowanie własne.

CEL STRATEGICZNY 2. Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii

Zrównoważony rozwój gospodarczy poprzez wzmocnienie potencjału inwestycyjnego, innowacyjności i przedsiębiorczości lokalnej

Źródło: Opracowania własne

Metropolia Toruńska stawia sobie za cel budowę konkurencyjnej, nowoczesnej i odpornej gospodarki, która harmonijnie łączy rozwój przemysłu, usług, sektora turystycznego oraz rolnictwa przy jednoczesnym wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności. Fundamentem działań jest wdrażanie zasad polityk krajowych i europejskich, w tym polityki spójności UE, które wskazują na konieczność równoważenia wzrostu gospodarczego z ochroną środowiska i włączeniem społecznym. Priorytetowe znaczenie ma transformacja gospodarki w kierunku niskoemisyjnym, cyfrowym i opartym na wiedzy, zgodnie z założeniami polityk UE w zakresie innowacji oraz w duchu rozwoju przemysłów 4.0 i 5.0. Rozwój zielonej gospodarki, w tym OZE, gospodarki cyrkularnej i technologii niskoemisyjnych, stanowi kluczowy kierunek dla lokalnych firm i samorządów.

Metropolia kładzie silny nacisk na budowę gospodarki opartej na synergii lokalnych potencjałów współpracy przedsiębiorstw, jednostek B+R, szkół i samorządów – szczególnie poprzez rozwój branżowych specjalizacji i wspólnej oferty inwestycyjnej. Rozwijane będą inkubatory przedsiębiorczości, klastry, centra usług wspólnych, a także narzędzia cyfrowe wspierające e-usługi i handel lokalny. Kluczowym narzędziem wzmocniania atrakcyjności inwestycyjnej będzie aktywna polityka inwestycyjna, obejmująca rozwój terenów gospodarczych, usprawnienie obsługi inwestorów i tworzenie platform wspólnej promocji gospodarczej oraz marki metropolitalnej. Podejmowane będą działania na rzecz ułatwienia inwestycji w formule partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) oraz preferencji dla firm zatrudniających lokalnych mieszkańców.

Ważnym elementem tożsamości gospodarczej Metropolii Toruńskiej będzie nowoczesne rolnictwo i lokalny sektor żywnościowy, wspierający rozwój krótkich łańcuchów dostaw, rolnictwa ekologicznego i lokalnych rynków zbytu. Powstanie zintegrowany system promocji

żywności regionalnej, w tym inicjatywy łączące lokalną produkcję z sektorem gastronomii i turystyki. Wspólna polityka turystyczna stanowić powinna integralną część działań oddziałując na promocję regionu, wykorzystując m.in. markę metropolitalną oraz nowoczesne narzędzia cyfrowe do kreowania zintegrowanych produktów turystycznych.

Strategia gospodarcza Metropolii Toruńskiej zakłada również przeciwdziałanie wykluczeniu społeczno-gospodarczemu poprzez wsparcie gmin o mniejszym potencjale, rozwój lokalnych rynków pracy i uproszczenie procedur inwestycyjnych, zgodnie z zasadą sprawiedliwej transformacji. Wszystkie działania w obszarze gospodarki będą realizowane w duchu partnerstwa, odpowiedzialności społecznej oraz w zgodzie z ideą zrównoważonego i odpornego rozwoju terytorialnego.

CEL OPERACYJNY 2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia

Transformacja gospodarki w stronę innowacyjności i zrównoważonego rozwoju jest odpowiedzią na rosnące wyzwania związane z kryzysem klimatycznym, koniecznością ograniczania emisji gazów cieplarnianych oraz potrzebą adaptacji do wymagań europejskich polityk, takich jak np. pakiet „Fit for 55”. Samorządy muszą dziś aktywnie wspierać przechodzenie przedsiębiorstw na modele niskoemisyjne, promować rozwiązania z zakresu odnawialnych źródeł energii oraz wdrażać innowacje przemysłowe zgodne z koncepcją przemysłu 4.0 i 5.0. Wspierane będzie podejście ukierunkowane na człowieka: m. in. poprzez tworzenie bezpiecznych i ergonomicznych miejsc pracy, rozwój kompetencji cyfrowych pracowników oraz uwzględnianie aspektów środowiskowych i społecznych w transformacji przemysłowej. Kluczową rolę odgrywa w tym procesie sektor badań i rozwoju, który staje się mostem pomiędzy nauką a biznesem. Metropolia Toruńska, wykorzystując swój potencjał akademicki i zaplecze badawcze, stawia na wspieranie technologii przyjaznych środowisku, rozwój przemysłów zaawansowanych technologicznie oraz wspieranie lokalnych firm w procesach cyfryzacji, automatyzacji i wdrażania zielonych rozwiązań. To właśnie innowacyjna i zielona gospodarka będzie kluczowym narzędziem budowania konkurencyjności i odporności ekonomicznej regionu w perspektywie długoterminowej.

Tab. 8. Kierunki działań celu operacyjnego 2.1.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia	▪ Wzmacnianie rozwoju i wykorzystanie potencjału sektora B+R w celu budowania innowacyjnej i zielonej gospodarki, w tym OZE. ▪ Wdrażanie rozwiązań gospodarki o zamkniętym obiegu zasobów. ▪ Realizacja działań na rzecz zmniejszenia emisyjności lokalnej gospodarki. ▪ Wspieranie rozwoju przemysłów 4.0 i 5.0. ▪ Programy metropolitalne wzmacniające specjalizacje gospodarcze działające w oparciu o zasoby i tradycje przemysłowe. ▪ Podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców w drodze dedykowanych szkoleń.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 2.2. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy

Lokalna przedsiębiorczość jest jednym z głównych filarów trwałego i zrównoważonego rozwoju terytorialnego. W warunkach dynamicznych zmian gospodarczych i postępującej

automatyzacji, rośnie znaczenie wspierania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, które odpowiadają za większość miejsc pracy w regionie. Samorządy stoją przed wyzwaniem tworzenia efektywnych warunków dla rozwoju lokalnego biznesu, nie tylko poprzez wsparcie finansowe, ale także poprzez rozwijanie otoczenia instytucjonalnego – inkubatorów, centrów doradczych

i programów wsparcia cyfrowego. Kluczowa staje się też ścisła współpraca z sektorem edukacji, szczególnie w zakresie szkolnictwa branżowego i zawodowego, tak aby system kształcenia odpowiadał na aktualne potrzeby lokalnego rynku pracy. Metropolia Toruńska, odpowiadając na te wyzwania, planuje wdrażać kompleksowe rozwiązania wspierające lokalnych przedsiębiorców na każdym etapie ich rozwoju, integrując działania samorządów, biznesu i sektora edukacji, co przyczyni się do budowania silnego i spójnego ekosystemu gospodarczego w regionie. Kluczowe znaczenie ma budowanie silnego ekosystemu przedsiębiorczości, który będzie wspierał firmy we wszystkich fazach rozwoju.

Tab. 9. Kierunki działań celu operacyjnego 2.2.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
2.2. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy	▪ Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców na każdym etapie działalności, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości, co-working, start-upy, punkty doradcze, mentoring i szkolenia. ▪ Rozwój szkolnictwa branżowego i klas patronackich odpowiadającego na potrzeby lokalnego rynku pracy. ▪ Stworzenie przedsięwzięć, produktów i procesów, budujących synergię między biznesem, oświatą i samorządem. ▪ Realizacja projektów partnerskich pomiędzy gminami rdzeniowymi a peryferyjnymi (transfer kompetencji, stworzenie wspólnej oferty inwestycyjnej). ▪ Organizacja metropolitalnych kampanii promujących lokalną przedsiębiorczość (np. certyfikat marki metropolitalnej). ▪ Wspieranie inicjatyw zrzeszających lokalnych producentów i usługodawców (np. klastry usługowe, grupy zakupowe). ▪ Konkurencyjna polityka i preferencje dla przedsiębiorców zatrudniających lokalnych mieszkańców. ▪ Rozwój sektora e-usług poprzez wdrażanie narzędzi do promocji usług lokalnych online (np. mapy usług, aplikacje) oraz wsparcie w zakresie edukacji cyfrowej, cyfryzacji i promocji.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 2.3. Rozwój potencjału inwestycyjnego Metropolii

W dobie rosnącej konkurencji o inwestycje gospodarcze, jednostki samorządu terytorialnego muszą aktywnie kreować swoją ofertę inwestycyjną, nie tylko poprzez dostępność atrakcyjnych terenów, ale także poprzez efektywną obsługę inwestorów, sprawną infrastrukturę techniczną i dostęp do wykwalifikowanej kadry. Priorytetem staje się nie tylko pozyskiwanie nowych inwestorów, lecz również wspieranie tych, którzy już działają na lokalnym rynku. Stąd istnieje konieczność profesjonalizacji obsługi inwestycyjnej oraz budowy trwałych mechanizmów współpracy pomiędzy samorządami a sektorem prywatnym na terenie Metropolii Toruńskiej. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa promocja gospodarcza, tworzenie wspólnej marki inwestycyjnej oraz budowa mechanizmów zachęcających do inwestowania w regionie. Jednocześnie w działaniach inwestycyjnych coraz większe znaczenie mają

standardy odpowiedzialności społecznej i środowiskowej, co oznacza konieczność promowania inwestycji zrównoważonych, zgodnych z zasadami ESG (Environmental, Social, Governance).

Tab. 10. Kierunki działań celu operacyjnego 2.3.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
2.3. Rozwój potencjału inwestycyjnego Metropolii	▪ Tworzenie i uzbrajanie nowych terenów inwestycyjnych oraz rozwój stref gospodarczych. ▪ Wspólna oferta inwestycyjna na terenie Metropolii. ▪ Wsparcie powstania agencji rozwoju gospodarczego Metropolii Toruńskiej. ▪ Utworzenie platformy promocji przedsiębiorczości metropolitalnej, w tym poprzez wspólną markę i certyfikację produktów/usług lokalnych, digitalizację i udostępnienie danych oraz koordynację oferty inwestycyjnej. ▪ Rozwój współpracy publiczno-prywatnej (PPP) w zagospodarowaniu przestrzeni pod działalność gospodarczą.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 2.4. Turystyka i promocja metropolii jako spójna marka

Turystyka staje się coraz ważniejszym sektorem rozwoju lokalnego, szczególnie w kontekście rosnącego zainteresowania turystyką regionalną, kulturową i ekologiczną. Jednocześnie samorządy muszą dziś konkurować o turystów nie tylko walorami przyrodniczymi i kulturowymi, lecz także atrakcyjną i nowoczesną ofertą usług, wydarzeń oraz udogodnień cyfrowych. Wspólna polityka turystyczna Metropolii Toruńskiej zmierza do stworzenia spójnego, rozpoznawalnego wizerunku regionu, opartego na współpracy samorządów, branży turystycznej, sektora kultury i lokalnych producentów. Kluczowe znaczenie ma integracja oferty turystycznej, tworzenie wspólnych produktów i kampanii promocyjnych, a także wykorzystanie nowoczesnych narzędzi cyfrowych (np. kart turystycznych, aplikacji mobilnych). Taki model zarządzania turystyką pozwoli nie tylko zwiększyć liczbę odwiedzających, ale także wzmocnić lokalną gospodarkę poprzez rozwój sektora usług, gastronomii i sprzedaży produktów regionalnych. Priorytet ten koncentruje się na zintegrowanym podejściu do turystyki, wspólnej promocji Metropolii Toruńskiej oraz budowaniu jej rozpoznawalności.

Tab. 11. Kierunki działań celu operacyjnego 2.4.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
2.4. Turystyka i promocja metropolii jako spójna marka	▪ Stworzenie wspólnej marki obszaru promowanej przez Lokalną Organizację Turystyczną Metropolii Toruńskiej. ▪ Wspieranie rozwoju bazy usługowej, gastronomicznej, hotelowej i atrakcji lokalnych. ▪ Tworzenie, wzmacnianie i promocja certyfikowanej „marki metropolitalnej” dla produktów lokalnych. ▪ Wspólne inicjatywy i oferty turystyczne oraz kampanie promocyjne łączące turystykę z promocją lokalnych produktów (szlaki kulinarne, wydarzenia sezonowe).

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
	Integracja i koordynacja oferty turystycznej w ramach produktów pakietowych (np. karta turystyczna Metropolii Toruńskiej), w tym udział w targach turystycznych.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 2.5. Nowoczesne i zrównoważone rolnictwo oraz lokalny sektor żywnościowy

Zmiany klimatyczne, rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości i pochodzenia żywności oraz wyzwania związane z globalnymi łańcuchami dostaw sprawiają, że lokalne rolnictwo oraz sektor przetwórstwa żywności zyskują na znaczeniu jako filary gospodarki regionalnej. Rozwój nowoczesnego, zrównoważonego rolnictwa i lokalnych systemów żywnościowych to nie tylko szansa na wzrost dochodów rolników, ale także narzędzie budowania bezpieczeństwa żywnościowego i przeciwdziałania wykluczeniu gospodarczemu obszarów wiejskich. W kontekście Metropolii Toruńskiej szczególne znaczenie mają działania na rzecz wspierania krótkich łańcuchów dostaw, promowania lokalnych produktów, a także rozwijania współpracy rolników z przetwórcami, gastronomią i sektorem usług. Wpisuje się to w szersze trendy europejskie, takie jak strategia „Od pola do stołu”, która promuje zrównoważoną produkcję i konsumpcję żywności. Celem priorytetu jest wzmocnienie rolnictwa i produkcji żywności jako ważnych filarów gospodarki Metropolii Toruńskiej. Zakłada on także rozwój targowisk, sprzedaży bezpośredniej oraz promocję rolnictwa ekologicznego i certyfikowanych produktów regionalnych.

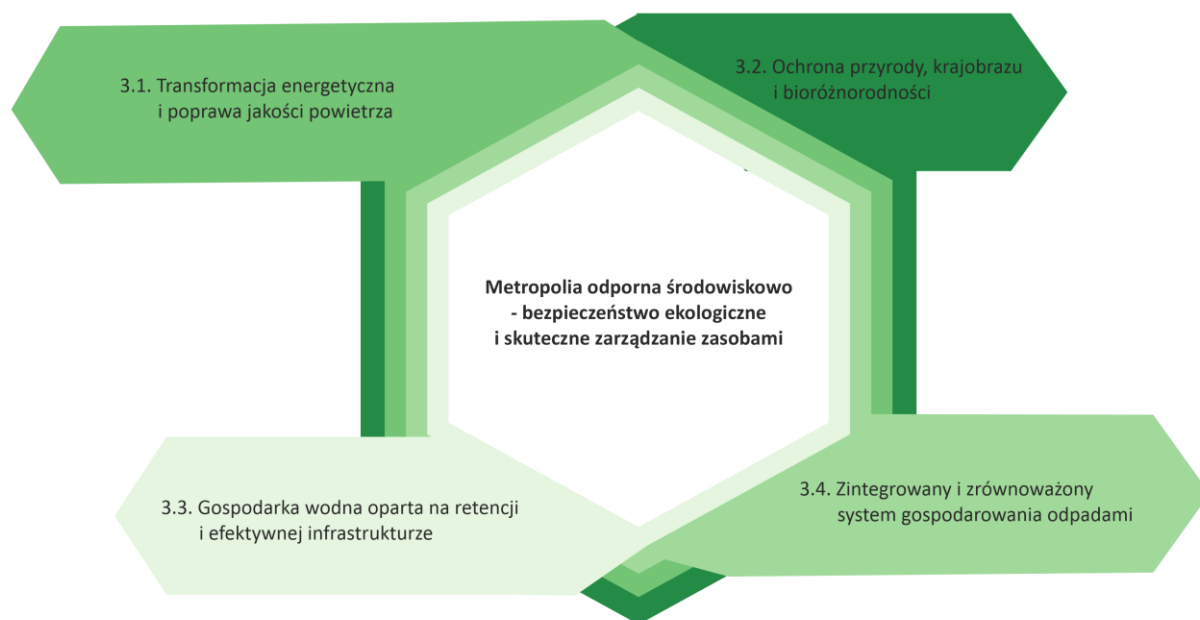
Tab. 12. Kierunki działań celu operacyjnego 2.5.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
2.5. Nowoczesne i zrównoważone rolnictwo oraz lokalny sektor żywnościowy	- Tworzenie i przywracanie funkcji lokalnym targowiskom i centrom sprzedaży bezpośredniej - Promocja produktów regionalnych i wzmacnianie krótkich łańcuchów dostaw – np. dostawy żywności do szkół, instytucji, gastronomii. - Inicjowanie współpracy rolników z lokalnymi przetwórcami, firmami logistycznymi i handlowymi. - Wspieranie rolnictwa prośrodowiskowego (ekologicznego) oraz produkcji certyfikowanej żywności w ramach marki lokalnej. - Rozwój wspólnego rynku zbytu dla produktów rolnych w skali metropolitalnej.

Źródło: opracowanie własne.

CEL STRATEGICZNY 3. Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami

Zrównoważony rozwój metropolii oparty na ochronie środowiska, czystej energii i obiegu zamkniętym w gospodarce wodno-ściekowej oraz odpadami, z uwzględnieniem bezpieczeństwa ekologicznego, odporności na zmiany klimatu i kryzysy środowiskowe.

Źródło: Opracowania własne

Celem strategicznym jest osiągnięcie zrównoważonego i odpornego środowiskowo rozwoju Metropolii Toruńskiej poprzez integrację dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego z konsekwentną ochroną zasobów naturalnych oraz systemowym podejściem do zarządzania środowiskiem. Fundamentem działań w tym obszarze jest uznanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego za kluczowy czynnik przewagi konkurencyjnej regionu kujawsko-pomorskiego oraz istotny determinant jakości życia mieszkańców.

Polityka środowiskowa metropolii koncentruje się zarówno na ograniczaniu i eliminowaniu istniejących zagrożeń, jak i na wdrażaniu działań zapobiegawczych oraz budowaniu długofalowej odporności ekosystemów i infrastruktury na skutki zmian klimatu oraz innych kryzysów środowiskowych. Szczególny nacisk kładziony jest na poprawę jakości powietrza, adaptację do zmian klimatycznych, efektywne gospodarowanie zasobami wodnymi, w tym wdrażanie rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w obiegu zamkniętym, oraz tworzenie nowoczesnych, zintegrowanych systemów gospodarowania odpadami.

Celem jest nie tylko przywracanie równowagi środowiskowej, ale również wzmacnianie zdolności Metropolii Toruńskiej do reagowania na wyzwania przyszłości poprzez rozwój zielonej infrastruktury, inwestycje w czystą energię oraz promocję proekologicznych postaw wśród mieszkańców i interesariuszy.

Transformacja energetyczna Metropolii Toruńskiej stanowi kluczowy element budowania odporności środowiskowej i poprawy jakości życia mieszkańców. Działania podejmowane w ramach tego celu koncentrują się na ograniczeniu emisji zanieczyszczeń powietrza, w szczególności pochodzących z niskiej emisji oraz wysokoemisyjnych źródeł ciepła, nadal powszechnych w sektorze komunalno-bytowym i energetyce ciepłej Metropolii Toruńskiej.

Strategia zakłada stopniowe odchodzenie od paliw kopalnych na rzecz rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE), takich jak energia słoneczna, geotermalna, wiatrowa oraz hydroenergia, z wykorzystaniem potencjału energetycznego rzeki Wisły. Równolegle rozwijane będą formy energetyki rozproszonej, w tym klastry i wspólnoty energetyczne, a także działania na rzecz inteligentnego zarządzania energią na poziomie metropolitalnym – poprzez koordynację planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

Transformacja energetyczna ma charakter systemowy i będzie wspierana zarówno przez polityki publiczne (np. programy dofinansowań do wymiany źródeł ciepła), jak i przez mechanizmy promujące inwestycje prywatne w technologie niskoemisyjne. Duży nacisk położony zostanie na upowszechnienie instalacji prosumenckich – w budynkach mieszkalnych, użyteczności publicznej oraz komunalnych – co przyczyni się nie tylko do zwiększenia niezależności energetycznej, ale także do większego zaangażowania mieszkańców w procesy transformacji.

Ważnym komponentem działań będzie również rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym w sektorze energetycznym (GOZ w energetyce), której celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów i ograniczenie emisji w całym cyklu życia energii.

Tab. 13. Kierunki działań celu operacyjnego 3.1.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	▪ Metropolitalny program rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ) w energetyce ▪ Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE). ▪ Klastry/wspólnoty energetyczne (np. grupy zakupowe energii prze JST, wspólne magazynowanie energii). ▪ Wykorzystanie potencjału energetycznego wód Wisły. ▪ Inteligentne zarządzanie energią (koordynowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na poziomie Metropolii). ▪ Dofinansowania do wymiany pieców na paliwa stałe („kopciuchów”). ▪ Wsparcie dla prywatnych inwestycji klimatycznych. ▪ Promowanie instalacji prosumenckich (fotowoltaika, pompy ciepła itp.) w budynkach komunalnych, mieszkalnych i użyteczności publicznej

Źródło: opracowanie własne.

Realizacja celu 3.1. wpisuje się w szerszy kontekst adaptacji do zmian klimatu, poprawy jakości powietrza oraz budowania metropolii niskoemisyjnej i konkurencyjnej gospodarczo. Transformacja ta wspiera także atrakcyjność inwestycyjną regionu, w szczególności poprzez tworzenie stabilnych i zrównoważonych warunków rozwoju wrażliwego klimatycznie obszaru o rolniczo-przemysłowym profilu.

CEL OPERACYJNY 3.2. Ochrona przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności

Celem operacyjnym jest ochrona, wzmacnianie i zrównoważone wykorzystanie naturalnego kapitału Metropolii Toruńskiej, w tym cennych zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i biologicznych. W obliczu postępujących zmian klimatycznych, intensyfikacji działalności gospodarczej i urbanizacji, istotne staje się zapewnienie ciągłości funkcjonowania ekosystemów oraz zachowanie różnorodności biologicznej jako fundamentu dobrostanu społecznego i gospodarczego regionu.

Działania podejmowane w ramach tego celu obejmują rozwój systemu ochrony przyrody – zarówno poprzez utrzymanie, jak i potencjalne zwiększenie liczby form ochrony prawnej (np. rezerwatów, obszarów Natura 2000), a także wdrożenie Metropolitalnego programu ochrony bioróżnorodności, mającego na celu koordynację działań proekologicznych i skuteczniejszą ochronę siedlisk oraz gatunków zagrożonych.

Kluczowym elementem jest także poprawa struktury i funkcji korytarzy ekologicznych, co ma sprzyjać łączności biologicznej i przeciwdziałać fragmentacji środowiska naturalnego.

Równolegle rozwijana będzie zielono-niebieska infrastruktura, która łączy funkcje retencyjne, rekreacyjne

i przyrodnicze, stanowiąc istotne narzędzie adaptacji do zmian klimatu, w tym przeciwdziałania skutkom suszy rolniczej oraz ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Ważnym aspektem działań jest zrównoważone zagospodarowanie i udostępnianie przyrodniczego potencjału metropolii – w sposób, który łączy ochronę środowiska z budowaniem regionalnej tożsamości i wzrostem atrakcyjności turystycznej. Ochrona krajobrazu kulturowo-przyrodniczego oraz promowanie lokalnych produktów rolnych wysokiej jakości wzmacniają wizerunek Metropolii Toruńskiej jako regionu ekologicznie odpowiedzialnego i estetycznie atrakcyjnego.

Tab. 14. Kierunki działań celu operacyjnego 3.2.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
3.2. Ochrona przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności	▪ Utrzymanie i ewentualne zwiększenie liczby form ochrony przyrody. ▪ Metropolitalny program ochrony bioróżnorodności i georóżnorodności. ▪ Poprawa struktury i funkcji korytarzy ekologicznych. ▪ Wsparcie rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury ▪ Zrównoważone zarządzanie, zagospodarowanie i udostępnienie potencjału przyrodniczego metropolii. ▪ Inwestycja w edukację ekologiczną, budowanie świadomości ekologicznej. ▪ Optymalizacja relacji biznes – środowisko (m.in. ogrody wertykalne, certyfikacja ekologiczna, baza dobrych zielonych praktyk i zastosowań GOZ). ▪ Renaturyzacja cieków wodnych, ochrona terenów podmokłych i zalewowych. ▪ Rozwój i utrzymanie zieleni osiedlowej oraz mikrozieleni (np. parki kieszonkowe, zielone przystanki, zielone dachy itp.) ▪ Rozwój turystyki przyrodniczej w gminach Metropolii.

Źródło: opracowanie własne.

Wspierany będzie również rozwój edukacji i świadomości ekologicznej, kierowanej zarówno do mieszkańców, jak i przedsiębiorców, aby wzmacniać społeczne i instytucjonalne kompetencje

w zakresie ochrony środowiska. Promowana będzie także optymalizacja relacji biznes–środowisko, m.in. poprzez wdrażanie zielonych rozwiązań infrastrukturalnych (np. ogrody wertykalne), które łączą estetykę, funkcjonalność i korzyści ekologiczne. Planowane jest stworzenie systemu zachęt i preferencji dla firm podejmujących działania na rzecz ochrony środowiska i transformacji w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego, m. in. certyfikacja i oznaczenia metropolitalne (np. „Zielona Firma MT”, „Ekologiczny Partner Metropolii” itp.), premiowanie firm stosujących zasady zrównoważonego rozwoju w przetargach (zielone zamówienia), konkursy i nagrody metropolitalne (np. „Zielony Lider Biznesu”), platforma wiedzy/baza dobrych praktyk z przykładami działań prośrodowiskowych firm z Metropolii. Dzięki wdrożeniu tego celu operacyjnego, Metropolia Toruńska wzmacnia swoją odporność ekologiczną i długofalowo zabezpiecza zasoby naturalne niezbędne dla dobrostanu przyszłych pokoleń.

CEL OPERACYJNY 3.3. Gospodarka wodna oparta na retencji i efektywnej infrastrukturze

Zarządzanie zasobami wodnymi stanowi jedno z kluczowych wyzwań rozwojowych Metropolii Toruńskiej, położonej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego – regionu o ograniczonych zasobach wodnych i rosnącym deficycie wody związanym z nasilającym się zjawiskiem suszy, w szczególności suszy rolniczej. Celem operacyjnym jest wdrożenie kompleksowej i zrównoważonej gospodarki wodnej, ukierunkowanej na zwiększenie retencji, efektywność infrastrukturalną oraz zapewnienie wysokiej jakości usług wodno-kanalizacyjnych, niezbędnych dla zdrowia publicznego, środowiska i rozwoju gospodarczego.

Podstawowym kierunkiem działań jest rozwój systemów retencji wody, w tym szczególnie małej retencji na obszarach rolnych i zurbanizowanych, co ma przeciwdziałać skutkom niedoborów wody oraz ograniczyć ryzyko powodzi błyskawicznych w warunkach coraz bardziej ekstremalnych zjawisk pogodowych, łagodzić skutki zmian klimatycznych. Równolegle wdrażany będzie wspólny program zagospodarowania wód opadowych, integrujący rozwiązania techniczne (np. zbiorniki retencyjne, ogrody deszczowe, systemy infiltracyjne) z planowaniem przestrzennym i standardami inwestycyjnymi dla całego obszaru metropolitalnego. Ważnym projektem infrastrukturalnym o znaczeniu regionalnym jest planowana budowa drugiego stopnia wodnego na dolnej Wiśle, która może zwiększyć retencję wód powierzchniowych, poprawić bezpieczeństwo powodziowe, a także wspierać rozwój energetyki wodnej i żeglugi śródlądowej czy turystyki wodnej.

Tab. 15. Kierunki działań celu operacyjnego 3.3.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
3.3. Gospodarka wodna oparta na retencji i efektywnej infrastrukturze	▪ Wspólny program zagospodarowania wód opadowych. ▪ Wspieranie rozwoju małej retencji na obszarze Metropolii. ▪ Wspólne działania na rzecz doprowadzenia do powstania drugiego stopnia wodnego na dolnej Wiśle. ▪ Uruchomienie środków na gospodarkę wodno-ściekową oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków. ▪ Inteligentne zarządzanie wodą do spożycia.

Źródło: opracowanie własne.

Działania obejmują również modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej – w tym uruchomienie środków finansowych na rozwój sieci kanalizacyjnych, budowę i modernizację oczyszczalni ścieków oraz rozwój przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie, co ma na celu wyrównanie dysproporcji w dostępie do infrastruktury pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Uzupełnieniem tego kierunku będzie inteligentne zarządzanie wodą do spożycia, oparte na nowoczesnych systemach monitoringu, optymalizacji zużycia i poprawie efektywności technologicznej stacji uzdatniania wody. Efektywna gospodarka wodna w Metropolii Toruńskiej ma charakter wielowymiarowy – łączy cele środowiskowe, społeczne i gospodarcze. Oparta na retencji i racjonalnym użytkowaniu zasobów wodnych, stanowi fundament odporności metropolii na zmiany klimatu, zapewnienia bezpieczeństwa sanitarnego mieszkańców oraz rozwoju zrównoważonego rolnictwa i przemysłu.

CEL OPERACYJNY 3.4. Zintegrowany i zrównoważony system gospodarowania odpadami

Efektywne gospodarowanie odpadami komunalnymi stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla zrównoważonego rozwoju Metropolii Toruńskiej. Pomimo postępów w zakresie rozbudowy infrastruktury przetwarzania odpadów oraz rosnącego udziału selektywnej zbiórki, obszar wciąż boryka się z istotnymi barierami systemowymi – w tym relatywnie niskim poziomem segregacji w porównaniu do innych ośrodków miejskich, wysokim udziałem odpadów zmieszanych, a także utrzymującym się problemem dzikich wysypisk. Celem operacyjnym jest stworzenie nowoczesnego, zintegrowanego i zrównoważonego systemu gospodarowania odpadami, zgodnego z zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ).

W centrum działań znajduje się budowa i wspólne zarządzanie metropolitalną infrastrukturą przetwarzania odpadów, w tym spalarni odpadów komunalnych oraz nowoczesnych instalacji do ich selektywnej zbiórki i sortowania (PSZOK, RIPOK), które pozwolą ograniczyć ilość składowanych odpadów, zwiększyć poziom odzysku surowców i poprawić efektywność energetyczną systemu. Takie podejście umożliwia nie tylko poprawę wyników środowiskowych, ale również racjonalizację kosztów i koordynację systemu wywozu odpadów komunalnych w skali metropolitalnej, co jest szczególnie istotne w kontekście rosnących kosztów obsługi systemu. Integralną częścią działań jest likwidacja nielegalnych składowisk odpadów, które stanowią zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, jakości gleb i wód oraz wizerunku przestrzeni publicznych. Wymaga to zarówno działań interwencyjnych, jak i długofalowej prewencji poprzez skuteczne egzekwowanie prawa i zwiększenie dostępności do legalnych punktów zbiórki. Przekonaniu mieszkańców i przedsiębiorców, że odpady to surowce, które można ponownie wykorzystać.

Tab. 16. Kierunki działań celu operacyjnego 3.4.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
3.4. Zintegrowany i zrównoważony system gospodarowania odpadami	▪ Wspólna spalarnia odpadów i koordynacja systemu wywozu odpadów komunalnych. ▪ Budowa wspólnego zakładu selektywnej zbiórki i sortowania odpadów (PSZOK, RIPOK) – odzysk surowców. ▪ Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów. ▪ Podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie segregacji i odpowiedzialnej gospodarki odpadami.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
	▪ Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

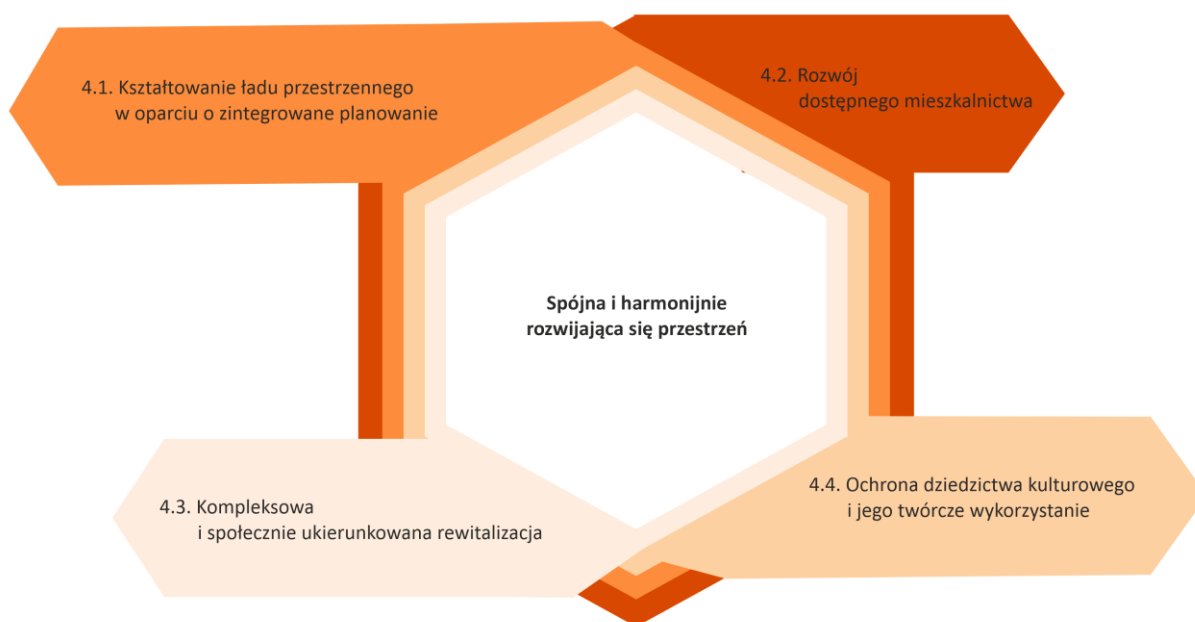
Źródło: opracowanie własne.

Kluczowe znaczenie ma również podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców, ze szczególnym naciskiem na edukację dotyczącą zasad selektywnej zbiórki, minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów oraz odpowiedzialnej konsumpcji. Budowanie zaangażowania społecznego oraz partnerskiej współpracy z mieszkańcami i przedsiębiorcami jest niezbędne dla trwałej zmiany zachowań i sukcesu transformacji systemu.

Dodatkowym kierunkiem jest wsparcie dla transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, która zakłada maksymalne wykorzystanie zasobów, redukcję odpadów już na etapie projektowania produktów oraz rozwój usług naprawczych i ponownego użycia. Metropolia Toruńska ma potencjał, aby poprzez współpracę jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw i instytucji badawczo-rozwojowych, stać się liderem ponadlokalnych rozwiązań GOZ, integrujących politykę odpadową z lokalnymi strategiami innowacji i zrównoważonej produkcji.

CEL STRATEGICZNY 4. Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń

Tworzenie spójnej i zrównoważonej przestrzeni Metropolii Toruńskiej poprzez jej harmonijny i wielowymiarowy rozwój

Źródło: Opracowania własne

Spójna i zrównoważona przestrzeń Metropolii zapewnia korzyści lokalne jak i ponadlokalne o charakterze społecznym, środowiskowym i gospodarczym. Poprawa ładu przestrzennego, poprzez m.in. zapobieganie rozlewaniu się zabudowy w gminach MT, przyczyni się do spadku kosztów jakie ponoszą samorządy gminne w związku z koniecznością zapewnienia infrastruktury komunalnej takiej jak: drogi, oświetlenie czy też sieci wodociągowe i kanalizacyjne. W skali metropolii są to także korzyści transportowe, m. in. możliwość zapewnienia wydajniejszego systemu komunikacji publicznej. Spójna i zrównoważona przestrzeń Metropolii to również korzyści dla środowiska przyrodniczego polegające na zmniejszeniu presji urbanizacyjnej na tereny cenne przyrodniczo. Zmniejszenie natężenia negatywnych trendów suburbanizacyjnych na terenach podmiejskich jest również możliwe dzięki zintegrowanej polityce mieszkaniowej, z udziałem budownictwa społecznego w centrach lokalnych, ponadlokalnych oraz w rdzeniu metropolii. Ograniczanie odpływu ludności z tych ośrodków ma wspomagać także efektywna rewitalizacja. Równomierny i zrównoważony podział środków na ochronę i promocję dóbr kultury w obrębie Metropolii Toruńskiej przyczyni się do rozwoju dziedzictwa kulturowego w obrębie MT i zwiększenia ruchu turystycznego w obrębie MT.

CEL OPERACYJNY 4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie

Priorytet dotyczący poprawy ładu przestrzennego zostanie osiągnięty poprzez dążenie do zwiększenia pokrycia obszaru MT Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP) wraz z wyznaczeniem obszarów inwestycyjnych. Zintegrowana i zrównoważona polityka przestrzenna będzie także ukierunkowana na poprawę zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl". Istotnym działaniem będzie także promocja projektów

dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych, tak aby powstawały inkluzywne miejsca dedykowane lokalnym społecznościom oraz przyjezdnym. Aby zintegrować różne cele i oczekiwania dotyczące kształtu przestrzeni MT konieczna jest współpraca służb planistycznych oraz powołanie urbanisty dla obszaru MT.

A. Dążenie do zwiększenia pokrycia obszaru MT Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego wraz z wyznaczeniem obszarów inwestycyjnych

Kierunek przewiduje wzrost pokrycia obszaru MT MPZP które, wraz z Planami Ogólnymi, mają za zadanie stworzyć zrównoważoną przestrzeń oraz poprawić strukturę zabudowy, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów podmiejskich. Nowe MPZP powinny zawierać także wymogi przeprowadzania scaleń gruntów. Umożliwi to nie tylko harmonijny rozwój przestrzeni, ale także zwiększy możliwości przeznaczania terenów pod nowe centra inwestycyjne.

B. Poprawa zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl"

Kierunek działań koncentruje się na zintegrowaniu aktywności m. in. planistycznych w celu ograniczenia negatywnych skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych związanych ze zjawiskiem "urban sprawl". Jednym z działań w tym wymiarze jest zawieranie w MPZP ustaleń dążących do tworzenia zwartej zabudowy o wysokich walorach architektonicznych.

C. Promocja projektów dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych służących wszystkim mieszkańcom

Założenia tego kierunku są odpowiedzią na potrzebę tworzenia inkluzywnych, dobrze zagospodarowanych przestrzeni publicznych służących lokalnym wspólnotom, przyjezdnym np. turystom. Kierunek działania zakłada realizację projektów zagospodarowania, które odpowiadają na potrzeby mieszkańców, są zgodne z założeniami zrównoważonego rozwoju oraz zawierają rozwiązania proekologiczne, niwelujące negatywne skutki zmian klimatu.

D. Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią

W ramach tego kierunku przewidziano koordynację działań służb planistycznych poszczególnych gmin co pozwoli na kreowanie wspólnej wizji (np. praca nad wspólnymi wieloletnimi ramami zagospodarowania przestrzennego), a co za tym idzie spójnej przestrzeni MT charakteryzującej się ładem i harmonią. Ponadto istotne jest także zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią.

Tab. 17. Kierunki działań celu operacyjnego 4.1.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	▪ Dążenie do zwiększenia pokrycia obszaru MT Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego wraz z wyznaczeniem obszarów inwestycyjnych. ▪ Poprawa zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl". ▪ Promocja projektów dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych służących wszystkim mieszkańcom. ▪ Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 4.2. Rozwój dostępnego mieszkalnictwa

Realizacja priorytetu będzie się dokonywać przede wszystkim poprzez intensywne prace nad wyrównywaniem dysproporcji między jednostkami MT w zakresie zwiększanie zasobów mieszkaniowych, inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków mieszkaniowych oraz poprzez wspieranie rozwoju budownictwa społecznego, w tym komunalnego.

- A. Wyrównywanie dysproporcji między jednostkami MT poprzez zwiększanie zasobów mieszkaniowych w tym także dostępności gruntów pod budownictwo mieszkaniowe
Kierunek zakłada skoordynowanie działań, na poziomie metropolii, dążących do zwiększenia i poprawy zasobów mieszkaniowych, w tym także zwiększenia dostępności gruntów pod budownictwo mieszkaniowe. Szczególnie rekomenduje się międzygminne inicjatywy na terenach silnie urbanizujących się dotyczące m. in. realizowania wspólnych inwestycji przez powołanie do tego typu działań spółek celowych.
- B. Inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków mieszkaniowych
W ramach kierunku przewiduje się projekty obejmujące remonty i doposażenie mieszkań w niezbędne urządzenia infrastrukturalne (np. sanitarne) o proekologicznym charakterze.
- C. Rozwój budownictwa społecznego, w tym komunalnego
Kierunek rozwoju zakłada realizację projektów, które wpłyną na rozwój budownictwa społecznego: socjalnego, komunalnego, czynszowego, TBS a także mieszkań chronionych. Dywersyfikacja zasobów mieszkaniowych może wpłynąć na wzrost liczby mieszkań oraz spadek ich cen w metropolii, tym samym zwiększając jej atrakcyjność i konkurencyjność oraz ograniczając odpływ ludności.

Tab. 18. Kierunki działań celu operacyjnego 4.2.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
4.2. Rozwój dostępnego mieszkalnictwa	▪ Wyrównywanie dysproporcji między jednostkami MT poprzez zwiększanie zasobów mieszkaniowych. ▪ Inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków mieszkaniowych. ▪ Rozwój budownictwa społecznego, w tym komunalnego.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 4.3. Kompleksowa i społecznie ukierunkowana rewitalizacja

Efektywna i kompleksowa rewitalizacja, jako jeden z ważnych priorytetów, polegać będzie przede wszystkim na inicjowaniu działań zmierzających do zwiększenia puli środków na działania rewitalizacyjne w tym na wspieranie projektów ukierunkowanych na rewitalizację mienia we władaniu prywatnym. Istotną kwestią będzie także priorytetyzacja działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na sferę społeczną, czyli na tzw. "projekty miękkie".

- A. Integracja działań zmierzających do zwiększenia puli środków na działania rewitalizacyjne
Kierunek działania zakłada koordynację działań samorządów wchodzących w skład metropolii i wspólne starania o zwiększenie puli środków przeznaczonych na projekty rewitalizacyjne rozdysponowywanych przez Urząd Marszałkowski w celu intensyfikacji działań o charakterze rewitalizacyjnym.
- B. Wspieranie projektów ukierunkowanych na rewitalizację mienia we władaniu prywatnym

Kierunek stanowi odpowiedź na niewystarczające wsparcie w zakresie poprawy stanu technicznego i estetycznego budynków stanowiących mienie we władaniu prywatnym. W kolejnym okresie programowania zaleca się zwiększenie puli środków na tego typu projekty.

C. Priorytetyzacja działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na sferę społeczną

Kierunek działania zakłada zwiększenie udziału tzw. "miękkich" projektów skierowanych do społeczności lokalnych, mających za zadanie wzmacnianie kapitału społecznego. Efektem będzie aktywizacja społeczna, budowanie więzi społecznych i lokalnej tożsamości a także zapobieganie negatywnym zjawiskom społecznym.

Tab. 19. Kierunki działań celu operacyjnego 4.3.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
4.3. Kompleksowa i społecznie ukierunkowana rewitalizacja	▪ Integracja działań zmierzających do zwiększenia puli środków na działania rewitalizacyjne. ▪ Wspieranie projektów rewitalizacyjnych ukierunkowanych na rewitalizację mienia we władaniu prywatnym. ▪ Priorytetyzacja działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na sferę społeczną.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego i jego twórcze wykorzystanie

Ochrona i promocja dóbr kultury to ważny priorytet, którego realizacja będzie się opierać na kilku kluczowych działaniach. Po pierwsze należy intensywnie wspierać absorpcję środków na odnowę zabytków w gminach. Po drugie istotna jest koordynacja działań dążących do poprawy dostępności zabytków, dla wszystkich grup społecznych, w powiązaniu z promocją dziedzictwa kulturowego wraz ze wspieraniem inicjatyw lokalnych.

A. Zintegrowana promocja zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii z równoczesnym wsparciem inicjatyw lokalnych

Kierunek jest odpowiedzią na potrzebę aktywnej promocji dziedzictwa kulturowego metropolii. Promocja oraz wspieranie inicjatyw lokalnych (np. imprezy i wydarzenia kulturalne) umożliwi lepsze wykorzystanie obecnego strumienia ruchu turystycznego - zachęci odwiedzających do pozostania dłużej w metropolii i odwiedzenia ośrodków o wysokich walorach kulturowych.

B. Integracja działań na rzecz pozyskiwania finansowania odnowy zabytków – dla właścicieli publicznych, prywatnych i społecznych

Kierunek działania zakłada koordynację działań samorządów metropolii i wspólne starania o zwiększenie puli środków przeznaczonych na odnowę zabytków. Rekomenduje się opracowanie wspólnych wytycznych oraz ścieżki postępowania dla gmin MT w tym zakresie.

C. Koordynacja działań dążących do poprawy dostępności zabytków

Zwiększenie liczby zabytków obejmowanych pracami konserwatorskimi oraz wypracowanie wspólnego, metropolitalnego katalogu dobrych praktyk związanych z poprawą dostępności zabytków (przywracania użyteczności, nadawania nowych funkcji, zwiększenia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, promocja) to cel nadrzędny tego kierunku działań.

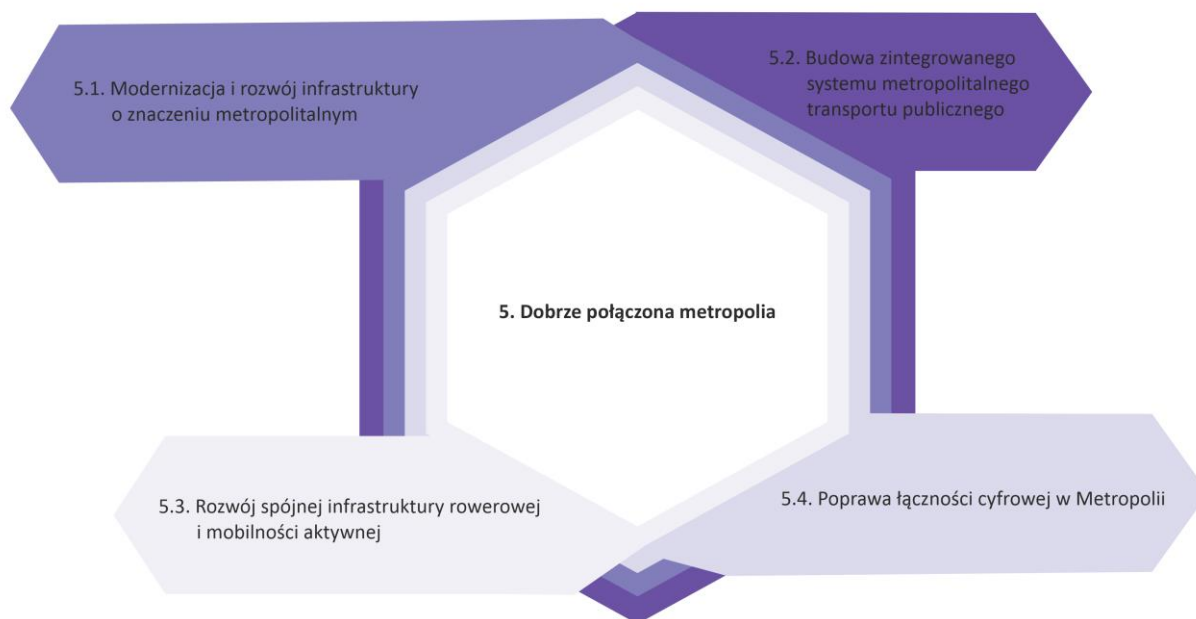
D. Rozwój narzędzi cyfrowych i systemów GIS wspierających promocję, rozwój oraz zarządzanie dziedzictwem kulturowym

Stworzenie narzędzi cyfrowych (m. in. platform, baz danych, aplikacji) poprawi koordynację działań metropolii w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego a także wzmocni jego promocję. Wspomniane narzędzia z powodzeniem można wykorzystać w ramach działań z zakresu marketingu terytorialnego.

Tab. 20. Kierunki działań celu operacyjnego 4.4.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego i jego twórcze wykorzystanie	▪ Zintegrowana promocja zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii z równoczesnym wsparciem inicjatyw lokalnych. ▪ Integracja działań na rzecz pozyskiwania finansowania odnowy zabytków – dla właścicieli publicznych, prywatnych i społecznych. ▪ Koordynacja działań dążących do poprawy dostępności zabytków. ▪ Rozwój narzędzi cyfrowych i systemów GIS wspierających promocję, rozwój oraz zarządzanie dziedzictwem kulturowym.

Źródło: opracowanie własne.

CEL STRATEGICZNY 5. Dobrze połączona metropolia***Budowanie spójnej metropolii poprzez poprawę połączeń transportowych***

Źródło: Opracowania własne

Spójna i funkcjonalna metropolia wymaga efektywnego, dostępnego i zrównoważonego systemu transportowego. Celem strategicznym jest budowanie silnych powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszaru Metropolii Toruńskiej oraz z jej otoczeniem – zarówno w układzie drogowym, jak i poprzez rozwój niskoemisyjnych środków transportu publicznego i indywidualnego. Osiągnięcie tej spójności wymaga kompleksowego podejścia do planowania mobilności i infrastruktury – z uwzględnieniem jakości połączeń drogowych, kolei aglomeracyjnej, infrastruktury rowerowej oraz rozwoju form transportu alternatywnego.

W diagnozie stanu wykazano istotny wzrost liczby pojazdów samochodowych w obszarze metropolii, co przekłada się na intensywne użytkowanie istniejącej sieci drogowej, rosnące natężenie ruchu i coraz większe obciążenia infrastrukturalne. Zjawiska te skutkują przeciążeniem układu komunikacyjnego, wzrostem liczby kolizji i emisji zanieczyszczeń, a także pogorszeniem jakości życia mieszkańców. W odpowiedzi na te wyzwania niezbędna jest modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej, z naciskiem na poprawę jej bezpieczeństwa, trwałości oraz dostosowanie do wzrastających potrzeb transportowych.

Równolegle, polityka transportowa metropolii musi odpowiadać na współczesne trendy w zakresie mobilności – rosnącą popularność transportu rowerowego, mikromobilności (w tym hulajnóg) oraz potrzebę tworzenia alternatyw wobec transportu indywidualnego. Kluczowe staje się budowanie metropolitalnej sieci dróg rowerowych, zapewniającej spójne, komfortowe i bezpieczne połączenia między gminami oraz integrującej różne formy transportu. Nowoczesna infrastruktura rowerowa powinna być zintegrowana z systemem transportu publicznego, a także powiązana z rozwiązaniami poprawiającymi dostępność przestrzeni dla pieszych.

Rozwój zrównoważonej mobilności wymaga także wzmacniania roli publicznego transportu zbiorowego – jego integracji, elektryfikacji oraz dostosowania do potrzeb mieszkańców

mniej licznych ośrodków i obszarów peryferyjnych. Dobrze funkcjonujący system połączeń kolejowych, autobusowych i przesiadkowych, wsparty cyfrowym planowaniem podróży i jednolitą taryfą, stanowi fundament mobilnej metropolii.

W ramach realizacji tego celu strategicznego wyznaczono szereg celów operacyjnych, które skupiają się na poprawie jakości i bezpieczeństwa infrastruktury drogowej, budowie zintegrowanego metropolitalnego transportu publicznego, rozwoju infrastruktury rowerowej oraz zapewnieniu szerokopasmowej dostępności cyfrowej i funkcjonalnej łączności między jednostkami Metropolii Toruńskiej.

CEL OPERACYJNY 5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym

Efektywna i bezpieczna infrastruktura transportowa stanowi fundament dobrze połączonej metropolii. Cel operacyjny 5.1 koncentruje się na modernizacji oraz rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej w skali całej Metropolii Toruńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów peryferyjnych i słabo skomunikowanych z metropolitalnym rdzeniem oraz centrami gmin i powiatów. Odpowiedzią na zidentyfikowane braki infrastrukturalne jest rozbudowa sieci drogowej, przebudowa istniejących odcinków o kluczowym znaczeniu dla integracji przestrzennej i gospodarczej oraz systemowe podejście do poprawy dostępności transportowej.

Priorytetowym działaniem w tym zakresie jest poprawa dostępności zewnętrznej Metropolii – zarówno dla mieszkańców, jak i przedsiębiorców. Kluczową rolę odgrywają inwestycje w infrastrukturę kolejową, w tym wsparcie rozwoju szybkich połączeń kolejowych oraz programy modernizacji i dostosowania układu przystankowego, które umożliwią funkcjonowanie kolei aglomeracyjnej jako efektywnego środka transportu wewnętrznego. Powiązanie rozproszonych ośrodków z głównymi węzłami transportowymi metropolii, jak i ich integracja z krajową siecią połączeń, wpłynie bezpośrednio na jakość życia mieszkańców oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

Równolegle, na poziomie lokalnym, zakłada się intensyfikację działań związanych z rozbudową i modernizacją sieci drogowej w gminach należących do obszaru metropolitalnego. Szczególny nacisk kładzie się na poprawę stanu technicznego dróg oraz ich dostosowanie do wzrastającego natężenia ruchu, w tym ruchu tranzytowego i lokalnego. Modernizacja infrastruktury ma również uwzględniać elementy poprawiające bezpieczeństwo użytkowników – poprzez wprowadzanie rozwiązań inżynierskich redukujących ryzyko kolizji i wypadków oraz tworzenie bezpiecznych przestrzeni dla pieszych, rowerzystów i użytkowników urządzeń transportu osobistego.

Bezpieczeństwo ruchu drogowego stanowi jeden z najważniejszych aspektów tej interwencji. Planowane działania obejmują zarówno inwestycje infrastrukturalne – jak budowa rond, przejść dla pieszych, separacja ruchu rowerowego i samochodowego – jak i działania miękkie, takie jak kampanie edukacyjne i informacyjne adresowane do różnych grup uczestników ruchu. Celem jest nie tylko ograniczenie liczby wypadków drogowych, ale również budowanie kultury bezpiecznej mobilności w całym obszarze metropolitalnym.

Zintegrowany rozwój infrastruktury transportowej, który łączy działania inwestycyjne z edukacją i planowaniem przestrzennym, umożliwi lepsze powiązania funkcjonalne w

Metropolii Toruńskiej i pozwoli jej mieszkańcom na szybsze, bezpieczniejsze i bardziej zrównoważone przemieszczanie się zarówno w skali ponadlokalnej, jak i regionalnej.

Tab. 21. Kierunki działań celu operacyjnego 5.1.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym	▪ Poprawa dostępności zewnętrznej Metropolii (m. in. włączenie MT w sieć kolei dużych prędkości, modernizacja linii kolejowych i szkieletowego układu drogowego, budowa nowych/przebudowa istniejących węzłów przesiadkowych, zwiększanie liczby połączeń międzyregionalnych). ▪ Program wsparcia (przebudowy i relokacji przystanków) połączeń kolejowych w kierunku kolei aglomeracyjnej. ▪ Rozbudowa oraz modernizacja sieci drogowej w gminach Metropolii. ▪ Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w Metropolii.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 5.2. Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego

Zintegrowany, nowoczesny i dostępny transport publiczny stanowi podstawę funkcjonowania spójnej społecznie i terytorialnie metropolii. Cel ten zakłada stworzenie jednolitego systemu transportu zbiorowego obejmującego cały obszar Metropolii Toruńskiej. Odpowiada on zarówno na współczesne wyzwania demograficzne, w tym starzenie się społeczeństwa i wzrost liczby osób zagrożonych wykluczeniem transportowym, jak i środowiskowe oraz ekonomiczne potrzeby związane z koniecznością ograniczenia emisji i poprawy efektywności mobilności.

Kluczowym zamierzeniem w tym obszarze jest ujednolicenie dotychczas rozproszonej sieci połączeń publicznego transportu zbiorowego funkcjonującej na poziomie powiatowym i gminnym. Zakłada się wypracowanie spójnej oferty transportowej obejmującej jednolitą taryfę biletową i wspólny system biletowy, obowiązujący we wszystkich formach transportu publicznego na terenie Metropolii oraz – docelowo – całego województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki temu mieszkańcy zyskają dostęp do klarownej, zrozumiałej i łatwej w obsłudze oferty komunikacyjnej, niezależnie od miejsca zamieszkania. Jednym z filarów działań jest poprawa dostępności transportowej rdzenia metropolii, w szczególności Torunia, który pozostaje głównym celem codziennych podróży mieszkańców obszaru metropolitalnego. Zakłada się zatem stworzenie atrakcyjnych i szybkich połączeń pomiędzy miastem rdzeniowym a gminami i powiatami satelickimi, co pozwoli skrócić czas podróży, zwiększyć ich komfort i ograniczyć wykorzystanie transportu indywidualnego.

Równoległe działania obejmują poprawę połączeń międzygminnych, co ma zasadnicze znaczenie dla spójności wewnętrznej Metropolii. Celem jest zwiększenie liczby i częstotliwości kursów pomiędzy głównymi ośrodkami miejskimi powiatów oraz między mniejszymi miejscowościami, z uwzględnieniem ich codziennych funkcjonalnych powiązań.

Ważnym aspektem nowoczesnego systemu transportowego jest także rozwój mobilności współdzielonej i multimodalnej. Zakłada się stworzenie warunków dla rozwoju usług takich jak carsharing czy transport "na życzenie", w tym przez wsparcie dla przedsiębiorców świadczących tego typu usługi oraz zapewnienie infrastruktury – w szczególności dedykowanych miejsc

postojowych oraz stacji ładowania pojazdów elektrycznych. Zwiększaniu potencjału mobilności multimodalnej służyć będą także inwestycje w wysokiej jakości węzły przesiadkowe, w tym parkingi typu Park & Ride oraz Bike & Ride, a także rozwój metropolitalnego systemu roweru publicznego. Uzupełnieniem działań inwestycyjnych będzie integracja rozkładów jazdy, dostosowanie taboru oraz umożliwienie przewozu rowerów, hulajnóg i innych urządzeń transportu osobistego w środkach transportu zbiorowego.

W odpowiedzi na potrzeby osób starszych – szczególnie zagrożonych wykluczeniem transportowym – planowane jest wprowadzenie dedykowanej usługi transportu publicznego typu „door to door”. System ten umożliwi seniorom korzystanie z elastycznych form przemieszczania się na żądanie, odpowiadających ich specyficznym potrzebom zdrowotnym, społecznym i funkcjonalnym.

Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego pozwoli nie tylko na poprawę jakości życia mieszkańców, lecz także na osiągnięcie realnych efektów w zakresie ograniczania emisji, zmniejszenia natężenia ruchu samochodowego i zwiększenia atrakcyjności obszaru metropolitalnego jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Tab. 22. Kierunki działań celu operacyjnego 5.2.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
5.2. Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego	▪ Ujednolicenie publicznego transportu zbiorowego na obszarze metropolii. ▪ Zwiększenie liczby połączeń publicznego transportu zbiorowego w metropolii. ▪ Upowszechnienie na obszarze MT systemów informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym. ▪ Dowiązanie do rdzenia: Toruń (transportem publicznym), atrakcyjne i szybkie. ▪ Jeden bilet dla PKP/autobus/tramwaj miejski na terenie Metropolii Toruńskiej/województwa kujawsko-pomorskiego (bilet metropolitalny) + ▪ Stworzenie parkingów Park&Ride przy dworcach i przystankach kolejowych. ▪ Transport dla seniorów "na życzenie" door to door.

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 5.3. Rozwój spójnej infrastruktury rowerowej i mobilności aktywnej

Rower staje się coraz bardziej znaczącym środkiem transportu w nowoczesnych miastach i obszarach metropolitalnych – zarówno z uwagi na jego pozytywny wpływ na środowisko, jak i korzyści zdrowotne oraz społeczne. Mobilność rowerowa, umożliwiająca elastyczne i niezależne przemieszczanie się „door to door”, jest integralnym elementem nowoczesnej polityki transportowej. Jej rozwój przekłada się nie tylko na poprawę jakości życia mieszkańców, lecz także na redukcję emisji zanieczyszczeń, zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego oraz zwiększenie dostępności przestrzennej obszarów oddalonych od głównych ciągów komunikacyjnych.

W ramach tego celu kluczowe znaczenie ma rozwój metropolitalnej sieci dróg dla rowerów. Zakłada się jej planowanie i rozbudowę według zasady spójności funkcjonalnej i przestrzennej.

Inwestycje infrastrukturalne powinny w pierwszej kolejności uzupełniać istniejące luki sieciowe, zapewniając ciągłość tras rowerowych pomiędzy gminami i powiatami wchodzącymi w skład Metropolii Toruńskiej. Szczególną uwagę należy poświęcić wsparciu finansowemu i organizacyjnemu dla jednostek samorządu terytorialnego o mniejszych zasobach, tak aby mogły one skutecznie uczestniczyć w budowie metropolitalnej infrastruktury rowerowej. Komplementarnym elementem działań jest rozwój infrastruktury towarzyszącej, poprawiającej komfort i bezpieczeństwo użytkowników. Obejmuje to tworzenie bezpiecznych parkingów rowerowych w kluczowych lokalizacjach, takich jak węzły przesiadkowe i obiekty użyteczności publicznej, a także montaż stacji naprawczych, zadaszeń czy tablic informacyjnych. Planowane jest również wdrożenie usług cyfrowych, takich jak e-map rowerowych czy systemów informowania w czasie rzeczywistym.

Integralnym komponentem celu jest również rozwój metropolitalnego systemu roweru publicznego. Obecnie ograniczony do rdzenia Metropolii, powinien on zostać rozszerzony na cały jej obszar funkcjonalny, co pozwoli mieszkańcom na realizację podróży rowerowych także między gminami, a nie tylko w obrębie jednej miejscowości. System ten umożliwi także efektywne korzystanie z mobilności multimodalnej – np. dojazd rowerem do przystanku transportu publicznego, kontynuację podróży autobusem lub pociągiem, a następnie dokończenie jej przy użyciu roweru z tej samej sieci.

Ważnym aspektem jest także integracja transportu rowerowego z publicznym transportem zbiorowym. Zakłada się zapewnienie łatwego i bezpiecznego dostępu rowerem do węzłów przesiadkowych poprzez odpowiednio zaprojektowane połączenia tras rowerowych, a także inwestycje w wysokiej jakości zaplecze parkingowe dla rowerów. Ponadto należy wprowadzić wspólne zasady przewozu rowerów w pojazdach komunikacji publicznej, obowiązujące na całym obszarze metropolitalnym, co zwiększy elastyczność podróży łączonych. Uzupełnieniem działań infrastrukturalnych będą działania edukacyjne, których celem jest podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz promowanie zrównoważonej kultury mobilności. Kampanie edukacyjne, warsztaty oraz działania informacyjne powinny uwzględniać różne grupy użytkowników – od dzieci i młodzieży po osoby starsze.

Tab. 23. Kierunki działań celu operacyjnego 5.3.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
5.3. Rozwój spójnej infrastruktury rowerowej i mobilności aktywnej	▪ Kreowanie spójnej sieci dróg dla rowerów łączącej gminy w powiatach metropolii. ▪ Wprowadzenie uproszczeń procedur i wsparcia finansowego dla inwestycji rowerowych w mniej zasobnych JST Metropolii. ▪ Tworzenie infrastruktury towarzyszącej drogom dla rowerów (bezpieczne parkingi rowerowe, schronienia, stacje drobnych napraw) oraz e-usług (np. e-map rowerowych) ▪ Wdrożenie metropolitalnego systemu roweru publicznego. ▪ Zwiększenie integracji transportu rowerowego z publicznym transportem zbiorowym. ▪ Edukacja mieszkańców służąca podniesieniu poziomu ich bezpieczeństwa i kształtująca zrównoważoną kulturę mobilności

Źródło: opracowanie własne.

CEL OPERACYJNY 5.4. Poprawa łączności cyfrowej w Metropolii

Dostęp do szybkiego i niezawodnego Internetu szerokopasmowego stanowi obecnie jedno z podstawowych narzędzi umożliwiających aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, gospodarczym i obywatelskim. Rozwój nowoczesnej infrastruktury cyfrowej jest kluczowym warunkiem niwelowania barier przestrzennych i przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu oraz cyfrowemu – zwłaszcza w przypadku obszarów peryferyjnych i wiejskich, oddalonych od rdzenia Metropolii.

W ramach tego celu operacyjnego przewiduje się działania na rzecz równomiernego rozwoju sieci szerokopasmowego Internetu na całym obszarze metropolitalnym, ze szczególnym uwzględnieniem terenów słabiej zurbanizowanych. Działania te mają na celu zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorstwom stabilnego dostępu do szybkiego Internetu, który umożliwi realizację codziennych potrzeb – od korzystania z e-usług administracyjnych, przez pracę zdalną i edukację online, po rozwój usług telemedycznych i inteligentnych systemów zarządzania infrastrukturą publiczną.

Tab. 24. Kierunki działań celu operacyjnego 5.4.

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ:
5.4. Poprawa łączności cyfrowej w Metropolii	▪ Równomierny rozwój sieci Internetu szerokopasmowego w Metropolii. ▪ Rozwój e-usług, pracy zdalnej, telemedycyny i innych rozwiązań zastępujących tradycyjną komunikację kontaktem zdalnym.

Źródło: opracowanie własne.

Rozbudowa infrastruktury cyfrowej powinna iść w parze z rozwojem usług świadczonych drogą elektroniczną. Popularyzacja zdalnych form kontaktu i obsługi – zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym – może znacząco poprawić dostępność usług oraz zmniejszyć konieczność fizycznego przemieszczania się, co ma także pozytywny wpływ na środowisko.

4.3. Cel horyzontalny: Profesjonalne i zintegrowane zarządzanie Metropolią Toruńską

Cel horyzontalny jest niezbędnym uzupełnieniem pięciu celów strategicznych, ponieważ dotyczy sfery zarządzania i współpracy instytucjonalnej, która stanowi fundament dla skutecznej realizacji wszystkich pozostałych priorytetów. Sprawne mechanizmy organizacyjne, profesjonalne kadry i nowoczesne narzędzia zarządcze pozwalają nie tylko na lepszą koordynację działań ponadlokalnych, ale także na efektywne wykorzystanie zasobów i podnoszenie jakości usług publicznych. Bez silnej wspólnoty instytucjonalnej trudno byłoby osiągnąć spójny rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny całego obszaru metropolitalnego.

Celem jest budowanie silnej i zintegrowanej wspólnoty instytucjonalnej Metropolii Toruńskiej, opartej na profesjonalnych kadrach, nowoczesnych rozwiązaniach organizacyjnych i technologicznych oraz skutecznej współpracy samorządów. Działania te mają zapewnić wysoką jakość usług publicznych, efektywną koordynację przedsięwzięć ponadlokalnych oraz sprawne

zarządzanie, stanowiąc fundament dla zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzennego.

Horyzontalne cele operacyjne:

1. Wzmocnienie kompetencji kadr

Celem jest inwestowanie w rozwój pracowników administracji samorządowej, aby zwiększyć profesjonalizm i zdolność do realizacji złożonych projektów metropolitalnych. Szczególny nacisk położony zostanie na szkolenia z zakresu zarządzania, pozyskiwania funduszy i wdrażania innowacji. Kluczowe będzie również budowanie sieci wymiany wiedzy i dobrych praktyk oraz rozwój kompetencji cyfrowych, które usprawnią świadczenie usług publicznych.

2. Stabilne podstawy prawne i organizacyjne współpracy

Celem jest stworzenie stabilnych i przejrzystych podstaw prawnych oraz organizacyjnych, które zapewnią skuteczne partnerstwo w ramach Metropolii Toruńskiej. Obejmuje to zarówno aktywny udział w procesach legislacyjnych dotyczących obszarów metropolitalnych, jak i wzmacnianie roli Stowarzyszenia Metropolia Toruńska jako platformy integracji. Ważnym elementem będzie także opracowanie procedur i mechanizmów, które usprawnią współpracę między samorządami i zwiększą efektywność zarządzania.

3. Spójne planowanie rozwoju obszaru

Celem jest zapewnienie harmonijnego podejścia do planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego w całej Metropolii. Wymaga to współpracy służb planistycznych, tworzenia spójnych dokumentów rozwojowych oraz dostosowywania lokalnych planów do wspólnej strategii. Ważnym elementem będzie także powołanie zespołu wsparcia planistycznego, który będzie analizował dane przestrzenne i proponował innowacyjne rozwiązania dla zrównoważonego rozwoju.

4. Innowacje cyfrowe w zarządzaniu

Celem jest wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii do usprawnienia procesów zarządzania i świadczenia usług publicznych. Wdrażane będą metropolitalne platformy e-usług, rozwiązania Smart City oraz systemy informacji geograficznej (GIS), które zwiększą dostępność danych i poprawią komunikację z mieszkańcami. Dzięki temu mieszkańcy uzyskają lepszy dostęp do informacji, a administracja zyska narzędzia do bardziej efektywnego zarządzania.

5. Tożsamość i dialog z interesariuszami

Celem jest budowanie wspólnej marki i wizerunku Metropolii Toruńskiej oraz włączanie mieszkańców i partnerów w procesy rozwojowe. Obejmuje to spójną komunikację, rozwój identyfikacji wizualnej oraz organizację wydarzeń i kampanii integrujących społeczność metropolitalną. Równolegle rozwijane będą partnerstwa z podmiotami krajowymi i międzynarodowymi, co zwiększy rozpoznawalność i konkurencyjność Metropolii.

Wprowadzenie tak skonstruowanego celu strategicznego pozwoli Metropolii Toruńskiej w sposób kompleksowy i horyzontalny odpowiedzieć na potrzebę rozwoju instytucjonalnego, zapewniając ramy dla skutecznej realizacji celów rozwojowych w perspektywie długoterminowej.

4.4. Zgodność celów strategicznych ze sformułowaną misją i wizją Metropolii Toruńskiej

Wizja rozwoju Metropolii Toruńskiej do 2035 roku zakłada budowę zintegrowanego, zielonego i innowacyjnego obszaru o wysokiej jakości życia, silnych relacjach społecznych oraz konkurencyjnej gospodarce, przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska i integracji terytorialnej. Misja strategii podkreśla z kolei konieczność tworzenia warunków do godnego i aktywnego życia, rozwijania rynku pracy, innowacyjności, integracji transportowej oraz rezyliencji społeczno-klimatycznej.

Cele strategiczne i operacyjne dokumentu są w pełni zgodne z tymi założeniami:

CEL STRATEGICZNY 1. Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców

- Odzwierciedla rdzeń wizji, który zakłada poprawę jakości życia i dostęp do usług.
- Cele operacyjne w zakresie integracji metropolitalnej, zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych, a także oferty edukacyjnej, kulturowej i sportowej służą realizacji idei „smart community” obecnej w misji.

CEL STRATEGICZNY 2. Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii

- Wprost realizuje komponenty misji i wizji związane z innowacyjnością, transformacją cyfrową, zieloną gospodarką i rozwijaniem rynku pracy.
- Cele takie jak transformacja gospodarki, wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości czy rozwój potencjału inwestycyjnego są konkretnym urzeczywistnieniem zapowiedzi „nowoczesnej i odpornej metropolii”.

CEL STRATEGICZNY 3. Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami

- Bezpośrednio koresponduje z komponentami wizji dotyczącymi zielonego rozwoju, adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony środowiska.
- Działania dotyczące OZE, ochrony przyrody, gospodarki wodnej i odpadami odpowiadają postulatowi misji o przyjaznym środowisku.

CEL STRATEGICZNY 4. Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń

- Jest bezpośrednią odpowiedzią na potrzebę przestrzennej integracji i przeciwdziałania suburbanizacji, wyrażoną w diagnozie oraz misji.
- Cele operacyjne dotyczące ładu przestrzennego, dostępnego mieszkalnictwa, rewitalizacji i ochrony dziedzictwa przyczyniają się do budowy „smart suburbs” i „kompaktowych miast” – elementów obecnych w wizji.

CEL STRATEGICZNY 5. Dobrze połączona metropolia

- Wpisuje się w komponent wizji dotyczący zrównoważonej mobilności i nowoczesnej infrastruktury transportowej.
- Akcentuje potrzebę integracji systemów komunikacji miejskiej i podmiejskiej, poprawy dostępności transportowej, cyfryzacji usług oraz inteligentnego planowania układów drogowych i kolejowych.
- Odpowiada na wyzwania rozproszenia przestrzennego i sprzyja budowie funkcjonalnej spójności obszaru metropolitalnego.

Zarówno w warstwie treściowej, jak i operacyjnej, nowe cele realizują założenia zawarte w misji i wizji Metropolii Toruńskiej. Wyróżnia je spójność horyzontalna (między sobą) oraz

wertykalna – z wartościami nadrzędnymi strategii, takimi jak: zrównoważony rozwój, innowacyjność, spójność terytorialna i społeczna, odporność klimatyczna oraz wysoka jakość życia. Strategia nie tylko deklaruje te wartości, ale przekłada je na konkretne działania, co potwierdza zgodność celów z kierunkową częścią dokumentu.

4.5. Wzajemna zgodność horyzontalna celów strategicznych Metropolii Toruńskiej

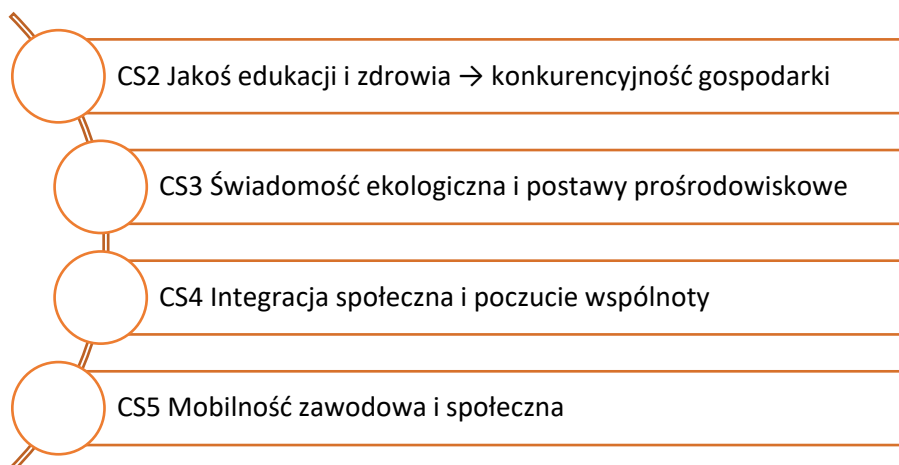
Realizacja celów strategicznych Metropolii Toruńskiej ma charakter systemowy. Jej skuteczność zależy nie tylko od spójności pionowej, a więc powiązania diagnozy z celami, kierunkami działań i wskaźnikami, ale może przede wszystkim od wzajemnych powiązań horyzontalnych. Wskazane cele strategiczne nie mogą być bowiem realizowane osobno. Tworzą one sieć współzależności, w której każdy z nich wzmacnia, uzupełnia lub umożliwia realizację pozostałych. Oznacza to zatem, że osiągnięcie postępów w jednym obszarze rozwojowym wywoływać będzie pozytywne skutki w innych. A zatem dobrze zaprojektowane działania będą przynosić korzyści (co-benefits) obejmujące jednocześnie wiele wymiarów rozwoju.

Jak wskazano cele strategiczne Metropolii Toruńskiej wzajemnie się wzmacniają. Przykładem może być rozwój zielonych technologii, który z jednej strony wspiera ochronę środowiska, z drugiej jednak oddziałuje pozytywnie na konkurencyjność gospodarki. Cele strategiczne Metropolii Toruńskiej uzupełniają się też wzajemnie poprzez planowane realizacje wspólnych projektów. Przykładowo zakładana dalsza cyfryzacja podnosząc jakość usług społecznych, zwiększy jednocześnie potencjał innowacyjny przedsiębiorstw. W wielu sytuacjach jeden cel stwarza warunki dla realizacji innego. Dobrym przykładem może być zakładany intensywny rozwój infrastruktury transportowej i cyfrowej, który przecież jest niezbędny do zapewnienia równego dostępu do edukacji i usług zdrowotnych, ale także do budowania spójności przestrzennej i tożsamości metropolitalnej.

Takie ujęcie podkreśla, że Strategia Rozwoju Ponadlokalnego nie jest zbiorem niezależnych działań sektorowych, lecz zintegrowaną wizją rozwoju, w której sukces zależy od efektów synergii i współdziałania różnych obszarów.

Cel strategiczny 1. Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. Budowanie metropolii dobrej jakości życia poprzez zintegrowany rozwój usług społecznych i infrastruktury sprzyjającej demografii.

Cel ten koncentruje się wokół podniesienia jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania kapitału ludzkiego, stanowiącego fundament długofalowego rozwoju Metropolii Toruńskiej. Jest on nierozdzielnie powiązany z pozostałymi: podnoszenie jakości edukacji i zdrowia sprzyja konkurencyjności gospodarki (CS2), wzmacnia świadomość ekologiczną i postawy prośrodowiskowe (CS3), zwiększa mobilność zawodową i społeczną (CS5) oraz wspiera integrację społeczną i poczucie wspólnoty metropolitalnej (CS4).

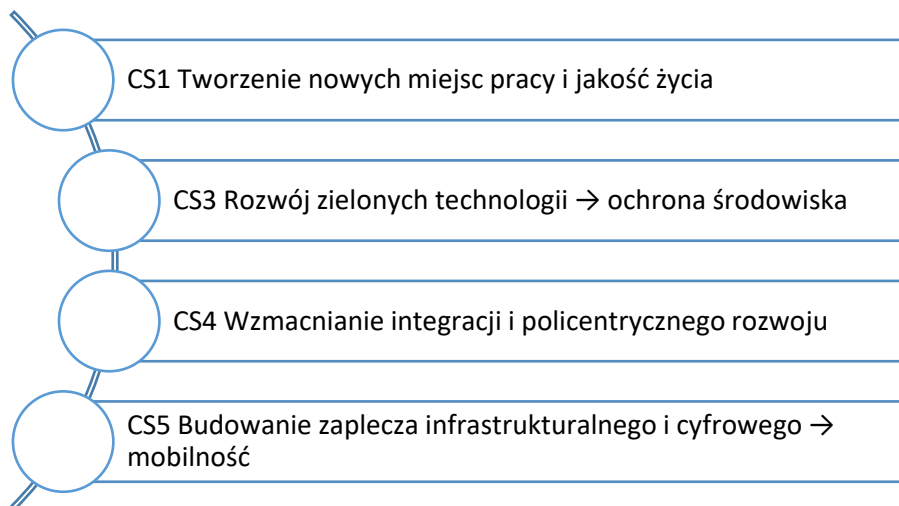

Ryc. 9. Wzajemne relacje pierwszego celu strategicznego i pozostałych

Źródło: Opracowanie własne.

Cel strategiczny 2. Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii. Zrównoważony rozwój gospodarczy poprzez wzmocnienie potencjału inwestycyjnego, innowacyjności i przedsiębiorczości lokalnej.

Cel ten ukierunkowany jest na wzmacnianie kapitału gospodarczego i innowacyjności, które są motorem rozwoju całej Metropolii. Jego realizacja wpływa na: tworzenie nowych miejsc pracy i podnoszenie jakości życia (CS1), rozwój zielonych technologii sprzyjających ochronie środowiska (CS3), budowanie zaplecza infrastrukturalnego i cyfrowego wspierającego mobilność (CS5) oraz wzmacnianie integracji i policentrycznego rozwoju (CS4).

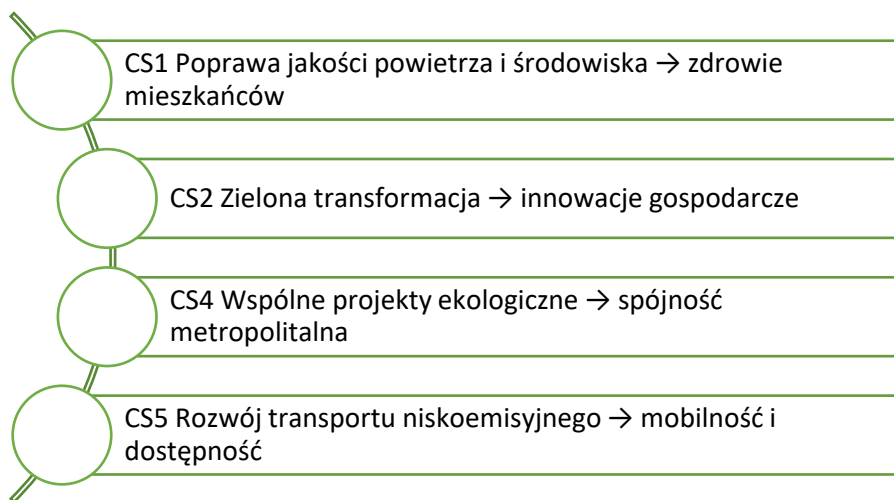
Ryc. 10. Wzajemne relacje drugiego celu strategicznego i pozostałych

Źródło: Opracowanie własne.

Cel strategiczny 3. Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami. Zrównoważony rozwój metropolii oparty na ochronie środowiska, czystej energii i obiegu zamkniętym w gospodarce wodno-ściekowej oraz odpadami, z uwzględnieniem bezpieczeństwa ekologicznego, odporności na zmiany klimatu i kryzysy środowiskowe

Cel ten obejmuje działania na rzecz podniesienia jakości środowiska przyrodniczego i przeciwdziałania zmianom klimatu, co stanowi warunek trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Jego realizacja przynosi korzyści w innych obszarach: poprawa jakości powietrza i czystego środowiska wzmacnia zdrowie mieszkańców (CS1), zielona transformacja przyspiesza innowacje gospodarcze (CS2), rozwój transportu niskoemisyjnego wspiera mobilność i dostępność (CS5), a wspólne projekty ekologiczne sprzyjają spójności metropolitalnej (CS4).

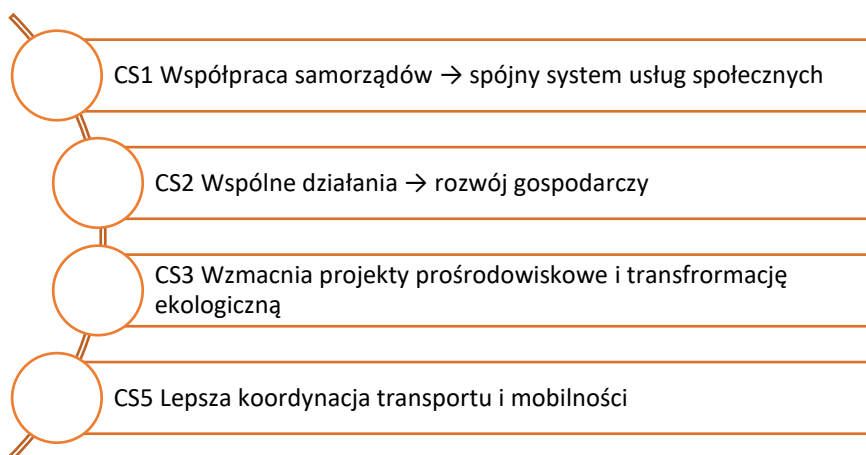

Ryc. 11. Wzajemne relacje trzeciego celu strategicznego i pozostałych

Źródło: Opracowanie własne.

CEL STRATEGICZNY 4. Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń. Tworzenie spójnej i zrównoważonej przestrzeni Metropolii Toruńskiej poprzez jej harmonijny i wielowymiarowy rozwój

Podstawą tego celu jest integracja instytucjonalna i budowanie tożsamości metropolitalnej, które są kluczowe dla trwałej realizacji wszystkich działań strategicznych. Ma on charakter horyzontalny: współpraca samorządów umożliwia spójny system usług społecznych (CS1), wspólne działania sprzyjają rozwojowi gospodarczemu (CS2), wzmacniają projekty środowiskowe i transformację ekologiczną (CS3), a także zapewniają lepszą koordynację transportu i mobilności (CS5).

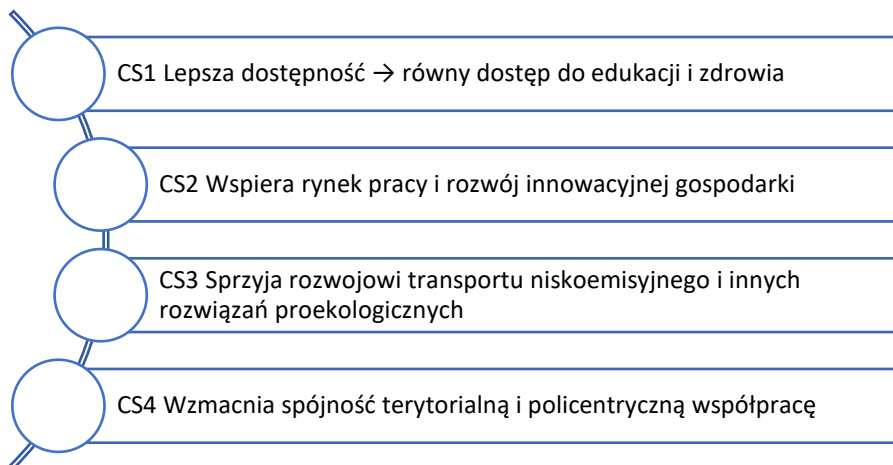

Ryc. 12. Wzajemne relacje czwartego celu strategicznego i pozostałych

Źródło: Opracowanie własne.

CEL STRATEGICZNY 5. Dobrze połączona metropolia. Budowanie spójnej metropolii poprzez poprawę połączeń transportowych

Cel ten zakłada poprawę dostępności transportowej i cyfrowej, które warunkują funkcjonowanie usług publicznych, gospodarki i codziennego życia mieszkańców. Tworzy on podstawę dla realizacji innych celów: lepsza dostępność umożliwia równy dostęp do edukacji i zdrowia (CS1), wspiera rozwój innowacyjnej gospodarki (CS2), sprzyja wdrażaniu transportu niskoemisyjnego i rozwiązań proekologicznych (CS3) oraz wzmacnia spójność terytorialną i policentryczną współpracę metropolii (CS4).

Ryc. 13. Wzajemne relacje piątego celu strategicznego i pozostałych

Źródło: Opracowanie własne.

4.6. Oczekiwane rezultaty i wskaźniki ich osiągnięcia

Tab. 25. Oczekiwane rezultaty

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
CEL STRATEGICZNY 1. Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców		
1.1. Budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej	Włączanie mieszkańców w procesy współdecydowania – metropolitalne budżety obywatelskie, konsultacje, inicjatywy lokalne.	Mieszkańcy aktywnie uczestniczą w procesach decyzyjnych.
	Tworzenie i promowanie wspólnych symboli, identyfikacji wizualnej i narracji metropolitalnej (logo, hasło, publikacje).	Wzrost rozpoznawalności metropolii i jej tożsamości.
	Rozwój metropolitalnego portalu informacyjnego i mediów społecznościowych promujących wspólną tożsamość.	Zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w życie metropolii.
	Realizacja programów edukacyjnych i kampanii społecznych wzmacniających świadomość przynależności do wspólnoty metropolitalnej	Wzrost świadomości mieszkańców na temat ich roli w metropolii.
	Rozwijanie sieci współpracy między organizacjami pozarządowymi w całej metropolii.	Zwiększona współpraca i wymiana zasobów między organizacjami.
	Programy mobilności młodzieży i seniorów między gminami metropolii (np. wizyty studyjne, wymiany szkolne,	Zwiększenie integracji międzypokoleniowej oraz wymiany kulturalnej.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	wyjazdy Erasmus+, kluby seniora, metrobus – wspierający mobilność metropolitalną).	
	Organizacja „Dni Metropolii” jako cyklicznego święta tożsamości regionalnej.	Wzrost poczucia przynależności do lokalnej społeczności.
1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych	Współpraca międzygminna w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych.	Lepsze dostosowanie usług do potrzeb społeczności.
	Integracja programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi.	Usprawnienie dostępu do usług dla mieszkańców.
	Koordinacja działań między gminami w zakresie wsparcia rodzin (żłobki, domy malucha).	Zwiększenie dostępności usług dla rodzin.
	Wspólne programy szkoleniowe dla pracowników opieki.	Podniesienie jakości usług opiekuńczych.
	Tworzenie sieci placówek w różnych gminach, aby zapewnić dostępność (np. żłobki, kluby seniora, dzienne domy pomocy).	Zwiększenie dostępności usług dla seniorów.
1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Wsparcie dla inicjatyw mieszkaniowych opartych na modelu spółdzielni społecznych.	Zwiększenie liczby dostępnych mieszkań dla osób w trudnej sytuacji życiowej.
	Rozwój dostępnego dla wszystkich budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych dla osób ze szczególnymi potrzebami.	Wzrost liczby mieszkań przystosowanych dla osób z ograniczonymi możliwościami.
	Mobilne punkty wsparcia (np. dla osób w kryzysie bezdomności, kobiet w trudnej sytuacji życiowej).	Zwiększenie wsparcia dla osób w kryzysie.
	Wspólne projekty z gminami na rzecz wsparcia młodzieży w zakresie działań edukacyjnych, artystycznych oraz kształtowania postaw obywatelskich.	Zwiększenie zaangażowania młodzieży w życie społeczności.
	Programy mentoringowe z udziałem lokalnych społeczności.	Wzrost umiejętności i kompetencji mieszkańców.
1.4. Wzmocnienie dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki	Zbudowanie kompleksowego systemu informacji o dostępności do usług zdrowotnych i profilaktyki, uwzględniającego potrzeby odbiorców w różnym wieku, zintegrowanego z systemem transportu dla seniorów "na życzenie" door to door.	Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych dla wszystkich grup wiekowych.
	Współpraca z między lokalnymi ośrodkami zdrowia w celu zintegrowania usług.	Usprawnienie współpracy i integracji usług zdrowotnych.
	Organizacja wspólnych kampanii zdrowotnych.	Zwiększenie świadomości zdrowotnej mieszkańców.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	Standaryzacja świadczonych usług zdrowotnych służąca podniesieniu ich jakości.	Poprawa jakości usług zdrowotnych.
	Mobilne punkty rehabilitacji, uwzględniające rozwiązania z zakresu telemedycyny, obsługujące obszary o utrudnionym dostępie do świadczeń rehabilitacyjnych.	Zwiększenie dostępności rehabilitacji dla osób z ograniczonym dostępem.
1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	Współpraca między szkołami w celu wymiany doświadczeń i programów, współpraca ośrodków metodycznych.	Wzrost jakości edukacji poprzez wymianę doświadczeń.
	Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej i edukacyjnej.	Zwiększenie integracji społecznej i kulturalnej.
	Zintegrowane działania z zakresu modernizacji placówek edukacyjnych, obiektów sportowych i kulturalnych.	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej i kulturalnej.
	Budowa sieci wymiany doświadczeń i dobrych praktyk instytucji działających w obszarze kultury.	Zwiększenie współpracy między instytucjami kultury.
	Tworzenie metropolitalnych lig i zawodów sportowych.	Zwiększenie aktywności fizycznej mieszkańców.
	Współpraca między lokalnymi klubami i organizacjami sportowymi w celu organizacji wydarzeń.	Wzrost liczby wydarzeń sportowych w regionie.
1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego	Zbudowanie metropolitalnego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa pozwalającego na powiadamianie mieszkańców o zagrożeniach.	Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.
	Optymalizacja systemu ratownictwa medycznego w ramach metropolii.	Usprawnienie działań ratunkowych.
	Zbudowanie systemu ochrony mieszkańców – system schronów, planów ewakuacji itp.	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców w sytuacjach kryzysowych.
	Wspieranie działań z zakresu obrony cywilnej poprzez otwarte szkolenia dla mieszkańców.	Wzrost świadomości obywatelskiej i gotowości na sytuacje kryzysowe.
	Monitoring na terenach zabudowanych.	Zwiększenie bezpieczeństwa w obszarach miejskich.
	Działania edukacyjne na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	Zmniejszenie liczby wypadków i kolizji drogowych.
	Kształtowanie przestrzeni wspólnych w sposób zapewniający bezpieczeństwo podczas korzystania, m.in. koordynacja działań w zakresie likwidacji barier architektonicznych wymóg na etapie projektowania).	Poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
CEL STRATEGICZNY 2. Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii		
2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia	Wzmacnianie rozwoju i wykorzystanie potencjału naukowego sektora B+R w celu budowania innowacyjnej i zielonej gospodarki, w tym OZE.	Liczba wdrożonych innowacji technologicznych lub organizacyjnych opracowanych we współpracy jednostek B+R z przedsiębiorstwami w obszarze zielonej gospodarki.
	Wdrażanie rozwiązań gospodarki o zamkniętym obiegu zasobów.	Liczba przedsięwzięć z zakresu gospodarki o obiegu zamkniętym.
	Realizacja działań na rzecz zmniejszenia emisyjności lokalnej gospodarki.	Zmniejszenie szacunkowej rocznej redukcji emisji gazów cieplarnianych w wyniku zrealizowanych projektów.
	Wspieranie rozwoju przemysłów 4.0 i 5.0.	Wzrost liczby przedsiębiorstw, które wdrożyły zaawansowane technologie Przemysłu 4.0 / 5.0 w wyniku wsparcia.
	Programy metropolitalne wzmacniające specjalizacje gospodarcze działające w oparciu o zasoby i tradycje przemysłowe.	Wzrost liczby nowych lub rozszerzonych inicjatyw gospodarczych (np. klastrów, partnerstw, projektów inwestycyjnych) w ramach wspieranych specjalizacji przemysłowych w obszarach metropolitalnych.
	Podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców w drodze dedykowanych szkoleń.	Wzrost liczby mieszkańców, którzy ukończyli dedykowane szkolenia z kompetencji cyfrowych.
2.2. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy	Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców na każdym etapie działalności, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości, co-working, start-upy, punkty doradcze, mentoring i szkolenia.	Wzrost liczby przedsiębiorstw, które utrzymały działalność co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu wsparcia.
	Rozwój szkolnictwa branżowego i klas patronackich odpowiadającego na potrzeby lokalnego rynku pracy.	Wyższy odsetek absolwentów szkół branżowych i techników, którzy podjęli pracę zgodną z kierunkiem kształcenia w ciągu 6 miesięcy od ukończenia nauki.
	Stworzenie przedsięwzięć, produktów i procesów, budujących synergię między biznesem, oświatą i samorządem.	Wzrost liczby trwałych partnerstw lokalnych (biznes – oświata – samorząd), które doprowadziły do wdrożenia wspólnego przedsięwzięcia, produktu lub procesu.
	Realizacja projektów partnerskich pomiędzy gminami rdzeniowymi a peryferyjnymi (transfer kompetencji, stworzenie wspólnej oferty inwestycyjnej).	Wzrost liczby trwałych partnerstw funkcjonalnych pomiędzy gminami rdzeniowymi i peryferyjnymi, które doprowadziły do wspólnej oferty inwestycyjnej lub wdrożenia mechanizmów transferu kompetencji.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	Organizacja metropolitalnych kampanii promujących lokalną przedsiębiorczość (np. certyfikat marki metropolitalnej).	Rozpoznawalność marki metropolitalnej wśród mieszkańców i przedsiębiorców [% respondentów wskazujących znajomość marki lub kampanii].
	Wspieranie inicjatyw zrzeszających lokalnych producentów i usługodawców (np. klastry usługowe, grupy zakupowe).	Wzrost liczby funkcjonujących inicjatyw zrzeszających lokalnych producentów i usługodawców, które utrzymały działalność co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu wsparcia.
	Konkurencyjna polityka i preferencje dla przedsiębiorców zatrudniających lokalnych mieszkańców.	Wyższy odsetek nowych miejsc pracy utworzonych przez lokalnych przedsiębiorców obsługujących programy preferencyjne, które zostały obsadzone przez mieszkańców Metropolii.
	Rozwój sektora e-usług poprzez wdrażanie narzędzi do promocji usług lokalnych online (np. mapy usług, aplikacje) oraz wsparcie w zakresie edukacji cyfrowej, cyfryzacji i promocji.	Wzrost liczby lokalnych usługodawców aktywnie promujących swoje usługi za pośrednictwem wdrożonych narzędzi cyfrowych (mapy, aplikacje, platformy online).
2.3. Rozwój potencjału inwestycyjnego Metropolii	Tworzenie i uzbrajanie nowych terenów inwestycyjnych oraz rozwój stref gospodarczych.	Powierzchnia terenów inwestycyjnych, które zostały zagospodarowane (zajęte) przez inwestorów po uzbrojeniu.
	Wspólna oferta inwestycyjna na terenie Metropolii.	Wzrost liczby inwestorów, którzy podjęli decyzję o lokalizacji inwestycji na terenie Metropolii po skorzystaniu z usług wsparcia inwestycyjnego.
	Wsparcie powstania agencji rozwoju gospodarczego Metropolii Toruńskiej.	Utworzenie i rozpoczęcie działalności operacyjnej agencji rozwoju gospodarczego Metropolii Toruńskiej.
	Utworzenie platformy promocji przedsiębiorczości metropolitalnej, w tym poprzez wspólną markę i certyfikację produktów/usług lokalnych, digitalizację i udostępnienie danych oraz koordynację oferty inwestycyjnej.	Wzrost liczby przedsiębiorstw korzystających z platformy promocji przedsiębiorczości metropolitalnej (np. zgłoszonych do certyfikacji, prezentujących ofertę, aktywnie promujących się w systemie).
	Rozwój współpracy publiczno-prywatnej (PPP) w zagospodarowaniu przestrzeni pod działalność gospodarczą.	Liczba projektów PPP zrealizowanych lub uruchomionych w obszarze zagospodarowania przestrzeni pod działalność gospodarczą.
2.4. Turystyka i promocja metropolii jako spójna marka	Stworzenie wspólnej marki obszaru promowanej przez Lokalną Organizację Turystyczną Metropolii Toruńskiej.	Poziom rozpoznawalności wspólnej marki Metropolii Toruńskiej wśród mieszkańców i turystów [% respondentów wskazujących rozpoznawalność marki].

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	Wspieranie rozwoju bazy usługowej, gastronomicznej, hotelowej i atrakcji lokalnych.	Liczba nowo powstałych lub zmodernizowanych obiektów usługowych, gastronomicznych, hotelowych i atrakcji turystycznych.
	Tworzenie, wzmacnianie i promocja certyfikowanej „marki metropolitalnej” dla produktów lokalnych.	Liczba produktów lub usług objętych certyfikatem marki metropolitalnej.
	Wspólne inicjatywy i oferty turystyczne oraz kampanie promocyjne łączące turystykę z promocją lokalnych produktów (szlaki kulinarne, wydarzenia sezonowe).	Liczba wdrożonych wspólnych inicjatyw lub produktów turystycznych łączących ofertę turystyczną z lokalnymi produktami.
	Integracja i koordynacja oferty turystycznej w ramach produktów pakietowych (np. karta turystyczna Metropolii Toruńskiej), w tym udział w targach turystycznych.	Liczba zintegrowanych produktów pakietowych w ofercie turystycznej Metropolii Toruńskiej (np. karta turystyczna, pakiety pobytowe, zintegrowane bilety, wspólne oferty usług).
2.5. Nowoczesne i zrównoważone rolnictwo oraz lokalny sektor żywnościowy	Tworzenie i przywracanie funkcji lokalnym targowiskom i centrom sprzedaży bezpośredniej.	Liczba aktywnych lokalnych targowisk i centrów sprzedaży bezpośredniej.
	Promocja produktów regionalnych i wzmacnianie krótkich łańcuchów dostaw – np. dostawy żywności do szkół, instytucji, gastronomii.	Udział wartości dostaw produktów regionalnych w łącznej wartości zakupów żywności przez szkoły, instytucje i gastronomię [%].
	Inicjowanie współpracy rolników z lokalnymi przetwórcami, firmami logistycznymi i handlowymi.	Liczba zawartych umów lub porozumień współpracy pomiędzy rolnikami a lokalnymi przetwórcami, firmami logistycznymi i handlowymi.
	Wspieranie rolnictwa prośrodowiskowego (ekologicznego) oraz produkcji certyfikowanej żywności w ramach marki lokalnej.	Powierzchnia upraw rolnictwa prośrodowiskowego lub liczba gospodarstw posiadających certyfikaty ekologiczne/środowiskowe objętych wsparciem.
	Rozwój wspólnego rynku zbytu dla produktów rolnych w skali metropolitalnej.	Wartość sprzedaży produktów rolnych na rynku metropolitalnym w ramach wspólnych inicjatyw i kanałów dystrybucji.
CEL STRATEGICZNY 3. Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami		
3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	Metropolitalny program rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ) w energetyce	Uruchomienie pilotażowych projektów wykorzystujących odpady, ciepło odpadowe lub energię z recyklingu materiałowego jako źródło energii w infrastrukturze komunalnej.
	Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE).	Zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym bilansie energetycznym Metropolii

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	Klastry/wspólnoty energetyczne (np. grupy zakupowe energii prze JST, wspólne magazynowanie energii).	Utworzenie klastrów energii lub wspólnot energetycznych obejmujących samorządy, mieszkańców i lokalny biznes.
	Wykorzystanie potencjału energetycznego wód Wisły.	Opracowanie i wdrożenie inwestycji pilotażowej wykorzystującej energię z wód Wisły (np. system mikroturbin).
	Inteligentne zarządzanie energią (koordynowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na poziomie Metropolii).	Wdrożenie wspólnego systemu planowania i monitorowania zaopatrzenia w energię obejmującego wszystkie gminy Metropolii.
	Dofinansowania do wymiany pieców na paliwa stałe („kopciuchów”).	Zlikwidowanie nieefektywnych pieców na paliwa stałe w gospodarstwach domowych na obszarze Metropolii.
	Promowanie instalacji prosumenckich (fotowoltaika, pompy ciepła itp.) w budynkach komunalnych, mieszkalnych i użyteczności publicznej	Wyższy poziom samowystarczalności energetycznej instytucji, firm i mieszkańców.
3.2. Ochrona przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności	Utrzymanie i ewentualne zwiększenie liczby form ochrony przyrody.	Objęcie ochroną prawną cennych przyrodniczo terenów zidentyfikowanych w ramach inwentaryzacji przyrodniczej obszaru metropolii.
	Metropolitalny program ochrony bioróżnorodności i georóżnorodności.	Wzrost liczby działań ochronnych ukierunkowanych na cenne gatunki i siedliska. Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie bioróżnorodności i georóżnorodności.
	Poprawa struktury i funkcji korytarzy ekologicznych.	Lepsza drożność i spójność korytarzy ekologicznych wspierająca migrację gatunków i łączność siedlisk przyrodniczych.
	Wsparcie rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury	Zwiększenie powierzchni zielono-niebieskiej infrastruktury przyczyniającej się do retencji wód, obniżenia temperatury i poprawy jakości życia.
	Zrównoważone zagospodarowanie i udostępnienie potencjału przyrodniczego metropolii.	Wzrost liczby obszarów przyrodniczych dostępnych w sposób kontrolowany dla mieszkańców i turystów z zachowaniem ich walorów środowiskowych.
	Inwestycja w edukację ekologiczną.	Wzrost poziomu wiedzy i zaangażowania ekologicznego mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
	Optymalizacja relacji biznes – środowisko (np. ogrody wertykalne).	Wzrost liczby rzetelnych, zielonych rozwiązań wdrażanych przez sektor prywatny, wspierających jakość środowiska i wizerunek firm.
	Renaturyzacja cieków wodnych, ochrona terenów podmokłych i zalewowych.	Zwiększenie długości cieków wodnych objętych działaniami renaturyzacyjnymi oraz powierzchni terenów podmokłych zabezpieczonych przed zabudową.
	Rozwój i utrzymanie zieleni osiedlowej oraz mikrozieleni (np. parki kieszonkowe, zielone przystanki, zielone dachy itp.)	Poprawa dostępności zieleni w przestrzeniach zurbanizowanych oraz poprawa estetyki i komfortu życia mieszkańców.
	Rozwój turystyki przyrodniczej w gminach Metropolii.	Wzrost liczby odwiedzających obszary przyrodnicze metropolii oraz liczby lokalnych inicjatyw związanych z turystyką zrównoważoną.
3.3. Gospodarka wodna oparta na retencji i efektywnej infrastrukturze	Wspólny program zagospodarowania wód opadowych.	Opracowanie i wdrożenie jednolitego modelu zarządzania wodami opadowymi w co najmniej 70% gmin Metropolii, uwzględniającego działania retencyjne, infiltracyjne i opóźniające odpływ.
	Wspieranie rozwoju małej retencji na obszarze Metropolii.	Zwiększenie łącznej pojemności małej retencji poprzez budowę zbiorników retencyjnych, oczek wodnych i rozszczelnienie powierzchni utwardzonych.
	Wspólne działania na rzecz budowy drugiego stopnia wodnego na dolnej Wiśle.	Włączenie samorządów metropolii w planowanie inwestycji drugiego stopnia wodnego na Wiśle oraz opracowanie wspólnego stanowiska w zakresie jego funkcji środowiskowych i społecznych.
	Uruchomienie środków na gospodarkę wodno-ściekową oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków.	Zwiększenie liczby gospodarstw domowych korzystających z przydomowych oczyszczalni ścieków w gminach o rozproszonej zabudowie.
	Inteligentne zarządzanie wodą do spożycia.	Poprawa efektywności zużycia wody w gospodarstwach domowych i sektorze publicznym dzięki zastosowaniu systemów monitoringu i zdalnego zarządzania siecią.
3.4. Zintegrowany i zrównoważony system	Wspólna spalarnia odpadów i koordynacja systemu wywozu odpadów komunalnych.	Wdrożenie zintegrowanego systemu gospodarki odpadami w oparciu o wspólną spalarnię dla gmin Metropolii.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
gospodarowania odpadami	Budowa wspólnego zakładu selektywnej zbiórki i sortowania odpadów (PSZOK, RIPOK).	Zwiększenie poziomu odzysku i recyklingu frakcji surowcowych dzięki uruchomieniu nowoczesnego zakładu sortowania i zbiórki selektywnej, obsługującego minimum połowę gmin Metropolii.
	Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów.	Usunięcie co najmniej 90% zidentyfikowanych nielegalnych składowisk na obszarze Metropolii oraz wdrożenie wspólnego systemu monitoringu środowiskowego i kontroli.
	Podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie segregacji i odpowiedzialnej gospodarki odpadami.	Przeprowadzenie metropolitalnego programu edukacyjnego z zakresu odpowiedzialnej konsumpcji i gospodarowania odpadami, skierowanego do wszystkich grup wiekowych.
	Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.	Stworzenie metropolitalnej platformy współpracy dla samorządów, przedsiębiorców i mieszkańców w zakresie wdrażania modeli GOZ.
CEL STRATEGICZNY 4. Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń		
4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	Dążenie do zwiększenia pokrycia obszaru MT Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego wraz z wyznaczeniem obszarów inwestycyjnych.	Wzrost pokrycia obszaru MT MPZP oraz wyznaczenie obszarów inwestycyjnych.
	Poprawa zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl".	Zabudowa bardziej zwarta poprzez uzupełnienie i rewitalizację istniejącej zabudowy – tworzenie zabudowy kompaktowej.
	Promocja projektów dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych służących wszystkim mieszkańcom.	Powstanie nowych oraz rewitalizacja istniejących przestrzeni publicznych sprzyjających integracji społecznej.
	Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią.	Wspólne inicjatywy planistyczne na terenie metropolii, prowadzenie zintegrowanej polityki przestrzennej.
4.2. Rozwój dostępnego mieszkalnictwa	Wyrównywanie dysproporcji między jednostkami MT poprzez zwiększanie zasobów mieszkaniowych.	Wzrost liczby dostępnych mieszkań, rynek mieszkaniowy dopasowany do potrzeb nabywców.
	Inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków mieszkaniowych.	Poprawa warunków mieszkaniowych poprzez remonty i modernizacje.
	Rozwój budownictwa społecznego, w tym komunalnego.	Wzrost liczby mieszkań w zasobie budownictwa społecznego, w tym mieszkań komunalnych.

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
4.3. Kompleksowa i społecznie ukierunkowana rewitalizacja	Integracja działań zmierzających do zwiększenia puli środków na działania rewitalizacyjne.	Wzrost puli środków na działania rewitalizacyjne.
	Wspieranie projektów rewitalizacyjnych ukierunkowanych na rewitalizację mienia we władaniu prywatnym.	Wzrost liczby projektów rewitalizacyjnych ukierunkowanych na odnowę mienia we władaniu prywatnym.
	Priorytetyzacja działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na sferę społeczną.	Wzrost liczby projektów rewitalizacyjnych ukierunkowanych na sferę społeczną.
4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego i jego twórcze wykorzystanie	Zintegrowana promocja zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii z równoczesnym wsparciem inicjatyw lokalnych.	Większa rozpoznawalność zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii wraz ze zwiększonym ruchem turystycznym, wzrost inicjatyw lokalnych mających na celu promocję zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii.
	Integracja działań na rzecz pozyskiwania finansowania odnowy zabytków – dla właścicieli publicznych, prywatnych i społecznych.	Wzrost puli środków na odnowę zabytków.
	Koordinacja działań dążących do poprawy dostępności zabytków.	Wzrost dostępności zabytków.
	Rozwój narzędzi cyfrowych i systemów GIS wspierających promocję, rozwój oraz zarządzanie dziedzictwem kulturowym.	Rozwijanie oraz utworzenie nowych narzędzi cyfrowych i systemów GIS wspierających promocję, rozwój oraz zarządzanie dziedzictwem kulturowym.
CEL STRATEGICZNY 5. Dobrze połączona metropolia		
5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym	Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w Metropolii	Zmniejszenie liczby wypadków i kolizji drogowych, szczególnie z udziałem niechronionych uczestników ruchu
5.2. Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego	Ujednolicenie publicznego transportu zbiorowego na obszarze Metropolii	Spójny pod względem taryf i biletów publiczny transport zbiorowy na obszarze Metropolii
	Zwiększenie liczby połączeń publicznego transportu zbiorowego w Metropolii	Większa liczba połączeń w publicznym transporcie zbiorowym na obszarze Metropolii
	Poprawa połączeń publicznego transportu zbiorowego z rdzeniem Metropolii	Większa liczba połączeń między gminami Metropolii a Toruniem
	Poprawa połączeń publicznego transportu zbiorowego między gminami	Większa liczba połączeń między gminami Metropolii
	Stworzenie warunków rozwoju transportu współdzielonego	Wprowadzenie zachęt i ograniczenie barier funkcjonowania

Cel operacyjny	Kierunek działania	Rezultaty
		przedsiębiorstw oferujących usługi transportu współdzielonego
	Stworzenie warunków rozwoju mobilności multimodalnej	Funkcjonowanie zintegrowanych węzłów transportowych z parkingami Park & Ride oraz Bike & Ride
	Transport na życzenie dla seniorów	Realizacja usług transportowych dla osób starszych
5.3. Rozwój spójnej infrastruktury rowerowej i mobilności aktywnej	Kreowanie spójnej sieci dróg dla rowerów łączącej gminy w powiatach Metropolii	Stworzenie spójnej sieci dróg dla rowerów w Metropolii
	Wdrożenie metropolitalnego systemu roweru publicznego	Funkcjonowanie wspólnego dla całej Metropolii systemu roweru publicznego
	Zwiększenie integracji transportu rowerowego z publicznym transportem zbiorowym	Poprawa warunków dojazdów rowerem do stacji publicznego transportu zbiorowego oraz zwiększenie możliwości przewozu rowerów w środkach publicznego transportu zbiorowego
5.4. Poprawa łączności cyfrowej w Metropolii	Równomierny rozwój sieci Internetu szerokopasmowego w Metropolii	Zwiększenie zasięgu Internetu szerokopasmowego szczególnie na obszarach o niższej dostępności tej usługi.

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 26. Wskaźniki osiągnięcia rezultatów

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	■ Źródło danych	Kierunek zmian
1. Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.1. Budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej	W1	1. Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych. 2. Wzrost rozpoznawalności metropolii na poziomie regionalnym. 3. Odsetek mieszkańców uczestniczących w konsultacjach, podejmujących lokalne inicjatywy. 4. Liczba osób odwiedzających strony internetowe metropolii. 5. Liczba osób uczestniczących w programach edukacyjnych, mobilnościowych i kampaniach budujących tożsamość i integrację metropolitalną	■ dane pierwotne Metropolii Toruńskiej (MT), ankiety, dane pochodzące z JST	wzrost wzrost wzrost wzrost
	1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych	W2	1. Liczba nowych miejsc w placówkach. 2. Liczba nowych pracowników w opiece. 3. Wyższy procent seniorów objętych wsparciem. 4. Odsetek dzieci korzystających z placówek wspierających rodziny	■ BDL GUS, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	wzrost wzrost wzrost wzrost
	1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	W3	1. Liczba mieszkań w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych. 2. Procent młodzieży, która znalazła zatrudnienie lub kontynuuje naukę. 3. Liczba osób objętych wsparciem w ramach funkcjonowania mobilnych punktów pomocy.	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	wzrost wzrost wzrost
	1.4. Wzmocnienie dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki	W4	1. Zmniejszenie czasu oczekiwania na wizytę lekarską. 2. Liczba nowych programów zdrowotnych. 3. Liczba przeprowadzonych szkoleń z udziałem różnych jednostek. 4. Wyższy poziom satysfakcji pacjentów. 5. Liczba osób korzystających ze świadczeń medycznych w obszarach o utrudnionym dostępie	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	spadek wzrost wzrost wzrost wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Kierunek zmian
	1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	W5	1. Liczba nowych programów edukacyjnych. 2. Poziom satysfakcji rodziców i uczniów. 3. Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych. 4. Liczba uczestników imprez kulturalnych i sportowych. 5. Liczba zrealizowanych projektów z zakresu modernizacji placówek edukacyjnych, obiektów sportowych i kulturalnych.	BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost
	1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego	W6	1. Czas dojazdu służb ratunkowych 2. Liczba szkoleń z zakresu obrony cywilnej dla mieszkańców 3. Liczba miejsc objętych zintegrowanym monitoringiem 4. Liczba działań edukacyjnych na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym	BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	spadek wzrost wzrost wzrost
2. Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii	2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia	W7	1. Roczne zużycie energii pierwotnej pochodzącej z OZE 2. Udział energii wyprodukowanej z odnawialnych źródeł energii w ogólnej ilości energii zużytej [%] 3. Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury 4. Liczba wspartych energooszczędnych punktów świetlnych 5. Liczba przedsięwzięć zrealizowanych w ramach sektora B+R	GUS – BDL i raporty GUS, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Instytut Energetyki Odnawialnej, dane pochodzące z JST	wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost
	2.2. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy	W8	1. Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych 2. Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych 3. Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym 4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 5. Poziom zadowolenia przedsiębiorców z warunków prowadzenia działalności gospodarczej [%]	BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	■ Źródło danych	Kierunek zmian
			6. Liczba klas patronackich i branżowych 7. Liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych		
	2.3. Rozwój potencjału inwestycyjnego Metropolii	W9	1. Powierzchnia przygotowanych nowych terenów inwestycyjnych oraz stref gospodarczych 2. Liczba inicjatyw realizowanych w ramach współpracy publiczno-prywatnej (PPP) 3. Poziom zadowolenia przedsiębiorców z relacji z samorządem gminnym [%]	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT, ankiety (system teleinformatyczny)	wzrost wzrost wzrost
	2.4. Turystyka i promocja metropolii jako spójna marka	W10	1. Długość wspartych szlaków turystycznych 2. Liczba obiektów turystycznych objętych wsparciem 3. Udział w targach turystycznych promujących walory turystyczne 4. Liczba zorganizowanych wydarzeń i kampanii promocyjnych łączących turystykę z promocją lokalnych produktów	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost wzrost
	2.5. Nowoczesne i zrównoważone rolnictwo oraz lokalny sektor żywnościowy	W11	1. Liczba utworzonych i zrewitalizowanych lokalnych targowisk oraz centrów sprzedaży bezpośredniej 2. Liczba wydarzeń regionalnych promujących lokalne produkty rolno-spożywcze 3. Liczba produktów certyfikowanych 4. Placówki objęte dostawami żywności od lokalnych producentów	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost wzrost
3. Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami	3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	W12	1. Powierzchnia budynków publicznych o udoskonalonej charakterystyce energetycznej [m ²] 2. Liczba lokali mieszkalnych o udoskonalonej charakterystyce energetycznej [szt.] 3. Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne) [szt.] 4. Łączna moc zainstalowana w OZE [MW]	■ Dane pierwotne MT, GUS BDL	wzrost wzrost wzrost wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Kierunek zmian
	3.2. Ochrona przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności	W13	1. Odsetek obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej utrzymanych w niezmienionym stanie lub chronionych przed degradacją [%]. 2. Powierzchnia objęta nowymi lub rozszerzonymi obszarowymi formami ochrony przyrody [ha] 3. Długość utworzonych lub zmodernizowanych korytarzy ekologicznych [km] 4. Liczba nowo posadzonych drzew lub powierzchnia nowo zagospodarowanych terenów zielonych [szt./ha] 5. Liczba gmin, które w swoich dokumentach planistycznych uwzględniły zieloną i/lub niebieską infrastrukturę [szt./%]. 6. Powierzchnia terenów poddanych renaturyzacji i rekultywacji [ha] 7. Liczba przeprowadzonych działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska i bioróżnorodności [szt.]	▪ Dane pierwotne MT, GDOŚ, PGL LP	wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost wzrost
	3.3. Gospodarka wodna oparta na retencji i efektywnej infrastrukturze	W14	1. Liczba zrealizowanych inwestycji retencyjnych (zbiorniki, nawierzchnie przepuszczalne) 2. Pojemność obiektów małej retencji [m³] 3. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszk. [m³] 4. Liczba zmodernizowanych lub nowo wybudowanych oczyszczalni ścieków [szt.] 5. Powierzchnia [ha] lub długość [km] obszarów objętych zieloną i/lub niebieską infrastrukturą 6. Powierzchnia terenów rolniczych objętych systemami nawadniania lub małej retencji [ha]	▪ Dane pierwotne MT, BDL GUS	wzrost wzrost spadek wzrost wzrost wzrost
	3.4. Zintegrowany i zrównoważony system	W15	1. Liczba nowo utworzonych lub zmodernizowanych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), [szt.]	▪ Dane pierwotne MT, BDL GUS	wzrost wzrost wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	■ Źródło danych	Kierunek zmian
	gospodarowania odpadami		2. Liczba nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji do przekształcania odpadów komunalnych [szt.] 3. Liczba przeprowadzonych działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie gospodarki odpadami i obiegu zamkniętego [szt.] 4. Odsetek odpadów komunalnych poddanych recyklingowi [%] 5. Odsetek odpadów wykorzystywanych jako surowce [%] 6. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych na mieszkańca [kg/mieszkańca/rok]		wzrost wzrost spadek
4. Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	W16	1. Wzrost pokrycia obszaru gmin MPZP (w powierzchni ogółem gminy) 2. Wskaźniki dotyczące zwartości zabudowy 3. Liczba zrealizowanych projektów dotyczących przestrzeni publicznych	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost
	4.2. Rozwój dostępnego mieszkalnictwa	W17	1. Wzrost liczby mieszkań na 1 tys. ludności oraz przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w m2 na 1 osobę 2. Liczba przeprowadzonych remontów zasobów mieszkaniowych 3. Odsetek mieszkań wyposażonych w urządzenia infrastrukturalne i sanitarne, m.in. dostęp do kanalizacji, wyposażenie w łazienkę i ustęp spłukiwany, centralne ogrzewanie 4. Liczba mieszkań/powierzchnia użytkowa mieszkań budownictwa społecznego (wg. typów) oddana na 1 tys. ludności	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost wzrost
	4.3. Kompleksowa i społecznie ukierunkowana rewitalizacja	W18	1. Dynamika zmian wysokości pozyskanych środków 2. Dynamika zmian liczby projektów w obecnym i poprzednim GPR (w tym ukierunkowanych na rewitalizację mienia we władaniu prywatnym)	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	■ Źródło danych	Kierunek zmian
			3. Udział projektów dotyczących sfery społecznej w obecnym i poprzednim GPR w ogólnej liczbie projektów		
	4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego i jego twórcze wykorzystanie	W19	1. Dynamika zmian wysokości pozyskanych środków na odnowę zabytków w gminach 2. Liczba oddanych do użytku obiektów zabytkowych po przeprowadzeniu prac konserwatorskich 3. Liczba wydarzeń kulturalnych promujących dziedzictwo, w tym promujących lokalne tradycję, rzemiosło i sztukę 4. Liczba uruchomionych i dostępnych publicznie narzędzi cyfrowych (platform, baz danych, aplikacji) oraz modułów GIS poświęconych dziedzictwu kulturowemu	■ BDL GUS, dane pochodzące z JST, dane pierwotne MT	wzrost wzrost wzrost wzrost
5. Dobrze połączona metropolia	5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym	W20	1. Liczba kilometrów dróg utwardzonych na powierzchnię gminy 2. Liczba wypadków i kolizji drogowych	■ BDL GUS i dane JST, ■ dane SEWIK (System Ewidencji Wypadków i Kolizji)	wzrost spadek
	5.2. Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego	W21	1. Liczba połączeń i regularnych kursów publicznego transportu zbiorowego w Metropolii (wewnętrznie oraz w kierunku rdzenia Metropolii) 2. Liczba dostępnych miejsc parkingowych dla samochodów i rowerów przy węzłach przesiadkowych	■ BDL GUS i dane JST	wzrost
	5.3. Rozwój spójnej infrastruktury rowerowej i mobilności aktywnej	W22	1. Liczba dróg dla rowerów na kilometr kwadratowy powierzchni gminy 2. Liczba rowerów systemu roweru publicznego na mieszkańca i na powierzchnię gminy 3. Liczba wypożyczeń rowerów w systemie metropolitalnego roweru publicznego	■ BDL GUS i dane JST	wzrost

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Nr	Nazwa wskaźnika	▪ Źródło danych	Kierunek zmian
	5.4. Poprawa łączności cyfrowej w metropolii	W23	1. Wskaźnik określający dostępność do szerokopasmowego Internetu w gminach	▪ BDL GUS i dane JST	wzrost

Źródło: opracowanie własne.

5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

5.1. Znaczenie modelu

Niniejszy rozdział, poświęcony Modelowi Struktury Funkcjonalno-Przestrzennej Metropolii Toruńskiej, stanowi integralną i kluczową część "Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej na lata 2026-2035". Jest to odpowiedź na nową kategorię dokumentów strategicznych wprowadzonych do polskiego systemu zarządzania rozwojem, mającą na celu doskonalenie mechanizmów zarządzania rozwojem obszarów funkcjonalnych, zwłaszcza miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), których dynamika rozwojowa jest kształtowana przez wzajemne relacje jednostek samorządu terytorialnego i konieczność wspólnego podejmowania wyzwań rozwojowych. Podstawy prawne strategii rozwoju ponadlokalnego określa ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw.

Strategia rozwoju ponadlokalnego jest dokumentem zintegrowanym, łączącym ze sobą sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną i środowiskowo-klimatyczną. Jej głównym celem jest podniesienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, ładu przestrzennego i koordynacja zadań publicznych o charakterze ponadlokalnym. W kontekście Metropolii Toruńskiej, zidentyfikowane silne powiązania społeczno-gospodarcze, środowiskowe i transportowe w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW) Torunia (obejmującego miasto rdzeniowe i 31 gmin w 4 powiatach) wymagają terytorialnego podejścia w polityce rozwoju.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest przejawem podejścia zorientowanego terytorialnie (place-based policy), które bazuje na wykorzystaniu specyfiki terytoriów wynikającej ze zróżnicowań przestrzennych czynników wpływających na rozwój. Ma on za zadanie obrazować rozwój obszaru objętego strategią w perspektywie realizacji jej celów oraz w kontekście potencjalnych przeobrażeń przestrzeni w odpowiedzi na megatrendy i długoterminowe wyzwania rozwojowe. Jest on niezbędnym elementem, zwłaszcza dla strategii ponadlokalnych, dla których nie ma obowiązku sporządzania dokumentów planistycznych przedstawiających szczegółowe zmiany przestrzenne, jak to ma miejsce dla gmin czy województw.

Nadrzędnym celem kształtowanego modelu jest wykorzystanie policentrycznej struktury osadniczej do dynamizacji rozwoju oraz stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego. Służy on dążeniu do osiągnięcia spójności przestrzennej i społeczno-gospodarczej objętego obszaru. Model ten nie pełni roli "super-studium" czy ogólnego planu, lecz opiera się na zasadach:

- Selektywności funkcjonalnej: Koncentracja na wybranych strategicznych formach i funkcjach zagospodarowania przestrzennego.
- Selektywności przestrzennej: Ograniczenie zakresu wskazywanych wytycznych i ustaleń przede wszystkim do obszarów istotnych z punktu widzenia całości obszaru funkcjonalnego.

- Selektywności czasowej: Ograniczenie wskazywanych procesów i działań w przestrzeni do okresu zgodnego z horyzontem czasowym strategii, choć wizja modelu może wykraczać poza ten czas.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej jest w pełni komplementarny wobec modelu ujętego w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – **Strategii Przyspieszenia 2030+**. Stanowi on rozwinięcie i uszczegółowienie założeń regionalnych w odniesieniu do obszaru metropolitalnego Torunia, uwzględniając zarówno jego specyfikę, jak i powiązania z otoczeniem. Projekt strategii Metropolii Toruńskiej wpisuje się w hierarchię planistyczną, pozostając w zgodzie z obligatoryjnymi strategiami rozwoju gmin, planami ogólnymi i innymi dokumentami planowania przestrzennego.

W ujęciu terytorialnym obszar Metropolii Toruńskiej został określony w Strategii Rozwoju Województwa jako Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW). W Strategii Przyspieszenia 2030+ jest on identyfikowany jako jeden z pięciu największych miejskich obszarów funkcjonalnych w województwie, zaliczony do II poziomu polityki terytorialnej – poziomu ukierunkowanego na budowanie relacji wewnętrznych i podnoszenie potencjału rozwojowego MOF-ów ośrodków wojewódzkich. Wyżej w hierarchii plasuje się Stołeczny Obszar Rozwojowy (SOR), obejmujący zarówno Bydgoszcz, jak i Toruń wraz z otaczającymi je powiatami.

Wizja rozwoju Metropolii Toruńskiej do 2035 roku zakłada stworzenie zintegrowanego, zielonego i innowacyjnego obszaru o dynamicznej gospodarce, wysokiej jakości życia i silnych relacjach społeczno-przestrzennych. Toruń pełni funkcję rdzenia i lidera współpracy terytorialnej, a cała metropolia ma być nowoczesnym, odpornym i policentrycznym obszarem konkurencyjnym w skali kraju. Misja Strategii Metropolii Toruńskiej koncentruje się na wspólnym działaniu samorządów na rzecz rozwoju, wzrostu odporności społecznej, gospodarczej i klimatycznej, a także tworzeniu przestrzeni o wysokiej jakości usług edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych. Te założenia pozostają w pełnej zgodności z misją Strategii Przyspieszenia 2030+, w której nadrzędnym celem jest zapewnienie mieszkańcom jak najwyższej jakości życia oraz niwelowanie różnic rozwojowych w stosunku do najlepiej rozwiniętych regionów, zgodnie z ideą „Człowiek w centrum uwagi” i kierunkiem „przyspieszenia rozwoju”.

Pod względem struktury osadniczej oba dokumenty wskazują na wyraźną hierarchię ośrodków, z Toruniem jako centralnym miastem metropolitalnym. W modelu Metropolii Toruńskiej przyjęto policentryczną koncentrację węzłowo-pasmową z rdzeniem w Toruniu, ośrodkami powiatowymi, ośrodkami uzupełniającymi, lokalnymi oraz siecią pozostałych miejscowości. To podejście jest spójne z układem hierarchicznym opisanym w Strategii Przyspieszenia 2030+, która obejmuje ośrodki stołeczne, regionalne, powiatowe, uzupełniające oraz wsie.

W obszarze strategicznej interwencji Strategia Metropolii Toruńskiej identyfikuje zarówno OSI krajowe, jak i regionalne, w tym m.in. miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze czy gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Wyzwania te są zbieżne z diagnozą na poziomie województwa, obejmującą niekorzystne tendencje demograficzne, niski potencjał gospodarczy Torunia, ograniczoną dostępność terenów inwestycyjnych czy nierówności w dostępie do usług specjalistycznych.

Równie istotna jest spójność w zakresie transportu i łączności. Obie strategie kładą nacisk na rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej, integrację transportu publicznego oraz wzmacnianie węzłów przesiadkowych. Strategia wojewódzka promuje koncepcję dostępności 60/90, natomiast strategia metropolitalna rozwija ją w kierunku ambitniejszego modelu 50/70. W obu dokumentach zwraca się także uwagę na rozwój łączności cyfrowej i szerokopasmowego Internetu jako narzędzia zwiększającego dostępność usług i ograniczającego bariery peryferyjności.

Podsumowując, Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej jest spójnym rozwinięciem Strategii Przyspieszenia 2030+, dopasowanym do specyfiki funkcjonalnego obszaru Torunia. Oba dokumenty łączy koncentracja na zrównoważonym rozwoju, poprawie jakości życia, integracji przestrzennej i społecznej, a także na wzmacnianiu konkurencyjności gospodarczej w skali regionalnej i krajowej.

5.1.1. Struktura sieci osadniczej

Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną Metropolii Toruńskiej składają się zarówno samodzielnie funkcjonujące układy i struktury, jak i strefy funkcjonalne – obszary o zbliżonych lub powiązanych funkcjach oraz kierunkach rozwoju, które wykształciły się w toku procesów osadniczych i gospodarczego zagospodarowania przestrzeni. Całość wykazuje cechy modelu węzłowo-pasmowej policentrycznej koncentracji, w którym rozwija się hierarchiczna sieć wielofunkcyjnych ośrodków osadniczych oraz proces urbanizacji przebiegający w obrębie zwartej zabudowy oraz wzdłuż trzech głównych osi powiązań komunikacyjnych, zapewniających spójność wewnętrzną oraz integrację z otoczeniem. Funkcjonowanie i rozwój tej struktury przestrzennej są w dużym stopniu determinowane przez uwarunkowania przyrodnicze, będące integralną częścią naturalnego układu współtworzącego jej obecny kształt.

Głównymi elementami budującymi strukturę funkcjonalno-przestrzenną Metropolii Toruńskiej są:

- A. **Rdzeń metropolii:** Toruń, miasto na prawach powiatu, główny ośrodek pełniący funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturalne oraz gospodarcze.
- B. **Ośrodki ponadlokalne powiatowe:** Golub-Dobrzyń, Aleksandrów Kujawski i Chełmno (pozostałe miasta powiatowe regionu).
- C. **Ośrodki ponadlokalne uzupełniające:** Chełmża, Ciechocinek - są to ośrodki o podobnej lub tej samej wielkości co miasta znajdujące się w 2 kategorii, jednak instytucjonalnie ich rola jest nieco mniejsza, gdyż nie są siedzibą starostwa powiatowego, co pod względem administracyjnym ogranicza ich strefę wpływu)
- D. **Ośrodki lokalne (małe miasta):** Nieszawa, Kowalewo Pomorskie – miasta, których wielkość lokuje je na poziomie zbliżonym do większych wsi gminnych, jednak wyróżniają się posiadaniem praw miejskich.
- E. **Ośrodki lokalne (wsie gminne):** Stolno, Lisewo, Papowo Biskupie, Kijewo Królewskie, Unisław, Zławieś Wielka, Łubianka, Łysomice, Lubicz, Obrowo, Czernikowo, Wielka Nieszawka, Ciechocin, Radomin, Zbójno, Raciążek, Koneck, Zakrzewo, Bądkowo - silne ośrodki lokalne stanowiące centrum gminy (równie istotne jak małe miasta, ale nie posiadające statusu miasta)

F. Pozostałe wsie – najmniejsze jednostki w sieci osadniczej.

Struktura sieci osadniczej charakteryzuje się różnorodnością funkcji, co można zaobserwować w rozkładzie usług, przemysłu oraz infrastruktury transportowej. Toruń jako ośrodek centralny oferuje szeroki wachlarz usług – od podstawowych po usługi wyższego rzędu. W miastach stanowiących ośrodki ponadlokalne oraz w ośrodkach lokalnych funkcje te są ograniczone, ale również obecne, co przyczynia się do rozwoju miejscowych rynków pracy.

Analiza struktury sieci osadniczej obszaru metropolitalnego Torunia ujawnia złożoność i wielowarstwowość tego systemu. Hierarchia osadnicza, z Toruniem jako ośrodkiem centralnym, oraz obecność ośrodków niższego rzędu, wskazuje na zróżnicowane potrzeby mieszkańców oraz dynamikę rozwoju regionu. Zrozumienie tych zjawisk jest kluczowe dla skutecznego planowania przestrzennego oraz polityki rozwoju regionalnego.

5.1.2. System powiązań przyrodniczych w strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Obszar Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się złożonym systemem powiązań przyrodniczych, które stanowią istotne wsparcie dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Położenie w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego, z nasilającym się kontynentalizmem w kierunku północno-wschodnim, wpływa na lokalne warunki termiczne, rozkład opadów oraz zwiększoną podatność na występowanie susz. Dominującymi elementami rzeźby terenu są formy ukształtowane w wyniku ostatniego zlodowacenia oraz rozległe doliny rzeczne. Główna oś hydrograficzna oparta jest na Wiśle, której dorzecze obejmuje cały analizowany obszar. Uzupełniają ją rzeki drugiego rzędu, takie jak Drwęca, Fryba, Tążyna i Mień. Na terenie Metropolii zlokalizowanych jest ponad 140 jezior, przy czym ich rozmieszczenie przestrzenne jest nierównomierne; największym akwenem pozostaje Jezioro Chełmżyńskie. Około 26% powierzchni zajmują formy użytkowania ziemi o wysokim znaczeniu środowiskowym – przede wszystkim lasy i wody. Udział lasów wynosi średnio 23%, obejmując także grunty rolne zadrzewione.

Znaczna część, ponad 44% obszaru Metropolii objęte jest formami ochrony przyrody. Ochroną prawną objęto m.in. 15 rezerwatów przyrody, Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, 7 obszarów chronionego krajobrazu oraz 12 obszarów należących do sieci Natura 2000.

Rozmieszczenie tych form ochrony wynika z lokalizacji Puszczy Bydgoskiej oraz dolin Wisły i Drwęcy. Struktura korytarzy ekologicznych opiera się na ciągłości kompleksów leśnych i dolin rzecznych, które pełnią funkcję głównych szlaków migracyjnych gatunków fauny, flory i grzybów. Ich obecność umożliwia łączenie rozproszonych siedlisk i wspiera stabilność lokalnych układów przyrodniczych. Strategia rozwoju Metropolii Toruńskiej zakłada konieczność utrzymania obecnego poziomu różnorodności biologicznej i krajobrazowej, jako jednego z kluczowych warunków trwałości procesów rozwojowych. Zdecydowaną większość powierzchni – około 64% – zajmują grunty rolne, których funkcja gospodarcza pozostaje istotna z uwagi na sprzyjające warunki glebowe, zwłaszcza obecność gleb płowych o wysokiej jakości rolniczej.

Planowanie rozwoju przestrzennego i gospodarczego w obrębie Metropolii Toruńskiej powinno respektować uwarunkowania środowiskowe, a realizacja inwestycji musi być oparta na zasadach ochrony przyrody oraz stosowaniu dobrych praktyk, minimalizujących presję na zasoby przyrodnicze.

5.1.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych (w tym pieszych i rowerowych)

System transportowy Metropolii Toruńskiej, skoncentrowanej wokół Torunia jako ośrodka rdzeniowego, stanowi kluczowy komponent jej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Toruń pełni istotną funkcję w transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T, stanowiąc strategiczny węzeł międzynarodowych połączeń transportowych. Usytuowanie miasta na skrzyżowaniu kluczowych korytarzy TEN-T – autostrady A1, drogi ekspresowej S10 oraz linii kolejowej nr 353 – czyni

z Torunia ważny punkt ruchu pasażerskiego i towarowego w obrębie bazowego korytarza „Morze Bałtyckie – Morze Adriatyckie”. Dzięki temu miasto odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu spójności i dostępności infrastrukturalnej na osi północ-południe Europy.

Mimo rozwiniętej infrastruktury drogowej i kolejowej, a także rosnącego znaczenia mobilności rowerowej i pieszej, system ten cechuje się ograniczoną integracją między różnymi środkami transportu oraz nierównomierną dostępnością usług transportowych w przestrzeni metropolitalnej.

Sieć drogowa Metropolii obejmuje korytarze transportowe o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. Szczególne znaczenie mają:

- Autostrada A1, będąca strategiczną osią północ-południe, łączącą aglomeracje Trójmiasta, Torunia, Łodzi i Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej. Obszar Metropolii obsługiwany jest przez pięć węzłów: Turzno, Lubicz, Toruń Południe, Lisewo i Ciechocinek. Problemem pozostaje brak dostępu do autostrady w rejonie Chełmży.
- Droga krajowa nr 91 (DK91), dawniej główna arteria w kierunku północ-południe, obecnie pełni funkcję regionalną, zapewniając dojazd do Torunia, Chełmży i Chełmna. Przebiegają przez nią dwa mosty na Wiśle – w Chełmnie i Most gen. Elżbiety Zawackiej w Toruniu.
- Droga krajowa nr 10 (DK10), jako kluczowy korytarz wschód-zachód, zapewnia szybkie połączenia Torunia z Bydgoszczą, a dalej z aglomeracjami Szczecina i Warszawy. Jej fragment między węzłami Toruń Południe i Toruń Zachód posiada klasę drogi ekspresowej (S10).
- Droga krajowa nr 15 (DK15), przecinająca obszar w osi południowy zachód-północny wschód, łączy m.in. Inowrocław, Brodnicę i Olsztyn.
- Drogi krajowe nr 55 i 96 oraz drogi wojewódzkie (np. DW534, DW554, DW552) uzupełniają układ komunikacyjny, zapewniając dostęp do miast powiatowych oraz powiązania z węzłami autostradowymi i terenami inwestycyjnymi.
- Drogi gminne i powiatowe pełnią funkcję lokalną, odpowiadając za zbieranie ruchu i obsługę rozproszonej zabudowy.

Zgodnie z Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP, 2023) dla MOF Torunia, wyróżnia się trzy typy korytarzy drogowych:

- Korytarze priorytetowe
 - Toruń – Zławieś Wielka (wzdłuż DK80);
 - Toruń – Chełmża-Chełmno (wzdłuż DK91);
 - Toruń – Kowalewo Pomorskie – Golub-Dobrzyń (wzdłuż DK15 i DW554);
 - Toruń – Obrowo-Czernikowo (wzdłuż DK10)

- Toruń – Aleksandrów Kujawski (wzdłuż A1 i DK91).
- Korytarze podstawowe, łączące mniejsze miasta i gminy z Toruniem,
- Korytarze uzupełniające, integrujące obszary peryferyjne MOFT.

Sieć kolejowa Metropolii opiera się na liniach krajowych i regionalnych:

- Linia kolejowa nr 18 (Kutno–Piła): kluczowy szlak pasażerski między aglomeracjami Bydgoszczy i Torunia, rozwijany w ramach projektu BiT-City.
- Linia kolejowa nr 353 (Poznań–Skandawa): obsługuje m.in. połączenia Torunia z Inowrocławiem, Poznaniem, Jabłonowem Pomorskim i Olsztynem oraz z innymi ośrodkami kraju. Wąskim gardłem jest jednotorowy odcinek między Toruniem Miasto a Toruniem Wschodnim.
- Linia kolejowa nr 207 (Toruń Wschodni–Grudziądz) oraz nr 209 (Chełmża–Bydgoszcz): po niedawnej modernizacji umożliwiają sprawniejsze połączenia północne.
- Linia kolejowa nr 27 (Toruń–Sierpc) oraz nr 245 (Aleksandrów Kujawski–Ciechocinek): o znaczeniu lokalnym i obecnie remontowana, ma niewykorzystany potencjał dla dojazdów subregionalnych.

Pomimo rosnącej roli kolei w Toruniu i najbliższym otoczeniu, wiele odcinków wymaga dalszej modernizacji oraz integracji z systemem transportu miejskiego i regionalnego.

Publiczny transport zbiorowy w Metropolii, poza granicami Torunia, opiera się w dużej mierze na przestarzałym taborze i ograniczonej ofercie przewozowej – szczególnie poza godzinami szczytu i dniami nauki szkolnej. Zaledwie 28% mieszkańców Metropolii Toruńskiej deklaruje dobry lub bardzo dobry dostęp do transportu publicznego, a jego ograniczona dostępność jest wskazywana jako główna bariera mobilności w badaniach opinii publicznej. Do obszarów szczególnie narażonych na wykluczenie transportowe zaliczają się m.in. gminy Bądkowo, Zakrzewo, Waganiec, Raciążek i Aleksandrów Kujawski (gmina wiejska).

Sieć tramwajowa funkcjonuje wyłącznie w Toruniu, gdzie działa siedem linii dziennych (1–7). Pomimo rozległości sieci jak na wielkość miasta, niska częstotliwość kursowania (takt 10 minut w szczycie) ogranicza jej atrakcyjność.

Sieć infrastruktury rowerowej rozwinięta jest nierównomiernie. Największe zagęszczenie tras występuje w Toruniu oraz gminach północnej części powiatu toruńskiego (Chełmża, Łubianka, Łysomice). Brakuje jednak spójnych, bezpiecznych połączeń rowerowych między miastami metropolii oraz z Toruniem. Utrudnieniem jest również niedobór infrastruktury towarzyszącej (np. parkingów rowerowych, urządzeń bezpieczeństwa czy punktów przesiadkowych). Na terenie Metropolii funkcjonuje wyłącznie Toruński Rower Miejski, dostępny w granicach administracyjnych Torunia. Obecnie planowany jest rozwój zasięgu systemu w kierunku roweru metropolitalnego.

Głównymi wyzwaniami systemu transportowego Metropolii Toruńskiej są: wzrastające natężenie ruchu samochodowego, niedostateczna dostępność transportu zbiorowego poza Toruniem, niska integracja środków transportu, niewykorzystany potencjał kolei oraz niedobór infrastruktury dla pojazdów elektrycznych. Procesy suburbanizacji oraz zmiany demograficzne (w tym starzenie się populacji) dodatkowo obciążają istniejący układ komunikacyjny.

5.1.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Zintegrowana i dobrze dostępna infrastruktura techniczna oraz społeczna tworzy podstawę dla zrównoważonego rozwoju przestrzennego i funkcjonalnego Metropolii Toruńskiej. Teren metropolii charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem w zakresie dostępu do podstawowych sieci infrastrukturalnych i rozmieszczenia usług publicznych. Kluczową rolę w tym układzie pełni Toruń – centralne miasto obszaru – którego rozwinięte zasoby infrastrukturalne wywierają istotny wpływ na otaczające je gminy.

System infrastruktury technicznej w Metropolii Toruńskiej obejmuje kluczowe sektory, takie jak energetyka, gospodarka wodno-ściekowa oraz zarządzanie odpadami komunalnymi. Są to elementy warunkujące jakość życia mieszkańców, efektywność gospodarczą oraz odporność środowiskową całego obszaru.

Mimo korzystnego położenia względem ogólnokrajowej sieci przesyłowej energii elektrycznej i gazu, metropolia wciąż w dużym stopniu opiera się na wysokoemisyjnych źródłach ciepła. Wymaga to zdecydowanej transformacji energetycznej w kierunku rozwiązań niskoemisyjnych, zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) oraz rozwoju nowoczesnych, inteligentnych systemów zarządzania energią. Obszar Metropolii Toruńskiej posiada dobre warunki do rozwoju energii słonecznej, wiatrowej i geotermalnej.

Systemy zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków są obecne w większości gmin metropolii, choć ich rozmieszczenie i stan techniczny są nierównomierne. W wielu miejscach niezbędna jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury, a także poprawa jakości dostarczanej wody. Niski poziom skanalizowania w niektórych gminach oraz wysokie koszty inwestycji na terenach o rozproszonej zabudowie stanowią istotne bariery rozwojowe. Dodatkowym wyzwaniem jest narastające zagrożenie suszą, zarówno rolniczą, jak i hydrologiczną, co wymaga wdrażania działań związanych z retencją wody i ochroną zasobów wodnych.

System gospodarowania odpadami stoi przed koniecznością zwiększenia efektywności selektywnej zbiórki i eliminacji nielegalnych miejsc składowania. Choć zauważalne są pozytywne zmiany w ograniczaniu ilości odpadów zmieszanych, selektywna zbiórka nadal pozostaje na niskim poziomie. Wysoka produkcja odpadów w miastach oraz ograniczona pojemność składowisk generują potrzebę nowych inwestycji w tym obszarze, w tym budowy nowego zakładu zagospodarowania odpadów.

Rozwój infrastruktury społecznej w Metropolii Toruńskiej jest niezbędny dla poprawy jakości życia mieszkańców i równoważenia szans rozwojowych w całym obszarze funkcjonalnym. Kluczowe znaczenie mają tu: demografia, edukacja, ochrona zdrowia, kultura i turystyka, a także kształtowanie przestrzeni publicznych. Struktura demograficzna metropolii cechuje się postępującym procesem starzenia się ludności i ubytkiem naturalnym. Jednocześnie obserwowany jest odpływ mieszkańców z Torunia do gmin podmiejskich, co wpływa na nierównomierność rozwoju usług i presję na infrastrukturę komunalną w gminach ościennych. Zróżnicowanie demograficzne poszczególnych obszarów wymaga elastycznych i dostosowanych działań w zakresie planowania przestrzennego i społecznego.

System edukacyjny Metropolii Toruńskiej obejmuje szeroką sieć szkół, lecz dostęp do wychowania przedszkolnego oraz jakość edukacji zawodowej i ponadpodstawowej różnią się znacznie między Toruniem a obszarami peryferyjnymi. Występują istotne dysproporcje

w wynikach edukacyjnych i w dostępie do nowoczesnej infrastruktury dydaktycznej. Potrzebne są inwestycje w kształcenie zawodowe, doposażenie szkół oraz wyrównywanie szans edukacyjnych, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Zróżnicowanie w dostępności i jakości usług medycznych stanowi wyzwanie dla całej metropolii. Toruń dysponuje bardziej rozwiniętą infrastrukturą ochrony zdrowia, podczas gdy w mniejszych gminach brakuje specjalistów i zaplecza technologicznego. System opieki społecznej również wymaga wzmocnienia, szczególnie w kontekście starzejącego się społeczeństwa i nierównomiernego dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej.

Metropolia Toruńska dysponuje bogatym dziedzictwem kulturowym i znacznym potencjałem turystycznym, skoncentrowanym w Toruniu, Ciechocinku, Chełmnie i Golubiu-Dobrzyniu. Pomimo tego, brakuje zintegrowanej i spójnej oferty turystyczno-kulturalnej na poziomie metropolitalnym. Istnieje potrzeba dostosowania infrastruktury kulturalnej do potrzeb zróżnicowanych grup odbiorców oraz lepszego wykorzystania potencjału dziedzictwa w promocji i gospodarce regionu. W wielu gminach prowadzone są działania rewitalizacyjne, jednak nierównomierne pokrycie planami zagospodarowania przestrzennego sprzyja rozlewaniu się zabudowy i nieskoordynowanemu rozwojowi. Niska jakość i niewystarczająca liczba zagospodarowanych przestrzeni publicznych ograniczają atrakcyjność i funkcjonalność wielu obszarów. Kluczowe znaczenie ma uporządkowanie procesów planistycznych, poprawa jakości przestrzeni wspólnych oraz integracja działań rewitalizacyjnych z innymi politykami rozwojowymi.

Zróżnicowany poziom rozwoju i dostępności infrastruktury technicznej i społecznej w Metropolii Toruńskiej ma zasadnicze znaczenie dla kształtowania jej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Rozwinięta infrastruktura w Toruniu oddziałuje na cały układ metropolitalny, pełniąc rolę rdzenia organizującego relacje funkcjonalne i przestrzenne. Nierówności w dostępie do podstawowych usług i sieci – zwłaszcza na obszarach peryferyjnych – generują wyzwania w zakresie spójności przestrzennej, efektywności środowiskowej i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego. Infrastruktura jako nośnik usług i jakości życia, kształtuje układ osadniczy, mobilność mieszkańców oraz potencjał rozwojowy poszczególnych stref metropolii. Jej zintegrowany rozwój – zarówno w wymiarze technicznym, jak i społecznym – jest kluczowy dla budowania spójnej, funkcjonalnie powiązanej i zrównoważonej przestrzeni metropolitalnej.

5.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej Metropolii Toruńskiej

Modelowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru ma na celu przede wszystkim identyfikację i uporządkowanie wzajemnych powiązań pomiędzy jej poszczególnymi elementami, a także pomiędzy tymi elementami a całościowym układem przestrzennym. Kluczowe jest przy tym kształtowanie tych relacji w sposób zrównoważony i spójny. Odpowiednie ukierunkowanie i koordynacja struktury – zarówno w odniesieniu do powiązań między komponentami środowiska przyrodniczego i wytworzonego przez człowieka, jak i wewnątrz każdego z tych układów – wspierane są przez wskazania dla lokalnych polityk przestrzennych.

Dla poszczególnych składników tworzących miejski obszar funkcjonalny - Metropolię Toruńską przewiduje się zróżnicowane kierunki rozwoju oraz działania wpisujące się w polityki

społeczno-gospodarcze i przestrzenne, zgodnie z zasadą priorytetowego traktowania działań, które służą utrzymaniu i wzmacnianiu ich kluczowych (wiodących) funkcji oraz odpowiadają lokalnym preferencjom rozwojowym. Zapisy polityki przestrzennej przyjmują formę dyrektyw adresowanych do gminnych organów samorządowych. Ich realizacja stanowi warunek skutecznego wdrażania celów strategii rozwoju ponadlokalnego i powinna znaleźć bezpośrednie odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych (planie ogólnym) gmin, zgodnie z obowiązującym art. 13a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Równolegle formułowane rekomendacje mają szerszy zasięg i są kierowane do wielu grup interesariuszy – instytucji publicznych, sektora prywatnego, organizacji społecznych oraz mieszkańców. Stanowią one zestaw wskazówek i dobrych praktyk, których realizacja może znacząco przyczynić się do osiągnięcia celów strategii. Ze względu na brak bezpośredniego umocowania prawnego, wdrażanie tych zaleceń wymaga wsparcia poprzez działania promocyjne i edukacyjne.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej obejmuje dwie komplementarne części: **model diagnostyczny** oraz **model strategiczny**, które wspólnie tworzą spójną podstawę do planowania zrównoważonego rozwoju przestrzennego Metropolii. Część diagnostyczna została opracowana w oparciu o analizę pięciu kluczowych aspektów funkcjonowania obszaru metropolitalnego i przedstawiona w postaci zestawu wzajemnie powiązanych map:

1. **Wybrane elementy struktury społecznej** – mapa nr 1;
2. **Wybrane elementy struktury gospodarczej** – mapa nr 2;
3. **Wybrane elementy struktury przyrodniczej** – mapa nr 3;
4. **Wybrane elementy struktury zagospodarowania** – mapa nr 4;
5. **Wybrane elementy struktury komunikacyjnej** – mapa nr 5.

Mapy te stanowią pogłębione zobrazowanie diagnozy funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej, umożliwiając identyfikację zależności, potencjałów oraz barier rozwojowych w kluczowych obszarach.

Zwieńczeniem modelu jest **mapa nr 6: Model strategiczny struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej**, która wskazuje kierunki działań rozwojowych w odniesieniu do uprzednio zidentyfikowanych elementów strukturalnych. Model ten integruje ustalenia diagnozy z założeniami strategicznymi, odzwierciedlając powiązania z przyjętą misją, wizją oraz celami strategicznymi i operacyjnymi Metropolii.

Opisy poszczególnych części modelu opracowano w sposób spójny z metodyką planowania strategicznego – opis modelu diagnostycznego zawiera syntetyczne ustalenia wynikające z diagnozy pogłębionej, natomiast opis modelu strategicznego stanowi zbiór rekomendacji ukierunkowanych na wspieranie zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju całego obszaru metropolitalnego.

5.2.1. Wybrane elementy struktury społecznej

Obszar Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się dynamicznymi zmianami demograficznymi, które są odzwierciedleniem ogólnopolskich trendów, takich jak niska dzietność i proces starzenia się ludności. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie demograficzne

wewnątrz metropolii jest ruchliwość wewnętrzna, zwłaszcza odpływ ludności z Torunia do sąsiadujących gmin strefy podmiejskiej.

W latach 2003-2023 ogólna liczba mieszkańców metropolii wzrosła o około 2%, z 446,2 tys. do 454,9 tys. Jednakże, od 2019 roku, kiedy odnotowano najwyższy stan zaludnienia (461,8 tys.), populacja systematycznie spada średnio o ponad 1 tys. osób rocznie, z rekordowym spadkiem o 2,8 tys. między 2020 a 2021 rokiem. Zmiana liczby ludności w przestrzeni jest nierównomierna; gęstość zaludnienia spadła w 18 gminach (w tym we wszystkich miastach obszaru), natomiast wzrosła w 14 gminach, głównie w strefie podmiejskiej Torunia. Najwyższy wzrost gęstości zaludnienia objął gminy Obrowo i Żławieś Wielka, gdzie zwiększył się o ponad połowę w stosunku do 2003 roku. Ten wzrost liczby mieszkańców w gminach podmiejskich jest typowym trendem ludnościowym wynikającym z suburbanizacji. Odnotowano również ubytki liczby ludności

w miastach regionu, takich jak Golub Dobrzyń, Chełmża czy Aleksandrów Kujawski oraz w gminach południowej części powiatu aleksandrowskiego (Bądkowo, Koneck).

Rozmieszczenie ludności pokazuje, że na rdzeń metropolii (miasto Toruń) przypada 42% mieszkańców, a na pozostały obszar 58%. Prognozy GUS wskazują, że do 2060 roku udział mieszkańców rdzenia spadnie do 38%, a przesunięcie ludności nastąpi głównie z miasta Torunia do powiatu toruńskiego, gdzie udział mieszkańców wzrośnie do 33% ogółu. Przyrost naturalny w większości gmin wpływa na zmniejszenie liczby mieszkańców, głównie z powodu małej liczby urodzeń. Wyjątkami są gminy podmiejskie Obrowo i Żławieś Wielka. W powiecie aleksandrowskim dodatkowo występują wyższe współczynniki zgonów wynikające ze starzenia demograficznego. Na początku analizowanego okresu (2003-2023) przyrost naturalny w większości powiatów wynosił od 0 do 5‰, z wyjątkiem powiatu aleksandrowskiego (-2,14‰). W 2013 roku ogólny poziom przyrostu naturalnego obniżył się, a w 2023 roku żaden z analizowanych obszarów nie utrzymał dodatniego poziomu, z najwyższą wartością (-1,4‰) w powiecie toruńskim i spadkiem do -5‰ w powiecie aleksandrowskim. Saldo migracji jest kluczowym czynnikiem zmian demograficznych. Jedynie powiat toruński charakteryzuje się bardzo wysokim dodatnim saldem migracji, choć dynamika napływu ludnościowego do tego powiatu zmniejsza się (z 15,9‰ w 2003 r. do 8,4‰ w 2023 r.). Pozostałe powiaty mają niewielkie ujemne saldo migracji, co oznacza ogólny ubytek ludności z powodu migracji. W 2003 roku wysoki przyrost rzeczywisty obejmował gminy otaczające Toruń, ale w 2023 roku dynamika ta utrzymała się tylko w części gmin od północy, w gminach Żławieś Wielka, Łubianka, Łysomice i Obrowo, głównie z powodu słabnącej skali napływu migracyjnego.

Zgodnie z typologią demograficzną J.W. Webba, gminy metropolii można podzielić na:

- Typ C (dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji): Łubianka, Obrowo, Żławieś Wielka.
- Typ D (dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny – aktywny napływ, ale obszar starzejący się): Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Stolno, Lubicz, Łysomice.
- Typ E (ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji – starzejące się obszary): Ciechocinek, Raciążek, Kijewo Królewskie, Golub-Dobrzyń, Radomin, Wielka Nieszawka.

- Typ F (ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym saldem migracji): Aleksandrów Kujawski (miasto), Nieszawa, Bądkowo, Waganiec, Zakrzewo, Lisewo, Papowo Biskupie, Unisław, Chełmża (miasto i wieś), Toruń.
- Typ G (ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym saldem migracji): Koneck, Chełmno (miasto), Golub-Dobrzyń (miasto), Kowalewo Pomorskie, Zbójno, Czernikowo.
- Typ H (ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny – obszar odpływowy ze spadkiem przyrostu naturalnego pogłębionym odpływem migracyjnym): Ciechocin.

Struktura wieku ludności jest zbliżona w większości powiatów, z wyjątkiem powiatu toruńskiego i powiatu miasta Toruń. Powiat toruński charakteryzuje się stosunkowo młodym wiekiem (22% w wieku przedprodukcyjnym, 61% w produkcyjnym, 17% w poprodukcyjnym) dzięki selektywności migracji. Natomiast miasto Toruń i powiat aleksandrowski mają najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (odpowiednio 38 i 36), spowodowany odpływem młodych do strefy podmiejskiej oraz ujemnym przyrostem naturalnym w przypadku powiatu aleksandrowskiego. Najniższy współczynnik obciążenia demograficznego ma powiat toruński (24). Prognozy wskazują na dalszy postęp procesu starzenia się ludności do 2060 roku, z najwyższym odsetkiem osób powyżej 65 lat w powiecie aleksandrowskim (>36,5%) i znacznym wzrostem udziału osób w wieku 80+, co będzie miało poważne konsekwencje dla systemów opieki zdrowotnej i społecznej. Obszary odpływowe cechują się pogłębiającym się wyższym wskaźnikiem obciążenia demograficznego osobami starszymi, ponieważ odpływ młodszych mieszkańców zmniejsza udział dzieci, prowadząc do starzenia populacji.

W sektorze edukacji, zmieniająca się struktura demograficzna wpływa na potrzeby edukacyjne. Obserwuje się rosnące zapotrzebowanie na placówki przedszkolne w gminach podmiejskich, takich jak Obrowo i Zławieś Wielka, ze względu na wzrost liczby młodych rodzin. Choć prognozy wskazują na znaczący spadek liczby dzieci w grupach wiekowych 3-6 i 7-14 lat do 2060 roku, w powiecie toruńskim spadek ten będzie najmniej odczuwalny, a w grupie 3-6 lat nawet prognozuje się wzrost do 2050 roku. W grupie wiekowej 15-18 lat przewiduje się gwałtowny ubytek od 2035 roku, z wyjątkiem powiatu toruńskiego. Toruń stanowi wyraźne centrum edukacyjne, skupiając 70,3% uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w metropolii, a także przyciągając 80,1% wszystkich dojeżdżających uczniów szkół ponadpodstawowych. Uczniowie z Torunia konsekwentnie osiągają najwyższe wyniki w egzaminach ósmoklasisty i maturalnych, przekraczając średnią wojewódzką.

W dziedzinie kultury i sztuki, imprezy masowe, zwłaszcza sportowe, dominują pod względem liczby uczestników w metropolii (80-90% ogółu). Całkowita liczba uczestników imprez masowych w regionie zmienia się niesystematycznie i po spadku w czasie pandemii COVID-19 nie wróciła do poziomu z lat najlepszych. Metropolia Toruńska wyróżnia się znacznym udziałem w liczbie uczestników w skali województwa (zwykle powyżej 50%), przy czym miasto Toruń obsługuje od 95% do prawie 99% wszystkich uczestników imprez kulturalnych w obszarze. Muzea w metropolii również odnotowują znaczną frekwencję, koncentrując od około 40% do prawie 54% zwiedzających całego województwa, z Toruniem jako głównym ośrodkiem. Kina w 2023 roku działały tylko w Toruniu, Ciechocinku i Chełmnie. Działalność lokalnych placówek kultury, takich jak organizacja kursów, jest bardzo zróżnicowana i niejednolita. Biblioteki publiczne są powszechnie dostępne we wszystkich gminach metropolii. Wskaźniki czytelnictwa

są najlepiej rozwinięte w Ciechocinku, Zbójnie, Lisewie, Kowalewie Pomorskim, Unieście, Łysomicach

i Chełmnie, a w niektórych gminach, takich jak Zławieś Wielka, zanotowano znaczący wzrost liczby wypożyczeń, wbrew ogólnopolskiemu trendowi spadkowemu. Miasta takie jak Ciechocinek, Chełmno, Aleksandrów Kujawski i Chełmża wyróżniają się liczbą i zasięgiem wydarzeń kulturalnych o charakterze ponadlokalnym. Wyróżnia się także Raciążek (z wieloletnimi tradycjami regionalnymi/krajowymi imprezami) oraz gmina Radomin (dzięki Ośrodkowi Chopinowskiemu w Szafarni).

W sektorze sportu i rekreacji, w 2022 roku w Metropolii Toruńskiej funkcjonowało 557 obiektów sportowych, z czego 194 w powiecie toruńskim i 120 w Toruniu. Toruń wyróżnia się wysokim udziałem kortów tenisowych (65,5% wszystkich kortów w metropolii). Powiat chełmiński ma najwyższy wskaźnik obiektów sportowych na 10 tys. mieszkańców (23,2), natomiast Toruń ma najniższy (6,1) z powodu dużej populacji. Stopień wykorzystania obiektów sportowo-rekreacyjnych jest wysoki, od 82,4% do 93%. W metropolii działa 226 klubów sportowych, skupiających 17,1 tys. osób, z czego najwięcej w Toruniu (99 klubów). W Toruniu w jednym klubie ćwiczy przeciętnie 101 osób, czyli prawie dwukrotnie więcej niż w otaczających powiatach.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna w metropolii stoją przed wyzwaniami związanymi ze starzejącym się społeczeństwem, niską dietnością i migracjami. Dostępność usług zdrowotnych jest zróżnicowana, z lepszym dostępem do specjalistycznej opieki w miastach (Toruń) i ograniczonym w gminach wiejskich. Wzrost liczby mieszkańców w gminach podmiejskich (Obrowo, Zławieś Wielka) zwiększa zapotrzebowanie na usługi zdrowotne w tych obszarach. System opieki społecznej boryka się z rosnącymi potrzebami osób starszych i niepełnosprawnych, a także z niedoborem pracowników socjalnych i opiekunów.

Rekomendacje

Kluczowym elementem niezbędnym do skutecznego wdrożenia wszelkich rekomendacji jest budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej, m.in. poprzez włączanie mieszkańców w procesy współdecydowania, metropolitalne budżety obywatelskie, konsultacje społeczne i wspieranie lokalnych inicjatyw, tworzenie wspólnych symboli, rozwój kanałów komunikacji, programy edukacyjne, sieci współpracy między organizacjami pozarządowymi oraz programy mobilności dla młodzieży i seniorów.

Zintegrowany system usług społecznych i infrastruktury daje możliwość optymalizacji podejmowanych działań, od rozpoznania zmieniających się potrzeb po wdrażanie dopasowanych rozwiązań. W ten sposób wszelkie działania lepiej odpowiadają potrzebom mieszkańców, generują niższe koszty, niwelują różnice w poziomie życia. Tym samym obszar jest odbierany przez mieszkańców jako docelowe, optymalne miejsce do życia, zakładania rodziny i wychowywania dzieci. Gwarantowane w ten sposób poczucie bezpieczeństwa sprzyja rozwojowi demograficznemu, nie tylko poprzez ograniczenie odpływu ludności, ale i poprzez napływ nowych mieszkańców. Zatrzymanie trendów depopulacyjnych wpływa dodatkowo na podniesienie poziomu przyrostu naturalnego, choć w grę wchodzi niwelowanie niekorzystnych trendów a nie ich odwrócenie.

Wobec powyższego rekomenduje się rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych, co obejmuje stały monitoring potrzeb społecznych, integrację programów wsparcia, koordynację działań w zakresie wsparcia rodzin (żłobki, domy malucha), wspólne szkolenia dla pracowników opieki i tworzenie sieci placówek takich jak kluby seniora i dzienne domy pomocy. Spójne planowanie i dostarczanie usług (opieka zdrowotna, edukacja, zarządzanie bezpieczeństwem) następuje w taki sposób, aby były dostępne i efektywne dla wszystkich mieszkańców metropolii, niezależnie od miejsca zamieszkania.

Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych powinien obejmować:

- Współpracę międzygminną w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych.
- Integrację programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi w celu ujednolicenia i skoordynowania działań, eliminacji duplikacji i optymalizacji zasobów.
- Koordynację działań między gminami w zakresie wsparcia rodzin, zwłaszcza w odniesieniu do żłobków i domów malucha, aby ułatwić godzenie życia zawodowego z rodzinnym, co jest postrzegane jako istotny czynnik sprzyjający podejmowaniu decyzji o posiadaniu potomstwa.
- Inwestowanie w rozwój kompetencji personelu poprzez wspólne programy szkoleniowe dla pracowników opieki.
- Tworzenie sieci placówek wsparcia w różnych gminach, takich jak kluby seniora czy dzienne domy pomocy, aby zapewnić ich równą dostępność dla wszystkich mieszkańców, co odciąży zwłaszcza kategorię kobiet w wieku przedemerytalnym (sandwich generation), dając im możliwość pozostania na rynku pracy w pełni aktywności zawodowej i zagwarantuje wyższe zabezpieczenie emerytalne.

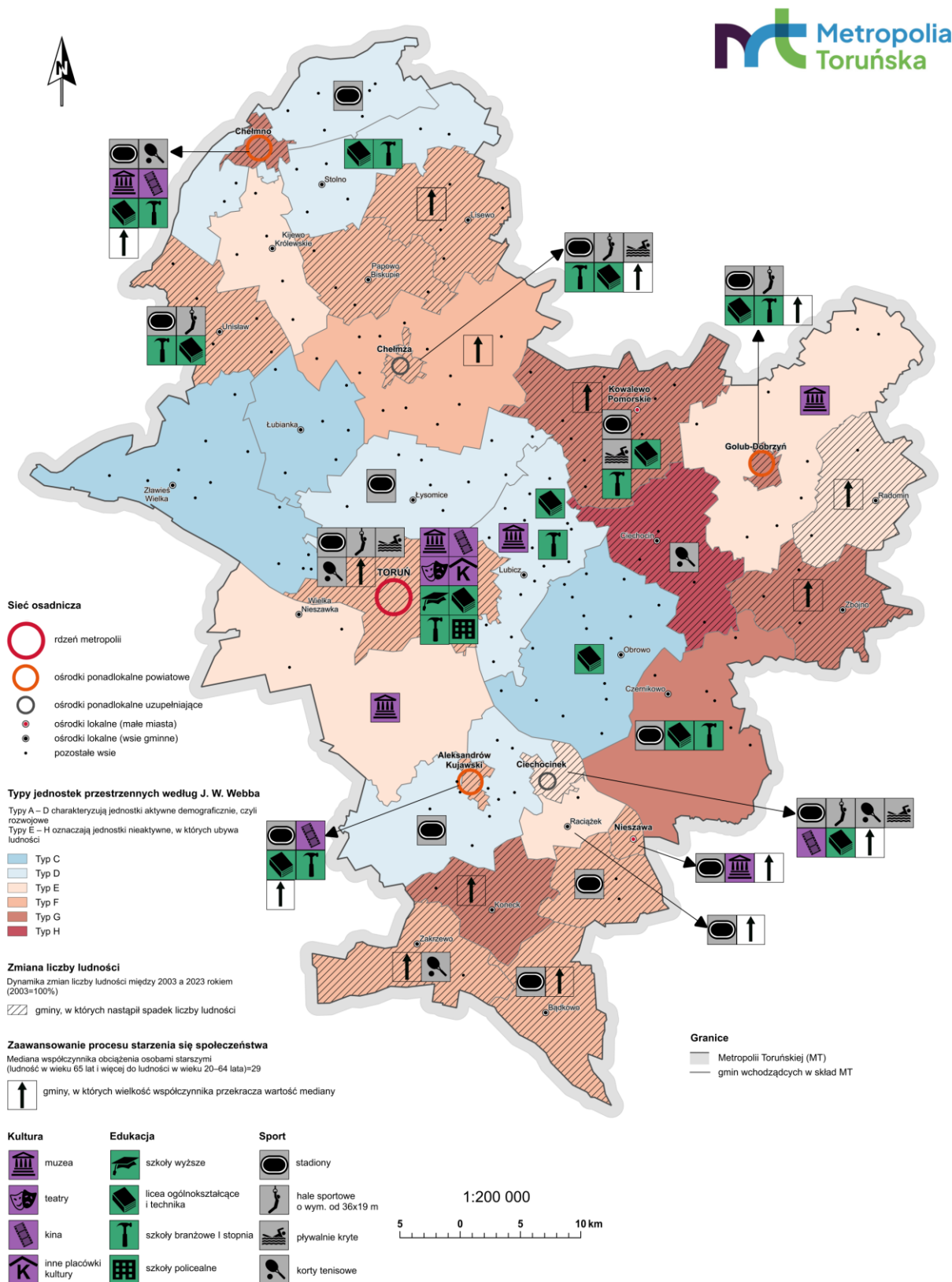
Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, realizowane przez szereg rekomendowanych poniżej działań, buduje społeczność równych szans, w której każdy mieszkaniec ma poczucie stabilnego i bezpiecznego życia.

Proponowane działania obejmują:

- Wsparcie dla inicjatyw mieszkaniowych opartych na modelu spółdzielni społecznych oraz rozwój dostępnego budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych. Istotne jest pójście w kierunku szukania rozwiązań (zmieniające się uwarunkowania legislacyjne mogą otwierać rozwiązania, których nie da się w tym momencie zidentyfikować), dających szansę na usamodzielnienie się osób młodych, chcących założyć rodzinę.
- Tworzenie mobilnych punktów wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności i kobiet w trudnej sytuacji życiowej.
- Wspólne projekty z gminami na rzecz wsparcia młodzieży w zakresie działań edukacyjnych, artystycznych i kształtowania postaw obywatelskich.
- Programy mentoringowe z udziałem lokalnych społeczności, służące integracji i budowaniu zaufania oraz kapitału społecznego.

1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

WYBRANE ELEMENTY STRUKTURY SPOŁECZNEJ

Treść mapy zredagowano dla skali 1:200 000 w formacie cyfrowym (w modelu RGB).
Źródło: Opracowano na podstawie danych PZGK z serwisu www.geoportal.gov.pl (PRG), danych BDL GUS, sygnatury z zasobu QGIS ver. 3.40.6-Batavia i autorские

Źródło: Opracowania własne

W celu wzmocnienia dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki rekomenduje się:

- Zbudowanie kompleksowego systemu informacji o dostępności do usług zdrowotnych i profilaktyki, zintegrowanego z transportem dla seniorów "na życzenie".
- Współpracę między lokalnymi ośrodkami zdrowia w celu zintegrowania usług, usprawnienia przepływu informacji i koordynacji leczenia.
- Organizację wspólnych kampanii zdrowotnych i standaryzację usług zdrowotnych.
- Integrację systemów zdrowotnych z inteligentnymi technologiami (aplikacje mobilne, telemedycyna).
- Wprowadzenie mobilnych punktów rehabilitacji w obszarach o utrudnionym dostępie.
- Organizację wspólnych szkoleń dla personelu medycznego.

Subiektywnie odczuwana jakość życia zależy w dużej mierze od jakości świadczonych usług dla ludności. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej mogą zapewnić następujące działania:

- Współpraca między szkołami w celu wymiany doświadczeń i programów, w tym współpraca ośrodków metodycznych.
- Organizacja wspólnych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych oraz współpraca z lokalnymi instytucjami kultury.
- Zintegrowane działania w zakresie modernizacji placówek edukacyjnych, obiektów sportowych i kulturalnych.
- Budowa sieci wymiany instytucji działających w obszarze kultury.
- Wykorzystanie technologii (platformy cyfrowe, aplikacje mobilne, interaktywne programy online) do promocji i organizacji wydarzeń.
- Tworzenie metropolitalnych lig i zawodów sportowych oraz współpraca z lokalnymi klubami i organizacjami sportowymi.
- Implementacja rozwiązań typu smart dla sportu (aplikacje do rejestracji, organizacji zawodów, monitorowania postępów).

Elementem dopełniającym poczucie życia w metropolii wysokiej jakości życia jest zapewnienie mieszkańcom obok bezpieczeństwa ekonomicznego także poczucia bezpieczeństwa fizycznego. Obejmuje ono szeroko rozumianą świadomość funkcjonowania w przyjaznym otoczeniu, pozbawionym barier architektonicznych, zapewniającym dbałość o codzienne bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej, ale także oparte na budowaniu systemu reagowania w sytuacjach wyjątkowych. W tym celu rekomenduje się:

- Zbudowanie metropolitalnego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa, umożliwiającego powiadamianie mieszkańców o zagrożeniach, optymalizacja systemu ratownictwa medycznego w obrębie całej metropolii. Istotnym elementem tych zintegrowanych systemów są rozwiązania GIS.
- Zbudowanie kompleksowego systemu ochrony mieszkańców (schrony, plany ewakuacji).
- Wspieranie działań z zakresu obrony cywilnej poprzez otwarte szkolenia dla mieszkańców.
- Monitoring na terenach zabudowanych i działania edukacyjne na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
- Kształtowanie przestrzeni wspólnych w sposób zapewniający bezpieczeństwo, w tym koordynacja działań w zakresie likwidacji barier architektonicznych.

Nieodzownym narzędziem gwarantującym skuteczność podejmowanych działań jest wprowadzanie inteligentnych rozwiązań technologicznych (Smart City), takich jak cyfrowe usługi publiczne czy system ratownictwa medycznego, dla ułatwienia komunikacji, dostępu do informacji i usług społecznych, a także poprawy komfortu życia.

Przedstawione rekomendacje mają na celu stworzenie Metropolii Toruńskiej jako miejsca dobrego życia, aktywnego uczestnictwa społecznego, zapewniając mieszkańcom równy dostęp do wysokiej jakości usług i wzmacniając ich poczucie przynależności do wspólnoty.

5.2.2. Wybrane elementy struktury gospodarczej

Rozwój gospodarczy stanowi jeden z kluczowych filarów strategii rozwoju Metropolii Toruńskiej. Dążenie do budowy konkurencyjnej, nowoczesnej i odpornej gospodarki opiera się na zrównoważonym podejściu, łączącym transformację przemysłową i cyfrową z lokalnym potencjałem przedsiębiorczości oraz odpowiedzialnością środowiskową. Władze samorządowe regionu dostrzegają konieczność tworzenia warunków dla rozwoju zarówno przemysłu zaawansowanego technologicznie, gospodarki opartej na wiedzy, jak i nowoczesnych usług, turystyki oraz rolnictwa ekologicznego. Metropolia Toruńska charakteryzuje się względnie silnym i zróżnicowanym potencjałem gospodarczym, skoncentrowanym głównie w ośrodku centralnym – Toruniu – oraz w jego strefie podmiejskiej. Na tle regionu wyróżnia się dodatnią dynamiką wzrostu liczby podmiotów gospodarczych. W strukturze firm przeważają mikroprzedsiębiorstwa, jednak kluczową rolę rozwojową pełni wąska grupa dużych firm (głównie w Toruniu) związanych z sektorem spożywczym, chemicznym, energetycznym, logistyką oraz nowymi technologiami.

Zauważalny jest proces dekoncentracji przedsiębiorczości z rdzenia metropolii na rzecz gmin przyległych, w których obserwuje się wysoki poziom aktywności gospodarczej, co wskazuje na postępujące procesy suburbanizacji. Duży udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i rosnące wskaźniki przedsiębiorczości wskazują na istotny potencjał lokalnych inicjatyw biznesowych. Mimo istnienia instytucji otoczenia biznesu (np. Centrum Wsparcia Biznesu, Toruński Park Technologiczny), ich koncentracja w Toruniu prowadzi do niedostatecznego pokrycia terytorialnego usług wsparcia przedsiębiorczości, zwłaszcza w gminach peryferyjnych. Brakuje także kompleksowej koordynacji promocji gospodarczej i obsługi inwestorów w skali metropolitalnej. Pomimo istnienia kilku kluczowych stref aktywności gospodarczej (Ostaszewo, Toruń-Wschód, SOGO w Aleksandrowie Kujawskim), nadal identyfikuje się niedobór uzbrojonych terenów inwestycyjnych, zwłaszcza w gminach wiejskich, których rozwój napotyka na bariery planistyczne, infrastrukturalne oraz instytucjonalne.

W Metropolii Toruńskiej obserwuje się znaczną dywersyfikację potencjałów gmin w zakresie gospodarki i rynku pracy. O ile ośrodki rdzeniowe wykazują wysoką koncentrację instytucji otoczenia biznesu, zasobów kadrowych i infrastruktury, o tyle gminy peryferyjne zmagają się z ograniczonym dostępem do kapitału, wykwalifikowanej siły roboczej oraz zaplecza inwestycyjnego. Stąd wynika potrzeba zrównoważonego i komplementarnego podejścia do rozwoju, uwzględniającego funkcjonalne powiązania gospodarcze i partnerstwa międzygminne. Rynek pracy w Metropolii Toruńskiej jest zróżnicowany przestrzennie. Toruń i gminy sąsiednie oferują zróżnicowaną i stabilną strukturę zatrudnienia, jednak w wielu gminach wiejskich

dominują drobne gospodarstwa rolne i małe firmy, co przekłada się na niższy wskaźnik zatrudnienia w sektorze pozarolniczym. Szczególnie korzystne wskaźniki zatrudnienia odnotowano w gminie Łysomice, dzięki lokalizacji Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Obszar Metropolii cechuje silna wewnętrzna spójność dojazdów do pracy, zwłaszcza w relacji z Toruniem, co potwierdza istnienie jednolitego funkcjonalnie rynku pracy. Jednakże nierównomierny dostęp do miejsc zatrudnienia w gminach peryferyjnych oraz utrzymujący się wysoki udział bezrobocia długotrwałego (ok. 50% ogółu bezrobotnych) wskazują na potrzebę terytorialnie zróżnicowanej polityki aktywizacji zawodowej.

Strategia rozwoju gospodarczego zakłada z jednej strony intensyfikację działań na rzecz transformacji przemysłu w kierunku niskoemisyjnych i zautomatyzowanych technologii (przemysł 4.0 i 5.0), z drugiej zaś – wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości, zwłaszcza mikro, małych i średnich firm. Kluczowym wyzwaniem staje się zwiększenie innowacyjności i cyfryzacji lokalnych podmiotów gospodarczych oraz zapewnienie skutecznej współpracy z sektorem nauki i edukacji. W tym celu przewiduje się rozwój inkubatorów, klastrów i centrów kompetencji, które będą wspierać firmy we wszystkich fazach ich rozwoju. Ważnym kierunkiem jest również budowa wspólnej polityki inwestycyjnej i promocji gospodarczej Metropolii, która pozwoli skutecznie konkurować o inwestorów oraz wzmacniać rozpoznawalność obszaru w skali krajowej i międzynarodowej. Planowane jest utworzenie agencji rozwoju gospodarczego oraz metropolitalnego centrum obsługi inwestora, a także rozwój infrastruktury technicznej i terenów inwestycyjnych.

Metropolia dysponuje znacznym ponadlokalnym potencjałem turystycznym, opartym na zasobach dziedzictwa kulturowego (m.in.: Toruń – UNESCO, Chełmno – Pomnik Historii), walorach przyrodniczych oraz infrastrukturze uzdrowiskowej (Ciechocinek). Turystyka jako sektor powiązany z gospodarką lokalną i promocją regionu, będzie rozwijana w sposób zintegrowany poprzez budowę wspólnej marki turystycznej oraz rozwój i sieciową współpracę podmiotów bazy noclegowej, gastronomicznej i usługowej, a także tworzenie wspólnych produktów i pakietów turystycznych. Istotne znaczenie będzie miało także włączenie lokalnych produktów i usług do oferty turystycznej (np. poprzez szlaki kulinarne, festiwale tematyczne), co umożliwi bezpośrednie powiązanie turystyki z lokalną gospodarką i handlem. Na poziomie ponadlokalnym konieczne jest zacieśnienie współpracy między gminami rdzeniowymi a peryferyjnymi, szczególnie poprzez realizację wspólnych projektów inwestycyjnych i tworzenie mechanizmów transferu kompetencji. Wyrównywanie szans rozwojowych, wsparcie dla lokalnych rynków pracy oraz uproszczenie procedur inwestycyjnych wpisują się w logikę sprawiedliwej transformacji i są niezbędne do budowy odpornego i inkluzywnego systemu gospodarczego Metropolii Toruńskiej.

Uzupełnieniem działań na rzecz rozwoju gospodarczego jest wsparcie dla nowoczesnego rolnictwa i lokalnego sektora żywnościowego. Jest to istotny sektor w strukturze gospodarki Metropolii bowiem w użytkowaniu rolniczym znajduje się ponad 64% powierzchni obszaru. Zróżnicowane cechy społeczno-agrarne, organizacyjno-techniczne i dochodowe wskazują na silną polaryzację przestrzenną rolnictwa, od gmin o bardzo niskim poziomie intensywności rolniczej do gmin o dominującym, nowoczesnym rolnictwie towarowym. Priorytetem jest rozwój

krótkich łańcuchów dostaw, promocja certyfikowanych produktów regionalnych oraz integracja producentów z lokalnymi przetwórcami, gastronomią i sieciami dystrybucji. W tym kontekście planowane jest tworzenie wspólnych rynków zbytu i platform sprzedaży bezpośredniej, które zintegrują ofertę obszaru metropolitalnego.

Rekomendacje

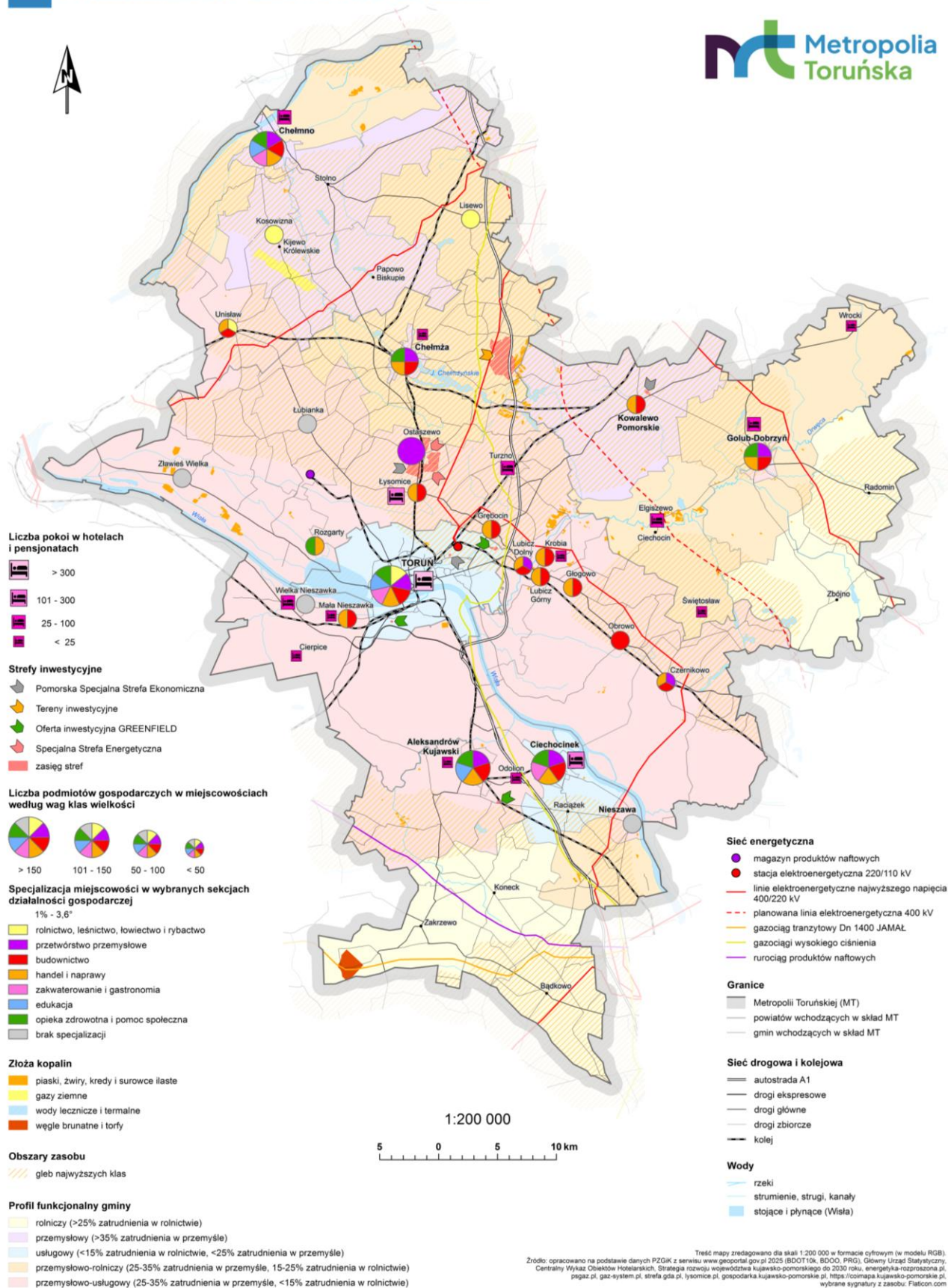
W odpowiedzi na zdiagnozowane zróżnicowania strukturalne oraz wyzwania w zakresie rozwoju gospodarczego, rekomenduje się realizację skoordynowanej polityki metropolitalnej, ukierunkowanej na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności, a także rozwój nowoczesnego i zrównoważonego rolnictwa. Kluczowe znaczenie przypisuje się integracji działań gmin członkowskich w ramach wspólnej marki, promocji i obsługi inwestorów oraz rozwijaniu mechanizmów współpracy funkcjonalnej w układzie rdzeń–peryferie. Rozwój Metropolii Toruńskiej powinien koncentrować się na następujących kierunkach działań:

- wspieranie transformacji gospodarki w kierunku innowacyjności, cyfryzacji oraz wdrażania nowoczesnych technologii przemysłu 4.0 i 5.0. Kluczowe znaczenie ma rozwój współpracy pomiędzy sektorem nauki, biznesu i administracji publicznej, a także stymulowanie działaniami z zakresu zielonej transformacji, w tym rozwój odnawialnych źródeł energii, energooszczędnych rozwiązań technologicznych oraz modeli gospodarki niskoemisyjnej;
- należy wzmacniać lokalną przedsiębiorczość poprzez tworzenie i rozbudowę infrastruktury wsparcia biznesu, takiej jak inkubatory, przestrzenie co-workingowe, punkty doradcze czy programy mentoringowe. Istotne jest zapewnienie kompleksowego wsparcia dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na wszystkich etapach ich rozwoju, z jednoczesnym promowaniem cyfryzacji, innowacyjności i obecności lokalnych firm w przestrzeni cyfrowej. Wspólna marka gospodarcza oraz nowoczesne narzędzia promocji online powinny wspierać widoczność i konkurencyjność metropolitalnych przedsiębiorców;
- ważnym kierunkiem działań powinno być tworzenie zintegrowanego, funkcjonalnego rynku pracy w skali metropolii, opartego na współpracy sektora edukacji z lokalnym biznesem. Kluczowe jest rozwijanie klas patronackich, szkolnictwa branżowego i systemów kształcenia dualnego, a także promowanie programów stażowych i praktyk zawodowych. Należy jednocześnie wspierać mieszkańców – w szczególności osoby starsze i zagrożone wykluczeniem – w podnoszeniu kompetencji cyfrowych i przystosowaniu się do zmieniających się wymagań rynku pracy;
- Metropolia Toruńska powinna dążyć do systemowego zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej poprzez kompleksowe uzbrajanie terenów inwestycyjnych oraz aktywizację stref gospodarczych zlokalizowanych na obszarze różnych gmin. Wskazane jest powołanie Agencji Rozwoju Gospodarczego Metropolii Toruńskiej, która zajmie się nie tylko pozyskiwaniem inwestorów, ale także prowadzeniem spójnej polityki promocji gospodarczej i koordynacją oferty inwestycyjnej w skali całego obszaru funkcjonalnego. Kluczowym narzędziem powinno być stworzenie wspólnej, cyfrowej platformy prezentującej kompleksową ofertę inwestycyjną metropolii;
- w celu wyrównywania potencjału rozwojowego gmin oraz zwiększania wewnętrznej spójności gospodarczej, zaleca się rozwijanie mechanizmów współpracy terytorialnej w

formule projektów partnerskich. Współdziałanie gmin rdzeniowych i peryferyjnych powinno obejmować wspólne inicjatywy inwestycyjne, transfer kompetencji, tworzenie zintegrowanych rynków zbytu oraz rozwój usług gospodarczych, turystycznych i edukacyjnych. Warto jednocześnie rozwijać mechanizmy współzarządzania metropolitalnego w zakresie gospodarki, promocji, planowania i monitoringu;

2 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

WYBRANE ELEMENTY STRUKTURY GOSPODARCZEJ

Źródło: Opracowania własne

- dla pełnego wykorzystania potencjału turystycznego regionu niezbędne jest stworzenie zintegrowanej oferty turystycznej oraz spójnej i rozpoznawalnej marki metropolitalnej. Rekomenduje się stałe wspieranie Lokalnej Organizacji Turystycznej Metropolii Toruńskiej, która koordynuje rozwój i promocję wspólnych produktów turystycznych, takich jak karty turystyczne, szlaki kulinarne, wydarzenia sezonowe czy pakiety usług lokalnych. Należy jednocześnie rozwijać bazę gastronomiczną i usługową oraz wdrażać cyfrowe narzędzia informacyjne i promocyjne;
- wspieranie nowoczesnego i zrównoważonego rolnictwa stanowi istotny element rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich wchodzących w skład Metropolii. Rekomenduje się rozwój krótkich łańcuchów dostaw, promocję sprzedaży bezpośredniej oraz integrację lokalnych producentów z przetwórcami, gastronomią i sektorem usług. Istotne znaczenie powinno mieć także wspieranie rolnictwa ekologicznego i produkcji certyfikowanej żywności, włącznie w system wspólnej marki metropolitalnej, a także rozwój lokalnych rynków zbytu i logistyki.

5.2.3. Wybrane elementy struktury przyrodniczej

Środowisko przyrodnicze Metropolii Toruńskiej stanowi istotną bazę dla zrównoważonego rozwoju, jednak jego efektywne wykorzystanie i ochrona napotykać liczne wyzwania wynikające z warunków naturalnych, presji urbanizacyjnej oraz zmian klimatycznych. Na terenie Metropolii Toruńskiej funkcjonuje rozbudowany system powiązań przyrodniczych, obejmujący korytarze ekologiczne o znaczeniu krajowym i regionalnym, zlokalizowane głównie wzdłuż dolin rzecznych – przede wszystkim Wisły, Drwęcy, a także Mieni i Tążyny. Rzeki te tworzą osiowe układy łączące obszary leśne i wodne, umożliwiając migrację gatunków i zachowanie ciągłości ekosystemów. Szczególne znaczenie w tym systemie ma dolina Wisły, będąca głównym węzłem ekologicznym, który integruje różne formy krajobrazu przyrodniczego Metropolii. Uzupełniają go mniejsze korytarze prowadzące przez kompleksy leśne, m.in. Puszcę Bydgoską na zachodzie oraz lasy w powiecie golubsko-dobrzyńskim i toruńskim.

Znaczną część powierzchni Metropolii Toruńskiej stanowią obszary objęte ochroną przyrody, skoncentrowane głównie w powiatach chełmińskim, toruńskim i golubsko-dobrzyńskim.

Największy udział obszarów chronionych znajduje się w powiecie golubsko-dobrzyńskim (48,3%), zaś najmniejszy w silnie zurbanizowanym Toruniu (6,2%), co pokazuje przestrzenne napięcie między ochroną środowiska a rozwojem miejskim.

Zagrożenie powodziowe koncentruje się przede wszystkim w dolinie Wisły – głównej osi hydrologicznej regionu. Najbardziej narażone są:

- tereny położone w dolinie Wisły, w tym fragmenty miast i gmin: Ciechocinek, Nieszawa, Żłotoria (gm. Lubicz), oraz wschodnie obrzeża Torunia;
- dolina Drwęcy – szczególnie w niżej położonych fragmentach w gminach Lubicz, Obrowo i Golub-Dobrzyń.

Obszary te narażone są zarówno na powódzie rzeczne, jak i lokalne zalania, szczególnie przy intensywnych opadach i ograniczonej retencji wód. Planowane działania retencyjne oraz dyskusja nad budową stopnia wodnego w dolinie Dolnej Wisły mają na celu ograniczenie ryzyka hydrologicznego, ale budzą też kontrowersje środowiskowe. Kwestie poprawy bezpieczeństwa

przeciwpowodziowego wydają się być jednak decydujące i przeważają nad zagadnieniami ochrony środowiska.

Środowisko przyrodnicze Metropolii Toruńskiej stoi przed szeregiem istotnych wyzwań wynikających zarówno z presji działalności człowieka, jak i narastających skutków zmian klimatu. Jednym z najpoważniejszych zagrożeń jest rosnąca presja urbanizacyjna i rolnicza. Ponad 64% powierzchni regionu zajmują grunty rolne, które są często intensywnie użytkowane, co prowadzi do uproszczenia krajobrazu oraz fragmentacji siedlisk przyrodniczych. Z kolei rozrastające się tereny zurbanizowane, szczególnie w obrębie Torunia, gdzie zabudowa obejmuje blisko połowę powierzchni miasta, zagrażają spójności systemu przyrodniczego i ciągłości korytarzy ekologicznych.

Metropolia znajduje się także w jednym z najbardziej suchych regionów Polski – średnia roczna suma opadów wynosi jedynie 534 mm, co istotnie zwiększa ryzyko suszy rolniczej, szczególnie na obszarze Kujaw i Ziemi Chełmińskiej. Występuje tu również zjawisko suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej, najbardziej dotkliwie odczuwalne w gminach Radomin i Zbójno. Długotrwałe fale upałów, niska retencja wodna oraz niedostateczna adaptacja rolnictwa i gospodarki wodnej do tych warunków stanowią poważne wyzwanie dla równowagi ekosystemów wodnych i produkcji rolnej.

Eksploatacja złóż naturalnych to kolejne źródło presji środowiskowej. Wydobycie kruszyw w powiatach toruńskim i golubsko-dobrzyńskim prowadzi do degradacji środowiska, zwłaszcza w rejonach cennych przyrodniczo, w pobliżu rzek i kompleksów leśnych. Występowanie złóż gazu ziemnego w Bajerzu oraz złóż węgla w rejonie Kobielina rodzi napięcia między koniecznością ochrony środowiska a presją rozwoju przemysłu wydobywczego i wyzwaniem transformacji energetycznej.

Dodatkowym problemem jest niska lesistość obszaru, która wynosi zaledwie 23%. Deficyt ten staje się szczególnie odczuwalny w kontekście zmian klimatycznych, ponieważ ogranicza zdolność krajobrazu do magazynowania wody i przeciwdziałania skutkom ekstremalnych zjawisk pogodowych. Wzrost powierzchni zalesionej oraz zieleni w przestrzeniach miejskich i wiejskich nabiera kluczowego znaczenia jako element adaptacji do zmian klimatycznych, poprawy retencji wodnej oraz przeciwdziałania efektowi miejskiej wyspy ciepła.

Metropolia Toruńska dysponuje znacznym potencjałem przyrodniczym, silnie zintegrowanym z układem dolin rzecznych i rozmieszczeniem kompleksów leśnych. Jednakże utrzymanie i rozwój tego potencjału wymagają systemowego podejścia – ochrony korytarzy ekologicznych, adaptacji do zmian klimatu, zrównoważonego gospodarowania wodą i przestrzenią, a także wzmacniania zielonej i niebieskiej infrastruktury w warunkach rosnącej presji urbanizacyjnej i rolniczej. Wymaga to ścisłej współpracy jednostek samorządu, planistów i organizacji ekologicznych, a także integracji polityki środowiskowej z planowaniem przestrzennym i rozwojem infrastruktury.

Rekomendacje

Metropolia Toruńska, mierząc się z wyzwaniami zmiany klimatu, utraty bioróżnorodności i georóżnorodności oraz nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych, konsekwentnie zmierza w stronę modelu rozwoju opartego na odpowiedzialnym i zintegrowanym zarządzaniu środowiskiem. Oznacza to nie tylko ochronę i odtwarzanie zasobów przyrodniczych, ale również tworzenie warunków przestrzennych i instytucjonalnych dla zielonej transformacji

energetycznej, gospodarki o obiegu zamkniętym oraz adaptacji do zmian klimatu. Odporność środowiskowa Metropolii oznacza jej zdolność do ograniczania presji urbanizacyjnej na cenne zasoby przyrodnicze, poprawy jakości życia mieszkańców oraz zabezpieczenia infrastruktury i usług publicznych przed skutkami zjawisk ekstremalnych. Odpowiedzialna polityka przestrzenna staje się w tym kontekście narzędziem kluczowym – spajającym cele środowiskowe, klimatyczne, społeczne i gospodarcze.

W tym celu rekomenduje się, aby w planowaniu przestrzennym gmin Metropolii uwzględniać następujące kierunki działań:

- wyznaczanie terenów pod inwestycje OZE w planach ogólnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań środowiskowych i krajobrazowych;
- promowanie instalacji OZE w budynkach komunalnych jako dobrych praktyk (w tym adaptacja dachów, balkonów i elewacji pod kątem pozyskiwania energii);
- wprowadzanie zapisów sprzyjających budownictwu energooszczędnemu i niskoemisyjnemu (m.in. standardy izolacyjności cieplnej, technologie pasywne);
- uwzględnianie potrzeb termomodernizacji zasobu mieszkaniowego i zabytkowego w zapisach planistycznych i programowych.
- wykluczanie zabudowy w korytarzach ekologicznych oraz wprowadzanie zakazu lokalizowania inwestycji w obszarach szczególnie cennych przyrodniczo i krajobrazowo;
- tworzenie i zabezpieczanie systemów zieleni publicznej w pobliżu terenów zabudowy mieszkaniowej;
- wspieranie działań rewitalizacyjnych na terenach zdegradowanych z nadaniem im funkcji przyrodniczych i rekreacyjnych;
- eliminowanie możliwości zabudowy terenów szczególnie zagrożonych powodzią w dokumentach planistycznych;
- planowanie zieleni i błękitno-zielonej infrastruktury w przestrzeniach publicznych (ogrody deszczowe, stawy retencyjne, rowy bioretencyjne, zielone dachy i ściany);
- preferowanie nawierzchni przepuszczalnych na placach, chodnikach i parkingach;
- projektowanie mikroobniżzeń terenu i elementów retencji rozproszonej jako integralnych części inwestycji urbanistycznych.
- lokalizowanie i rozwój punktów selektywnego zbierania odpadów w przestrzeni miejskiej;
- wdrażanie funkcjonalnych rozwiązań dla pojemników do segregacji oraz infrastruktury wspierającej recykling;
- wyznaczanie terenów i uwzględnianie możliwości lokalnego kompostowania (osiedlowego, wspólnotowego) jako części przestrzeni wspólnych;
- promowanie rozwiązań cyrkularnych w procesach inwestycyjnych i zamówieniach publicznych.

Integracja powyższych kierunków działań w politykach przestrzennych wszystkich jednostek samorządu terytorialnego Metropolii Toruńskiej pozwoli na systemowe i długofalowe wzmocnienie odporności środowiskowej całego obszaru funkcjonalnego, wspierając jednocześnie realizację celów neutralności klimatycznej, jakości życia oraz zrównoważonego wykorzystania zasobów.

3

Treść mapy zredagowano dla skali 1: 200 000 w formacie cyfrowym (w modelu RGB).
Źródło Opracowano na podstawie danych PZGIK z serwisu www.geoportal.gov.pl (BDOT10k, BDOO, PRG), danych GDOŚ (www.gov.pl/web/gds/dostep-do-danych-geoprzestzennych),
danych ISOK („usługa pobierania INSPIRE danych Map Zagrożenia Powodziowego i Mapy Ryzyka Powodziowego (MZP/MRP) dla tematu INSPIRE Ryzyko zagrożenia naturalnego”),
danych OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors), wolomapa.pl, wirtualneizaki.pl, sygnatury z zasoby QGIS ver. 3.4.0-Batavia.

5.2.4. Wybrane elementy struktury zagospodarowania

Wśród wiodących elementów struktury zagospodarowania Metropolii Toruńskiej należy wyróżnić hierarchiczną sieć ośrodków osadniczych. Sieć osadnicza MT wykazuje cechy modelu węzłowo-pasmowego o policentrycznej strukturze, gdzie elementy antropogeniczne koegzystują z elementami składającymi się na system przyrodniczy. Toruń jako ośrodek metropolitalny, tworzący rdzeń Metropolii Toruńskiej, jest siedzibą władz samorządowych województwa kujawsko-pomorskiego oraz stanowi obszar nagromadzenia funkcji metropolitalnych w tym przede wszystkim: usług z zakresu szkolnictwa wyższego związanych z edukacją na poziomie akademickim, działalności przemysłowo-usługowej, obsługi biznesu i turystyki, specjalistycznych usług medycznych, działalności kongresowo-wystawienniczej a także tej związanej z kulturą i sztuką. W rdzeniu metropolii następuje dalszy rozwój wyżej wymienionych działalności, przy jednoczesnym rozwoju powiązań funkcjonalno-przestrzenno-infrastrukturalnych, prowadzonych z dbałością o podnoszenie jakości życia mieszkańców. Do ośrodków ponadlokalnych zaliczamy Chełmno, Aleksandrów Kujawski, Golub Dobrzyń oraz Chełmżę i Ciechocinek. Wśród miejskich ośrodków lokalnych MT należy także wymienić Nieszawę i Kowalewo Pomorskie. Miejscowości te pełnią ważne role wspomagające funkcjonowanie MT i komplementarne do MT, polegające na rozwijaniu działalności związanych z obsługą otaczających je terenów. Funkcje te wynikają ze specyfiki danego obszaru (m.in. rolnicze, usługowe, produkcyjne, turystyczne).

W strukturze zagospodarowania można także zidentyfikować **obszary o zwartym oraz luźnym charakterze zabudowy** (m.in. mieszkalnej, usługowej, produkcyjnej). Obszary o zwartym charakterze zabudowy są utożsamiane z **obszarami intensywnej urbanizacji**, które zlokalizowane są w miejscach **koncentracji działalności społeczno-gospodarczej**. Są to miasta Metropolii Toruńskiej oraz ich strefy podmiejskie, które ulegają intensywnym przemianom przestrzennym, infrastrukturalnym, gospodarczym, środowiskowym oraz społecznym. Strefy podmiejskie miast MT, w tym głównie Torunia, rozwijają się przede wszystkim wzdłuż najważniejszych szlaków komunikacyjnych (drogowych i kolejowych), wyznaczając **główne kierunki rozwoju zabudowy**. Strefy podmiejskie łączą się z wielofunkcyjnymi strefami terenów otwartych o charakterze rolniczym, leśnym, turystyczno-rekreacyjnym, w obrębie których dominuje luźny charakter zabudowy (np. zabudowa zagrodowa, domy letniskowe).

Obszary miast oraz stref podmiejskich można identyfikować jako tereny, na których zachodzą **intensywniej procesy urbanizacyjne**, dlatego też wymagają one planowania rozwoju w oparciu o konkretne działania i narzędzia planistyczne. Działania te powodują poprawę jakości przestrzeni i zarazem jej ochronę. Na wyżej wymienionych terenach powinna być prowadzona zatem zintegrowana i zintensyfikowana polityka przestrzenna zmierzająca do działań planistycznych o charakterze inwestycyjno-porządkującym oraz ochronnym (miasta i strefy podmiejskie). Z kolei na tzw. terenach otwartych o charakterze rolniczym, leśnym, turystyczno-rekreacyjnym rekomenduje się działania planistyczne o charakterze ochronno-porządkującym, a w mniejszym stopniu inwestycyjnym. Ponadto tereny na styku różnych sposobów użytkowania przestrzeni tj. np. obszary z zabudową (urbanizującą się) znajdujące się w sąsiedztwie terenów otwartych (rolniczych, leśnych, turystyczno-rekreacyjnych) narażone są na występowanie konfliktów społeczno-przestrzennych. W takich sytuacjach istotne jest prowadzenie polityki

przestrzennej z dużym udziałem interesariuszy – stron konfliktu (partycypacja społeczna w planowaniu przestrzennym).

Ponadto w strukturze zagospodarowania MT można wyróżnić **obszary rewitalizacji**, które to w poszczególnych gminach zostały wyznaczone na podstawie pogłębionej diagnozy problemów społecznych, przestrzennych, środowiskowych i gospodarczych. Tereny te objęte są działaniami naprawczymi, które szczegółowo są zdefiniowane w Programach Rewitalizacji. W programach tych zawarte są konkretne projekty rewitalizacyjne mające na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

Struktura zagospodarowania obszaru MT została uzupełniona o hierarchię ośrodków miejskich i wiejskich ustaloną w oparciu o walory dziedzictwa kulturowego. Wyróżniono ośrodek o unikatowych **walorach dziedzictwa kulturowego** – Toruń ze względu na wpis Zespołu Staromiejskiego Torunia na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO. Wyróżniono także ośrodki o bardzo wysokich walorach dziedzictwa kulturowego (Chełmno, Golub Dobrzyń, Ciechocinek) oraz o wysokich walorach dziedzictwa kulturowego w podziale na ośrodki miejskie i wiejskie (np. Nieszawa – miasto, Szafarnia – wieś). W ośrodkach tych zdiagnozowano unikatowe, bardzo wysokie oraz wysokie przykłady dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego jak i niematerialnego, które stanowią o historii i tożsamości obszarów wchodzących w skład MT.

Rekomendacje

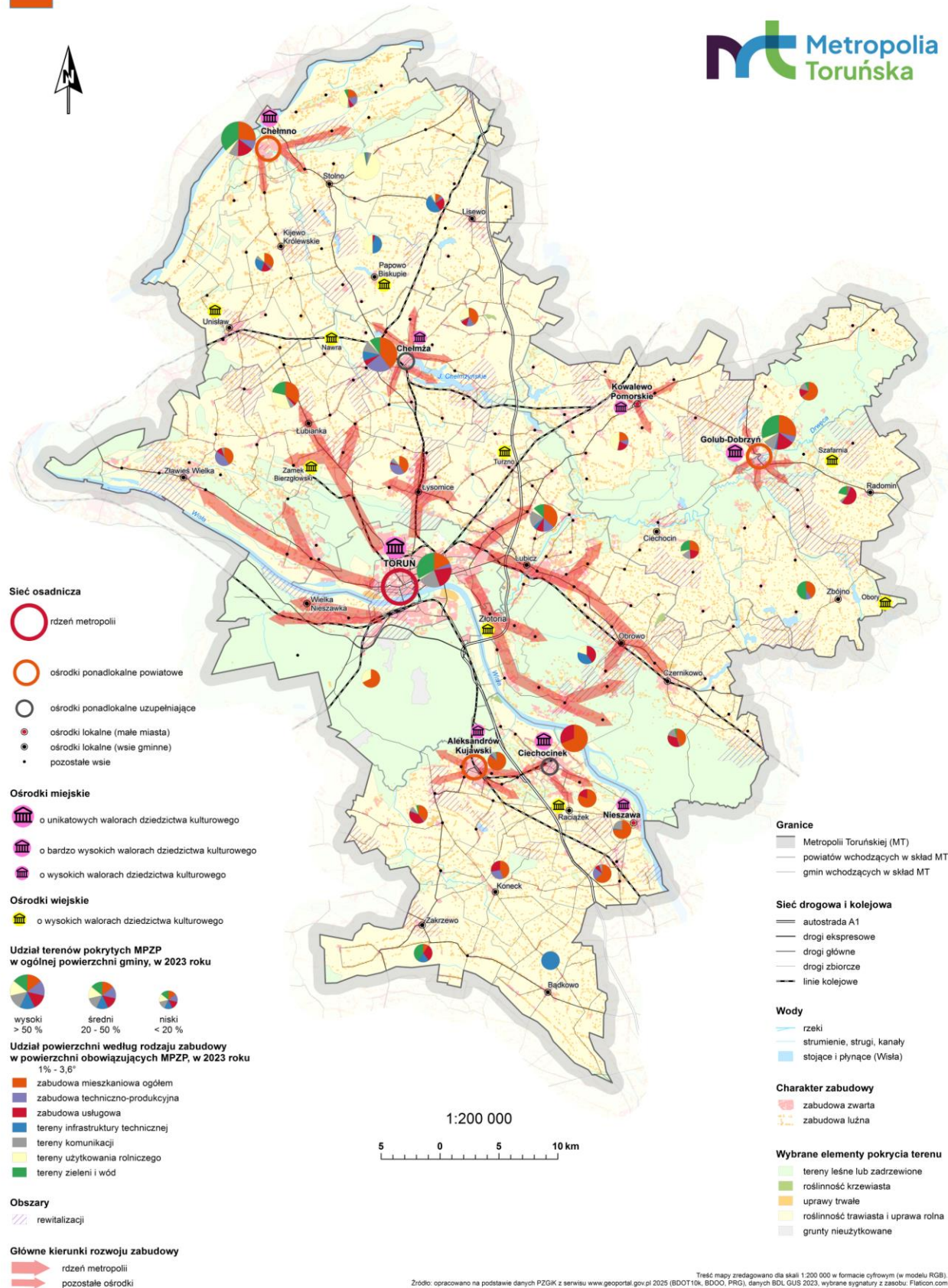
W celu wzmocnienia powiązań społecznych, przestrzennych i gospodarczych, które mają decydujący wpływ na tworzenie i rozwijanie spójnej oraz harmonijnej przestrzeni, a także w celu ochrony cennych obszarów przyrodniczych MT konieczne są następujące kierunki działań:

- planowanie i rozwój wielofunkcyjnych jednostek osadniczych w oparciu o zintegrowane planowanie przestrzenne, uwzględniające zasady ładu przestrzennego i sustensywnego rozwoju, minimalizujące konflikty społeczno-przestrzenne oraz promujące zrównoważony transport.
- kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających dobre warunki do życia i pracy, poprzez kreowanie ich zwartej i kompaktowej formy z dbałością o zielono-błękitną infrastrukturę, dziedzictwo kulturowe oraz zapewnienie odpowiednich terenów (wraz z wymaganą infrastrukturą techniczną i społeczną) dla różnorodnej działalności człowieka, w tym także dla aktywności gospodarczej.
- tworzenie nowej zabudowy w pierwszej kolejności na obszarach istniejącego zagospodarowania w celu (a) uzupełnienia i/lub kontynuacji zabudowy oraz poprzez (b) rewitalizację, adaptację i modernizację istniejącego zasobu (np. budynków, budowli, obszarów przemysłowych, obszarów pokolejowych) z uwzględnieniem potrzeby kreowania wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Istotne jest także unikanie pasmowego rozwoju zabudowy wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych.
- wykorzystywanie rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych o wysokich walorach, dostosowanych do uwarunkowań społecznych, gospodarczych, kulturowych i krajobrazowych wyposażonych w odpowiednio dobrane rozwiązania redukujące zużycie zasobów środowiskowych oraz emisję szkodliwych substancji do środowiska (np. odnawialne źródła energii).

4

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

WYBRANE ELEMENTY STRUKTURY ZAGOSPODAROWANIA

Źródło: Opracowania własne

- prorowadzenie wielowymiarowej rewitalizacji oraz kompleksowego rozwoju dziedzictwa kulturowego (oraz jego otoczenia) z uwzględnieniem potrzeb społeczności lokalnych,

wymagań konserwatorskich, potrzeb gospodarczych, kontekstu przestrzennego (np. tereny do prowadzenia działalności gospodarczej dla sektora kreatywnego),

- zachowanie spójności oraz harmonijne rozwijanie systemów przyrodniczych w układzie powiązań: miasto - strefa podmiejska - tereny otwarte zapewniając w ten sposób swobodny przepływ materiału genetycznego, interakcje pomiędzy poszczególnymi elementami systemu oraz bioróżnorodność.

5.2.5. Wybrane elementy struktury komunikacyjnej

Sieć komunikacyjna stanowi jeden z ważniejszych elementów budowania spójności w obszarze metropolitalnym. Dobrze rozwinięte połączenia zwiększają możliwości przewozu osób i towarów oraz przesyłania informacji. Zapewniają także możliwość ograniczenia negatywnych zjawisk, charakterystycznych szczególnie dla obszarów peryferyjnych, takich jak wykluczenie transportowe, czy szerzej rozumiane wykluczenie społeczne.

Do wiodących elementów struktury komunikacyjnej Metropolii zaliczyć należy infrastrukturę drogową. Przez obszar przebiega sieć dróg krajowych i wojewódzkich, w tym autostrada A1 łącząca południową granicę Polski z północą oraz droga ekspresowa S10 przebiegająca w kierunku Bydgoszczy. Na obszarze Metropolii dostępne są także drogi krajowe 15, 55, 80, 91 obsługujące połączenia z innymi, sąsiadującymi regionami. Droga krajowa nr 15 łączy Metropolię z Poznaniem i Olsztynem, nr 55 z Grudziądzem i Malborkiem, nr 80 z Bydgoszczą, nr 91 z Gdańskiem i Włocławkiem. Spośród miast powiatowych obszaru, z siecią dróg krajowych najlepiej skomunikowany jest Toruń i Chełmno. W dalszej odległości od sieci położony jest Aleksandrów Kujawski, najdalej natomiast Golub-Dobrzyń. Przez obszar przebiega także sieć kolejowa, która pomija jednak zasięgiem niektóre miasta powiatowe, w tym Chełmno i Golub-Dobrzyń. W okolicy ostatniego z tych miast przebiega korytarz planowanych wariantów przebiegu kolei szybkich prędkości (tzw. szprychy) realizowanych w ramach projektu Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). Na obszarze Metropolii funkcjonuje także rozwinięta sieć dróg dla rowerów. Szczególnie duże nasycenie tą infrastrukturą obserwowane jest w rdzeniu Metropolii oraz w powiecie otaczającym rdzeń. Nieznacznie większy udział dróg dla rowerów można także zaobserwować w miastach powiatowych.

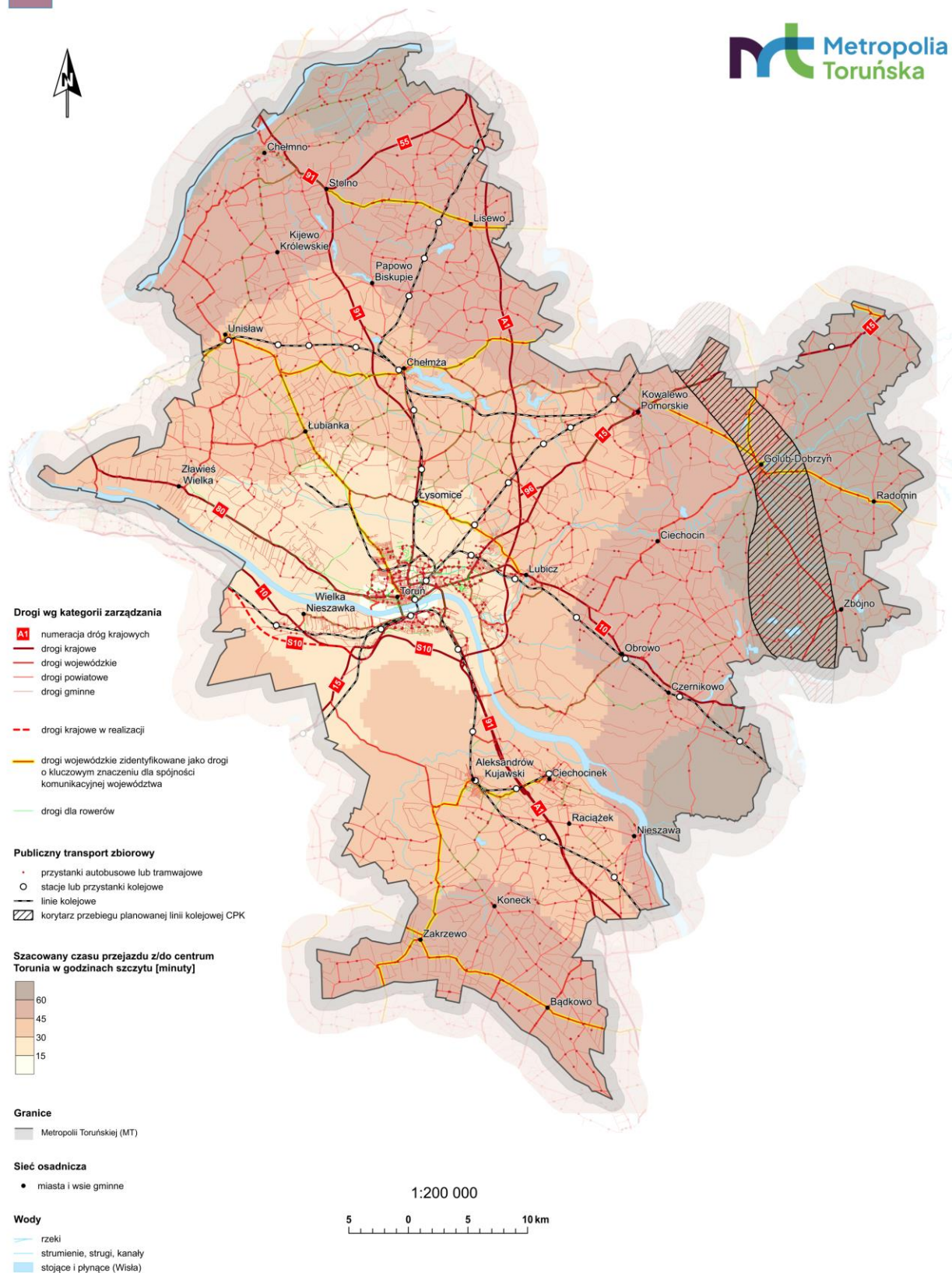
Zgodnie z oszacowanym czasem dojazdu do rdzenia Metropolii w godzinach szczytu wyznaczono obszary o położeniu peryferyjnym. Najwyższe wartości czasu dojazdu określono dla gmin położonych we wschodniej części obszaru – w tym gminy Golub-Dobrzyń, Radomin i Zbójno, a także dla południowo-wschodniej części gminy Czernikowo. Obszar o najdłuższym czasie dojazdu wyznaczono również na północy Metropolii – w gminie wiejskiej Chełmno. Wymienione gminy charakteryzują się czasem dojazdu do rdzenia Metropolii w godzinach szczytu dłuższym niż 60 minut. W przedziale dojazdów w czasie między 45 a 60 minut znalazły się obszary położone w gminach: Chełmno, Stolno, Kijewo Królewskie, Papowo Biskupie, Kowalewo Pomorskie, Ciechocin, Obrowo, Czernikowo, Nieszawa, Waganiec, Koneck, Zakrzewo i Bądkowo.

Obszar Metropolii Toruńskiej charakteryzuje się nierównym dostępem do szerokopasmowego Internetu. W gminach o położeniu peryferyjnym odnotowano niski poziom dostępu do tej usługi i brak odpowiedniej infrastruktury do jej wdrożenia.

5

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

WYBRANE ELEMENTY STRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ

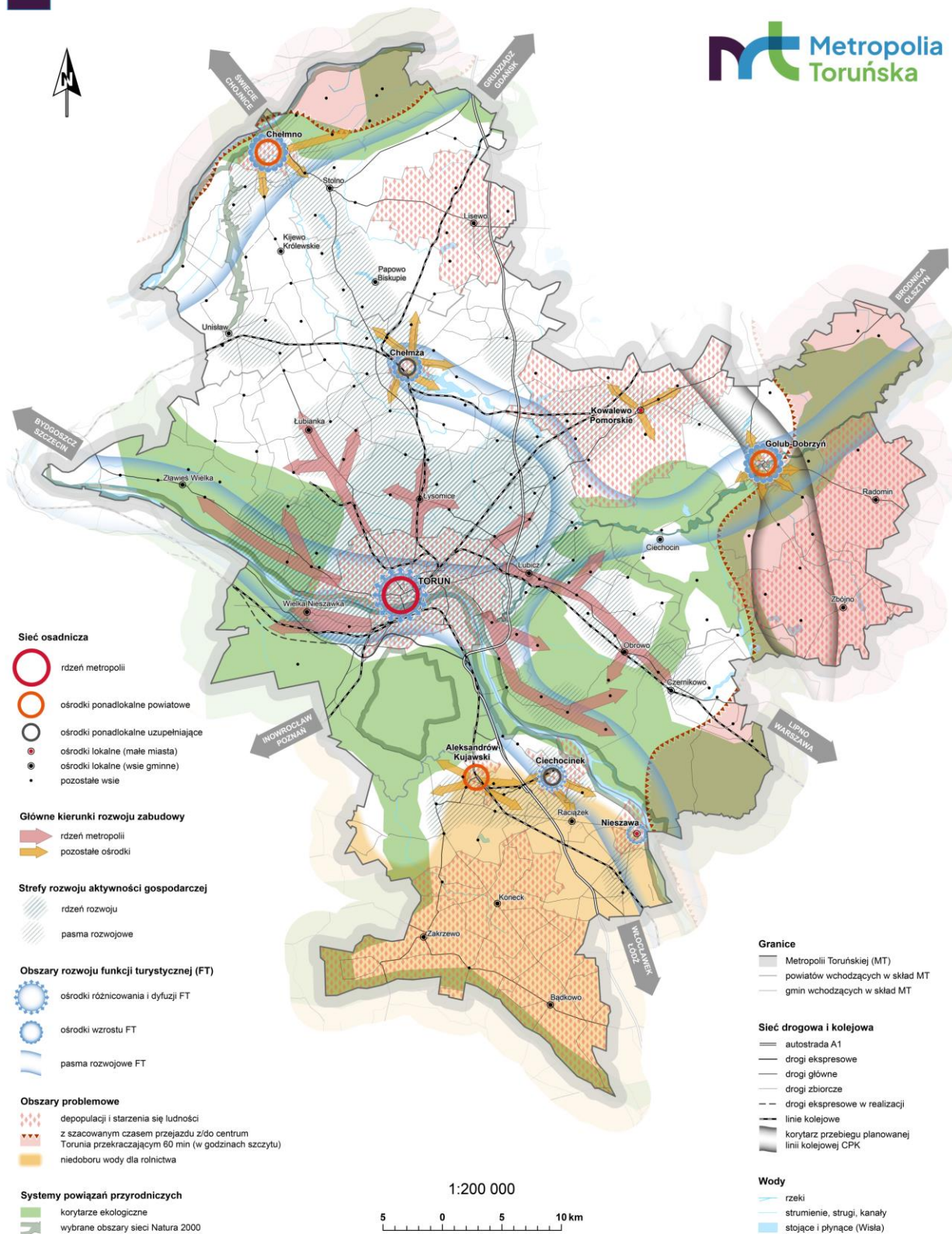
Treść mapy zredagowano dla skali 1:200 000 w formacie cyfrowym (w modelu RGB).
Źródło: Opracowano na podstawie danych PZGK z serwisu www.geoportal.gov.pl (BDOT10k, BDOO, PRG, ortofotomapa), Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategii Przyspieszenia 2030+, danych OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors), <https://www.cpk.pl/pl/budowa-linii-kolejowych-nr-5-i-242-na-odc-grochowski-grudziądz-warubie-oraz-na-odc-grudziądz-gdańsk>, Google Distance Matrix API

Źródło: Opracowania własne

6

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

MODEL STRATEGICZNY STRUKTURY FUNKCYJALNO-PRZESTRZENNEJ

Treść mapy srodzeglansowa dla skali 1:200 000 w formacie cyfrowym (w modelu RGB).
Źródło: Opracowano na podstawie danych PZGK z serwisu www.geoportal.gov.pl (BDOT10k, BDOO, PRG, ortofotomapa), danych GDOŚ (www.gov.pl/web/gdof/dostep-do-danych-geoprzestrzennych), danych BDL GUS, www.cpk.pl/budowa-linii-kolejowych-rr-5-i-242-na-odc-gruchowski-grudziadz-warubie-oraz-na-odc-grudziadz-gdansk, Google Distance Matrix API.

Źródło: Opracowania własne

Rekomendacje

Dla zwiększenia spójności i lepszego połączenia wewnętrznego Metropolii zaleca się szereg działań:

- Zwiększenie realizacji potrzeb transportowych mieszkańców przez publiczny transport zbiorowy. Należy przez to rozumieć zarówno zwiększanie liczby połączeń pomiędzy gminami oraz z rdzeniem metropolii, jak również ujednolicenie systemu publicznego transportu zbiorowego poprzez jego integrację. Rekomenduje się przyjęcie docelowego modelu dostępności transportu publicznego w układzie maksymalnie 50/70, w którym dojazd z siedzib powiatów do miasta rdzeniowego nie przekracza 50 minut, a z dowolnego miejsca Metropolii Toruńskiej – 70 minut. Rozwiązanie to sprzyja spójności funkcjonalnej obszaru, wzmacnia powiązania społeczne i gospodarcze oraz zwiększa konkurencyjność transportu publicznego wobec indywidualnych środków transportu. Zwiększenie spójności powinno być realizowane m.in. przez wspólne taryfy biletowe.
- Poprawę jakości infrastruktury drogowej w celu zmniejszenia zjawiska kongestii transportowej, poprawy dostępności transportowej oraz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego, szczególnie w odniesieniu do niechronionych uczestników ruchu.
- Wykorzystanie potencjału transportu rowerowego poprzez poprawę warunków korzystania z rowerów w mobilności multimodalnej na tzw. pierwszej i ostatniej mili podróży. Realizacja tej rekomendacji odnosi się do tworzenia sieci dróg dla rowerów, systemu metropolitalnego roweru publicznego, a także do tworzenia wysokiej jakości węzłów przesiadkowych.
- Zwiększenie dostępności do szerokopasmowego Internetu, a w efekcie poprawa dostępności usług oferowanych w świecie cyfrowym. Na obszarze metropolitalnym zdiagnozowano tereny o niższej dostępności do sieci internetowej - należy dążyć do zwiększania tej dostępności.

5.3. Obszary strategicznej interwencji

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) to wyznaczone w polityce regionalnej i krajowej jednostki terytorialne, na których występują określone wyzwania rozwojowe, bariery lub niewykorzystane potencjały. Celem ich wyodrębnienia jest koncentracja działań rozwojowych na ograniczonym terytorialnie obszarze, mającym istotne znaczenie dla spójności terytorialnej kraju lub regionu. OSI wyróżniają się charakterystycznymi cechami (funkcjonalnymi, społeczno-gospodarczymi, przestrzennymi), które umożliwiają ich identyfikację i delimitację. Na terenie Metropolii Toruńskiej wyodrębniono następujące krajowe Obszary Strategicznej Interwencji:

1. **Miasto Chełmno** zostało zaliczone do kategorii średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (tzw. miasta kryzysowe). Tego typu ośrodki borykają się z pogłębiającymi się problemami strukturalnymi, wynikającymi m.in. z utraty dawnych funkcji przemysłowych czy administracyjnych. Chełmno posiada unikalny potencjał kulturowy, oparty na średniowiecznym układzie urbanistycznym, gotyckiej architekturze i zabytkowym rynku, co stanowi solidne podstawy do rozwoju turystyki. Mimo to, miasto doświadcza znaczącego odpływu ludności. Wsparcie dla takich ośrodków jak Chełmno koncentruje się na wzmacnianiu potencjału gospodarczego (tworzenie nowych miejsc pracy, wyznaczanie

terenów inwestycyjnych), aktywizacji zawodowej mieszkańców, rozwoju infrastruktury i usług społecznych (w szczególności opiekuńczych oraz adresowanych do osób starszych i z niepełnosprawnościami), a także na wspieraniu działań rewitalizacyjnych i środowiskowych (np. ograniczanie niskiej emisji). Kluczowe jest również uporządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta (estetyzacja, deglomercja funkcji przemysłowych) i efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych – zwłaszcza dziedzictwa kulturowego – do rozwoju gospodarczego i turystycznego.

2. **Gminy Koneck (powiat aleksandrowski), Papowo Biskupie (powiat chełmiński), Radomin i Zbójno (powiat golubsko-dobrzyński)** zostały zaklasyfikowane jako **obszary zagrożone trwałą marginalizacją**. Cechują się one trudną sytuacją społeczno-gospodarczą, w tym niskim poziomem rozwoju społecznego i przedsiębiorczości. W wielu przypadkach występuje tu także dynamiczne starzenie się populacji. W części gmin, takich jak Koneck, obserwuje się także wyludnienie i spadek gęstości zaludnienia. Wsparcie dla tych obszarów ukierunkowane jest na zapewnienie minimalnego, akceptowalnego poziomu jakości życia – przede wszystkim poprzez poprawę dostępu do usług publicznych i rynku pracy. W praktyce oznacza to preferencyjne traktowanie tych terenów przy projektowaniu i realizacji działań interwencyjnych.

W ramach „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+” na obszarze Metropolii Toruńskiej zidentyfikowano także regionalne (wojewódzkie) Obszary Strategicznej Interwencji:

1. **Obszary o niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej** – wyróżniają się one niskim poziomem rozwoju społecznego, niską aktywnością gospodarczą oraz w wielu przypadkach – zaawansowanymi procesami demograficznego starzenia się. W ich obrębie wyodrębniono kilka podkategorii:
 - **Gminy problemowe ze względu na niski poziom rozwoju społecznego i przedsiębiorczości:** Papowo Biskupie i Stolno (pow. chełmiński), Radomin (pow. golubsko-dobrzyński), Waganiec (pow. aleksandrowski).
 - **Gminy o niskim poziomie rozwoju społecznego:** miasta Aleksandrów Kujawski, Nieszawa, Chełmża, Golub-Dobrzyń oraz gminy wiejskie: Aleksandrów Kujawski, Koneck i Zbójno.
 - **Gminy o niskim poziomie przedsiębiorczości:** Ciechocin, Kijewo Królewskie, Lisewo i Zakrzewo.
 - **Obszary z nasilonymi procesami starzenia się społeczeństwa:** Aleksandrów Kujawski (gmina miejska i wiejska), Nieszawa, Waganiec, Chełmża, Golub-Dobrzyń, Kijewo Królewskie, Papowo Biskupie, Stolno.

Działania regionalne na tych terenach koncentrują się na osiągnięciu możliwie wysokiej, co najmniej akceptowalnej jakości życia, mierzonej dostępem do usług publicznych i zatrudnienia. Preferencyjne podejście do tych obszarów przy formułowaniu polityk rozwojowych zakłada ich stopniowe uniezależnianie od wsparcia, a nie jego trwałe utrzymywanie. Głównym celem jest nadanie impulsów rozwojowych, które pozwolą na zbliżenie jakości życia na tych obszarach do poziomu notowanego w bardziej rozwiniętych częściach województwa, bez konieczności pełnego wyrównywania wskaźników.

2. **Obszary dotknięte problemem deficytu zasobów wodnych, w szczególności w rolnictwie** – rosnące zagrożenie suszą, wynikające nie tylko z braku opadów, ale także z systematycznego

spadku poziomu wód powierzchniowych i podziemnych, ma coraz poważniejsze skutki dla regionu. **Wszystkie gminy Metropolii Toruńskiej są zagrożone suszą rolniczą**, a znaczna ich część – szczególnie na terenie Kujaw i Ziemi Chełmińskiej – należy do strefy najwyższego ryzyka. W odpowiedzi na te wyzwania polityka regionalna zakłada kompleksowe działania służące ochronie zasobów wodnych, ograniczeniu strat wody w glebie i poprawie jej właściwości retencyjnych. Kluczowe znaczenie ma podejście zintegrowane, obejmujące wdrażanie innowacyjnych rozwiązań dopasowanych do lokalnych warunków, wsparte działalnością badawczo-rozwojową, transferem wiedzy i nowoczesnymi technologiami. Priorytetem staje się także poprawa jakości wód.

Samorząd województwa odpowiada za zapewnienie odpowiednich narzędzi wsparcia dla wskazanych OSI – zarówno krajowych, jak i regionalnych – m.in. poprzez środki z programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021–2027 (FEKP 2021–2027).

Na poziomie ponadlokalnym w ramach programowania niniejszej Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej zaproponowano dwa rodzaje obszarów strategicznej interwencji: obszary rozwojowe oraz obszary problemowe. W tabeli dokonano ich identyfikacji oraz charakterystyki, jak również zaproponowano działania wspierające realizowane ponadlokalnie, na zasadzie współpracy jednostek samorządu terytorialnego Metropolii Toruńskiej.

Tab. 27. Proponowane obszary strategicznej interwencji na poziomie ponadlokalnym

TYP OBSZARU I WYSTĘPOWANIE	PROPONOWANE DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE
OBSZARY ROZWOJOWE	
1. Strefy rozwoju aktywności gospodarczej: - rdzeń rozwoju: Toruń i gminy powiatu toruńskiego, - pasma rozwojowe: tereny gmin położonych wzdłuż DK91, DK10, DK15.	Wspólna promocja oferty inwestycyjnej (metropolitalna baza terenów inwestycyjnych, wspólna marka, wspólny udział w targach gospodarczych). Koordynacja polityki przestrzennej w zakresie przeznaczenia terenów pod aktywność gospodarczą (planowanie spójnych stref rozwoju przemysłu i usług). Inwestycje w infrastrukturę techniczną i transportową (drogi dojazdowe, uzbrojenie terenów, cyfryzacja, transport publiczny do stref przemysłowych). Tworzenie i rozwój parków przemysłowych, centrów logistycznych, stref coworkingowych – we współpracy międzygminnej. Wspieranie powstawania klastrów branżowych i specjalizacji lokalnych (np. logistyka, e-commerce, zielone technologie, przemysł rolno-spożywczy). Rozwój szkolnictwa zawodowego i wyższego w odpowiedzi na potrzeby rynku pracy (współpraca z uczelniami, szkołami i pracodawcami).
2. Obszary rozwoju funkcji turystycznej - ośrodki różnicowania i dyfuzji FT: Toruń, Ciechocinek, - ośrodki wzrostu FT: Chełmno, Golub-Dobrzyń, Chełmża, Nieszawa,	Zintegrowana strategia rozwoju turystyki metropolitalnej z wyodrębnieniem ról i specjalizacji poszczególnych ośrodków (Metropolitalna LOT). Rozwój i standaryzacja systemu szlaków turystycznych (rowerowych, kajakowych, pieszych) z ujednoliconym oznakowaniem i infrastrukturą.

TYP OBSZARU I WYSTĘPOWANIE	PROPONOWANE DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE
- pasma rozwojowe FT: tereny gmin położonych w Dolinie Wisły i Drwęcy oraz rynną jeziora Chełmżyńskiego powiązana z Doliną Drwęcy	Wspólna promocja turystyki (kampanie, portal metropolitalny, metropolitalna karta turysty, aplikacja mobilna), (Metropolitalna LOT). Tworzenie metropolitalnych produktów turystycznych (Metropolitalna LOT). Wspólne projekty rewitalizacji przestrzeni publicznych i nadwodnych z funkcjami rekreacyjno-turystycznymi. Rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej w mniejszych ośrodkach, ułatwienia dla agroturystyki i lokalnych usługodawców. Wsparcie wydarzeń i festiwali lokalnych jako atrakcji turystycznych (koordynacja kalendarza wydarzeń metropolitalnych, Metropolitalna LOT).
3. Jednostki aktywne demograficznie: gminy Żławieś Wielka, Łubianka, Obrowo, Łysomice, Lubicz, gm. wiejska Chełmno, Stolno oraz gmina wiejska Aleksandrów Kujawski	Koordynacja polityki przestrzennej i przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy Planowanie wspólnych inwestycji w infrastrukturę społeczną (żłobki, szkoły, opieka zdrowotna, oferta kulturalna) dostosowaną do przyrostu liczby ludności. Rozwój zrównoważonej mobilności – metropolitalne linie autobusowe, kolej aglomeracyjna, drogi dla rowerów, sieć park&ride, sieć bike&ride. Zintegrowane planowanie terenów mieszkaniowych z funkcjami usługowymi i Monitoring trendów demograficznych i presji inwestycyjnej – wspólne analizy i prognozy jako podstawa do planowania usług i infrastruktury.
OBSZARY PROBLEMOWE	
1. Obszary depopulacyjne i starzenia się ludności: Miasto Toruń oraz gminy Bądkowo, Zakrzewo, Koneck, Radomin Zbójno, Kowalewo Pomorskie, Lisewo.	Metropolitalne programy aktywizacji lokalnych rynków pracy (mikroprzedsiębiorczość, ekonomia społeczna, telepraca, rolnictwo ekologiczne). Rozwój infrastruktury usług dla seniorów (usługi sąsiedzkie, mobilne punkty opieki, teleopieka) i wsparcie tworzenia centrów aktywności lokalnej. Wsparcie lokalnych inicjatyw społecznych i kulturowych integrujących mieszkańców i podnoszących jakość życia na obszarach o mniejszym potencjale demograficznym. Tworzenie wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych przyciągających młodsze pokolenia i promujących integrację międzypokoleniową. Mobilne usługi publiczne – np. metropolitalne „busy usług społecznych” (urząd, zdrowie, kultura w jednym miejscu).
2. Obszary z wydłużonym (powyżej 60 min.) czasem przejazdu do rdzenia Metropolii (w godzinach szczytu): gminy Czernikowo, Zbójno, Radomin, gm.	Wdrożenie metropolitalnej polityki mobilności: koordynacja połączeń publicznych, integracja taryf, rozwój kolei metropolitalnej. Inwestycje w poprawę jakości dróg dojazdowych i dróg powiatowych o znaczeniu metropolitalnym.

TYP OBSZARU I WYSTĘPOWANIE	PROPONOWANE DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE
wiejska Golub-Dobrzyń, gm. wiejska Chełmno.	Budowa/przebudowa węzłów przesiadkowych (P&R, B&R) na obrzeżach stref o ograniczonym czasie dojazdu. Rozwój rozwiązań cyfrowych umożliwiających świadczenie usług zdalnych (e-usługi JST, e-zdrowie, edukacja online).
3. Strefy wymagające uważnego planowania przestrzennego w zakresie rozlewającej się zabudowy oraz na styku obszarów zabudowy i korytarzy ekologicznych , gminy podmiejskie Torunia, Aleksandrowa Kujawskiego, Chełmna, Golubia-Dobrzynia.	Wspólne opracowanie i wdrażanie metropolitalnych wytycznych urbanistycznych (np. granice ekspansji zabudowy, minimalna dostępność usług, standardy zieleni). Koordynacja planów ogólnych i MPZP w strefie podmiejskiej – przeciwdziałanie chaotycznemu rozlewaniu się zabudowy. Promocja modelu „15-minutowego osiedla” – rozwój dzielnic z usługami w zasięgu pieszym lub rowerowym. Programy pilotażowe zabudowy kompaktowej i wielofunkcyjnej, z priorytetem dla terenów już uzbrojonych i dobrze skomunikowanych. Rozwój systemu zieleni publicznej i niebieskiej infrastruktury jako narzędzi zarządzania przestrzenią (np. kliny chłodzące, zielone korytarze).
4. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią : gminy położone w dolinie Wisły oraz gminy Ciechocin i wiejska Golub-Dobrzyń.	Ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy na terenach o podwyższonym ryzyku powodziowym w celu ograniczenia potencjalnych strat i zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców. Wspólne planowanie i wdrażanie systemów retencji naturalnej – np. odtworzenia terenów zalewowych, mokradeł, zbiorników retencyjnych. Tworzenie metropolitalnych planów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz systemów ostrzegania mieszkańców. Promowanie rozwiązań opartych na naturze: parki rzeczne, naturalne tereny buforowe, zielono-niebieska infrastruktura. Adaptacja infrastruktury publicznej do warunków ryzyka klimatycznego. Programy edukacyjne na temat zmian klimatu i powodzi oraz zasad zachowania na obszarach zagrożonych.
5. Obszary szczególnego niedoboru wody dla rolnictwa , gminy Aleksandrów Kujawski g. wiejska, Bądkowo, Koneck, Raciążek, Waganiec, Zakrzewo	Budowa i rewitalizacja małej retencji – zbiorniki wodne, stawy, zadrzewienia śródpolne, rowy i groble służące zatrzymywaniu wody. Wspólne programy doradcze dla rolników nt. upraw odpornych na suszę, nawadniania kropelkowego, agroleśnictwa. Wprowadzenie zapisów planistycznych wspierających ochronę gleb i mikroklimatu (np. zakazy zabudowy w dolinach, obowiązkowe pasy zieleni). Monitoring zasobów wodnych w rolnictwie – metropolitalna platforma danych o stanie wilgotności gleb i deficycie wody.

TYP OBSZARU I WYSTĘPOWANIE	PROPONOWANE DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE
	Rozwój współpracy z instytutami naukowymi w zakresie testowania innowacyjnych technologii nawodnieniowych i adaptacyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

6. System realizacji strategii

6.1. Podmioty odpowiedzialne

System realizacji „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej do roku 2035” tworzą:

1) Realizatorzy wewnętrzni:

- a) Członkowie Stowarzyszenia Metropolia Toruńska, tj. Gmina Miasta Toruń, Powiat Aleksandrowski, Powiat Chełmiński, Powiat Golubsko-Dobrzyński, Powiat Toruński, Gmina Miejska Aleksandrów Kujawski, Gmina Miasto Chełmno, Gmina Miasta Chełmża, Gmina Miejska Ciechocinek, Gmina Miasto Golub-Dobrzyń, Gmina Kowalewo Pomorskie, Gmina Miejska Nieszawa, Gmina Aleksandrów Kujawski, Gmina Bądkowo, Gmina Chełmno, Gmina Chełmża, Gmina Ciechocin, Gmina Czernikowo, Gmina Golub-Dobrzyń, Gmina Kijewo Królewskie, Gmina Koneck, Gmina Lisewo, Gmina Lubicz, Gmina Łubianka, Gmina Łysomice, Gmina Obrowo, Gmina Papowo Biskupie, Gmina Raciążek, Gmina Radomin, Gmina Stolno, Gmina Unistaw, Gmina Waganiec, Gmina Wielka Nieszawka, Gmina Zakrzewo, Gmina Zbójno, Gmina Zławieś Wielka.
- b) Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Metropolia Toruńska, które jest najwyższą władzą Stowarzyszenia - w jego skład wchodzi przedstawiciele wszystkich jednostek samorządu terytorialnego będących członkami Stowarzyszenia;
- c) Zarząd Stowarzyszenia, który jest organem wykonawczym Stowarzyszenia - składa się z 13 osób wybieranych przez Walne Zebranie Członków, w tym każdorazowo Prezydenta Miasta Torunia (lub wskazanej przez niego osoby) jako Prezesa Zarządu oraz starostów powiatów ziemskich wchodzących w skład Metropolii Toruńskiej;
- d) Komisja Rewizyjna, która jest organem kontroli wewnętrznej Stowarzyszenia - składa się z 3 osób wybieranych przez Walne Zebranie Członków;
- e) Biuro Stowarzyszenia Metropolia Toruńska.

2) Komisje tematyczne pełniące funkcje opiniodawcze i konsultacyjne:

- a) Metropolitalna Komisja ds. Mobilności, Przestrzeni i Środowiska;
- b) Metropolitalna Komisja ds. Kultury, Turystyki i Sportu;
- c) Metropolitalna Komisja ds. Gospodarki, Rozwoju i Polityki Uzdrowiskowej;
- d) Metropolitalna Komisja ds. Edukacji, Zdrowia i Polityki Społecznej.

3) Realizatorzy zewnętrzni (wykonawcy i partnerzy realizacyjni strategii):

- a) Komisja doradcza ds. wdrażania Strategii Stowarzyszenia Metropolia Toruńska (zwana dalej Komisją doradczą);
- b) instytucje państwowe;
- c) instytucje samorządu województwa;
- d) uczelnie;
- e) instytucje badawczo-rozwojowe;
- f) Urząd Statystyczny w Bydgoszczy;
- g) instytucje otoczenia biznesu;
- h) klasy;
- i) samorządy gospodarcze;

- j) organizacje branżowe;
- k) przedsiębiorstwa;
- l) gestorzy sieci;
- m) organizacje społeczne;
- n) instytucje kultury;
- o) wspólnoty osiedlowe;
- p) podmioty lecznicze;
- q) mieszkańcy;
- r) nieformalne grupy mieszkańców;
- s) inne ciała konsultacyjne i inicjatywne.

6.2. Struktura zarządzania

Zarząd Stowarzyszenia Metropolia Toruńska stymuluje i koordynuje działania podejmowane przez różne podmioty i środowiska, a także mobilizuje i integruje zasoby wewnętrzne i zewnętrzne oraz podejmuje decyzje strategiczne.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach strategii będą wymagały wykorzystania różnych źródeł finansowania. Mobilizacja zasobów zewnętrznych, zarówno prywatnych, jak i publicznych, będzie opierała się na inicjowanej przez Stowarzyszenie współpracy, która może przybierać różne formy.

Walne Zebranie Członków będzie odgrywać rolę wspierającą w procesie realizacji i ewaluacji strategii, a także decyzyjną w zakresie działań strategicznych, w tym aktualizacji strategii, w szczególności na podstawie wniosków z monitoringu i ewaluacji.

Komisja Rewizyjna będzie pełniła funkcję kontrolną. Komisja doradcza jako reprezentant organizacji, instytucji i podmiotów funkcjonujących w środowisku ponadlokalnym, a także mieszkańców Metropolii Toruńskiej będzie opiniowała działania Zarządu i Walnego Zebrania Członków związane z wdrożeniem wspólnej dla obszaru funkcjonalnego „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Metropolii Toruńskiej do 2035 roku”, tj.: opiniowanie projektu strategii, systematyczny przegląd wdrażania strategii i postępów w osiąganiu celów strategii, konsultowanie i proponowanie zmian w strategii.

Komisja doradcza będzie również mogła proponować działania i rozwiązania realizacyjne bazujące na opiniach mieszkańców (wpisujące się w zapisy strategii).

Biuro Stowarzyszenia Metropolia Toruńska odpowiada za koordynację procesu opracowania, wdrażania i aktualizacji strategii. Do głównych zadań biura należy m.in.:

- a) realizacja przypisanych mu zadań i projektów wynikających z Regulaminu Organizacyjnego Biura;
- b) udział w procesie opracowania strategii i programów funkcjonalnych;
- c) monitorowanie realizacji celów strategii;
- d) ewaluacja ex ante, on going, ex post realizacji strategii;
- e) aktualizacja strategii;
- f) obsługa administracyjna Komisji doradczej;
- g) udostępnianie informacji o strategii i promocja dokumentu.

W proces wdrażania strategii włączone są również urzędy gmin Metropolii Toruńskiej i Urząd Miasta Torunia. Ważną funkcję w procesie wdrażania strategii będą pełnili koordynatorzy gminni oraz partnerzy – publiczni, społeczni i prywatni. Zakres ich zadań może obejmować: realizację strategii, przekazywanie propozycji nowych działań wpisujących się w zapisy strategii, poszukiwanie nowych źródeł finansowania oraz promocję strategii.

Ryc. 14. Schemat systemu realizacji strategii – kluczowi przedstawiciele

Źródło: opracowanie własne

6.3. Monitoring i ewaluacja

Podstawą analizy kierunków rozwoju zaplanowanych w strategii dla Metropolii Toruńskiej jest dysponowanie obiektywną wiedzą na temat osiąganych postępów oraz zdolność reagowania na pojawiające się rozbieżności pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami. Umożliwi to monitoring, ewaluacja, a w przypadku zidentyfikowania takiej potrzeby – aktualizacja strategii.

Monitoring będzie prowadzony corocznie. Za koordynację procesu monitorowania będzie odpowiedzialne Biuro Stowarzyszenia Metropolia Toruńska.

Proces opracowania raportu z monitoringu będzie wsparty przez Urząd Statystyczny w Bydgoszczy poprzez stworzenie narzędzi do monitorowania wskaźników realizacji strategii. Monitoring będzie zawierał analizę danych statystycznych uwzględniającą w szczególności kluczowe wskaźniki realizacji strategii, w tym wskaźniki kontekstowe zidentyfikowane w diagnozie strategicznej, wskaźniki rezultatu, produktu.

Analiza wskaźnikowa będzie przedstawiana w ujęciu dynamicznym, tzn. w kolejnych latach będą dodawane nowe informacje statystyczne, na podstawie których zostaną wyciągnięte wnioski. Wskaźniki mogą być poszerzane lub zamieniane zgodnie z potrzebami systemu monitorowania i ewaluacji. Raport z monitoringu – opracowywany w cyklu dwuletnim – powinien zawierać również podsumowanie realizacji kierunków działań określonych w strategii.

Ewaluacja będzie prowadzona na etapie ex ante, on going i ex post. Celem ewaluacji będzie ocena interwencji według zidentyfikowanych potrzeb, określonego oddziaływania oraz efektów, które miała przynieść strategia. Badanie ewaluacyjne będzie wykonywane po to, aby wzmocnić jakość działań poprzez zwiększenie ich adekwatności, użyteczności, skuteczności, efektywności i trwałości.

Zgodnie z art. 10a ust. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, projekt „Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej do 2035 roku” został poddany uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności jej realizacji, która miała miejsce przed formalnym przyjęciem dokumentu.

Celem ewaluacji ex ante projektu strategii była ocena logiki interwencji, spodziewanych efektów realizacji planowanych działań oraz dostarczenie wniosków dla prowadzenia polityki rozwoju Metropolii Toruńskiej na etapie wdrażania strategii.

W ramach prac nad strategią zastosowano ewaluację zewnętrzną polegającą na zleceniu oceny ex ante niezależnemu ewaluatorowi.

Zakres przyjętej ewaluacji obejmował:

- 1) weryfikację spełnienia ustawowych wymagań proceduralnych,
- 2) weryfikację spełnienia ustawowych wymagań merytorycznych,
- 3) ocenę odwzorowania logiki interwencji – ocenę strategii wg ustawowych kryteriów: trafności, skuteczności i efektywności.

Podczas ewaluacji ex ante wysoko oceniono jakość dokumentu pod względem każdego z trzech ocenianych obszarów. W wyniku weryfikacji ustawowych wymagań proceduralnych nie zostały wskazane żadne propozycje poprawy procesu.

Ewaluacja on going będzie wykonywana w połowie okresu obowiązywania i wdrażania strategii.

Ewaluacja ex post – na końcowym etapie wdrażania strategii.

Aktualizacja strategii będzie dokonywana w przypadku, gdy taka potrzeba zostanie zidentyfikowana, w szczególności na podstawie wyników monitorowania lub ewaluacji dokumentu.

6.4. Ramy finansowe i źródła finansowania

Realizacja celów i kierunków działań określonych w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej będzie przebiegać zarówno w formie działań inwestycyjnych, jak i nie inwestycyjnych, w tym również inicjatyw o charakterze bez kosztowym, opartych na współpracy instytucjonalnej, koordynacji działań lub wymianie wiedzy i doświadczeń. Szczególny nacisk zostanie położony na przedsięwzięcia o charakterze ponadlokalnym, których realizacja wymagać będzie wspólnego zaangażowania wielu jednostek samorządu terytorialnego. Projekty te będą koordynowane centralnie przez Stowarzyszenie Metropolia Toruńska, które pełni funkcję lidera i platformy integrującej działania partnerów.

Realizacja ustaleń strategicznych będzie możliwa dzięki wykorzystaniu szerokiego wachlarza źródeł finansowania oraz zastosowaniu zróżnicowanych mechanizmów finansowych, w tym montażu finansowego, łączącego środki publiczne, prywatne oraz pozabudżetowe. Takie podejście umożliwia elastyczne dostosowywanie modelu finansowania do specyfiki projektów, ich skali, rodzaju beneficjentów oraz obowiązujących warunków wsparcia.

Główne źródła finansowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej obejmują:

- Środki własne jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład Stowarzyszenia Metropolia Toruńska – stanowiące także wkłady własne niezbędne do uruchamiania środków zewnętrznych;
- Środki polityki spójności Unii Europejskiej, w szczególności z programów regionalnych i krajowych na lata 2021–2027, takich jak:
 - Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza (FEKP),
 - Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS);
 - Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS);
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) – w obszarach takich jak cyfryzacja, transformacja energetyczna, ochrona klimatu i środowiska;
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – w tym Interreg Europa, Interreg Europa Środkowa, Interreg Region Morza Bałtyckiego, umożliwiające realizację projektów transgranicznych i międzyregionalnych;
- Programy Komisji Europejskiej, w tym np. Horizon Europe, LIFE, Digital Europe, Urban Innovative Actions (UIA) – jako źródła wsparcia dla działań innowacyjnych, środowiskowych i technologicznych;
- Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

- Partnerska Inicjatywa Miast (PIM) – jako instrument wspierający współpracę samorządów w zakresie rozwoju lokalnego i miejskiego, przede wszystkim poprzez komponenty pozafinansowe (doradztwo, sieciowanie, wymiana dobrych praktyk);
- Programy rządowe, w tym fundusze wspierające rozwój infrastruktury technicznej i transportowej, jak również modernizację sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych i drogowych;
- Krajowe fundusze i programy ochrony klimatu i środowiska, takie jak NFOŚiGW oraz WFOŚiGW, ukierunkowane na realizację działań proekologicznych i zwiększających odporność na zmiany klimatyczne;
- Krajowe programy wspierające kulturę i dziedzictwo narodowe, w tym programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- Środki prywatne, w tym finansowanie w formule partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) oraz zaangażowanie lokalnych przedsiębiorstw i instytucji w realizację wspólnych projektów.

Zważywszy na spodziewane zmniejszenie dostępności środków europejskich po roku 2027, a w szczególności w perspektywie do 2035 roku, Stowarzyszenie Metropolia Toruńska planuje aktywnie rozwijać zdolności instytucjonalne w zakresie pozyskiwania i efektywnego zarządzania środkami zewnętrznymi. Kluczowe znaczenie będzie miało także przygotowanie projektów o wysokiej gotowości realizacyjnej oraz rozwój zintegrowanych modeli współpracy finansowej, umożliwiających uruchomienie synergii pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i społecznym.

7. Spójność Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej z dokumentami wyższego rzędu

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej stanowi element systemu planowania i programowania rozwoju w Polsce, wypełniając przestrzeń pomiędzy dokumentami gminnymi a strategiami szczebla wojewódzkiego i krajowego. Jej zadaniem jest określenie wspólnej wizji oraz kierunków działań dla gmin wchodzących w skład MT. System ten obejmuje dokumenty opracowywane zarówno przez administrację rządową, jak i samorządową, które powinny pozostawać ze sobą spójne i wzajemnie się uzupełniać.

Choć zakres kompetencji państwa i samorządu terytorialnego jest jasno rozdzielony, a jednostki samorządowe mają prawo samodzielnie kształtować politykę rozwoju na swoim obszarze, to należy pamiętać, że wszystkie funkcjonują w ramach jednego, powiązanego systemu społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Z tego względu dokumenty strategiczne poziomu ponadlokalnego – w tym Strategia MT – muszą być zgodne z nadrzędnymi założeniami rozwoju Polski i województwa, a zarazem przekładać je na specyfikę lokalną i potrzeby mieszkańców obszaru metropolitalnego.

W tym kontekście Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej stanowi dokument rozwijający i uszczegóławiający zapisy strategii krajowych i regionalnych. Poniżej przedstawiono jej zgodność z najważniejszymi dokumentami formułującymi założenia i kierunki rozwoju kraju i regionu, tj.:

- **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)** – dokumentem wiodącym dla polityki regionalnej państwa,
- **Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)** – podstawowym dokumentem polityki przestrzennej państwa,
- **Krajową Polityką Miejską 2030 (KPM 2030)** – dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju miast i obszarów funkcjonalnych,
- **Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2030+ (Strategią Przyspieszenia)** – nadrzędnym dokumentem rozwojowym szczebla regionalnego,
- **Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (PZPW KP)** – dokumentem planistycznym określającym ramy przestrzenne i inwestycyjne w województwie.

Dzięki temu Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej nie tylko zachowuje spójność z dokumentami wyższego rzędu, ale również umożliwia ich operacjonalizację na poziomie ponadlokalnym, odpowiadając na wyzwania rozwojowe zidentyfikowane w diagnozie MT oraz nadając im wymiar praktycznych działań i projektów.

7.1. Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) stanowi podstawowy instrument prowadzenia polityki regionalnej państwa oraz wyznacza ramy interwencji publicznych w ujęciu terytorialnym. Dokument ten implementuje założenia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, w szczególności w obszarze rozwoju społecznie i przestrzennie zrównoważonego. KSRR 2030 akcentuje konieczność dążenia do równomiernego rozwoju całego kraju poprzez ograniczanie dysproporcji społeczno-gospodarczych pomiędzy poszczególnymi regionami i typami terytoriów. Priorytetowo traktowane są miasta średnie, które utraciły dotychczasowe funkcje gospodarcze lub administracyjne, a także mniejsze ośrodki miejskie i gminy wiejskie zagrożone marginalizacją, dla których przewidziano szczególne mechanizmy wsparcia. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej jest w pełni spójna z celami określonymi w **KSRR**. **Wskazane bowiem w KSRR wyzwania rozwojowe** znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w diagnozie oraz celach strategicznych Metropolii Toruńskiej.

- **Adaptacja do zmian klimatu i ochrona środowiska**
 - (Wyzwanie 1 KSRR) – odpowiada działaniom w ramach **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami**, który koncentruje się wokół działań na rzecz transformacji energetycznej, gospodarki obiegu zamkniętego czy poprawę jakości środowiska.
- **Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych**
 - (Wyzwanie 2 KSRR) – KSRR identyfikuje przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian demograficznych oraz rozwój kapitału ludzkiego jako kluczowe wyzwania. Wyzwanie 2 KSRR znajduje odzwierciedlenie w **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców**, dzięki inwestycjom w edukację, zdrowie i politykę prorodziną.
- **Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego**
 - (Wyzwanie 3 KSRR) – silnie powiązany z **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców oraz CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, wzmacniając integrację społeczną i dostęp do usług.
- **Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek**
 - (Wyzwanie 4 KSRR) – KSRR wskazuje na potrzebę wzmacniania regionalnych przewag konkurencyjnych i rozwoju inteligentnych specjalizacji a zatem Wyzwanie 4 KSRR realizowane jest w ramach **CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii** poprzez wsparcie przedsiębiorczości, B+R i inteligentnych specjalizacji.

- **Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach**
 - (Wyzwanie 5 KSRR) – odpowiada **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, gdzie priorytetem jest transport, cyfryzacja i spójna sieć komunikacyjna.
- **Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami**
 - (Wyzwanie 6 KSRR) – KSRR podkreśla wagę współpracy między samorządami i efektywnego zarządzania rozwojem a zatem Wyzwanie 6 KSRR wpisuje się w **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, wskazując na integrację instytucjonalną i budowanie tożsamości metropolitalnej.
- **Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych**
 - (Wyzwanie 7 KSRR) – realizowane poprzez działania horyzontalne wszystkich celów, a w szczególności **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń** i **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, wspierające równomierny rozwój gmin metropolii i poprawę dostępności do usług.

Ponadto, cele szczegółowe KSRR, takie jak **wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, poprawa jakości zarządzania oraz zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego**, są bezpośrednio spójne z logiką interwencji przyjętą w niniejszej strategii.

Dzięki temu Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej wzmacnia realizację KSRR w wymiarze lokalnym i ponadlokalnym, jednocześnie przekładając jej założenia na konkretne działania odpowiadające specyfice regionu.

7.2. Spójność z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym dokumentem strategicznym w obszarze polityki przestrzennej państwa, określającym długofalowe kierunki zagospodarowania przestrzennego kraju. Stanowi punkt odniesienia dla dokumentów regionalnych i lokalnych, wyznaczając ramy kształtowania ładu przestrzennego, racjonalnego gospodarowania zasobami oraz organizacji systemu osadniczego. KPZK 2030 akcentuje znaczenie **policentrycznego modelu rozwoju**, poprawy spójności terytorialnej i wzmacniania powiązań funkcjonalnych pomiędzy obszarami metropolitalnymi, miastami różnej wielkości oraz obszarami wiejskimi. Szczególną wagę przypisuje także **zwiększeniu odporności struktur przestrzennych na zagrożenia środowiskowe i klimatyczne**, a także przywróceniu i utrwaleniu ładu przestrzennego jako warunku trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej jest zgodna również z założeniami i celami KPZK 2030. Wskazane w

KPZK cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w logice celów Strategii MT.

- **Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności**
 - Cel 1 KPZK odpowiada **CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii**, gdzie akcentowane są przewagi konkurencyjne gospodarki i rozwój inteligentnych specjalizacji. Jednocześnie spójne z tym celem są działania w ramach **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, które wzmacniają powiązania instytucjonalne i funkcjonalne gmin.
- **Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów**
 - Cel 2 KPZK znajduje odzwierciedlenie w **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców** oraz w **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, która poprawia dostęp do usług i infrastruktury dla mieszkańców wszystkich gmin.
- **Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej**
 - Cel 3 KPZK jest w pełni spójny z **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, który koncentruje się na modernizacji systemów transportowych, rozwinięciu transportu niskoemisyjnego oraz cyfryzacji metropolii.
- **Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski**
 - Cel 4 KPZK odpowiada **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami**, gdzie priorytetem jest ochrona środowiska, adaptacja do zmian klimatu i transformacja energetyczna.
- **Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa**
 - Cel 5 KPZK również znajduje odzwierciedlenie w **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami**, w zakresie odporności klimatycznej, gospodarki niskoemisyjnej i efektywności energetycznej.
- **Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego**
 - Cel 6 KPZK jest spójny z horyzontalnym podejściem Strategii MT, która w ramach **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń** i **CS5 – Dobrze**

połączona metropolia zakłada integrowanie planowania przestrzennego z rozwojem transportu, usług i infrastruktury, eliminując chaos przestrzenny i promując harmonijny rozwój.

Ponadto, typologia obszarów funkcjonalnych KPZK odpowiada przyjętemu w Strategii MT podejściu do regionalizacji działań. Obszar funkcjonalny Torunia jako metropolia wojewódzka, został wyraźnie wskazany w KPZK jako jeden z kluczowych węzłów rozwojowych kraju, co nadaje dodatkową rangę strategiczną niniejszej strategii.

Dzięki temu Strategia MT stanowi instrument wdrażania KPZK 2030 w skali lokalnej i regionalnej, przekładając jej wizję policentrycznego, zrównoważonego i spójnego rozwoju na konkretne działania realizowane przez gminy Metropolii Toruńskiej.

7.3. Spójność z Krajową Polityką Miejską 2030

Krajowa Polityka Miejska 2030 (KPM 2030) jest wiodącym dokumentem strategicznym państwa dotyczącym rozwoju miast i miejskich obszarów funkcjonalnych. Wyznacza kierunki polityki miejskiej opartej na zasadach zrównoważonego, zintegrowanego i inteligentnego rozwoju, łączącego aspekty przestrzenne, społeczne, gospodarcze i środowiskowe. KPM 2030 akcentuje potrzebę **wzmacniania policentrycznej sieci osadniczej**, przeciwdziałania negatywnym zjawiskom suburbanizacji, poprawy jakości przestrzeni publicznych oraz zwiększenia dostępności do usług i infrastruktury. Dokument podkreśla również znaczenie **transformacji energetycznej i cyfrowej miast**, rozwoju zielonej mobilności oraz wzmacniania współpracy w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych. Priorytetowo traktowane jest podnoszenie jakości życia mieszkańców, włączanie społeczności w procesy decyzyjne oraz tworzenie miast odpornych na zmiany klimatyczne i wyzwania demograficzne. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej jest w pełni zgodna z założeniami KPM 2030.

Wskazane w KPM 2030 wyzwania i cele rozwoju miast znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w logice Strategii MT:

- Wyzwanie I: Dbłość o ład przestrzenny i estetyczny
 - odpowiada **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, gdzie przewidziano integrację instytucjonalną, wspólne planowanie przestrzenne i harmonijny rozwój MOF, eliminujący chaos przestrzenny.
- Wyzwanie II: Niwelowanie procesów chaotycznej suburbanizacji
 - w Strategii MT adresowane poprzez **CS5 – Dostępna i nowoczesna metropolia mobilności**, zakładający zrównoważoną politykę transportową i rozwój niskoemisyjnych środków komunikacji, które ograniczają presję suburbanizacyjną.
- Wyzwanie III: Wzmocnienie współpracy samorządowej

- w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych – jest tożsamy z fundamentem Strategii MT, która jako dokument ponadlokalny integruje gminy MOF Torunia w ramach **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń** i buduje instytucjonalne mechanizmy współpracy.
- Wyzwanie IV: Niwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu w miastach oraz Wyzwanie V: Poprawa jakości środowiska przyrodniczego w miastach
 - odpowiadają **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami**, w którym akcentowane są transformacja energetyczna, błękitno-zielona infrastruktura, gospodarka obiegu zamkniętego oraz działania adaptacyjne.
- Wyzwanie VI: Zapewnienie zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności miejskiej w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz Wyzwanie VII: Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym
 - w pełni zgodne z **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, które zakłada rozwój zintegrowanego transportu publicznego, sieci rowerowych i pieszych oraz poprawę bezpieczeństwa transportowego.
- Wyzwanie VIII: Poprawa dostępności mieszkaniowej
 - znajduje odzwierciedlenie w **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców**, gdzie przewidziano rozwój mieszkalnictwa i infrastruktury społecznej.
- Wyzwanie IX: Poprawa zdolności inwestycyjnych miast
 - spójne z **CS2 – Konkurencyjna i innowacyjna metropolia**, rozwijającą atrakcyjność inwestycyjną i wspierającą przedsiębiorczość.
- Wyzwanie X: Zwiększenie wykorzystania potencjału społecznego
 - wpisuje się w **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców** i **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, gdzie podkreślono rolę kapitału ludzkiego, partycypacji społecznej i budowania wspólnoty metropolitalnej.
- Wyzwanie XI: Przyspieszenie tempa transformacji cyfrowej miast
 - odpowiada **CS5 – Dobrze połączona metropolia** (cyfryzacja infrastruktury i usług) oraz **CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii** (innowacje cyfrowe w gospodarce).

Ponadto, cele KPM 2030, tj. miasto kompaktowe, zielone, produktywne, cyfrowe, dostępne i sprawne, są wprost zbieżne z pięcioma celami strategicznymi Strategii MT, które w skali metropolii toruńskiej przekładają je na konkretne kierunki działań i wskaźniki realizacyjne.

Strategia MT stanowi zatem praktyczny instrument wdrażania KPM 2030 na poziomie ponadlokalnym, zapewniając skoordynowaną odpowiedź na wyzwania polityki miejskiej i

umożliwiają wykorzystanie funduszy europejskich w perspektywie 2021–2027 dedykowanych obszarom funkcjonalnym.

7.4. Spójność ze Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategią Przyspieszenia 2030+

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ jest najważniejszym dokumentem rozwojowym szczebla regionalnego, wyznaczającym kierunki polityki społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej województwa. Dokument ten określa wizję regionu jako nowoczesnego, konkurencyjnego i atrakcyjnego miejsca do życia, pracy i inwestowania, a jego nadrzędnym celem jest **zapewnienie jakości życia na poziomie regionów wysoko rozwiniętych Europy**. Strategia Przyspieszenia 2030+ akcentuje kluczowe wyzwania rozwojowe, takie jak: transformacja demograficzna, rozwój kapitału ludzkiego, wzmacnianie innowacyjności gospodarki, poprawa dostępności transportowej i cyfrowej, bezpieczeństwo energetyczne oraz adaptacja do zmian klimatu. Priorytetowe znaczenie ma również **wzmacnianie spójności terytorialnej i współpracy instytucjonalnej**, które mają zapewnić równomierny rozwój wszystkich części województwa. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej jest w pełni zgodna z priorytetami i celami określonymi w **Strategii Przyspieszenia 2030+**. Przy czym cel nadrzędny Strategii Przyspieszenia – **zapewnienie jakości życia typowej dla wysokorozwiniętych regionów europejskich** – znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w wizji i celach strategicznych Metropolii Toruńskiej.

- **Cel główny 1: Skuteczna edukacja**
 - odpowiada **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców**, gdzie akcentowane są inwestycje w edukację, podnoszenie jakości kształcenia i wychowania, rozwój szkolnictwa wyższego oraz tworzenie środowiska sprzyjającego kapitałowi ludzkiemu.
- **Cel główny 2: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo**
 - w pełni spójny z **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców**, który obejmuje poprawę systemu ochrony zdrowia, wsparcie polityki prorodzinnej, kulturę, sport oraz aktywność społeczną i obywatelską.
- **Cel główny 3: Konkurencyjna gospodarka**
 - odpowiada **CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii**, gdzie przewidziano rozwój przedsiębiorczości, innowacji, B+R, inteligentnych specjalizacji oraz gospodarki międzynarodowej. Oba dokumenty traktują innowacyjność jako motor rozwoju regionu.
- **Cel główny 4: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko**
 - spójny z **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami** oraz **CS5 – Dobrze połączona**

metropolia. W obu strategiach priorytetem jest adaptacja do zmian klimatu, rozwój OZE, czysta energia i bezpieczeństwo energetyczne, a także spójna sieć transportowa i infrastruktura techniczna.

- **Cel główny 5: Spójne i bezpieczne województwo**
 - odpowiada **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, koncentrując się na współpracy instytucjonalnej, cyfryzacji, bezpieczeństwie i spójności społeczno-przestrzennej.

Strategia Przyspieszenia wskazuje wyzwania rozwojowe, takie jak **transformacja demograficzna, innowacyjność gospodarki, poprawa dostępności komunikacyjnej, bezpieczeństwo energetyczne i adaptacja do zmian klimatu**. Wszystkie te wyzwania znajdują swoje odzwierciedlenie w pięciu celach strategicznych MT.

Strategia MT można traktować jako **dokument umożliwiający operacjonalizację Strategii Przyspieszenia 2030+ w skali lokalnej i ponadlokalnej**, przekładający regionalne priorytety na konkretne projekty i działania odpowiadające specyfice gmin Metropolii Toruńskiej. Dzięki temu realizacja Strategii MT będzie bezpośrednio wspierać osiągnięcie celu nadrzędnego województwa – jakości życia na poziomie regionów wysoko rozwiniętych Europy.

7.5. Spójność z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (PZPW KP) jest podstawowym dokumentem planistycznym szczebla regionalnego, określającym kierunki polityki przestrzennej województwa oraz ramy dla działań podejmowanych na poziomie lokalnym i ponadlokalnym. Dokument ten stanowi rozwinięcie i uszczegółowienie koncepcji krajowych, a jego rolą jest zapewnienie spójności przestrzennej, gospodarczej i środowiskowej w skali regionu. PZPW KP akcentuje potrzebę wzmacniania **policentrycznego układu osadniczego**, w którym Bydgoszcz i Toruń pełnią funkcję komplementarnych biegunów rozwojowych, a także podkreśla znaczenie powiązań transportowych, ekologicznych i gospodarczych pomiędzy gminami. Szczególną wagę przywiązuje również do ochrony zasobów środowiska, rozwoju infrastruktury niskoemisyjnej oraz zapewnienia ładu przestrzennego, co ma stanowić fundament zrównoważonego rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Metropolii Toruńskiej pozostaje w pełnej zgodności z ustaleniami PZPW KP.

- **Sprawne zarządzanie**
 - PZPW KP określa hierarchię sieci osadniczej i wskazuje na potrzebę wzmacniania Bydgoszczy i Torunia jako komplementarnych biegunów rozwojowych regionu. Strategia MT, poprzez **CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń**, rozwija ten kierunek, akcentując rolę współpracy instytucjonalnej oraz integrację funkcjonalną gmin.

- **Dostępność i spójność**
 - W Planie podkreślono rozwój powiązań drogowych i kolejowych (m.in. A1, S10, S5, linie kolejowe, projekty BiT-City) oraz sieci TEN-T i TEN-E. Strategia MT rozwija te priorytety w **CS5 – Dobrze połączona metropolia**, kładąc nacisk na transport niskoemisyjny, multimodalność i cyfryzację.
- **Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi,**
 - W Planie zaakcentowano potrzebę poprawy warunków życia mieszkańców, rozwoju mieszkalnictwa, infrastruktury technicznej i społecznej. Te wyzwania są rozwijane w **CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców**, który koncentruje się na edukacji, zdrowiu i polityce prorodzinnej.
- **Tożsamość i dziedzictwo**
 - Odzwierciedlenie w **CS4 – Policentryczna i zintegrowana metropolia**, który obejmuje działania w zakresie rewitalizacji, ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowania tożsamości metropolitalnej, wzmacniającej integrację społeczną i poczucie wspólnoty w Metropolii Toruńskiej.
- **Gospodarka i miejsca pracy, Innowacyjność, Nowoczesny sektor rolno-spożywczy**
 - PZPW KP wskazuje kluczowe branże regionu i potrzebę budowania atrakcyjności inwestycyjnej. Strategia MT w **CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii** odpowiada na te priorytety poprzez rozwój B+R, inteligentnych specjalizacji i współpracę nauki z biznesem.
- **Bezpieczeństwo**
 - PZPW KP akcentuje kwestie bezpieczeństwa energetycznego, zagrożeń powodziowych i ograniczania konfliktów przestrzennych. W Strategii MT kwestie te są zintegrowane w ramach **CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami** oraz horyzontalnie w pozostałych celach.

Ponadto, Plan wskazuje MOF Torunia jako kluczowy obszar funkcjonalny, którego rozwój wymaga działań spójnych w zakresie przestrzeni, transportu, gospodarki i środowiska. Strategia MT jest zatem dokumentem umożliwiającym operacjonalizację ustaleń PZPW KP w skali lokalnej i ponadlokalnej, a jej realizacja przyczyni się do wdrażania zapisów Planu w praktyce.

Tab. 28. Tabela spójności Strategii MT z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Wyzwanie 1 Adaptacja do zmian klimatu i ochrona środowiska	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami	3.3. Gospodarka wodna oparta na retencji i efektywnej infrastrukturze; 3.4. Zintegrowany i zrównoważony system gospodarowania odpadami	✓ Wspólny program zagospodarowania wód opadowych. ✓ Wspieranie rozwoju małej retencji na obszarze Metropolii. ✓ Inteligentne zarządzanie wodą do spożycia
	Wyzwanie 2 Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	✓ Wsparcie dla inicjatyw mieszkaniowych opartych na modelu spółdzielni społecznych. ✓ Rozwój dostępnego dla wszystkich budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych dla osób ze szczególnymi potrzebami
	Wyzwanie 3 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców; CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych	✓ Współpraca międzygminna w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych. ✓ Integracja programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi
	Wyzwanie 4 Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek	CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii	2.2. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy	✓ Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców na każdym etapie działalności, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości, co-working, start-upy, punkty doradcze, mentoring i szkolenia.

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Wyzwanie 5 Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach	CS5 – Dobrze połączona metropolia	5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym	✓ Program wsparcia (przebudowy i relokacji przystanków) połączeń kolejowych w kierunku kolei aglomeracyjnej. ✓ Rozbudowa oraz modernizacja sieci drogowej w gminach Metropolii
	Wyzwanie 6 Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami	CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią
	Wyzwanie 7 Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych	CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń i CS5 – Dobrze połączona metropolia	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Promocja projektów dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych służących wszystkim mieszkańcom. ✓ Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Cel 1 Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności	CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii; CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	2.3. Rozwój potencjału inwestycyjnego Metropolii	✓ Organizacja metropolitalnych kampanii promujących lokalną przedsiębiorczość (np. certyfikat marki metropolitalnej). ✓ Wspieranie inicjatyw zrzeszających lokalnych producentów i usługodawców (np. klastry usługowe, grupy zakupowe).
	Cel 2 Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału	CS5 – Dobrze połączona metropolia	5.2. Budowa zintegrowanego systemu metropolitalnego transportu publicznego	✓ Dowiązanie do rdzenia: Toruń (transportem publicznym), atrakcyjne i szybkie. ✓ Jeden bilet dla PKP/autobus/tramwaj miejski na terenie Metropolii Toruńskiej/województwa kujawsko-pomorskiego (bilet metropolitalny)

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	wewnętrznego wszystkich terytoriów			
	Cel 3 Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	CS5 – Dobrze połączona metropolia	5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym; 5.4. Poprawa łączności cyfrowej w Metropolii	✓ Zwiększenie liczby połączeń publicznego transportu zbiorowego w metropolii.
	Cel 4 Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami, gdzie priorytetem jest	3.2. Ochrona przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności	✓ Renaturyzacja cieków wodnych, ochrona terenów podmokłych i zalewowych.
	Cel 5 Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami	3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	✓ Promowanie instalacji prosumenckich (fotowoltaika, pompy ciepła itp.) w budynkach komunalnych, mieszkalnych i użyteczności publicznej
	Cel 6 Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń i CS5 – Dobrze połączona metropolia	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Promocja projektów dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych służących wszystkim mieszkańcom.

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
				✓ Współpraca służb planistycznych na terenie Metropolii oraz zintegrowanie działań planistycznych z obszarami sąsiadującymi z Metropolią
Krajowa Polityka Miejska	Wyzwanie I: Dbłość o ład przestrzenny i estetyczny	CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	4.3. Kompleksowa i społecznie ukierunkowana rewitalizacja	✓ Integracja działań zmierzających do zwiększenia puli środków na działania rewitalizacyjne
	Wyzwanie II: Niwelowanie procesów chaotycznej suburbanizacji	CS5 – Dostępna i nowoczesna metropolia mobilności; CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Poprawa zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl".
	Wyzwanie III: Wzmocnienie współpracy samorządowej	CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Dążenie do zwiększenia pokrycia obszaru MT Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego wraz z wyznaczeniem obszarów inwestycyjnych. ✓ Poprawa zwartości zabudowy oraz ograniczenie jej rozlewania się, czyli tzw. "urban sprawl".
	Wyzwanie IV: Niwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu w miastach oraz Wyzwanie V: Poprawa jakości środowiska przyrodniczego w miastach	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami	3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	✓ Inteligentne zarządzanie energią (koordynowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na poziomie Metropolii)

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Wyzwanie VI: Zapewnienie zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności miejskiej w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz Wyzwanie VII: Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym	CS5 – Dobrze połączona metropolia	5.3. Rozwój spójnej infrastruktury rowerowej i mobilności aktywnej	✓ Kreowanie spójnej sieci dróg dla rowerów łączącej gminy w powiatach metropolii. ✓ Wprowadzenie uproszczeń procedur i wsparcia finansowego dla inwestycji rowerowych w mniej zasobnych JST Metropolii.
	Wyzwanie VIII: Poprawa dostępności mieszkaniowej	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	✓ Rozwój dostępnego dla wszystkich budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych dla osób ze szczególnymi potrzebami.
	Wyzwanie IX: Poprawa zdolności inwestycyjnych miast	CS2 – Konkurencyjna i innowacyjna metropolia	2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia	✓ Rozwój sektora e-usług poprzez wdrażanie narzędzi do promocji usług lokalnych online (np. mapy usług, aplikacje) oraz wsparcie w zakresie edukacji cyfrowej, cyfryzacji i promocji
	Wyzwanie X: Zwiększenie wykorzystania wykorzystanie potencjału społecznego	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców i CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	1.3. Wsparcie mieszkaniowe i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; 1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	✓ Rozwój dostępnego dla wszystkich budownictwa mieszkaniowego, w tym mieszkań komunalnych i wspomaganych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Wyzwanie XI: Przyspieszenie tempa transformacji cyfrowej miast.	CS5 – Dobrze połączona metropolia; CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii	5.4. Poprawa łączności cyfrowej w Metropolii	✓ Równomierny rozwój sieci Internetu szerokopasmowego w Metropolii. ✓ Rozwój e-usług, pracy zdalnej, telemedycyny i innych rozwiązań zastępujących tradycyjną komunikację kontaktem zdalnym.
Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+	Cel główny 1: Skuteczna edukacja	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	✓ Współpraca między szkołami w celu wymiany doświadczeń i programów, współpraca ośrodków metodycznych
	Cel główny 2: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.4. Wzmocnienie dostępności usług zdrowotnych i profilaktyki	✓ Zbudowanie kompleksowego systemu informacji o dostępności do usług zdrowotnych i profilaktyki, uwzględniającego potrzeby odbiorców w różnym wieku, zintegrowanego z systemem transportu dla seniorów "na życzenie" door to door
	Cel główny 3: Konkurencyjna gospodarka	CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii	2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważeni	✓ Programy metropolitalne wzmacniające specjalizacje gospodarcze działające w oparciu o zasoby i tradycje przemysłowe
	Cel główny 4: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami oraz CS5 – Dobrze połączona metropolia	3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	✓ Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE).

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Cel główny 5: Spójne i bezpieczne województwo	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami; CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego; 3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	✓ Zbudowanie metropolitalnego zintegrowanego systemu bezpieczeństwa pozwalającego na powiadamianie mieszkańców o zagrożeniach. ✓ Optymalizacja systemu ratownictwa medycznego w ramach metropolii. ✓ Zbudowanie systemu ochrony mieszkańców – system schronów, planów ewakuacji itp.
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	Sprawne zarządzanie	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców; CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych; 4.1. Kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o zintegrowane planowanie	✓ Współpraca międzygminna w zakresie stałego monitoringu potrzeb społecznych. ✓ Integracja programów wsparcia między jednostkami metropolitalnymi. ✓ Koordynacja działań między gminami w zakresie wsparcia rodzin (żłobki, domy malucha).
	Dostępność i spójność	CS5 – Dobrze połączona metropolia	5.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury o znaczeniu metropolitalnym	✓ Poprawa dostępności zewnętrznej Metropolii (m.in. kolej wysokich prędkości). ✓ Program wsparcia (przebudowy i relokacji przystanków) połączeń kolejowych w kierunku kolei aglomeracyjnej

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.2. Rozwój zintegrowanych usług społecznych i opiekuńczych; 1.5. Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	✓
	Tożsamość i dziedzictwo	CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców; CS4 - Spójna i harmonijnie rozwijająca się przestrzeń	1.1. Budowanie tożsamości i integracji metropolitalnej 4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego i jego twórcze wykorzystanie	✓ Zintegrowana promocja zasobów dziedzictwa kulturowego Metropolii z równoczesnym wsparciem inicjatyw lokalnych. ✓ Integracja działań na rzecz pozyskiwania finansowania odnowy zabytków – dla właścicieli publicznych, prywatnych i społecznych
	Gospodarka i miejsca pracy, Innowacyjność, Nowoczesny sektor rolno-spożywczy	CS2 – Silna i zrównoważona gospodarka Metropolii	2.1. Transformacja gospodarki w kierunku innowacyjności i zrównoważenia; 2.4. Turystyka i promocja metropolii jako spójna marka; 2.5. Nowoczesne i zrównoważone rolnictwo oraz lokalny sektor żywnościowy	✓ Wspieranie rozwoju bazy usługowej, gastronomicznej, hotelowej i atrakcji lokalnych. ✓ Tworzenie, wzmacnianie i promocja certyfikowanej „marki metropolitalnej” dla produktów lokalnych.

Dokument nadrzędny	Cel/Wyzwanie z dokumentu nadrzędnego	Odpowiedź Strategii MT (cel strategiczny)	Cele operacyjne	Kierunki działań
	Bezpieczeństwo	CS 3 - Metropolia odporna środowiskowo – bezpieczeństwo ekologiczne i skuteczne zarządzanie zasobami; CS 1 - Metropolia wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców	1.6. Bezpieczne miejsce do życia dla każdego; 3.1. Transformacja energetyczna i poprawa jakości powietrza	✓ Zrównoważone zarządzanie, zagospodarowanie i udostępnienie potencjału przyrodniczego metropolii.

Źródło: Opracowanie własne

Literatura

- Kübler, D. (2016). Citizenship in the fragmented metropolis: An individual-level analysis from Switzerland. *Journal of Urban Affairs*. Ahead of print 14 Jan 2016. <https://doi.org/10.1111/juaf.12276>
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Rollero, C. & De Piccoli, N. (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology* 30: 198–205. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.003>
- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego - Strategia Przyspieszenia 2030+, 2020, Toruń
- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+, Załącznik do uchwały nr 34/1474/21 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 2 września 2021 r.: Wytyczne dotyczące zachowania projektów strategii rozwoju gmin oraz strategii rozwoju ponadlokalnego sporządzanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego z ustaleniami Strategii Przyspieszenia 2030+.
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia, 2024, Toruń.
- Tuan, Y. F. (1975). Place: An experiential perspective. *Geographical Review*, 65(2) 151-165. <https://doi.org/10.2307/213970>
- Van Houtum, H., & Lagendijk, A. (2001). Contextualising regional identity and imagination in the construction of polycentric urban regions: The cases of the Ruhr area and the Basque country. *Urban Studies*, 38(4), 747-767. <https://doi.org/10.1080/00420980120035321>

Wykaz załączników graficznych

Załączniki graficzne w dużej rozdzielczości znajdują się w osobnych plikach.

Model diagnostyczny struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej

- Mapa nr 1. Wybrane elementy struktury społecznej
- Mapa nr 2. Wybrane elementy struktury gospodarczej
- Mapa nr 3. Wybrane elementy struktury przyrodniczej
- Mapa nr 4. Wybrane elementy struktury zagospodarowania
- Mapa nr 5. Wybrane elementy struktury komunikacyjnej

Model strategiczny struktury funkcjonalno-przestrzennej Metropolii Toruńskiej – mapa nr 6.